

**Τμήμα Οικονομικών
Επιστημών**

**MSc Law and
Economics**

Διδρυματικό Πρόγραμμα
Μεταπτυχιακών Σπουδών
Δίκαιο και Οικονομικά

**ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ**
Νομική Σχολή

ΔΙΔΡΥΜΑΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ ΔΙΚΑΙΟ ΚΑΙ
ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ

Διπλωματική Εργασία

**«Η ΑΡΧΗ ΤΟΥ ΥΠΕΥΘΥΝΟΥ ΔΑΝΕΙΣΜΟΥ ΚΑΙ Η
ΠΡΟΛΗΠΤΙΚΗ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΤΗΣ ΕΝΑΝΤΙ ΤΗΣ
ΥΠΕΡΧΡΕΩΣΗΣ»**

Της

Αικατερίνης Τρικαλοπούλου

Επιβλέπων Καθηγητής: Ευριπίδης Ρίζος

Υποβλήθηκε ως απαιτούμενο για την απόκτηση του Μεταπτυχιακού
Διπλώματος Ειδίκευσης Δίκαιο και Οικονομικά

Απρίλιος 2021

ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ

ΑΕ	Ανώνυμη Εταιρεία
ΑΕΠ	Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν
ΑΚ	Αστικός Κώδικας
ΑΠ	Άρειος Πάγος
Απόφ.	Απόφαση
ΑΠΔΠΧ	Αρχή Προστασίας Προσωπικών Δεδομένων
Αριθμ.	Αριθμός
Αρμ.	Αρμενόπουλος
Βλ.	Βλέπε
ΓΝΜΔ ΝΣΚ	Γνωμοδότηση Νομικού Συμβουλίου του Κράτους
ΓενΑρχ	Γενικές Αρχές Αστικού Δικαίου
ΓενΕνοχ	Γενικό Ενοχικό
ΓΟΣ	Γενικοί Όροι Συναλλαγών
ΔΕΕ	Δίκαιο Επιχειρήσεων και Εταιριών
ΔΕΕ	Δικαστήριο Ευρωπαϊκής Ένωσης
Δίκαιο Δικ/ξίας	Δίκαιο της Δικαιοπραξίας
ΔίκΠροστΚατ	Δίκαιο Προστασίας του Καταναλωτή
Ε.Δ.Α.Δ.Π.	Εταιρεία Διαχείρισης Απαιτήσεων από Δάνεια και Πιστώσεις
ΕΕ	Ευρωπαϊκή Ένωση
ΕΚ	Ευρωπαϊκή Κοινότητα
ΕιρΑθ	Ειρηνοδικείο Αθηνών
ΕιρΑλεξανδρούπολης	Ειρηνοδικείο Αλεξανδρούπολης
ΕιρΑργοστ	Ειρηνοδικείο Αργοστολίου
ΕιρΆργους	Ειρηνοδικείο Άργους
ΕιρΘεσσαλ	Ειρηνοδικείο Θεσσαλονίκης
ΕιρΘηβών	Ειρηνοδικείο Θηβών
ΕιΚαλυμν	Ειρηνοδικείο Καλύμνου
ΕιρΛαγκαδά	Ειρηνοδικείο Λαγκαδά
ΕιρΛαμ	Ειρηνοδικείο Λαμίας

ΕιρΛαρ	Ειρηνοδικείο Λάρισας
ΕιρΛιβαδειάς	Ειρηνοδικείο Λιβαδειάς
ΕιρΝεαπ	Ειρηνοδικείο Νεάπολης
ΕιρΡοδ	Ειρηνοδικείο Ρόδου
ΕιρΧαν	Ειρηνοδικείο Χανίων
Επ.	Επόμενα
ΕΤΠΘ	Επιτροπή Τραπεζικών και Πιστωτικών Θεμάτων
ΕφΑΔ	Εφαρμογές Αστικού Δικαίου
ΕφΑΔΠολΔ	Εφαρμογές Αστικού Δικαίου και Πολιτικής Δικονομίας
ΕφΑιγ	Εφετείο Αιγαίου
ΕφΑθ	Εφετείο Αθηνών
ΕφΔωδ	Εφετείο Δωδεκανήσων
ΕφΘρακ	Εφετείο Θράκης
ΕφΠατρ	Εφετείο Πατρών
ΕφΠειρ	Εφετείο Πειραιά
ΗΠΑ	Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής
Κ.α.	Και άλλα
ΚΠολΔ	Κώδικας Πολιτικής Δικονομίας
ΚΥΑ	Κοινή Υπουργική Απόφαση
ΜονΕφΑθ	Μονομελές Εφετείο Αθηνών
ΜΠρΑθ	Μονομελές Πρωτοδικείο Αθηνών
ΜΠρΒολ	Μονομελές Πρωτοδικείο Βόλου
ΜΠρΗλείας	Μονομελές Πρωτοδικείο Ηλείας
ΜΠρΗρακλ	Μονομελές Πρωτοδικείο Ηρακλείου
ΜΠρΘεσσαλ	Μονομελές Πρωτοδικείο Θεσσαλονίκης
ΜΠρΛαμ	Μονομελές Πρωτοδικείο Λαμίας
ΜΠρΠατρ	Μονομελές Πρωτοδικείο Πατρών
ΜΠρΠειρ	Μονομελές Πρωτοδικείο Πειραιά
ΜΠρΡοδ	Μονομελές Πρωτοδικείο Ρόδου
ΜΠρΤρικάλων	Μονομελές Πρωτοδικείο Τρικάλων
ΜΠρΧαν	Μονομελές Πρωτοδικείο Χανίων
Ν.	Νόμος

ΝοΒ	Νομικό Βήμα
Ο. π.	Όπου προηγουμένως
ΟλομΑΠ	Ολομέλεια Αρείου Πάγου
Π.Δ.	Προεδρικό Διάταγμα
ΠειρΝομ	Πειραιϊκή Νομολογία
ΠΝΠ	Πράξη Νομοθετικού Περιεχομένου
ΠΠρΑθ	Πολυμελές Πρωτοδικείο Αθηνών
ΠΠρΗρακλ	Πολυμελές Πρωτοδικείο Ηρακλείου
ΠΠρΘεσσαλ	Πολυμελές Πρωτοδικείο Θεσσαλονίκης
ΠΠρΙωανν	Πολυμελές Πρωτοδικείο Ιωαννίνων
ΠΠρΚοζ	Πολυμελές Πρωτοδικείο Κοζάνης
ΠΠρΠειρ	Πολυμελές Πρωτοδικείο Πειραιά
ΠτωχΔ	Πτωχευτικό Δίκαιο
Π.χ.	Παραδείγματος χάριν
Σ.	Σύνταγμα
ΣΑΥ	Σύστημα Αθέτησης Υποχρεώσεων
Σελ.	Σελίδα
ΣΕΠΕ	Συνολικό Ετήσιο Πραγματικό Επιτόκιο
Σημ.	Σημείωση
ΣΔΕΕ	Συνθήκη για τη Λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης
ΣΣΧ	Σύστημα Συγκέντρωσης Χορηγήσεων
ΣΤΕ	Συμβούλιο της Επικρατείας
Στοιχ.	Στοιχείο
ΣυνΘΕΚ	Συνθήκη της Ευρωπαϊκής Ένωσης
ΣΥΠ	Σύστημα Υποθηκών και Προσημειώσεων
Τιμ.Τόμ.	Τιμητικός Τόμος
Τόμ.	Τόμος
ΤΝΠ	Τράπεζα Νομικών Πληροφοριών
ΤρΕφΑθ	Τριμελές Εφετείο Αθηνών
Υπόθ.	Υπόθεση
Χ. ό.	Χωρίς όνομα
ΧρΙΔ	Χρονικά Ιδιωτικού Δικαίου
ΧρηΔικ.	Χρηματοπιστωτικό Δίκαιο

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Αντικείμενο της παρούσας εργασίας αποτελεί η αρχή του υπεύθυνου δανεισμού στις Οδηγίες για την καταναλωτική και την ενυπόθηκη πίστη με έμφαση στην προληπτική της λειτουργία της έναντι του φαινομένου της υπερχρέωσης.

Αρχικά, παρουσιάζονται εισαγωγικά στοιχεία για το πρόβλημα της υπερχρέωσης και την προσπάθεια του εθνικού μας νομοθέτη να αντιμετωπίσει αυτό με το Ν. 3869/2010. Εν συνεχεία, έπονται δύο κεφάλαια. Στο πρώτο εξ αυτών παρουσιάζεται το ρυθμιστικό πλαίσιο των δύο Οδηγιών. Συγκεκριμένα, γίνεται προσπάθεια προσδιορισμού των δικαιολογητικών βάσεων της ρυθμιστικής παρέμβασης στον τομέα της καταναλωτικής και της στεγαστικής πίστης, παρατίθενται αναγκαίοι ορισμοί, όπως αυτός της καταναλωτικής και της στεγαστικής πίστης, επιχειρείται ο προσδιορισμός της σχέσης τράπεζας- πελάτη και παρουσιάζονται βασικά σημεία των δύο Οδηγιών (όπως υποκειμενικό και αντικειμενικό πεδίο). Τέλος, γίνεται μια σύντομη συγκριτική επισκόπηση των δύο Οδηγιών.

Στο δεύτερο κεφάλαιο, γίνεται προσπάθεια προσέγγισης του περιεχομένου της αρχής του υπεύθυνου δανεισμού και των ειδικότερων εκφάνσεών της. Ειδικότερα, δίνεται ο ευρύς και ο στενός ορισμός της αρχής, παρουσιάζεται η προληπτική της λειτουργία και προβάλλονται οι υποχρεώσεις του πιστωτικού ιδρύματος (προσυμβατική πληροφόρηση, παροχή επαρκών εξατομικευμένων εξηγήσεων και αξιολόγηση πιστοληπτικής ικανότητας), η υποχρέωση του δανειοδότη (καθήκον αλήθειας) αλλά και τα δικαιώματά του (υπαναχώρηση, πρόωρη εξόφληση).

Λέξεις –κλειδιά: Υπεύθυνος Δανεισμός, Προστασία του Καταναλωτή, Καταναλωτική Πίστη, Ενυπόθηκη Πίστη, Προσυμβατική Πληροφόρηση, Αξιολόγηση Πιστοληπτικής Ικανότητας

ABSTRACT

The topic of the present paper is the principle of responsible lending in the Directives relating to consumer and mortgage credit and focusing on its preventive function against the phenomenon of over- indebtedness.

First, primary data is presented relating to the problem of overindebtedness and the efforts of the national legislator to handle it in virtue of law 3869/2010. Subsequently, two capitals follow. In the former, the regulatory regime of both Directives is featured. More specifically, it is attempted to define the justifying grounds of the regulatory intervention in the field of consumer and mortgage lending, to introduce the required definitions, such as those of the consumer and mortgage credit, to define the relation between the bank and the customer and to present basic points of both Directives (e.g. objective and subjective scope). Last, a short comparative analysis of the two Directives is conducted.

In the second capital, it is attempted to approach the content of the principle of responsible lending and its specific aspects. In particular, the broad and narrow definition of the principle is given, its preventive function is presented and the credit institution's obligations (precontractual information, provision of sufficient individualized clarifications and assessment of creditworthiness), the borrower's obligations (duty of truthfulness) as well as their rights (withdrawal, early repayment) are featured.

Key- Words: Responsible Lending, Consumer Protection, Consumer Credit, Mortgage Credit, Pre- Contractual Information, Assessment of Creditworthiness

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ	ii
ΠΕΡΙΛΗΨΗ	v
ABSTRACT	vi

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

§1. Το πρόβλημα της υπερχρέωσης.....	1
§2. Η αντιμετώπιση του προβλήματος της αφερεγγυότητας των καταναλωτών	3
§3. Η κατασταλτική αντιμετώπιση της υπερχρέωσης των ελληνικών νοικοκυριών.....	4

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ι

1. ΡΥΘΜΙΣΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΣΤΙΣ ΣΥΜΒΑΣΕΙΣ

ΚΑΤΑΝΑΛΩΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΕΝΥΠΟΘΗΚΗΣ ΠΙΣΤΗΣ

1.1. Δικαιολογητικές βάσεις ρυθμιστικής παρέμβασης του ενωσιακού νομοθέτη για την προστασία του καταναλωτή	6
1.1.1. Η ασυμμετρία πληροφόρησης.....	7
1.1.2. Η μειωμένη διαπραγματευτική ισχύς του καταναλωτή	9
1.1.3. Η πρόληψη της υπερχρέωσης	12
1.2. Ιστορική αναδρομή- Πορεία προς την υιοθέτηση των Οδηγιών.....	14
1.3. Οι Οδηγίες για την καταναλωτική πίστη και στεγαστική πίστη	17
1.4. Η έννομη σχέση τράπεζας- πελάτη	19
1.5. Συνολική θεώρηση της Οδηγίας 2008/48/ΕΚ	21
1.5.1. Πρότυπο εναρμόνισης.....	21
1.5.2. Υποκειμενικό πεδίο εφαρμογής της Οδηγίας 2008/48/ΕΚ.....	23
α) Καταναλωτής	23
β) Πιστωτικός φορέας	25
γ) Μεσίτης πιστώσεων	26
1.5.3. Αντικειμενικό πεδίο εφαρμογής της Οδηγίας 2008/48/ΕΚ	27
α) Συμβάσεις πίστωσης.....	27
β) Εξαιρέσεις.....	28
1.6. Συνολική θεώρηση της Οδηγίας 2014/17/ΕΕ σχετικά με τις συμβάσεις πίστωσης σε καταναλωτές για ακίνητα	31

1.6.1.	Πρότυπο εναρμόνισης	31
1.6.2.	Υποκειμενικό πεδίο εφαρμογής της Οδηγίας 2014/17/ΕΕ	32
	α) Καταναλωτής	32
	β) Πιστωτικός φορέας	32
	γ) Μεσίτης πίστωσης.....	33
1.6.3.	Αντικειμενικό πεδίο εφαρμογής της Οδηγίας 2014/17/ΕΕ.....	33
	α) Συμβάσεις πίστωσης.....	33
	β) Εξαιρέσεις.....	34
1.7.	Συγκριτική επισκόπηση της Οδηγίας 2014/17/ΕΕ με την Οδηγία 2008/48/ΕΚ .	34

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΙ

2. ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ ΤΗΣ ΑΡΧΗΣ ΤΟΥ ΥΠΕΥΘΥΝΟΥ

ΔΑΝΕΙΣΜΟΥ

2.1.	Η αρχή του υπεύθυνου δανεισμού.....	36
	2.1.1. Περιεχόμενο της αρχής του υπεύθυνου δανεισμού.....	36
	2.1.2. Η προληπτική λειτουργία της αρχής του υπεύθυνου δανεισμού	40
	2.1.3. Αποκλεισμός από την πίστωση ως συνέπεια της αρχής του υπεύθυνου δανεισμού.....	41
	2.1.4. Σκέψεις εγκατάλειψης της αρχής.....	42
2.2.	Υποχρεώσεις του πιστωτικού ιδρύματος.....	45
	2.2.1. Υποχρέωση πληροφόρησης κατά το προσυμβατικό στάδιο	45
	α) Παροχή τυποποιημένης πληροφόρησης	47
	β) Παροχή «επαρκών εξατομικευμένων εξηγήσεων».....	49
	γ) Ευθύνη του πιστωτικού ιδρύματος από την παράβαση υποχρέωσης πληροφόρησης κατά το προσυμβατικό στάδιο	52
	2.2.2. Υποχρέωση πληροφόρησης κατά τη διάρκεια της πιστωτικής σύμβασης ..	55
	2.2.3. Το φαινόμενο της υπερπληροφόρησης	57
	2.2.4. Υποχρέωση εκτίμησης της πιστοληπτικής ικανότητας.....	58
	α) Άρθρα 8 & 9 της ΚΥΑ Ζ1- 699/2010.....	58
	(άρθρα 8 & 9 της Οδηγίας 2008/48/ΕΚ).....	58
	β) Άρθρο 17 του Ν. 4438/2016	64
	(άρθρο 18 της Οδηγίας 2014/17/ΕΕ)	64
	γ) Πρόσφορα και συναφή δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα για την αξιολόγηση πιστοληπτικής ικανότητας.....	65
	δ) Έννομες συνέπειες από τα αποτελέσματα της αξιολόγησης	68

ε) Συνέπειες παραβίασης της υποχρέωσης αξιολόγησης της πιστοληπτικής ικανότητας.....	71
2.2.5. Περιεχόμενο, τύπος και παράδοση αντιγράφου συμβάσεων πίστωσης.....	73
2.3. Υποχρέωση και δικαιώματα του δανειολήπτη	76
2.3.1. Καθήκον αλήθειας του δανειολήπτη.....	76
2.3.2. Δικαίωμα υπαναχώρησης.....	78
2.3.3. Δικαίωμα πρόωρης εξόφλησης	80
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....	85
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ- ΑΡΘΡΟΓΡΑΦΙΑ	87
Ελληνόγλωσση Βιβλιογραφία- Αρθρογραφία.....	87
Ξενόγλωσση Αρθρογραφία.....	93
Ηλεκτρονική Βιβλιογραφία- Αρθρογραφία.....	93
Νομολογία Ελληνικών Δικαστηρίων.....	94
Νομολογία Δικαστηρίου Ευρωπαϊκής Ένωσης.....	99

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

§1. Το πρόβλημα της υπερχρέωσης

Η ταχεία ανάπτυξη της οικονομίας, αλλά και η ανάγκη βελτίωσης της ζωής ώθησαν τους καταναλωτές σε αλόγιστο δανεισμό¹ μεγάλων χρηματικών ποσών για την κάλυψη καταναλωτικών και επαγγελματικών αναγκών.² Οι πιστωτικές κάρτες που χρησιμοποιούνται για την παροχή πίστωσης για καταναλωτικούς σκοπούς³ καθιστούν ευχερέστερους τον δανεισμό και την αποπληρωμή καταναλωτικών χρεών.⁴ Αν και ο δανεισμός μέσω πιστωτικής κάρτας αποτελεί σημαντική πηγή εσόδων για τα πιστωτικά ιδρύματα, πολλές φορές για τους καταναλωτές μπορεί να αποτελέσει αιτία υπερχρέωσής τους.⁵ Η αδυναμία⁶ του οφειλέτη να ανταποκριθεί στις υποχρεώσεις του νοικοκυριού (π.χ. πληρωμή λογαριασμών⁷) και στις δανειακές του υποχρεώσεις ονομάζεται υπερχρέωση.⁸ Ως υπερχρέωση, λοιπόν, νοείται η περίπτωση εκείνη κατά την οποία η περιουσία⁹ του οφειλέτη δεν επαρκεί ώστε να καλύψει τις υφιστάμενες, ληξιπρόθεσμες υποχρεώσεις του.¹⁰

Πέραν της χρήσης πιστωτικών καρτών, η συγκέντρωση των χρεών μπορεί να οφείλεται και στην αδυναμία εξυπηρέτησης αποπληρωμής καταναλωτικών¹¹ και

¹ Βενιέρης, Κριτική αποτίμηση της διαδικασίας του Ν. 3869/2010 (τα «υπερχρεωμένα νοικοκυριά») και της αναμόρφωσης της με το Ν. 4161/2013, ΧρηΔικ 2/2013, 215.

² Γγγλεζάκης, Υπερχρέωση των καταναλωτών και πτωχευτικό δίκαιο, ΕπισκΕΔ 2/2003, 596 επ. · Πολλές φορές, οι καταναλωτές παρασύρονται και προβαίνουν σε υπέρμετρο δανεισμό για την κάλυψη όχι μόνο βασικών αναγκών, αλλά και πολυτελών. Έτσι, η καταναλωτική σύμβαση από μία σύμβαση win- win ελλοχεύει τον κίνδυνο να μετατραπεί σε σύμβαση lose- lose. Η διαφορετικά από εργαλείο ευημερίας μπορεί να μετατραπεί σε απειλή πρόσθετου οικονομικού κόστους. Κλαβανίδου, σε Κέντρο Διεθνούς και Ευρωπαϊκού Οικονομικού Δικαίου, Ευρωπαϊκό Τραπεζικό Δίκαιο, (επιμ. Τζάκας), 2019, σελ. 33.

³ Κοτσίρης, Πτωχευτικό δίκαιο, 10^η εκδ., 2017, § 44, αρ. 174 · Financial Services User Group, Responsible consumer credit lending, 8- 9.

⁴ Γγγλεζάκης, ΕπισκΕΔ 2/2003, 596 επ · Financial Services User Group, Responsible consumer credit lending, 8- 9.

⁵ Ρούσσοις, Υπερχρεωμένα φυσικά πρόσωπα- Δομή και λειτουργία Ν. 3869/2010, ΕφΑΔ 12/2010, 1287 επ. · Financial Services User Group, Responsible consumer credit lending, 8- 9.

⁶ Κατά μία άποψη, θα πρέπει να διευκρινιστεί αν απαιτείται πραγματική αδυναμία αποπληρωμής ή αρκεί η αποπληρωμή του χρέους να είναι δυσβάσταχτη για τον καταναλωτή. Λιβαδά, σε Τιμητικό Τόμο Ελίζας Αλεξανδρίδου, 2016, σελ. 359.

⁷ Λιβαδά, σε Τιμ. Τόμ. Αλεξανδρίδου, 2016, σελ. 359.

⁸ Το πρόβλημα της υπερχρέωσης αναδεικνύεται ως ένα από τα πιο κρίσιμα κοινωνικά προβλήματα που πλήττει κυρίως τα κατώτερα οικονομικά στρώματα, αλλά και τα μεσαία στρώματα.

⁹ «Διαθέσιμο εισόδημα» σύμφωνα με την Λιβαδά, σε Τιμ. Τόμ. Αλεξανδρίδου, 2016, σελ. 359.

¹⁰ Κρητικός, Ρύθμιση των οφειλών υπερχρεωμένων φυσικών προσώπων, 4^η εκδ., 2016, σελ. 2 · Ψυχομάνης, Πτωχευτικό δίκαιο και δίκαιο ρύθμισης οφειλών υπερχρεωμένων φυσικών προσώπων, 8^η εκδ., 2019, σελ. 59- 60.

¹¹ Ρούσσοις, ΕφΑΔ 2010, 1287 επ..

στεγαστικών δανείων.¹² Ειδικότερα, αιτίες¹³ μετάβασης του δανειολήπτη στην υπερχρέωση ενδέχεται να αποτελούν τα ψηλά επιτόκια στον τομέα της καταναλωτικής και της ενυπόθηκης πίστης¹⁴, οι επιθετικές πρακτικές προώθησης πιστωτικών προϊόντων που χρησιμοποιούν οι τράπεζες¹⁵ και προσέγγισης πελατών¹⁶, τα απρόβλεπτα γεγονότα στη ζωή των δανειοληπτών (π.χ. απώλεια εργασίας) κ.α.¹⁷ Για τη διόγκωση του προβλήματος της υπερχρέωσης των νοικοκυριών φυσικά, δεν ευθύνεται μόνο ο καταναλωτής, αλλά και οι ίδιες οι τράπεζες που συχνά παραβιάζουν υποχρεώσεις τους, όπως την υποχρέωση προσυμβατικής ενημέρωσης ή την υποχρέωση ελέγχου της πιστοληπτικής ικανότητάς του καταναλωτή.¹⁸ Έτσι, οι λόγοι που συντελούν στη αύξηση του φαινομένου της υπερχρέωσης ποικίλουν.

Ο καθορισμός του ελάχιστου επιπέδου επιβίωσης, η παροχή συμβουλευτικών υπηρεσιών, η χρήση μεθόδων αναδιάρθρωσης τους χρέους, η παροχή δυνατότητας ρευστοποίησης αγαθών του καταναλωτή και η υιοθέτηση διαδικασίας αποκατάστασης της οικονομικής του κατάστασης αποτελούν μέσα περιορισμού για την ανάληψη υποχρεώσεων υψηλού κινδύνου.¹⁹ Όπως έχει υποστηριχθεί, η αφερεγγυότητα του καταναλωτή διέπεται από τις αρχές, οι οποίες αφορούν την δίκαιη και εύλογη ανακατανομή των πιστωτικών κινδύνων, την αποκατάσταση και νέα αρχή μέσω ουσιώδους απαλλαγής των καταναλωτών από την αφερεγγυότητα, την δικαστική αντί εξωδικαστική διαδικασία και τα μέτρα και προγράμματα ενημέρωσης των καταναλωτών της πρόληψης της υπερχρέωσης ως διαδικασία ηθικοποίησης του καταναλωτισμού.²⁰

Αναπόφευκτη είναι, λοιπόν, η ανάγκη ρυθμιστικής παρέμβασης του νομοθέτη για την καταπολέμηση του προβλήματος της υπερχρέωσης και την επανένταξη του υπερχρεωμένου οφειλέτη στην οικονομική και κοινωνική δραστηριότητα.²¹ Σε κάθε περίπτωση, κατά την παρέμβασή του ο νομοθέτης οφείλει να λάβει υπόψη τα

¹² *Ιγγλεζάκης*, ΕπισκΕΔ 2003, 596 επ..

¹³ Οι αιτίες υπερχρέωσης είναι δυσχερώς ανιχνεύσιμες. Ωστόσο, ο ακριβής προσδιορισμός τους θα βοηθήσει τη λήψη προληπτικών μέτρων. *Λιβαδά*, σε Τιμ. Τόμ. Αλεξανδρίδου, 2016, σελ. 360.

¹⁴ *Χριστοδούλου*, Η ρύθμιση των οφειλών υπερχρεωμένων φυσικών προσώπων σύμφωνα με τον Ν. 3869/2010- Ερμηνευτική προσέγγιση, ΔΕΕ 3/2011, 293.

¹⁵ Κατά μία άποψη δεν αρκεί μόνο η υπερχρέωση για να περιέλθει ο οφειλέτης σε κατάσταση αδυναμίας πληρωμών, αλλά πρέπει να συντρέχει σωρευτικά και ένας δεύτερος παράγοντας τα έκτακτα περιστατικά π.χ. ανεργία. *Βενιέρης*, ΧρηΔικ 2/2013, 215.

¹⁶ *Κλαβανίδου*, σε Ευρωπαϊκό Τραπεζικό Δίκαιο, σελ. 33.

¹⁷ *Κλαβανίδου*, σε Ευρωπαϊκό Τραπεζικό Δίκαιο, σελ. 33 · *Κρητικός*, Ρύθμιση, σελ. 2 · *Λιβαδά*, σε Τιμ. Τόμ. Αλεξανδρίδου, 2016, σελ. 360.

¹⁸ *Λιβαδά*, σε Τιμ. Τόμ. Αλεξανδρίδου, 2016, σελ. 361.

¹⁹ *Κοτσιρης*, ΠτωχΔ, αρ. 44, § 175.

²⁰ *Κοτσιρης*, ΠτωχΔ, αρ. 44, § 176.

²¹ *Βενιέρης*, ΧρηΔικ 2013, 216 · *Κρητικός*, Ρύθμιση, σελ. 3 · *Χριστοδούλου*, ΔΕΕ 2011, 294.

συμφέροντα και των δύο μερών.²² Το πιο άμεσο μέτρο για την πρόληψη της υπερχρέωσης αποτελεί η εισαγωγή υπεύθυνων πρακτικών δανεισμού, δηλαδή η αρχή του υπεύθυνου δανεισμού, η οποία ενσωματώθηκε σε ενωσιακό επίπεδο με τη μορφή της υποχρέωσης του πιστωτικού ιδρύματος να αξιολογεί την πιστοληπτική ικανότητα του υποψήφιου δανειολήπτη και να τον ενημερώνει προσυμβατικά.

§2. Η αντιμετώπιση του προβλήματος της αφερεγγυότητας των καταναλωτών

Καθώς το πρόβλημα της υπερχρέωσης παίρνει ανησυχητικές κοινωνικές διαστάσεις,²³ το δίκαιο κάθε κράτους καλείται να αντιμετωπίσει τις αιτίες²⁴ και τις συνέπειες του προβλήματος αυτού.²⁵ Πράγματι τόσο στην Ευρώπη όσο και στις ΗΠΑ επιχειρήθηκε η καταπολέμηση της υπερχρέωσης με ποικίλους τρόπους.²⁶

Με κύριο στόχο την πρόληψη της υπερχρέωσης, σκόπιμος είναι ο έλεγχος της καταναλωτικής και της στεγαστικής πίστης, ώστε να αποφεύγεται «ο ανεύθυνος δανεισμός²⁷», δηλαδή η χορήγηση πίστωσης σε καταναλωτές που αδυνατούν να καλύψουν μελλοντικά τις χρηματικές τους υποχρεώσεις. Για τον έλεγχο της καταναλωτικής και στεγαστικής πίστης και δη, της πιστοληπτικής ικανότητας του καταναλωτή χρησιμοποιούνται ειδικά συστήματα πληροφορικής, ενώ για την ενημέρωση των δανειοληπτών εφαρμόζονται πολιτικές επιμόρφωσης και παροχής συμβουλών.²⁸

²² Λιβαδά, σε Τιμ. Τόμ. Αλεξανδρίδου, 2016, σελ. 361.

²³ Κρητικός, Ρύθμιση, σελ. 3 · Λιβαδά, σε Τιμ. Τόμ. Αλεξανδρίδου, 2016, σελ. 361 · Περάκης, Η αρχή του «υπεύθυνου δανεισμού» και η πρόσφατη κοινοτική Οδηγία για την καταναλωτική πίστη, ΧρηΔικ 3/2009, 352.

²⁴ Αν οι αιτίες που ενδέχεται να οδηγούν σε υπερχρέωση εντοπιστούν με ακρίβεια, τότε θα ασκηθεί πιο ορθά η ρυθμιστική παρέμβαση. Λιβαδά, σε Τιμ. Τόμ. Αλεξανδρίδου, 2016, σελ. 361.

²⁵ Χριστοδούλου, ΔΕΕ 2011, 293.

²⁶ Ιγγλεζάκης, ΕπισκΕΔ 2003, 596 επ..

²⁷ Έννοια που χρησιμοποιεί ο Βενιέρης, ΧρηΔικ 2013, 215 · Cherednychenko & Meindertsm. (2019). Irresponsible Lending in the Post-Crisis Era: Is the EU Consumer Credit Directive Fit for Its Purpose? Journal of Consumer Policy. 485.

²⁸ Ιγγλεζάκης, ΕπισκΕΔ 2003, 596 επ..

§3. Η κατασταλτική αντιμετώπιση της υπερχρέωσης των ελληνικών νοικοκυριών

Ο Έλληνας νομοθέτης επέλεξε να ρυθμίσει το μείζον πρόβλημα της υπερχρέωσης των ελληνικών νοικοκυριών²⁹ με έναν νόμο εκτός πτωχευτικού κώδικα³⁰, στοχεύοντας στη δημιουργία ενός ειδικού καθεστώτος συλλογικής εκκαθάρισης των οφειλών του ιδιώτη και στην ολική απαλλαγή από τις οφειλές του.³¹ Αν και στην Ελλάδα³² μέχρι πρότινος προβλεπόταν πτωχευτική ικανότητα μόνο για φυσικά ή νομικά πρόσωπα που είχαν εμπορική ιδιότητα, για πρώτη φορά ο Ν. 3869/2010³³ ρύθμισε την υπερχρέωση των ιδιωτών που δεν έχουν πτωχευτική ικανότητα³⁴ και προέβλεψε την προστασία της πρώτης ή κύριας οικογενειακής κατοικίας.³⁵ Διευκρινίζεται ότι οι διατάξεις του Ν. 3869/2010 έφεραν μόνιμο χαρακτήρα, καθώς αποτέλεσαν βάσεις νομοθετικών μέτρων για την αντιμετώπιση της υπερχρέωσης.³⁶ Ο νόμος Κατσέλη εντάσσεται στο ευρύτερο δικαιοσύνη σύστημα που συγκροτούν τα άρθρα του Ν. 2251/1994 και της ΚΥΑ Ζ1-699/2010 για προστασία του καταναλωτή στην πιστωτική αγορά μαζί.³⁷

²⁹ Επισημαίνεται ότι το χρέος των νοικοκυριών στη χώρα μας παρουσίασε αυξητικές τάσεις. Μάλιστα το Νοέμβριο του 2002 ανέρχονταν σε ποσοστό 21,4% του ΑΕΠ. *Ιγγλεζάκης*, *ΕπισκεΔ* 2003, 596 επ..

³⁰ Στο αγγλικό δίκαιο, στον πτωχευτικό κώδικα (1986) υπάρχουν δύο ενότητες, η μία αφορά την εκκαθάριση των υπερχρεωμένων εταιριών (companies, corporate) και η δεύτερη την εκκαθάριση/πτώχευση των υπερχρεωμένων φυσικών προσώπων με εμπορική ιδιότητα και μη. (individuals). Στο γερμανικό δίκαιο, η ρύθμιση των υπερχρεωμένων φυσικών προσώπων αποτελεί τμήμα του πτωχευτικού κώδικα. Οι διατάξεις για την υπερχρέωση έχουν θεσπιστεί από το 1999. *Ρούσσος*, *ΕφΑΔ* 2010, 1287 επ..

³¹ *Ρούσσος*, *ΕφΑΔ* 2010, 1287 επ..

³² Σχετικά με την νομική προστασία των υπερχρεωμένων δανειοληπτών, οι νομοθέτες διάφορων χωρών ακολούθησαν διαφορετική προσέγγιση. Για παράδειγμα, οι ΗΠΑ υιοθέτησαν ένα σχέδιο απαλλαγής των οφειλετών από το υπόλοιπο του χρέους (discharge) και παροχής ευκαιρίας για μια νέα αρχή (fresh start). Αντίθετα, σε ευρωπαϊκές χώρες υιοθέτησαν ένα σχέδιο, σύμφωνα με το οποίο εισάγονται περιορισμοί στη πρόσβαση της διαδικασίας πτώχευσης, θέτοντας ως προϋπόθεση την ένταξη των οφειλετών σε ένα σχέδιο αποπληρωμής των χρεών ή/ και την προηγούμενη προσπάθεια εξωδικαστικής επίλυσης. *Ιγγλεζάκης*, *ΕπισκεΔ* 2003, 596 επ..

³³ Μέχρι το 2019, εκκρεμούσαν ήδη 100.000 αιτήσεις για την ένταξη των οφειλετών στον νόμο Κατσέλη, οι οφειλές των οποίων άγγιζαν συνολικά τα 17,5 δις ευρώ. *Απαλαγάκη*, σε Κέντρο Διεθνούς και Ευρωπαϊκού Οικονομικού Δικαίου, *Ευρωπαϊκό Τραπεζικό Δίκαιο*, (επιμ. *Τζάκας*), 2019, σελ. 6. Μόνο στο διάστημα μεταξύ Ιανουαρίου 2011 και Μαΐου 2013 αναφέρεται ότι υπεβλήθησαν στα Ειρηνοδικεία της χώρας περισσότερες από 50.000 αιτήσεις. *Κατηφόρης*, *Η Δικονομία της Ρυθμίσεως Οφειλών Υπερχρεωμένων Φυσικών προσώπων- Συμπλήρωμα*, 2013, σελ. 1. *Ρούσσος*, *ΕφΑΔ* 2010, 1287 επ. *Χριστοδούλου*, *ΔΕΕ* 2011, 293 επ..

³⁴ *Βενιέρης/ Κατσάς*, Εφαρμογή του Ν. 3869/2010 για τα Υπερχρεωμένα φυσικά πρόσωπα, 2011, σελ. 36. *Παπαρσενίου*, Η υπερχρέωση των ιδιωτών κατά το Ν. 3869/2010, *ΕφΑΔ* 10/2011, 915. *Ρούσσος*, *ΕφΑΔ* 2010, 1287 επ. Η ρύθμιση αυτή βρίσκει δικαιολογητικό έρεισμα στα άρθρα 25 § 1 Σ και 2 § 1 Σ.. *Χριστοδούλου*, *ΔΕΕ* 2011, 293. *ΜΠρΗρακλ* 418/ 2016, Αρμ, 2/2017.

³⁵ *Απαλαγάκη*, σε *Ευρωπαϊκό Τραπεζικό Δίκαιο*, σελ. 6. *ΕιρΝεαπ* 9/2016, Αρμ 9/2016.

³⁶ *Ρούσσος*, *ΕφΑΔ* 2010, 1287 επ..

³⁷ *Χριστοδούλου*, *ΔΕΕ* 2011, 293- 294.

Συγκεκριμένα, ο Ν. 3869/2010 «Ρύθμιση οφειλών υπερχρεωμένων φυσικών προσώπων και άλλες διατάξεις»³⁸ προσδιόρισε τα στάδια επίλυσης³⁹ των υπερχρεωμένων ιδιωτών χωρίς εμπορική ιδιότητα και τις προϋποθέσεις ρύθμισης και απαλλαγής τους μετά την υποβολή αίτησης προς το δικαστήριο. Για την υπαγωγή ορισμένου οφειλέτη στο νόμο Κατσέλη θα πρέπει να συντρέχουν οι εξής προϋποθέσεις: ο οφειλέτης να έχει περιέλθει σε μόνιμη και γενική αδυναμία πληρωμής ληξιπρόθεσμων χρηματικών οφειλών, η αδυναμία να μην οφείλεται σε δόλο του οφειλέτη⁴⁰, οι χρηματικές οφειλές να μην έχουν αναληφθεί το τελευταίο έτος πριν την υποβολή της αίτησης του οφειλέτη και τέλος, οι χρηματικές οφειλές να μην έχουν προκύψει από αδικοπραξία με δόλο ή βαριά αμέλεια, από διοικητικά πρόστιμα, από χρηματικές ποινές, από φόρους και τέλη, από εισφορές σε οργανισμούς κοινωνικής ασφάλισης ή να σχετίζονται με την υποχρέωση διατροφής συζύγου και ανήλικου τέκνου.⁴¹

Πρόκειται για μια περίπλοκη και αμφιβόλου αποτελεσματικότητας διαδικασία τεσσάρων φάσεων. Στην πρώτη φάση επιχειρείται ο προδικαστικός συμβιβασμός μέσω του θεσμού διαμεσολάβησης, στην δεύτερη φάση επιχειρείται ο δικαστικός συμβιβασμός με αίτηση του οφειλέτη στο Ειρηνοδικείο, στην τρίτη φάση επιδιώκεται η δικαστική ρύθμιση των χρηματικών οφειλών, ενώ στην τέταρτη φάση ενεργοποιείται η διαδικασία εκκαθάρισης και ρευστοποίησης της περιουσίας του οφειλέτη όταν ο τελευταίος αδυνατεί να εκπληρώσει τις υποχρεώσεις όπως αυτές ρυθμίστηκαν δικαστικώς.⁴²

Αξίζει να σημειωθεί ότι η ψήφιση του Ν. 3869/2010 θεωρήθηκε για τους οφειλέτες ως ένας «ανακουφιστικός» νομοθετικός εκσυγχρονισμός της ελληνικής πραγματικότητας, ενσωματώνοντας στο δικαιο μας σύστημα ρυθμίσεις προκειμένου να εξέλθει η χώρα μας από την οικονομική κρίση. Σήμερα δέκα χρόνια αργότερα, ψηφίστηκε ένας νέος νόμος, ο Ν. 4745/2020, ο οποίος περιλαμβάνει εκ νέου αλλαγές για τα υπερχρεωμένα νοικοκυριά. Όσον αφορά στο κομμάτι των υπερχρεωμένων νοικοκυριών, ουσιαστικά υπήρξαν προσθήκες σχετικά με την επιτάχυνση της εκδίκασης εκκρεμών υποθέσεων υπερχρεωμένων φυσικών προσώπων με ιδιαίτερη μνεία στον επαναπροσδιορισμό εκκρεμών υποθέσεων.

³⁸ Άλλως νόμος Κατσέλη ή άλλως «Νόμος Υπερχρεωμένων Νοικοκυριών».

³⁹ Παπαρσενίου, ΕφΑΔ 2011, 915 επ..

⁴⁰ Βενιέρης/ Κατσάς, Εφαρμογή, σελ. 59 επ. ·ΕιρΛαμ 86/2017, Αρμ, 5/2017.

⁴¹ Κοτσίρης, ΠτωχΔ, § 44, αρ. 178.

⁴² Κοτσίρης, ΠτωχΔ, § 44, αρ. 179.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ι

1. ΡΥΘΜΙΣΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΣΤΙΣ ΣΥΜΒΑΣΕΙΣ ΚΑΤΑΝΑΛΩΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΕΝΥΠΟΘΗΚΗΣ ΠΙΣΤΗΣ

1.1. Δικαιολογητικές βάσεις ρυθμιστικής παρέμβασης του ενωσιακού νομοθέτη για την προστασία του καταναλωτή

Η διεθνής χρηματοπιστωτική κρίση⁴³ έφερε στο προσκήνιο τους κινδύνους που υποκρύπτει ο δανεισμός για τα νοικοκυριά, όταν δεν τηρούνται ορισμένες προϋποθέσεις, και ανέδειξε την σπουδαιότητα της τήρησης της αρχής του υπεύθυνου δανεισμού. Η φερεγγυότητα των πιστωτικών ιδρυμάτων, η αδυναμία εκπλήρωσης των υποχρεώσεων των καταναλωτών με την πιθανότητα να περιέλθουν σε κατάσταση υπερχρέωσης, η απώλεια εμπιστοσύνης των καταναλωτών προς τους πιστωτικούς φορείς και η διακινδύνευση της σταθερότητας του χρηματοπιστωτικού συστήματος συνδέονται άμεσα με τους κινδύνους που ελλοχεύει η αλόγιστη χορήγηση δανείων.⁴⁴ Η ανάγκη θέσπισης ρυθμιστικών κανόνων προέκυψε από την αυξημένη ανάγκη προστασίας των καταναλωτών⁴⁵ και την ανάγκη αποφυγής χορήγησης πιστώσεων χωρίς την προηγούμενη τήρηση κριτηρίων που μπορεί να οδηγήσει σε υπερχρέωση. Επειδή το φαινόμενο της υπερχρέωσης έλαβε ανησυχητικές διαστάσεις απειλώντας την παγκόσμια χρηματοπιστωτική σταθερότητα⁴⁶, κρίθηκε σκόπιμη η παρέμβαση του Ευρωπαϊού νομοθέτη.

Ως δικαιολογητικές βάσεις της ρυθμιστικής παρέμβασης, εκτός από την πρόληψη της υπερχρέωσης, παρουσιάζονται η αποκατάσταση της ασύμμετρης πληροφόρησης και η άμβλυνση της ασθενέστερης διαπραγματευτικής ισχύς⁴⁷ του καταναλωτή⁴⁸, ώστε τελικώς να επιτευχθεί η όσο το δυνατόν μεγαλύτερη συμβατική ισορροπία μεταξύ των

⁴³ *Απαλαγάκη*, σε Ευρωπαϊκό Τραπεζικό Δίκαιο, σελ. 6 · *Καλλιμόπουλος*, Διεθνής χρηματοπιστωτική κρίση και χρηματοπιστωτικό δίκαιο: Επιδράσεις, τάσεις και προοπτικές, ΧρηΔικ 3/2009, 349 επ..

⁴⁴ *Λιβαδά*, Η εξέλιξη της αρχής του «υπεύθυνου δανεισμού» στο ενωσιακό δίκαιο με έμφαση στις ρυθμίσεις της υπό υιοθέτηση πρότασης της Οδηγίας για τις συμβάσεις πίστωσης σε ακίνητα κατοικίας, ΧρηΔικ 2/2012, 203.

⁴⁵ *Λιβαδά*, σε Τιμ. Τόμ. Αλεξανδρίδου, 2016, σελ. 365.

⁴⁶ *Λιβαδά*, σε Τιμ. Τόμ. Αλεξανδρίδου, 2016, σελ. 361 · *Λιβαδά*, ΧρηΔικ 2012, 203.

⁴⁷ *Πελένη- Παπαγεωργίου*, Η νέα οδηγία 2008/48/ΕΚ για τις καταναλωτικές συμβάσεις, ΝοΒ 58/2010, 285.

⁴⁸ *Κλαβανίδου*, σε Ευρωπαϊκό Τραπεζικό Δίκαιο, σελ. 42 · *Περάκης*, ΧρηΔικ 2009, 352.

μερών.⁴⁹ Ακριβέστερα, λόγω της ασύμμετρης πληροφόρησης⁵⁰ και λόγω της μειωμένης διαπραγματευτικής δύναμης του καταναλωτή⁵¹ είναι φανερό ότι μεταξύ πιστοδότη και πιστολήπτη δημιουργείται μια ανισόρροπη σχέση. Αν και πρόκειται για δύο αυτοτελείς βάσεις, στην πραγματικότητα υπάρχει μεταξύ τους αλληλεξάρτηση, καθώς η αποκατάσταση της πληροφοριακής ασυμμετρίας μπορεί να ενισχύσει τη διαπραγματευτική ισχύ του πιστολήπτη, δημιουργώντας ένα πιο ευνοϊκό περιβάλλον για τον τελευταίο σχετικά με τη σύναψη της σύμβασης και φέρνοντάς τον σε τέτοια θέση, ώστε να είναι ικανός να μπορεί να κρίνει την προσφερόμενη πίστωση.

1.1.1. Η ασυμμετρία πληροφόρησης

Κατά γενική ομολογία, ο καταναλωτής λόγω της έλλειψης τεχνογνωσίας⁵² συγκριτικά με τον πιστωτικό φορέα και λόγω της έλλειψης εξοικείωσης του με τη διαδικασία πιστώσεων δεν είναι σε θέση ούτε να αντιληφθεί τα διαφορετικά χαρακτηριστικά μεταξύ των προσφερόμενων πιστώσεων, ώστε να επιλέξει εκείνη που ταιριάζει περισσότερο στις ανάγκες του, ούτε να γνωρίζει τις διαφορές κόστους αυτών, ώστε να μπορεί να τις συγκρίνει μεταξύ τους.⁵³ Συνέπειες της ασυμμετρίας πληροφόρησης του καταναλωτή είναι η αδυναμία του να κατανοήσει το περιεχόμενο των προσφερόμενων πιστώσεων⁵⁴ και η αμφισβήτηση της διαφάνειας που επιτυγχάνεται τελικώς στην αγορά, αφού δεν διαθέτουν όλα τα συμβαλλόμενα μέρη την κατάλληλη πληροφόρηση για το κόστος και για την ποιότητα του προϊόντος.

Με κεντρική ιδέα ότι ο καλά πληροφορημένος καταναλωτής μπορεί να προστατεύσει καλύτερα τα οικονομικά του συμφέροντα, ο νομοθέτης προσπάθησε να λύσει το πρόβλημα της ασύμμετρης πληροφόρησης με τη θέσπιση διατάξεων που κατοχυρώνουν την υποχρέωση παροχής πληροφόρησης του πιστωτικού φορέα στον καταναλωτή, ώστε ο τελευταίος να είναι σε θέση να επιλέξει την κατάλληλη πίστωση έχοντας γνώση⁵⁵ όλων των χαρακτηριστικών της σύμβασης και βάσει των δικών του

⁴⁹ Λιβαδά, Το νέο ευρωπαϊκό ρυθμιστικό πλαίσιο για την καταναλωτική πίστη, 2008, σελ. 12.

⁵⁰ Περάκης, ΧρηΔικ 2009, 352 · Η Οδηγία για την στεγαστική πίστη κάνει αποδεκτή τη θέση ότι η ασύμμετρη πληροφόρηση δεν αποτελεί απειλή μόνο για τον πιστολήπτη, αλλά για τον πιστωτικό φορέα. Χασάπης, Η Οδηγία 2014/17/ΕΕ σχετικά με τις συμβάσεις πίστωσης σε καταναλωτές για ακίνητα που προορίζονται για κατοικία: Μια συνοπτική παρουσίαση, ΔΕΕ 6/2015, 347.

⁵¹ Γκόρτσος, Δίκαιο προστασίας του καταναλωτή χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών: περιεχόμενο και ιδιαιτερότητες, ΧρηΔικ 2/2007, 161 επ. · Πανίτσας, σε Τραπεζικές συναλλαγές, (επιμ. Λαδάς), 2016, σελ. 25 επ. · Περάκης, ΧρηΔικ 2009, 352.

⁵² Γκόρτσος, ΧρηΔικ 2007, 161 επ..

⁵³ Λιβαδά, ΕυρΡυθμΠλ, σελ. 14.

⁵⁴ Περάκης, ΧρηΔικ 2009, 352.

⁵⁵ Γκόρτσος, Εισαγωγή στο Διεθνές Χρηματοπιστωτικό Δίκαιο, 2011, σελ. 67 · Κατά κοινή παραδοχή, ο επιρρεπής καταναλωτής ακόμα και αν λάβει επαρκή πληροφόρηση, δεν είναι σε θέση να διαχειρίζεται ορθά

οικονομικών αναγκών.⁵⁶ Πιο ειδικά, στις Οδηγίες για την καταναλωτική και ενυπόθηκη πίστη (άρθρα 5 και 6 της Οδηγίας 2008/48/ΕΚ⁵⁷ και άρθρα 13 και 14 της Οδηγίας 2014/17/ΕΕ⁵⁸) προσδιορίζονται⁵⁹ ο τρόπος παροχής της πληροφόρησης, το περιεχόμενο που αυτή πρέπει να έχει ανάλογα με το είδος της σύμβασης πίστωσης και το στάδιο που αυτή παρέχεται.⁶⁰ Σε συνέχεια της προσυμβατικής πληροφόρησης για τη διασφάλιση του κατανοητού του περιεχομένου της πίστωσης, ο νομοθέτης προχωρά στη θέσπιση ενός επιπλέον αυτοτελούς μέτρου, την υποχρέωση του πιστωτικού φορέα «παροχής συνδρομής»⁶¹ στον καταναλωτή με τη σημασία της περαιτέρω επεξήγησης των πληροφοριών και επισήμανσης των βασικών χαρακτηριστικών του προσφερόμενου προϊόντος.⁶²

Όσον αφορά την πληροφόρηση του καταναλωτή, συναντάμε διαφοροποιήσεις ανάλογα με το στάδιο της συναλλαγής και ανάλογα με το μέσο που χρησιμοποιείται για την παροχή της καταναλωτικής ή ενυπόθηκης πίστης.⁶³ Πιο συγκεκριμένα, κατά το προσυμβατικό στάδιο μεταξύ των διαφοροποιημένων προϊόντων, ο καταναλωτής πρέπει να επιλέγει το προϊόν που ανταποκρίνεται περισσότερο στο προφίλ και στις οικονομικές του ανάγκες. Κατά το στάδιο της σύναψης της σύμβασης, όταν δηλαδή ο καταναλωτής έχει λάβει την τελική του απόφαση για την πίστωση, οφείλει να εστιάζει σε πληροφορίες σχετικά με το περιεχόμενο της σύμβασης πίστωσης, ενώ κατά τη διάρκεια της σύμβασης κρίσιμη είναι η άντληση πληροφόρησης σχετικά με την πορεία της πίστωσης ή τυχόν μεταβολές των όρων της σύμβασης.⁶⁴ Αντίστοιχα, η πληροφόρηση διαφοροποιείται ανάλογα με το αν πρόκειται για σύμβαση εξ αποστάσεως ή όχι, προσαρμόζοντας την πληροφόρηση στις ιδιομορφίες των εξ αποστάσεως συμβάσεων π.χ. αρμόδιο δικαστήριο για την επίλυση τυχόν διαφορών κ.α. Τέλος, πέραν της ενημέρωσης, προς αποκατάσταση της ασυμμετρίας πληροφόρησης ο νομοθέτης προβαίνει στη λήψη κι άλλων

όλους τους πιθανούς οικονομικούς κινδύνους. Βέβαια, ο πιστωτικός κίνδυνος μπορεί να μην είναι ελέγξιμος ούτε για τον πιστωτικό φορέα είτε εξαιτίας της διασποράς του χαρτοφυλακίου του είτε επειδή στοχεύει αποκλειστικά στο κέρδος του. *Λιβαδά*, σε Τιμ. Τόμ. Αλεξανδρίδου, 2016, σελ. 364- 365.

⁵⁶ *Λιβαδά*, σε Δίκαιο προστασίας του Καταναλωτή, (επιμ. Αλεξανδρίδου), 2018, σελ. 933 ·*Λιβαδά*, ΕυρΡυθμΠλ, σελ.15 ·*Περάκης*, ΧρηΔικ 2009, 352 ·*Garcia Porras & Van Boom*. (2010). Information disclosure in the EU Consumer Credit Directive: Opportunities and limitations. Rotterdam Institute of Private Law. Working Paper. 4.

⁵⁷ Προσαρμογή της Ελληνικής νομοθεσίας με τα άρθρα 5 και 6 της ΚΥΑ Ζ1- 699/2010.

⁵⁸ Προσαρμογή της Ελληνικής νομοθεσίας με τα άρθρα 12 και 13 του Ν. 4438/2016.

⁵⁹ Με μεγαλύτερη ακρίβεια στην Οδηγία για την ενυπόθηκη πίστη.

⁶⁰ *Λιβαδά*, σε ΔίκΠροστΚατ, σελ. 933 ·*Λιβαδά*, ΕυρΡυθμΠλ, σελ. 16.

⁶¹ Άλλως «επαρκών εξηγήσεων».

⁶² *Λιβαδά*, ΕυρΡυθμΠλ, σελ.16- 17.

⁶³ *Λιβαδά*, σε ΔίκΠροστΚατ, σελ. 932.

⁶⁴ *Λιβαδά*, ΕυρΡυθμΠλ, σελ. 18.

επιπρόσθετων μέτρων, όπως την απαγόρευση αθέμιτων εμπορικών πρακτικών π.χ. παραπλανητική διαφήμιση του καταναλωτή.⁶⁵

Καταλήγοντας, η παροχή πληροφόρησης συμβάλλει στην εξισορρόπηση της σχέσης πιστωτικού φορέα-καταναλωτή, μειώνοντας την πληροφορική ασυμμετρία⁶⁶, όχι όμως αίροντάς την ολοσχερώς.⁶⁷ Ακόμα δηλαδή και αν υποθέσουμε ότι ο πιστωτικός φορέας παρέχει την πληρέστερη πληροφόρηση στον καταναλωτή, δεν είναι βέβαιο ότι ο τελευταίος θα ξοδέψει τον απαιτούμενο χρόνο ώστε να την αξιοποιήσει. Διαπιστώνεται, λοιπόν, ότι ο νομοθέτης εξαντλεί τα μέσα αποκατάστασης της ασύμμετρης πληροφόρησης ρυθμίζοντας ακόμα και την περίπτωση που υφίσταται «κενό» πληροφόρησης με τη δυνατότητα του καταναλωτή να ζητήσει περαιτέρω επεξηγήσεις. Παρατηρείται, συνεπώς, ότι σε κάθε περίπτωση είναι αναγκαία η ενεργός συμμετοχή του καταναλωτή στη διαδικασία χορήγησης του δανείου, προκειμένου να αντλεί όλες τις απαραίτητες πληροφορίες και να τις αξιοποιεί για τη διαμόρφωση της τελικής του απόφασης.⁶⁸

1.1.2. Η μειωμένη διαπραγματευτική ισχύς του καταναλωτή

Πέραν της ασυμμετρίας πληροφόρησης, η αδυναμία του καταναλωτή οφείλεται και στη μειωμένη διαπραγματευτική ικανότητα⁶⁹ που έχει στις συμβάσεις στις οποίες περιέχονται Γενικοί Όροι Συναλλαγών (ΓΟΣ)⁷⁰, π. χ. τραπεζικές συμβάσεις κ.α.. Οι ΓΟΣ είναι προδιατυπωμένοι⁷¹ συμβατικοί όροι των επιχειρήσεων με ομοίμορφο περιεχόμενο, τους οποίους μεγάλη πλειοψηφία καταναλωτών αποδέχονται χωρίς να εκφράσουν αντίρρηση.⁷² Η χρήση ΓΟΣ, σε τέτοιου είδους συμβάσεις, κρίνεται αναγκαία για τα δύο συμβαλλόμενα μέρη, καθώς εξυπηρετεί τόσο τους πιστωτικούς φορείς

⁶⁵ Λιβαδά, ΕυρΡυθμΠλ, σελ.18- 19.

⁶⁶ Γκόρτσος, ΧρηΔικ 2007, 161 επ..

⁶⁷ Λιβαδά, ΕυρΡυθμΠλ, σελ. 19.

⁶⁸ Βοηθητικός είναι και ο ρόλος της χρηματοπιστωτικής εκπαίδευσης σύμφωνα με την ανακοίνωση στις 18 Δεκεμβρίου 2007. Λιβαδά, ΕυρΡυθμΠλ, σελ. 20.

⁶⁹ Γκόρτσος, Εισαγωγή, σελ. 67- 68 ·Γκόρτσος, ΧρηΔικ 2007, 161 επ. ·Ο καταναλωτής βρίσκεται σε μειονεκτική θέση συγκριτικά με τον πιστωτικό φορέα, αφού ο τελευταίος είναι πιο καταρτισμένος από νομική και οικονομική άποψη και συντάσσει τους ΓΟΣ με βάση τα δικά του συμφέροντα. Κουμάνης, Καταχρηστικοί Γενικοί όροι συναλλαγών στεγαστικού δανείου, ΧρΙΔ Δ/2004, 282 ·Περάκης, ΧρηΔικ 2009, 352 ·Ο καταναλωτής βρίσκεται σε «διαπραγματευτική μειονεξία». Πελλένη- Παπαγεωργίου, σε Τιμητικό Τόμο Νικολάου Ρόκα, 2012,σελ. 786 επ. ·Πελλένη- Παπαγεωργίου, Το ζήτημα της εφαρμογής του Ν. 2251/1994 (όπως τροποποιήθηκε με τον Ν. 3587/2007) επί τραπεζικών συναλλαγών, ΧρηΔικ 2/2009, 224- 225 ·Χριστοδούλου, ΔΕΕ 2011, 294.

⁷⁰ Πανίτσας, σε Τραπεζικές συναλλαγές, σελ. 55

⁷¹ Δελούκα- Ιγγλέζη, Δίκαιο του Καταναλωτή, 2014, σελ. 57 ·Πελλένη- Παπαγεωργίου, ΧρηΔικ 2009, 224 ·ΠΠρΗρακλ 91/2018, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ ·ΠΠρΗρακλ 90/2018, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ ·ΠΠρΠειρ 422/2017, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ ·ΠΠρΠειρ 619/2016, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ ·ΠΠρΚοζ 38/2015, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ ·ΜΠρΑθ 1273/2016, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ ·ΜΠρΡοδ 297/2015, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ.

⁷² Λιβαδά, ΕυρΡυθμΠλ, σελ. 22.

μειώνοντας το χρόνο και τα εμπόδια που μπορεί να προκύψουν στο στάδιο των διαπραγματεύσεών τους, όσο και τους καταναλωτές για τους οποίους διασφαλίζεται η ίση μεταχείριση των προσώπων που ανήκουν στην ίδια κατηγορία.⁷³

Εντούτοις, γίνεται για ακόμα μια φορά αντιληπτό ότι μεταξύ πιστωτικού φορέα και καταναλωτή δημιουργείται μια σχέση ανισορροπίας⁷⁴, αφού ο πιστωτικός φορέας ως διαπραγματευτικά ισχυρότερος⁷⁵ προκαθορίζει μονομερώς τους συμβατικούς όρους που απευθύνονται σε ένα σύνολο καταναλωτών, οι οποίοι όμως δεν μπορούν να συμμετέχουν στη διαδικασία καθορισμού των ΓΟΣ⁷⁶, αφού πρόκειται για όρους αδιαπραγμάτευτους.⁷⁷ Για την εξισορρόπηση αυτής της άνισης σχέσης⁷⁸, ο νομοθέτης καθιερώνει ορισμένα κριτήρια σχετικά με το πότε ένας όρος θεωρείται καταχρηστικός⁷⁹ και καθορίζοντας πότε

⁷³ Λιβαδά, ΕυρΡυθμΠλ, σελ. 23.

⁷⁴ Δελούκα- Ιγγλέζη, Καταναλωτή, σελ. 54 · Απουσία διαπραγματευτικής ισοδυναμίας. Γκόρτσος, ΧρηΔικ 2007, 161 επ. · Η ανισότητα μεταξύ των δύο συμβαλλόμενων επιβάλλει τον έλεγχο των ακραίων ορίων της συμβατικής ελευθερίας (άρθρο 5 § 1 Σ.) με σκοπό την εξασφάλιση της συμβατικής ελευθερίας του καταναλωτή, ο οποίος δεν μπορεί να ασκήσει επιρροή στη διαδικασία καθορισμού των ΓΟΣ. Κουμάνης, ΧρΙΔ 2004, 282.

⁷⁵ Δεσποτίδου, Παροχή χρηματοοικονομικών υπηρεσιών από απόσταση, 2009, σελ. 11.

⁷⁶ Αδυναμία « δικαιοπρακτικού αυτοκαθορισμού». Δεσποτίδου, Παροχή, σελ. 11.

⁷⁷ Γκούσκου, Ζητήματα νομικής προστασίας καταναλωτών- πελατών τραπεζών, ΔΕΕ 7/1997, 663 · Κουμάνης, ΧρΙΔ 2004, 282 · Πελένη- Παπαγεωργίου, ΧρηΔικ 2009, 224.

⁷⁸ Θα πρέπει να ελέγχονται τα όρια της συμβατικής ελευθερίας της τράπεζας ώστε να ασκηθεί η συμβατική ελευθερία και για τον καταναλωτή. Κουμάνης, ΧρΙΔ 2004, 282.

⁷⁹ Βενιέρης, Ο έλεγχος ΓΟΣ στεγαστικού δανείου που προβλέπει το δικαίωμα και τις συνέπειες εξόφλησης πριν τη συμφωνημένη λήξη του δανείου, ΧρΙΔ Δ/2004, 472 επ. · Γκόρτσος, ΧρηΔικ 2007, 161 επ. · Επίσης, βλ. περιπτώσεις: καταχρηστικότητα λόγω αόριστου τιμήματος χωρίς σοβαρό λόγο (άρθρο 2 § 7 περ. ια του Ν. 2251/1994), καταχρηστικότητα λόγω μονομερούς τροποποίησης της σύμβασης χωρίς ειδικό και σπουδαίο λόγο άρθρο (2 § 7 περ. ε του Ν. 2251/1994), καταχρηστικότητα λόγω υπέρμετρης επιβάρυνσης του δανειολήπτη (άρθρο 2 § 7 περ. λ του Ν. 2251/1994), καταχρηστικότητα λόγω αδικαιολόγητης αναστροφής του βάρους απόδειξης σε βάρος του καταναλωτή (άρθρο 2 § 7 περ. κζ του Ν. 2251/1994), καταχρηστικότητα λόγω αντίθεσης στη γενική ρήτρα του Ν. 2251/1994 (άρθρο 2 § 6 του Ν. 2251/1994). Θέσπιση γενικής ρήτρας σύμφωνα με την οποία όρος που διαταράσσει σημαντικά την ισορροπία των δικαιωμάτων και υποχρεώσεων των δύο μερών κηρύσσεται ως καταχρηστικός. Δεσποτίδου, Παροχή, σελ. 12 -13 · Επιπλέον, ένας όρος κρίνεται ως καταχρηστικό όταν, χωρίς δικαιολογημένη αιτία, αποκλίνει από ουσιώδεις και βασικές ρυθμίσεις του ενδοτικού δικαίου. Για να οδηγηθούμε στην κρίση περί καταχρηστικότητας ενός όρου, θα πρέπει να εξετάζονται, πέρα από την ανάγκη προστασίας του καταναλωτή, τα εκατέρωθεν συμφέροντα, ο σκοπός της σύμβασης, οι ειδικές περιστάσεις όπως το μορφωτικό επίπεδο του καταναλωτή κ.α.. Πανίτσας, σε Τραπεζικές συναλλαγές, σελ. 55- 59 · Τα πιστωτικά ιδρύματα δεν επιτρέπεται να αποκλίνουν από κανόνες (κανονιστικές διατάξεις της εποπτείας) που θεσπίζονται από την Τράπεζα της Ελλάδος. Δασμάνογλου, Ο ρόλος των κανονιστικών διατάξεων κατά τον έλεγχο της καταχρηστικότητας τραπεζικού όρου συναλλαγών- Σκέψεις με αφορμή την ΑΠ 652/2010, ΧρηΔικ 2/2010, 148 · Για περιπτωσιολογικά καταχρηστικών τραπεζικών ΓΟΣ που κρίθηκαν καταχρηστικοί από τη νομολογία βλ. αναλυτικά Καρακάστας, Δίκαιο Προστασίας Καταναλωτή, 3^η εκδ., 2016, σελ. 158-165 · Για την έννοια της διατάραξης της ισορροπίας δικαιωμάτων και υποχρεώσεων βλ. Δελούκα- Ιγγλέζη, Καταναλωτή, σελ. 76 και Μεντής, Γενικοί όροι τραπεζικών καταναλωτικών συμβάσεων, ΧρΙΔ Α/2001, 559 επ. · ΑΠ 350/2016, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ · ΑΠ 2037/2014, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ · ΑΠ 7/2011, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ · ΑΠ 430/2005, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ · ΑΠ 1219/2001, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ · ΕφΑθ 3499/2008, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ · ΕφΑθ 776/2006, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ · ΕφΑθ 5253/2003, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ · ΕφΠατρ 9/2021, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ · ΠΠρΑθ 1119/2002, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ · Καταχρηστικός ο ΓΟΣ ο οποίος παρότι ήταν διατυπωμένος σαφώς ήταν ασαφής ως προς τις οικονομικές συνέπειες για τον δανειολήπτη. ΜΠρΑθ 7501/2015, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ · Γενικοί όροι των συναλλαγών που έχουν ως αποτέλεσμα την σημαντική διατάραξη της ισορροπίας των δικαιωμάτων και των υποχρεώσεων των συμβαλλομένων σε βάρος του καταναλωτή είναι καταχρηστικοί.

και ποιες ρήτρες ενδέχεται να κριθούν ως καταχρηστικές.⁸⁰ Επιπροσθέτως, για την εξομάλυνση αυτής της κατάστασης ο νομοθέτης εισάγει ορισμένα δικαιώματα υπέρ του καταναλωτή, όπως το δικαίωμα υπαναχώρησης, το δικαίωμα πρόωρης αποπληρωμής κ.α..⁸¹

ΜΠρΡοδ 555/2015, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ ·Ο ΓΟΣ που προβλέπει ότι οι τόκοι υπολογίζονται με βάση έτος 360 ημερών προσκρούει στην αρχή της διαφάνειας, που επιτάσσει οι όροι να είναι διατυπωμένοι κατά τρόπο ορισμένο, ορθό και σαφή, ώστε ο απρόσεκτος μεν ως προς την ενημέρωσή του, αλλά διαθέτοντας τη μέση αντίληψη κατά το σχηματισμό της δικαιοπρακτικής του απόφασης, καταναλωτής να γνωρίζει τις συμβατικές δεσμεύσεις, που αναλαμβάνει, ιδίως, όσον αφορά τη σχέση παροχής και αντιπαροχής. Με το να υπολογίζεται το επιτόκιο σε έτος 360 ημερών, ο καταναλωτής, ο οποίος έχει τη δικαιολογημένη προσδοκία ότι το έτος, στο οποίο αναφέρεται η περίοδος εκτοκισμού, θα είναι το ημερολογιακό έτος 365 ημερών, δεν πληροφορείται το (πραγματικό) ετήσιο επιτόκιο. ΜΠρΘεσσαλ 1760/2020, ΤΝΠ, ΝΟΜΟΣ ·ΜΠρΛαμ 9/2021, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ ·ΜΠρΗλείας 73/2020, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ ·ΜΠρΒολ 189/2020, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ ·ΜΠρΠατρ 352/2020, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ.

⁸⁰ Άρθρο 21 § 2 της ΚΥΑ Ζ1-699/2010 (άρθρο 22 της Οδηγίας 2008/48/ΕΚ) ·Για περιπτώσιολογία καταχρηστικών τραπεζικών ΓΟΣ βλ. αναλυτικότερα Καρακώστας, ΔίκΠροστΚατ, σελ. 158- 165 ·Κουμάνης, ΧρΙΔ 2004, 283 ·Λιβαδά, ΕυρΡυθμΠλ, σελ. 24 ·Άρθρο 2 § 6 Ν. 2251/1994 «Γενικοί όροι συναλλαγών που έχουν ως αποτέλεσμα τη σημαντική διατάραξη της ισορροπίας των δικαιωμάτων και υποχρεώσεων των συμβαλλομένων σε βάρος του καταναλωτή απαγορεύονται και είναι άκυροι. Ο καταχρηστικός χαρακτήρας γενικού όρου ενσωματωμένου σε σύμβαση κρίνεται αφού ληφθούν υπόψη η φύση των αγαθών ή υπηρεσιών που αφορά η σύμβαση, ο σκοπός της, το σύνολο των ειδικών συνθηκών κατά τη σύναξη της και όλες οι υπόλοιπες ρήτρες της σύμβασης ή άλλης σύμβασης από την οποία αυτή εξαρτάται». Η γενική ρήτρα του άρθρου 2§ βασιτεύει εξειδίκευση των βασικών κανόνων των άρθρων 281 και 288 ΑΚ. Δελούκα- Ιγγλέζη, Καταναλωτή, σελ. 75 ·ΑΠ 2123/2009, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ ·ΑΠ 1987/2006, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ ·ΑΠ 11/2006, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ ·ΑΠ 1011/2004, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ ·ΑΠ 1219/2001, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ ·ΑΠ 296/2001, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ ·ΜΠρΛαμ 135/2015, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ ·ΜΠρΛαμ 178/2015, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ ·Στην υπόθεση C- 779/2018, το Δικαστήριο έκρινε ότι τα άρθρα 3 στοιχ. ζ, 10 § 1 και 22 § 1 της Οδηγίας 2008/48 έχουν την έννοια ότι δεν αποκλείουν εθνική ρύθμιση η οποία προβλέπει ορισμένη μέθοδο υπολογισμού του ανώτατου κόστους της πίστωσης εκτός των τόκων το οποίο μπορεί να επιβληθεί στον καταναλωτή, υπό την προϋπόθεση ότι η ρύθμιση αυτή δεν θεσπίζει πρόσθετες υποχρεώσεις πληροφόρησης όσον αφορά το κόστος της πίστωσης εκτός των τόκων, πλέον των προβλεπόμενων στο εν λόγω άρθρο 10 § 2. Προκειμένου να διαπιστωθεί εάν πληρούνται οι προϋποθέσεις αυτές, το Δικαστήριο έχει κρίνει ότι εναπόκειται στο εθνικό δικαστήριο να εξακριβώσει αν η οικεία συμβατική ρήτρα απηχεί διατάξεις του εθνικού δικαίου οι οποίες εφαρμόζονται υποχρεωτικά μεταξύ των συμβαλλομένων μερών, ανεξαρτήτως της επιλογής τους, ή διατάξεις ενδοτικού δικαίου οι οποίες ως εκ τούτου εφαρμόζονται κατ' αρχήν, δηλαδή ελλείψει διαφορετικής σχετικής συμφωνίας μεταξύ των συμβαλλομένων. Το Δικαστήριο έκρινε ότι το εθνικό δικαστήριο πρέπει να λάβει υπόψη ότι, δεδομένου ιδίως του σκοπού της εν λόγω οδηγίας, ήτοι της προστασίας των καταναλωτών έναντι καταχρηστικών ρητρών τις οποίες οι επαγγελματίες περιλαμβάνουν σε καταναλωτικές συμβάσεις, η εξαίρεση του άρθρου 1, παράγραφος 2, της ίδιας οδηγίας πρέπει να ερμηνεύεται στενώς, κατά τρόπο που να εξασφαλίζει την πρακτική αποτελεσματικότητά της. ΔΕΕ, Mikrokasa S.A. w Gdyni και Revenue Niestandardyzowany Sekurytyzacyjny Fundusz Inwestycyjny Zamknięty w Warszawie κατά ΧΟ, 26.03.2020, C- 779/2018, ECLI:EU:C:2020:236 ·Το Δικαστήριο στις συνεκδικαζόμενες C- 84/2019, C- 222/2019, CC- 252/2019 έκρινε ότι τα άρθρα 3 στοιχ. ζ, 10 § 1 και 22 § 1 της Οδηγίας 2008/48/ΕΚ έχουν την έννοια ότι δεν αντιτίθενται σε εθνική νομοθεσία περί καταναλωτικής πίστης, η οποία προβλέπει τρόπο υπολογισμού του μέγιστου ποσού του κόστους της πίστωσης εκτός των τόκων με το οποίο μπορεί να επιβαρυνθεί ο καταναλωτής, ακόμη και αν ο τρόπος αυτός υπολογισμού επιτρέπει στον επαγγελματία να επιβαρύνει τον καταναλωτή με μέρος των γενικών εξόδων που αφορούν την άσκηση της οικονομικής δραστηριότητάς του, εφόσον η εν λόγω νομοθεσία δεν αντιβαίνει, μέσω των διατάξεων της σχετικά με το μέγιστο αυτό ποσό, στους κανόνες που εναρμονίστηκαν με την οδηγία αυτή. ΔΕΕ, Profi Credit Polska S.A. z siedzibą w Bielsku- Białej κ.λπ. κατά QJ κ.λπ., 3.12.2020, C- 84/2019, C- 222/2019, C- 252/2019, ECLI:EU:C:2020:631 ·Καταχρηστικές ρήτρες σε συμβάσεις καταναλωτικής πίστωσης. ΔΕΕ, Ernst Georg Radlinger και Helena Radlingerová κατά Finway a.s., 21.04.2016, C- 377/2014, ECLI:EU:C:2016:283 ·ΔΕΕ, Profi Credit Polska S.A. w Bielsku Białej κατά Mariusz Wawrzosek, 13.09.2018, C- 176/2017, ECLI:EU:C:2018:711.

⁸¹ Κλαβανίδου, σε Ευρωπαϊκό Τραπεζικό Δίκαιο, σελ. 38 ·Λιβαδά, ΕυρΡυθμΠλ, σελ. 25.

Τέλος, με στόχο την ενίσχυση της διαπραγματευτικής ικανότητας του καταναλωτή, ο νομοθέτης προχωρά στη λήψη μέτρων σχετικά με τη δυνατότητα πρόσβασής του στη δικαιοσύνη για την επίλυση τυχόν διαφορών. Ως τρόποι επίλυσης διαφορών προωθούνται η «κλασσική» οδός, δηλαδή η δικαστική διεκδίκηση δικαιωμάτων με τη δυνατότητα άσκησής τους και συλλογικά (συλλογικές αγωγές), και η «σύγχρονη» οδός, δηλαδή η εξωδικαστική επίλυση. Μάλιστα, με νομοθετικές ρυθμίσεις παροτρύνονται οι αρμόδιοι φορείς να θεσπίσουν μηχανισμούς εξωδικαστικής επίλυσης διαφορών, καθώς παρουσιάζεται ως λιγότερο χρονοβόρος και κοστοβόρος τρόπος επίλυσης θεμάτων συγκριτικά με τη δικαστική οδό.⁸²

1.1.3. Η πρόληψη της υπερχρέωσης

Η «εύκολη»⁸³ χορήγηση πίστωσης από τους πιστωτικούς φορείς, η έλλειψη εποπτείας αυτών, οι επιθετικές πρακτικές διαφήμισης πιστώσεων, η αδυναμία του καταναλωτή να κρίνει τις οικονομικές του δυνατότητες ορθολογικά και, εν γένει, τα κοινωνικοοικονομικά προβλήματα οδήγησαν στον υπερβολικό δανεισμό, άλλως στον «ανεύθυνο δανεισμό».⁸⁴ Η χορήγηση πιστώσεων σε πελάτες χωρίς αξιολογικά κριτήρια⁸⁵, δηλαδή ο «ανεύθυνος δανεισμός», αποτέλεσε αιτία εκτόξευσης του φαινομένου της υπερχρέωσης⁸⁶ και συνάμα λόγο ρυθμιστικής παρέμβασης του νομοθέτη.⁸⁷

Το πρόβλημα της υπερχρέωσης δεν είναι ένα πρωτάκουστο φαινόμενο, αλλά έχει τις απαρχές του από την κλασσική αρχαιότητα.⁸⁸ Ο καταναλωτής θεωρείται ότι έχει περιέλθει σε υπερχρέωση, όταν αδυνατεί να αποπληρώσει τις ανειλημμένες οικονομικές υποχρεώσεις⁸⁹ που είτε προέρχονται από σύμβαση πίστωσης είτε από εν γένει υποχρεώσεις του νοικοκυριού του.⁹⁰ Τα αποτελέσματα της υπερχρέωσης είναι

⁸² Λιβαδά, ΕυρΡυθμΠλ, σελ. 26.

⁸³ Γκόρτσος, ΧρηΔικ 2007, 161 επ..

⁸⁴ Βενιέρης, ΧρηΔικ 2013, 215.

⁸⁵ Λιβαδά, ΧρηΔικ 2012, 203.

⁸⁶ Βενιέρης, ΧρηΔικ 2013, 215 ·Χριστοδούλου, ΔΕΕ 2011, 293.

⁸⁷ Λιβαδά, ΕυρΡυθμΠλ, σελ. 31.

⁸⁸ Η Σεισάχθεια αποτέλεσε νομοθετική ρύθμιση του Σόλωνος για να διαγράψει τα χρέη των Αθηναίων και να καταργήσει την εμπράγματη ασφάλεια του ανθρώπινου σώματος. Παπαρσενίου, ΕφΑΔ 2011, 923.

⁸⁹ Ως επί το πλείστον, η αδυναμία αποπληρωμής των χρηματικών υποχρεώσεων προέρχεται από τα καταναλωτικά δάνεια και από τις υπεραναλήψεις μέσω πιστωτικών καρτών. Ρούσσος, ΕφΑΔ 2010, 1287 επ..

⁹⁰ Τα παραδείγματα της Ελβετίας και της Βρετανίας αποτελούν διαφορετικές προσεγγίσεις σχετικά με το πότε μπορεί να συναφθεί σύμβαση καταναλωτικής πίστης. Η ρύθμιση της Ελβετίας, η οποία μπορεί να χαρακτηριστεί και ως αυστηρή, προβλέπει ότι ο καταναλωτής μπορεί να συνάψει σύμβαση καταναλωτικής πίστης εφόσον μπορεί να αποπληρώσει το δάνειο του χωρίς να επέλθει αλλοίωση στην μερίδα του εισοδήματός του που θεωρείται ακατάσχετη να αποπληρώσει. Διαφορετική και ολίγον πιο χαλαρή είναι η προσέγγιση της Βρετανίας (την οποία ακολουθεί παρεμφερώς και η Τράπεζα της Ελλάδος) σύμφωνα με

πολυδιάστατα, καθώς επηρεάζουν το ίδιο το άτομο, την οικογένειά του αλλά και το κράτος.⁹¹ Η αντιμετώπιση της υπερχρέωσης αποτέλεσε καίριο ζήτημα για πολλές εθνικές τάξεις, όπως συνέβη και στην χώρα μας, η οποία κατοχύρωσε νομοθετικά για πρώτη φορά με το Ν.3869/2010⁹² το δικαίωμα των φυσικών προσώπων χωρίς πτωχευτική ικανότητα να ρυθμίζουν τα χρέη και να απαλλάσσονται από αυτά, καλύπτοντας έτσι το νομοθετικό κενό που υπήρχε για την καταπολέμηση της υπερχρέωσης.⁹³

Η καθιέρωση της αρχής του υπεύθυνου δανεισμού από τον νομοθέτη μέσω της υποχρέωσης εκτίμησης της πιστοληπτικής ικανότητας του καταναλωτή⁹⁴, ως βέλτιστη πρακτική, αποτελεί μέσο υλοποίησης για την πρόληψη του φαινομένου της υπερχρέωσης και αναφέρεται στις Οδηγίες 2008/48/EK και 2014/17/EE, οι οποίες ενσωματώθηκαν στο εσωτερικό με την ΚΥΑ Ζ1- 699/2010 και τον Ν. 4438/2016 αντίστοιχα.⁹⁵ Λόγω της πολυπλοκότητας της αρχής του υπεύθυνου δανεισμού, ζήτημα δημιουργείται με τον σκοπό αυτής. Για την ακρίβεια, πρέπει να διευκρινισθεί αν αυτή στοχεύει στην απαγόρευση χορήγησης πίστωσης του πιστωτικού φορέα εφόσον αυτός κατόπιν αξιολόγησης της πιστοληπτικής ικανότητας του καταναλωτή διαπιστώσει ότι υπάρχει κίνδυνος υπερχρέωσης ή αν αποσκοπεί στην απλή προειδοποίηση του καταναλωτή για το ενδεχόμενο υπερχρέωσής του.⁹⁶ Ανάλογης σπουδαιότητας ζήτημα γεννάται σχετικά με το ποια μέσα έχει στη διάθεσή του ο πιστωτικός φορέας για τον έλεγχο της πιστοληπτικής ικανότητας.⁹⁷

Πέραν τούτων, για την αντιμετώπιση της υπερχρέωσης χρήσιμη είναι και η εξέταση της ευθύνης των μερών που συνάπτουν σύμβαση, δηλαδή αν η υπερχρέωση οφείλεται σε απρόβλεπτη και ουσιώδη μεταβολή των δεδομένων του καταναλωτή για την οποία δεν ευθύνεται ούτε ο ίδιος αλλά ούτε και ο πιστωτικός φορέας⁹⁸ ή αν ο καταναλωτής ανέλαβε εξ αρχής μεγαλύτερο χρέος από εκείνο το οποίο ήταν σε θέση να αποπληρώσει. Πρέπει να διευκρινιστεί πως για να φέρει ο καταναλωτής την ευθύνη της

την οποία κατά τον έλεγχο δεν λαμβάνεται υπόψιν το ελάχιστο κόστος διαβίωσης σε σχέση με τα εισοδήματά του, αλλά τυχόν ανοίγματα που τυχόν έχει σε ό, τι αφορά πιστώσεις για καταναλωτικό σκοπό αναλογικά με το ακαθάριστο εισόδημά του. *Λιβαδά*, ΕυρΡυθμΠλ, σελ. 28-30.

⁹¹ *Ρόκας/ Μικρουλέα/ Λιβαδά*, σε Στοιχεία Τραπεζικού Δικαίου, 2016, σελ. 566.

⁹² Οι διατάξεις που αφορούν την αντιμετώπιση της υπερχρέωσης δεν αποτελούν πρόσκαιρη ρύθμιση, αλλά έχουν μόνιμο χαρακτήρα. *Ρούσσο*, ΕφΑΔ 2010, 1287.

⁹³ *Χριστοδούλου*, ΔΕΕ 2011, 294.

⁹⁴ *Λιβαδά*, ΧρηΔικ 2012, 203- 204.

⁹⁵ *Κλαβανίδου*, σε Ευρωπαϊκό Τραπεζικό Δίκαιο, σελ. 39 · *Λιβαδά*, σε Τιμ. Τόμ. Αλεξανδρίδου, 2016, σελ. 364 · *Λιβαδά*, ΕυρΡυθμΠλ, σελ. 33.

⁹⁶ *Κλαβανίδου*, σε Ευρωπαϊκό Τραπεζικό Δίκαιο, σελ.48- 49 · *Περάκης*, ΧρηΔικ 2009, 356.

⁹⁷ *Λιβαδά*, ΕυρΡυθμΠλ, σελ. 34 · Βλ. κεφάλαιο II, υποκεφάλαιο 2.2, ενότητα 2.2.4.

⁹⁸ Ωστόσο, με την καθιέρωση προληπτικών μέτρων θα μπορούσε να ελαχιστοποιηθεί η πιθανότητα υπερχρέωσης. *Λιβαδά*, ΕυρΡυθμΠλ, σελ. 35.

τελικής του απόφασης, προηγουμένως θα πρέπει να έχει λάβει την πλήρη και διαφανή πληροφόρηση από τον πιστωτικό φορέα. Ως αντεπιχείρημα σε αυτό μπορεί να προταθεί η σκέψη πως ακόμα και αν καταναλωτής λάβει την απαραίτητη πληροφόρηση, δεν είναι βέβαιο ότι θα δράσει ορθολογικά καθώς π.χ. ενδέχεται να πέσει θύμα διαφήμισης και άλλων παραπλανητικών τεχνικών.⁹⁹ Ενώ το αντεπιχείρημα αυτό μπορεί να αντικρουστεί με τον ισχυρισμό ότι μεταξύ των μερών έχει δημιουργηθεί μια σχέση εμπιστοσύνης, στην οποία ο καταναλωτής αποτελεί εμπιστεύεται τον «ειδικό», τον πιστωτικό φορέα, ενώ και σε αυτή την περίπτωση μπορεί να αντισταχθεί το επιχείρημα ότι είναι γνωστός στον καταναλωτή ο σκοπός του πιστωτικού φορέα για κερδοφορία με κάθε θεμιτό τρόπο.

1.2. Ιστορική αναδρομή- Πορεία προς την υιοθέτηση των Οδηγιών

Με στόχο την προστασία των καταναλωτών και τη δημιουργία μιας κοινής αγοράς για την καταναλωτική πίστη εκδόθηκε η Οδηγία 87/102/ΕΟΚ.¹⁰⁰ Στην εν λόγω Οδηγία ρυθμίστηκαν ζητήματα σχετικά με τη διαφήμιση και την πληροφόρηση, το περιεχόμενο έγγραφης σύμβασης, την πρόωρη εξόφληση κ.α..¹⁰¹ Ωστόσο, γρήγορα ξεκίνησαν οι σκέψεις για μια νέα Οδηγία, καθώς η προηγούμενη στερούταν ρυθμίσεις σχετικά με τα μέσα υλοποίησης της πρόληψης έναντι της υπερχρέωσης.¹⁰² Ως λόγοι που συντέλεσαν στην εγκατάλειψη της Οδηγίας 87/102/ΕΟΚ αναφέρονται η πολύ

⁹⁹ Λιβαδά, σε Τιμ. Τόμ. Αλεξανδρίδου, 2016, σελ. 364- 365 ·Λιβαδά, ΕυρΡυθμΠλ, σελ.37.

¹⁰⁰ Σε ορισμένες εθνικές έννομες τάξεις, από το 1960 κι έπειτα θεσπίστηκαν ειδικά νομοθετήματα για την προστασία του καταναλωτή στο πλαίσιο των πιστωτικών συμβάσεων. Π.χ. στις ΗΠΑ το Consumer Credit Protection Act και το Uniform Consumer Credit Code. Κλαβανίδου σε Ευρωπαϊκό Τραπεζικό Δίκαιο, σελ. 35- 36 ·Μουτσιούλη, Το βασικό ρυθμιστικό πλαίσιο της Οδηγίας 2008/ 48/ ΕΚ όπως αυτή ενσωματώθηκε στο ελληνικό δίκαιο με την ΚΥΑ Ζ1- 699/2010, ΠειρΝομ 3/2011, 263 ·Η Οδηγία για την στεγαστική πίστη βρίσκει νομική βάση στο άρθρο 114 ΣΛΛΕ και στοχεύει στη δημιουργία εσωτερικής αγοράς και στην εξασφάλιση υψηλού επιπέδου προστασίας των καταναλωτών αποτρέποντας τον ανεύθυνο δανεισμό. Πελένη- Παπαγεωργίου, Η ελάχιστης εναρμόνισης Οδηγία 2014/17/ΕΕ σχετικά με τις συμβάσεις πίστωσης για ακίνητα που προορίζονται για κατοικία, ΧρηΔικ 3/2015, 330- 331 ·Πελένη- Παπαγεωργίου, ΝοΒ 2010, 275 ·Τασίκας, Η ενσωμάτωση στο εσωτερικό δίκαιο προστασίας του καταναλωτή του πεδίου εφαρμογής της Οδηγίας 2008/48/ΕΚ για την καταναλωτική πίστη, ΧρηΔικ 1/2009, 52 ·Και η Οδηγία 2014/17/ΕΕ έθεσε τους ίδιους στόχους, δηλαδή εξασφάλιση υψηλού επιπέδου προστασίας καταναλωτών και δημιουργία εσωτερικής αγοράς ώστε να διασφαλιστεί η σταθερότητα του χρηματοπιστωτικού συστήματος. Τσολακίδης, Η ρύθμιση του Ν. 4438/2016 για τις πιστώσεις σε ξένο νόμισμα, ΕφΑΔΠολΔ 1/2018, 2- 3 ·Καθώς η χρηματοπιστωτική σταθερότητα δεν μπορεί να αποτελέσει αντικείμενο ρύθμισης της λειτουργίας της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, η Επιτροπή χρησιμοποίησε ως νομική βάση της Οδηγίας για την στεγαστική πίστη το άρθρο 14 § 1 της ΣΛΕΕ, το οποίο προβλέπει τη λήψη μέτρων για τη λειτουργία μιας εσωτερικής αγοράς. Ωστόσο, η Γερμανία εξέφρασε επιφυλάξεις ως προς την εφαρμογή του άρθρου αυτού, αναγκάζοντας το Κοινοβούλιο να αξιοποιήσει ως νομική βάση το άρθρο 169 § 2 της ΣΛΛΕ, το οποίο προβλέπει τη λήψη μέτρων για την ενίσχυση της προστασίας του καταναλωτή. Κατά προτεραιότητα εξετάστηκε πάντως το άρθρο 114 § 1. Χασιάκης, ΔΕΕ 2015, 342.

¹⁰¹ Κλαβανίδου, σε Ευρωπαϊκό Τραπεζικό Δίκαιο, σελ. 35 ·Πελένη- Παπαγεωργίου, ΝοΒ 2010, 275 ·Περάκης, ΧρηΔικ 2009, 353.

¹⁰² Περάκης, ΧρηΔικ 2009, 352.

περιορισμένη χρήση της πίστωσης ως μέσο πληρωμών¹⁰³ και η αναποτελεσματικότητα της Οδηγίας λόγω της φύσης της ως ελάχιστης εναρμόνισής της.¹⁰⁴

Οι στρεβλώσεις που έλαβαν χώρα μετά την Οδηγία 87/102/ΕΟΚ¹⁰⁵ και η ανάγκη ενίσχυσης της προστασίας του καταναλωτή¹⁰⁶ δημιούργησαν τις πρώτες σκέψεις για την αναθεώρησή της.¹⁰⁷ Έτσι, το 2002, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή υπέβαλε την πρώτη πρόταση Οδηγίας¹⁰⁸ που περιλάμβανε τρεις κατηγορίες διατάξεων. Η πρώτη κατηγορία αφορούσε ένα ευρύτερο πεδίο εφαρμογής από αυτό που εν τέλει υιοθετήθηκε, η δεύτερη περιλάμβανε αυστηρότερες ρυθμίσεις από τις τελικές, ενώ η τρίτη περιλάμβανε διατάξεις που τελικά δεν υιοθετήθηκαν, καθώς δεν υπαγόταν εντελώς στο πεδίο της καταναλωτικής πίστης. Ωστόσο, το 2002 η Επιτροπή Νομικών Θεμάτων και Εσωτερικής Αγοράς στην αρχική έκθεση απέρριψε την πρόταση της Οδηγίας με βασικό επιχείρημα την ανάγκη αυξημένης προσοχής στις ρυθμίσεις που αφορούν την πρόσβαση των ασθενέστερων καταναλωτών στην καταναλωτική πίστη και στις συνέπειες που θα έχει η υιοθέτηση μιας νέας Οδηγίας στο ύψος των επιτοκίων.¹⁰⁹

Επειδή η Ευρωπαϊκή Επιτροπή αρνήθηκε να υποβάλει εκ νέου πρόταση, το 2003 η Επιτροπή Νομικών Θεμάτων και Εσωτερικής Αγοράς ακολούθησε σύμφωνα με τον Κανονισμό τη διαδικασία, η οποία προέβλεπε ότι σε περίπτωση άρνησης υποβολής πρότασης από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή όφειλε να εξετάσει το κείμενο και να υποβάλει εκ νέου τις παρατηρήσεις. Πράγματι, το 2003 στη δεύτερη έκθεση κατατέθηκαν 152 τροπολογίες επί της αρχικής πρότασης, τις οποίες η Ευρωπαϊκή Επιτροπή ενσωμάτωσε στην τροποποιημένη πρότασή της ένα χρόνο μετά, στις 28 Οκτωβρίου του 2004.¹¹⁰

¹⁰³ Οι περισσότεροι καταναλωτές χρησιμοποιούσαν μετρητά. Ακριβέστερα, ζούσαν σε «μια κοινωνία πληρωμής σε μετρητά» (cash society). *Μουτσιούλη*, ΠειρΝομ 2011, 263 ·*Πελένη- Παπαγεωργίου*, ΝοΒ 2010, 275.

¹⁰⁴ *Κλαβανίδου*, σε Ευρωπαϊκό Τραπεζικό Δίκαιο, σελ. 35 ·*Μουτσιούλη*, ΠειρΝομ 2011, 263 ·*Πελένη- Παπαγεωργίου*, ΝοΒ 2010, 275 ·Λόγω της έλλειψης εξατομικευμένης πρόνοιας και της υπερατομικής διάστασης της υπερχρέωσης δεν άρχισαν να έρθουν οι πρώτες συζητήσεις για μια νέα Οδηγία. *Περάκης*, ΧρηΔικ 2009, 352.

¹⁰⁵ Ως λόγος αποτέλεσε, μεταξύ άλλων, η συχνή χρήση της ρήτρας ελάχιστης εναρμόνισης. *Κλαβανίδου*, σε Ευρωπαϊκό Τραπεζικό Δίκαιο, σελ. 36 ·Σχετικά με τους λόγους που κρίθηκε σκόπιμη η αναθεώρηση της Οδηγίας 87/102/ΕΟΚ βλ. *Μουτσιούλη*, ΠειρΝομ 2011, 263.

¹⁰⁶ Κατά μία άποψη που διατυπώθηκε, η Οδηγία 2008/48/ΕΚ δεν προστατεύει τον καταναλωτή αλλά τον ανταγωνισμό. Η άποψη αυτή αιτιολογείται με το επιχείρημα ότι στόχος της Οδηγίας είναι να εξαλειφθούν οι εθνικές νομοθετικές διατάξεις που αποβλέπουν στην αυξημένη προστασία του καταναλωτή συγκριτικά με την κοινοτική Οδηγία και να επικρατήσουν ενιαίοι όροι ανταγωνισμού. *Ψυχομάνης*, Τραπεζικό Δίκαιο-Δίκαιο Τραπεζικών Συμβάσεων, τόμ. 2, 6^η εκδ., 2010, σελ. 204.

¹⁰⁷ Η Οδηγία 87/102/ΕΟΚ δεν ήταν τόσο αποτελεσματική, καθώς βασιζόταν στην ελάχιστη εναρμόνιση. *Πελένη- Παπαγεωργίου*, ΝοΒ 2010, 275 ·Οδηγία ελάχιστης εναρμόνισης, η οποία δεν περιλάμβανε διατάξεις για την πρόνοια της υπερχρέωσης. *Περάκης*, ΧρηΔικ 2009, 352.

¹⁰⁸ *Κλαβανίδου*, σε Ευρωπαϊκό Τραπεζικό Δίκαιο, σελ. 37.

¹⁰⁹ *Λιβαδά*, ΕυΡυθμΠλ, σελ.93-95.

¹¹⁰ *Κλαβανίδου*, σε Ευρωπαϊκό Τραπεζικό Δίκαιο, σελ. 37.

Ακολούθησαν διαβουλεύσεις μεταξύ των κρατών- μελών από τις οποίες προέκυψε η ανάγκη ύπαρξης ενός ενιαίου κειμένου και επιπλέον τροποποιήσεων που θα στόχευαν, πέρα από την προστασία του καταναλωτή, και στην αποφυγή επιβάρυνσης των πιστωτικών ιδρυμάτων.¹¹¹

Το αποφασιστικό βήμα για την έκδοση της Οδηγίας για την καταναλωτική πίστη έγινε το 2005, όταν υποβλήθηκε νέα πρόταση Οδηγίας¹¹², η οποία δεν περιλάμβανε διατάξεις για την ενυπόθηκη πίστη, αποσαφηνιζόταν το περιεχόμενο της συμβουλευτικής υποστήριξης των καταναλωτών και καθιερωνόταν η αρχή της αμοιβαίας αναγνώρισης.¹¹³ Ακολούθησε τον Μάιο του 2007 η πολιτική συμφωνία, ενώ τον Ιανουάριο του 2008 προτάθηκαν ακόμα 122 τροποποιήσεις. Παρόλο που υπήρξαν πολλές αντιδράσεις τόσο στο Κοινοβούλιο όσο και στο Συμβούλιο, τον Απρίλιο του 2008 εκδόθηκε, εν τέλει, η Οδηγία 2008/48/ΕΚ¹¹⁴, η οποία δημοσιεύθηκε στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως ένα μήνα μετά.

Ήδη από το 1985 είχε ξεκινήσει όμως κι ένας μακρύς δρόμος για την έκδοση της Οδηγίας για την ενυπόθηκη πίστη που θα στόχευε στη δημιουργία εσωτερικής αγοράς¹¹⁵ στις συμβάσεις που αφορούν ακίνητα, αλλά και στην εξασφάλιση αυξημένης προστασίας των καταναλωτών αποτρέποντάς τους από τον ανεύθυνο δανεισμό. Συγκεκριμένα, η πρώτη ατελέσφορη πρόταση Οδηγίας έγινε το 1985, η οποία τροποποιήθηκε το 1987 και έφερε τον τίτλο «Οδηγία για την ενυπόθηκη πίστη».¹¹⁶ Στο πλαίσιο της στεγαστικής πίστης, η δεύτερη απόπειρα πραγματοποιήθηκε το 2001 με τη σύσταση της Επιτροπής για προσυμβατικές υποχρεώσεις του δανειοδότη¹¹⁷, ενώ το 2003 έγιναν περισσότερες προσπάθειες έχοντας ως αποτέλεσμα το 2005 την έκδοση της Πράσινου Βίβλου και το 2007 της Λευκή Βίβλου.¹¹⁸

Κάποια χρόνια αργότερα, το 2011, κατατέθηκε από την Επιτροπή πρόταση Οδηγίας για τις συμβάσεις πίστωσης για ακίνητα που προορίζονται για κατοικία οι οποίες

¹¹¹ Λιβαδά, ΕυρΡυθμΠλ, σελ. 95-96.

¹¹² Κλαβανίδου, σε Ευρωπαϊκό Τραπεζικό Δίκαιο, σελ. 37.

¹¹³ Λιβαδά, ΕυρΡυθμΠλ, σελ. 96.

¹¹⁴ Κλαβανίδου, σε Ευρωπαϊκό Τραπεζικό Δίκαιο, σελ. 37 ·Σάλλιαρης, Ενέργειες της τράπεζας πριν από τη χορήγηση πίστωσης σύμφωνα με τη νέα ΚΥΑ για τις συμβάσεις της καταναλωτικής πίστης, ΔΕΕ 10/2011, 1085.

¹¹⁵ Πελένη- Παπαγεωργίου, ΧρηΔικ 2015, 330- 331 ·Τσολακίδης, ΕφΑΔΠολΔ 2018, 2-3.

¹¹⁶ Τζάκας, Ο ενυπόθηκος δανεισμός σε ημεδαπό νόμισμα μετά τον Ν. 4438/2016, ΧρηΔικ 2-3/2017, 231 ·Χασάπης, ΔΕΕ 2015, 336.

¹¹⁷ Χασάπης, ΔΕΕ 2015, 336.

¹¹⁸ Πελένη- Παπαγεωργίου, ΧρηΔικ 2015, 330 ·Τζάκας, ΧρηΔικ 2017, 231.

εξαιρούνταν από την Οδηγία 2008/48/ΕΚ.¹¹⁹ Το 2014 εκδόθηκε και δημοσιεύθηκε τελικά η Οδηγία 2014/17/ΕΕ.¹²⁰ Επισημαίνεται ότι η καθυστέρηση της έκδοσης της Οδηγίας 2014/17/ΕΕ οφείλεται στις ιδιαιτερότητες της στεγαστικής πίστης συγκριτικά με την καταναλωτική πίστη, αφού η πρώτη αφορά στέγη (αγαθό μέγιστης οικονομικής αξίας) και όχι καταναλωτικά αγαθά, και στο γεγονός ότι δημιουργείται μια αμοιβαία σχέση εξάρτησης του ενοχικού δικαιώματος με το εμπράγματο.¹²¹

1.3. Οι Οδηγίες για την καταναλωτική πίστη και στεγαστική πίστη

Η Οδηγία 2008/48/ΕΚ ενσωματώθηκε στο εσωτερικό δίκαιο με την ΚΥΑ Ζ1-699/2010 και ρύθμιζε για πρώτη φορά το φαινόμενο της υπερχρέωσης. Πιο αναλυτικά για την καταναλωτική πίστη, ένα μεγάλο μέρος των πολιτών για την κάλυψη των καταναλωτικών τους αναγκών επιδιώκει την παροχή πίστωσης από πιστωτικά ιδρύματα αγνοώντας τους κινδύνους που αυτή εγκυμονεί. Η καταναλωτική πίστη¹²², δηλαδή η παροχή οποιασδήποτε χρηματοδοτικής πίστωσης σε φυσικά πρόσωπα για κάλυψη προσωπικών αναγκών που δεν σχετίζονται με την επιχειρηματική ή εμπορική τους δραστηριότητα, ενισχύει βραχυπρόθεσμα την οικονομική τους δύναμη σε περιόδους που αντιμετωπίζουν οικονομικές αδυναμίες.¹²³

Τα προϊόντα της καταναλωτικής πίστης συνήθως είναι μικρού ύψους και δεν εξασφαλίζονται με εμπράγματα ασφάλεια.¹²⁴ Προϋπόθεση λειτουργίας της καταναλωτικής πίστης είναι η σύναψη σύμβασης μεταξύ δύο προσώπων, δηλαδή καταναλωτή και πιστωτικού φορέα. Κάποιες φορές συνάπτεται και μια ακόμα σύμβαση, η σύμβαση προμήθειας. Σε αυτή την σύμβαση τα συμβαλλόμενα μέρη είναι καταναλωτής και προμηθευτής.¹²⁵ Συχνό φαινόμενο λόγω της εύκολης πρόσβασης στην καταναλωτική πίστη αποτελεί το γεγονός ότι οι καταναλωτές αιτούνται τη χορήγηση πίστωσης για

¹¹⁹ Χασάπης, ΔΕΕ 2015, 336.

¹²⁰ Πελλένη- Παπαγεωργίου, ΧρηΔικ 2015, 331 · Τζάκας, ΧρηΔικ 2017, 231 · Χασάπης, ΔΕΕ 2015, 339.

¹²¹ Πελλένη- Παπαγεωργίου, ΧρηΔικ 2015, 331.

¹²² Καταναλωτική πίστη θα μπορούσε να χαρακτηριστεί η αριθμητική διαφορά που προκύπτει μεταξύ του ποσού των αγορών και της αγοραστικής δύναμης του καταναλωτή. Η διαφορά μεταξύ αυτών μπορεί να καλυφθεί είτε με εξόφληση του τιμήματος της πώλησης με δόσεις, είτε με factoring, είτε με τη χρήση καρτών (πιστωτικών ή χρεωστικών) ή χρεωστικών υπολοίπων (overdrafts), είτε με καταναλωτικά δάνεια σύμφωνα με την πράξη 2286/28. 1. 1994 ΠΔΤΕ65. Γκούσκου, ΔΕΕ 1997, 667 · Στην Ελλάδα, η καταναλωτική και η στεγαστική πίστη άνθισαν το 2003, όταν τα κράτη κλήθηκαν να προσαρμόσουν τους κανόνες χρηματοδότησης σύμφωνα με τους κανόνες που ακολουθούσε το Ευρωσύστημα. Λιβαδά, σε ΔίκΠροστΚατ, σελ. 921 · Ρόκας/ Μικρουλέα/ Λιβαδά, σε Στοιχεία Τραπεζικού Δικαίου, σελ. 566.

¹²³ Λιβαδά, σε ΔίκΠροστΚατ, σελ. 921.

¹²⁴ Λιβαδά, σε ΔίκΠροστΚατ, σελ. 921.

¹²⁵ Πιθανή είναι και η σύναψη μιας τρίτης σύμβασης με συναλλασσόμενα μέρη τον πιστωτικό φορέα και τον προμηθευτή και με αντικείμενο αυτής τη χρηματοδότηση της προμήθειας αγαθών. Γκούσκου, ΔΕΕ 1997, 667.

πλασματικές ανάγκες, οι οποίες όμως δεν ανταποκρίνονται στο οικονομικό τους προφίλ με συνέπεια να περιέρχονται σε κατάσταση υπερχρέωσης. Ωστόσο, οι πιστωτικοί φορείς από τη χορήγηση τέτοιων είδους πιστώσεων αποκομίζουν κέρδος.¹²⁶

Σχετικά με την Οδηγία 2014/17/ΕΕ, αυτή μεταφέρθηκε στο ελληνικό δίκαιο με το Ν. 4438/2016.¹²⁷ Η Οδηγία αυτή ακολούθησε το πλαίσιο της Οδηγίας 2008/48/ΕΚ, προσαρμοσμένο όμως στις ιδιαιτερότητες της ενυπόθηκης πίστης.¹²⁸ Μάλιστα, έχει χαρακτηριστεί ως συμπλήρωμα της Οδηγίας 2008/48/ΕΚ, καθώς ρυθμίζει περιπτώσεις που η πρώτη εξαιρεί. Η Οδηγία για την στεγαστική πίστη ήρθε να αντιμετωπίσει τα οικονομικά προβλήματα που άφησε πίσω της η διεθνής χρηματοπιστωτική κρίση του 2007.¹²⁹

Σε σχέση με το περιεχόμενο της έννοιας στεγαστικής πίστης, τα προϊόντα αυτής δίνουν τη δυνατότητα στους καταναλωτές να ενισχύσουν την οικονομική τους δύναμη μακροπρόθεσμα για την κάλυψη αναγκών που αφορούν την αγορά, την επισκευή ή την ανακαίνιση σπιτιού.¹³⁰ Τα προϊόντα αυτά συνήθως είναι μεγάλου ύψους και εξασφαλίζονται με εμπράγματη ασφάλεια (είτε υποθήκη είτε προσημείωση υποθήκης ή άλλη αντίστοιχη ασφάλεια), γεγονός που διαφοροποιεί τον κίνδυνο του καταναλωτή και της τράπεζας σε σχέση με την καταναλωτική πίστη.¹³¹

Πάντως, κοινό στοιχείο των δύο Οδηγιών είναι η καθιέρωση της αρχής του υπεύθυνου δανεισμού, με την οποία επιδιώκεται η υιοθέτηση μέτρων για την πρόληψη της υπερχρέωσης του οφειλέτη¹³² και, εν γένει, η αυξημένη προστασία του.¹³³ Στο επίκεντρό τους, λοιπόν, βρίσκεται ο «ευάλωτος»¹³⁴ καταναλωτής, ο οποίος παρουσιάζεται ως το ασθενέστερο μέρος της συναλλαγής¹³⁵ που χρήζει αυξημένη

¹²⁶ *Ελληνικό Τραπεζικό Ινστιτούτο- Ελληνική Ένωση Τραπεζών*, Καταναλωτική Πίστη- Εφαρμογή της Οδηγίας 2008/48/ΕΚ.,2010. Ανάκτηση από: https://www.hba.gr/Eti/UpIPDFs/ekpeudeutiko/ianouarios10/katanalotiki_pisti.pdf.

¹²⁷ *Γιοβαννόπουλος*, σε «Το Οικονομικό Δίκαιο την εποχή της κρίσης», (επιμ. *Εταιρεία Μελέτης Εμπορικού και Οικονομικού Δικαίου -ΕΜΕΟΔ*), 2017,σελ. 63 επ..

¹²⁸ *Ρόκας/ Μικρουλέα/ Λιβαδά*, σε Στοιχεία Τραπεζικού Δικαίου, σελ. 566.

¹²⁹ *Ρόκας/ Μικρουλέα/ Λιβαδά*, σε Στοιχεία Τραπεζικού Δικαίου, σελ. 566.

¹³⁰ *Λιβαδά*, σε ΔίκΠροστΚατ, σελ. 921.

¹³¹ *Λιβαδά*, σε ΔίκΠροστΚατ, σελ. 921.

¹³² *Λιβαδά*, σε Τιμ. Τόμ. Αλεξανδρίδου, 2016, σελ. 362- 363.

¹³³ Τα όρια της προστασίας δεν είναι εύκολα διαχειρίσιμα. Σε κάθε περίπτωση, στόχος είναι ο καταναλωτής να λάβει την κατάλληλη και επαρκή ενημέρωση, ώστε να είναι σε θέση να λάβει συνειδητές αποφάσεις που θα τον κρατήσουν μακριά από την υπερχρέωση. *Λιβαδά*, σε ΔίκΠροστΚατ, σελ. 921 ·*Ρόκας/ Μικρουλέα/ Λιβαδά*, σε Στοιχεία Τραπεζικού Δικαίου, σελ. 566.

¹³⁴ «Επιρρεπής». *Λιβαδά* σε Τιμ. Τόμ. Αλεξανδρίδου, 2016, σελ. 364.

¹³⁵ Λόγω της διαφορετικής οικονομικής κατάστασης, μεταξύ καταναλωτή και προμηθευτή δημιουργείται μια δομική ανισότητα και ο καταναλωτής παρουσιάζεται ως «οικονομικά ασθενέστερος». *Δέλλιος*,

προστασία λόγω της αδυναμίας του να διαχειριστεί τους κινδύνους που προκύπτουν από την πίστωση.¹³⁶

1.4. Η έννομη σχέση τράπεζας- πελάτη

Κατά το προσυμβατικό στάδιο (στάδιο των διαπραγματεύσεων, άρθρα 197, 198 ΑΚ), ο πελάτης με στόχο να λάβει την καλύτερη προσφορά και ακριβέστερη πληροφόρηση, προσεγγίζει την τράπεζα και έτσι δημιουργείται μεταξύ τους μια σχέση, η οποία κατά την άποψη που έγινε αποδεκτή στη χώρα μας χαρακτηρίζεται ως ενοχή.¹³⁷ Αν και έχει εκφραστεί η σκέψη ότι πρόκειται για ενοχή *stricto sensu* με την έννοια¹³⁸ της ΑΚ 287 εδ. α', δηλαδή «*Ενοχή είναι η σχέση με την οποία ένα πρόσωπο έχει υποχρέωση προς ένα άλλο προς παροχή*», ορθότερη φαίνεται η άποψη ότι πρόκειται για μια «συναλλακτική επαφή»(ευρεία έννοια) ή «συναλλακτικός δεσμός», στο πλαίσιο του οποίου δημιουργείται ένας χαλαρός ενοχικός δεσμός μεταξύ των μερών, ενοχή υπό ευρεία έννοια ή καταχρηστική έννοια.¹³⁹ Από την εν λόγω σχέση, τα μέρη υποχρεώνονται¹⁴⁰ βάσει του άρθρου 197 ΑΚ για αμοιβαία τήρηση της αρχής της καλής πίστης και των συναλλακτικών ηθών. (288 ΑΚ)¹⁴¹ χωρίς να προβλέπεται άλλη συγκεκριμένη παροχή. Κατά το στάδιο αυτό, σε περίπτωση πρόκλησης ζημίας, σύμφωνα με το άρθρο 198 ΑΚ, ο υπαίτιος της παραβίασης υποχρεώνεται να αποκαταστήσει το αρνητικό διαφέρον¹⁴², ανεξάρτητα αν έχει καταρτισθεί σύμβαση ή αν υπάρχουν ελαττώματα.

Προστασία καταναλωτών και σύστημα του ιδιωτικού δικαίου, τόμ. Ι, 2005, σελ. 245 · *Λιβαδά*, ΕυρΡυθμΠλ, σελ. 10 · *Πελένη- Παπαγεωργίου*, ΧρηΔικ 2009, 224.

¹³⁶ *Λιβαδά* σε Τιμ. Τόμ. Αλεξανδρίδου, 2016, σελ. 364- 365 · *Περάκης*, ΧρηΔικ 2009, 352.

¹³⁷ *Παπαστερίου/ Κλαβανίδου*, Δίκαιο της Δικαιοπραξίας, 2008, § 27, αρ. 3 · Έχει χαρακτηριστεί και ως «ενοχική σχέση χωρίς κύρια υποχρέωση». *Πελένη- Παπαγεωργίου*, ΧρηΔικ 2009, 227 · *Πιτσιρίκος*, Η ευθύνη από εμπιστοσύνη στην έννομη σχέση Τράπεζας – Πελάτη, ΔΕΕ 5/2012, 442 · *Πλιαβέσης*, Η Προστασία των Προσωπικών Δεδομένων στη σχέση Τράπεζας – Πελάτη, 2019, σελ. 9-10 · *Καταχρηστική ενοχή ή ενοχή υπό ευρεία έννοια είναι η σχέση μεταξύ δύο μερών, από την οποία απορρέει η υποχρέωση τους ενός για την τήρηση κάποιας συμπεριφοράς προστατευτικής των εννόμων αγαθών του άλλου. Τέτοια ενοχή εμφανίζεται κυρίως στο πλαίσιο των διαπραγματεύσεων για την κατάρτιση συμβάσεως (197, 198 ΑΚ). Σπυριδάκης*, Ενοχικό Δίκαιο- Γενικό Μέρος, 2^η εκδ., 2018, σελ. 24 · *Φίλιος*, Ενοχικό Δίκαιο- Γενικό Μέρος, 6^η εκδ., 2011, σελ. 10-14.

¹³⁸ Η ενοχή της 198 ΑΚ μπορεί να χαρακτηριστεί ως ενοχή με τη στενή έννοια της 287 ΑΚ. *Πιτσιρίκος*, ΔΕΕ 2012, 442.

¹³⁹ *Βαθρακοκόιλης*, ΕΡΝΟΜΑΚ- Γενικό Ενοχικό (άρθρα 287- 495), τόμ. 2, 2003, 287, αρ. 7 · *Γεωργιάδης Αστ.*, Ενοχικό Δίκαιο, τόμ. 1, 5^η εκδ., 2007, § 1, αρ. 5 · *Λαδάς*, Γενικές Αρχές Αστικού Δικαίου, τόμ. 1, 2007, § 10, αρ. 8 · *Παπαστερίου*, Γενικές Αρχές Αστικού Δικαίου, 2^η εκδ., 2009, § 15, αρ. 13 · *Παπαστερίου/ Κλαβανίδου*, Δίκαιο Δικ/ξίας, § 27, αρ. 3 · *Σπυριδάκης*, ΓενΕνοχ, σελ. 22 · *Σταθόπουλος*, Γενικό Ενοχικό Δίκαιο, 5^η εκδ., 2018, § 2, αρ. 52.

¹⁴⁰ Δεν υποχρεώνονται να εκπληρώσουν συγκεκριμένη παροχή. *Πιτσιρίκος*, ΔΕΕ 2012, 442 – 452.

¹⁴¹ *Πιτσιρίκος*, ΔΕΕ 2012, 442.

¹⁴² *Βαθρακοκόιλης*, ΕΡΝΟΜΑΚ- Γενικές Αρχές (Άρθρα 1- 286), τόμ. 1, 2001, 198, αρ. 4 · *Κατράς*, Αγωγές, Αιτήσεις και Ενστάσεις Γενικών Αρχών Αστικού Κώδικα, 2015, σελ. 560 · *Παντελίδου*, Γενικές Αρχές Αστικού Δικαίου, 2016, § 8, αρ. 19 · *Σπυριδάκης*, ΓενΕνοχ, σελ. 281 · ΑΠ 1100/2020, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ · ΑΠ

Και κατά τη διάρκεια της συμβατικής δέσμευσης συνεχίζει να υπάρχει μια «σχέση εμπιστοσύνης»¹⁴³, η οποία όμως δεν είναι η ίδια με αυτήν που υπάρχει προσυμβατικά, αλλά ενισχύεται λόγω του άρθρου 288 ΑΚ. Από την εν λόγω σχέση απορρέουν γενικής φύσεως και ειδικής φύσεως υποχρεώσεις σε βάρος της τράπεζας¹⁴⁴ λόγω της πλεονεκτικής θέσης που βρίσκεται έναντι του καταναλωτή.¹⁴⁵ Οι πρώτες αφορούν την προστασία και πρόνοια των πελατών, ενώ οι δεύτερες αφορούν το συγκεκριμένο συμβατικό πρότυπο της κάθε συναλλαγής. Όσον αφορά το περιεχόμενο της «σχέσης εμπιστοσύνης», αυτό διαφοροποιείται για τα δύο μέρη. Αφενός ο πελάτης

347/2018, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ ·ΑΠ 741/2018, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ ·ΑΠ 223/2016, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ ·ΑΠ 606/2015, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ ·ΑΠ 1435/2015, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ ·ΑΠ 1721/2014, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ ·ΑΠ 1175/2007, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ ·ΑΠ 197/2007, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ ·ΑΠ 1678/2001, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ ·ΑΠ 1346/2000, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ ·ΕφΑθ 4438/2003, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ ·ΕφΠειρ 55/2015, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ ·ΕφΠειρ 482/2014, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ ·ΕφΠειρ 256/2005, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ ·ΠΠρΑθ 1401/2014, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ ·ΜΠρΛαμ 232/2020, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ.

¹⁴³ Σύμφωνα με αντίθετη άποψη, η αναφορά σε σχέση εμπιστοσύνης δεν έχει καμία πρακτική σημασία, αλλά αποτελεί περιττή δογματική κατασκευή αφού οι υποχρεώσεις τράπεζας- πελάτη ρυθμίζονται ήδη από τα άρθρα 197, 198, 288 ΑΚ. *Γεωργιάδης Γ.*, Οι υποχρεώσεις της τράπεζας για ενημέρωση, διαφώτιση και παροχή συμβουλών στον πελάτη, ΧρΙΔ Η/2008, 869 ·Η σχέση εμπιστοσύνης διαμορφώνεται από τέσσερις παράγοντες, το ύψος της πίστωσης, της ασφάλειας, του κόστους και της εξάρτησης από το πιστωτικό ίδρυμα. *Πιτσιρίκος*, ΔΕΕ 2012, 443 ·ΠΠρΑθ 2087/2004, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ.

¹⁴⁴ Έχουν διατυπωθεί διάφορες απόψεις για την σχέση τράπεζας πελάτη: Ο *Γεωργιάδης Γ.* κάνει μια αποτίμηση ορισμένων απόψεων. Συγκεκριμένα, καταλήγει ότι δεν πρόκειται για γενική τραπεζική σύμβαση καθώς μία τέτοια θέση θεωρεί ότι αντίκειται στα άρθρα 173 και 200 ΑΚ, δηλαδή στην αρχή της συμβατικής ελευθερίας. Κριτική ασκεί και στην θέση ότι πρόκειται για ενοχική σχέση χωρίς πρωτογενή υποχρέωση, εκδηλώνοντας επιφυλάξεις για συμβάσεις στις οποίες ενδέχεται να γεννηθούν παρεπόμενες υποχρεώσεις βάσει του άρθρου 288 ΑΚ. *Γεωργιάδης Γ.*, ΧρΙΔ 2008, 869 ·Όμοια κριτική ασκεί και ο *Καραγκουνίδης* στη θέση ότι πρόκειται για γενική τραπεζική σύμβαση, επισημαίνοντας ότι δεν τη δέχεται ούτε η σύγχρονη θεωρία ούτε η νομολογία. Ο ίδιος τοποθετείται υπέρ της θέσης ως ενοχική σχέση χωρίς πρωτογενή υποχρέωση, καθώς υποστηρίζει ότι αυτή ανταποκρίνεται καλύτερα στις αρχές του Ενοχικού Δικαίου. *Καραγκουνίδης*, Η ευθύνη της τράπεζας έναντι των πελατών της από την παραβίαση υποχρεώσεων προστασίας, Αρμ 4/1995, 444 επ. ·Στην πραγματικότητα, δημιουργείται μία σχέση εμπιστοσύνης που θα μπορούσε να χαρακτηριστεί σε ορισμένες περιπτώσεις και ως σχέση εξάρτησης. *Πανίτσας*, σε *Τραπεζικές συναλλαγές*, σελ. 25- 30 ·Μεταξύ τράπεζας και πελάτη δημιουργείται μία σύμβαση πλαίσιο («γενική τραπεζική σύμβαση») με κύριο αντικείμενο την ενασχόληση με υποθέσεις του πελάτη, δηλαδή τα μέρη δημιουργούν μια διαρκή σχέση από την οποία η τράπεζα υποχρεώνεται για τη σύναψη μελλοντικών συμβάσεων. Στη χώρα μας, αυτή η άποψη δεν έγινε αποδεκτή με την αιτιολογία ότι η δημιουργία του συναλλακτικού δεσμού δεν θεμελιώνει νομική δέσμευση της τράπεζας για την σύναψη μελλοντικών συμβάσεων. Αν και αυτή η άποψη φαίνεται να μην απέχει πολύ από την άποψη περί ενοχικής σχέσης, από άποψη δογματικής θεμελίωσης η γενική τραπεζική σύμβαση δείχνει ότι μεταξύ τράπεζας- πελάτη υπάρχει μια σχέση διάρκειας για μελλοντικές συμβάσεις και φαίνεται να είναι μια ιδιόμορφη ετεροβαρής σχέση, η οποία γεννά υποχρεώσεις μόνο για την τράπεζα. Αντίθετα, η άποψη ότι μεταξύ των μερών δημιουργείται ενοχική σχέση έχει ως επίκεντρο τη σχέση συνεργασίας αυτών, δηλαδή την τήρηση της καλής πίστης με στόχο την προστασία του πελάτη. *Πελένη- Παπαγεωργίου*, ΧρηΔικ 2009, 226 επ. ·Διατυπώθηκαν και άλλες διαφορετικές απόψεις: Αμφισβήτηση της θεωρίας της γενικής τραπεζικής σύμβασης, διότι δεν συμβαδίζει με τις αρχές που διέπουν το δόγμα των δικαιοπραξιών: ο *Πιτσιρίκος*, ΔΕΕ 2012, 444- 445 ·Κατά άλλη άποψη, η ευθύνη της τράπεζας μπορεί να στοιχειοθετηθεί στο άρθρο 8 του Ν. 2251/1994, το οποίο θεμελιώνει αυτοτελή λόγο ευθύνης χωρίς να προαπαιτείται ύπαρξη σύμβασης ή γέννηση αδικοπρακτικής ενοχής. Διατυπώθηκε και η άποψη ότι μεταξύ των δύο μερών συνάπτεται η λεγόμενη γενική τραπεζική σύμβαση (επιρροή από το γερμανικό δίκαιο), έχοντας ως επακόλουθο τη γέννηση αυξημένων παρεπόμενων υποχρεώσεων της τράπεζας έναντι του πελάτη. Η τελευταία αμφισβητήθηκε έντονα. *Πλιαβέσης*, Προστασία, σελ. 9-10.

¹⁴⁵ Διαθέτει μεγαλύτερη διαπραγματευτική δύναμη και πληροφόρηση. *Πανίτσας*, σε *Τραπεζικές συναλλαγές*, σελ. 31 επ. ·*Πιτσιρίκος*, ΔΕΕ 2012, 442 – 452.

πιστεύει ότι η τράπεζα θα πράξει όλα τα αναγκαία για την προάσπιση και την προστασία των οικονομικών του συμφερόντων, αφετέρου η τράπεζα έχει την πεποίθηση ότι ο πελάτης της συμπεριφέρεται με ειλικρίνεια και διατίθεται να εκπληρώσει όλες τις υποχρεώσεις που αναλαμβάνει.¹⁴⁶

Σχετικά με τις ειδικότερες υποχρεώσεις της τράπεζας που απορρέουν από την σχέση εμπιστοσύνης κατά το προσυμβατικό στάδιο, αφενός θεσπίζεται στα άρθρα 5 και 6 της ΚΥΑ Ζ1-699/2010 (άρθρα 5 και 6 της Οδηγίας 2008/48/ΕΚ) και στα άρθρα 12 και 13 του Ν. 4438/2016 (άρθρα 13 και 14 της Οδηγίας 2014/17/ΕΕ) η υποχρέωση διαφώτισης που συνίσταται στην υποχρέωση πληροφόρησης¹⁴⁷ και η υποχρέωση παροχής διευκρινίσεων στον πελάτη στα άρθρα 5 § 6 της ΚΥΑ Ζ1- 699/2015 (άρθρο 5 § 6 της Οδηγίας 2008/48/ΕΚ) και 13 §§ 1, 2 του Ν. 4438/2016 (14 της Οδηγίας 2014/17/ΕΕ) και αφετέρου η υποχρέωση πρόνοιας¹⁴⁸ του πελάτη λαμβάνοντας μέτρα για την προστασία των έννομων αγαθών του και της περιουσίας του.¹⁴⁹ Αντίστοιχες υποχρεώσεις για πληροφόρηση κατά το προσυμβατικό στάδιο και υποχρέωση λήψης προστατευτικών μέτρων αποτροπής ζημίας (300 ΑΚ) γεννώνται και στο πρόσωπο του πελάτη.¹⁵⁰

1.5. Συνολική θεώρηση της Οδηγίας 2008/48/ΕΚ

1.5.1. Πρότυπο εναρμόνισης

Σε αντίθεση με την Οδηγία 87/102/ΕΟΚ¹⁵¹, η Οδηγία 2008/48/ΕΚ ακολουθεί το πρότυπο¹⁵² πλήρους εναρμόνισης¹⁵³ που σημαίνει ότι τα κράτη- μέλη απαγορεύεται να

¹⁴⁶ ΜΠρΧαν 32/2018, ΤΝΠ Quallex.

¹⁴⁷ Σχετικά με το βαθμό πληροφόρησης, αυτό εξαρτάται από τον κάθε καταναλωτή- πελάτη και την φύση κάθε σύμβασης. *Πιτσιρίκος*, ΔΕΕ 2012, 444.

¹⁴⁸ Πανίτσας, σε Τραπεζικές συναλλαγές, σελ. 25 επ. *Πιτσιρίκος*, ΔΕΕ 2012, 443.

¹⁴⁹ *Πιτσιρίκος*, ΔΕΕ 2012, 443.

¹⁵⁰ *Πιτσιρίκος*, ΔΕΕ 2012, 444.

¹⁵¹ Άρθρο 15 της Οδηγίας 87/102/ΕΟΚ.

¹⁵² Όταν μία Οδηγία ακολουθεί πρότυπο ελάχιστης εναρμόνισης, σημαίνει ότι μέσα από τις ρυθμίσεις της, υποχρεώνει τα κράτη- μέλη να προσαρμόζουν την εθνική νομοθεσία σύμφωνα με την Οδηγία έτσι ώστε να επέρχονται παρόμοια αποτελέσματα σε όλα τα κράτη- μέλη και να καθιερώνεται ένα minimum προστασίας του καταναλωτή. Έτσι, τα κράτη- μέλη μπορούν να θεσπίσουν αυστηρότερες ρυθμίσεις από αυτές της Οδηγίας επιτυγχάνοντας αυξημένη προστασία για τον καταναλωτή. Όταν αντίθετα λέμε ότι μία Οδηγία ακολουθεί πρότυπο πλήρους εναρμόνισης, τότε τα κράτη- μέλη υποχρεούνται να προσαρμόσουν απόλυτα την νομοθεσία τους με την Οδηγία. Σε αυτή την περίπτωση, απαγορεύεται να εισάγουν ή να διατηρήσουν αυστηρότερες ρυθμίσεις από αυτές της Οδηγίας. Όπως έχει διατυπωθεί, απαγορεύονται οι αποκλίσεις τόσο «προς τα κάτω» όσο και «προς τα πάνω». Επισημαίνεται ωστόσο, ότι επιτρέπονται αποκλίσεις όταν η ίδια η Οδηγία παραπέμπει στο εθνικό δίκαιο ή όταν υπάρχουν «ρήτρες επιφύλαξης». *Πελένη- Παπαγεωργίου*, ΧρηΔικ 2015, 332- 333.

¹⁵³ Σύμφωνα με 100 και 100 Α της ΣυνθΕΚ, η Κοινότητα έχει την αρμοδιότητα να εκδίδει αναγκαίες πράξεις ώστε να προσεγγίζονται οι νομοθετικές, κανονιστικές και διοικητικές διατάξεις των κρατών- μελών. Η αρμοδιότητα έκδοσης Οδηγίας, έτσι ώστε να εναρμονιστεί το εθνικό δίκαιο κάθε κράτους- μέλους, υφίσταται όταν υπάρχει η ανάγκη λειτουργίας μιας κοινής αγοράς. *Γεωργιάδης Απ.*, Η εναρμόνιση του Ιδιωτικού Δικαίου στην Ευρώπη, ΝοΒ 42/1994, 325 *Garcia Porras & Van Boom*. (2010). Information

εισάγουν ή να διατηρούν ρυθμίσεις που είναι αντίθετες με την Οδηγία¹⁵⁴, ενώ για ζητήματα που δεν περιλαμβάνονται στο πεδίο εφαρμογής της, επιτρέπει τη θέσπιση-εισαγωγή ρυθμίσεων από τα κράτη- μέλη.¹⁵⁵ Συγκεκριμένα, στις αιτιολογικές σκέψεις 9 και 10 του προοιμίου αντίστοιχα αναφέρεται ότι «η παρούσα οδηγία δεν θα πρέπει να εμποδίσει τα κράτη- μέλη να εφαρμόζουν, σύμφωνα με το κοινοτικό δίκαιο, τις οικείες διατάξεις σε τομείς που δεν εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής» και «όπου δεν υφίστανται εναρμονισμένες διατάξεις, τα κράτη- μέλη θα πρέπει να παραμείνουν ελεύθερα να διατηρούν ή να εισάγουν εθνικές νομοθετικές ρυθμίσεις». Από τις ανωτέρω σκέψεις, γίνεται αντιληπτό ότι τα κράτη- μέλη, κατ' απόκλιση των ρυθμίσεων της Οδηγίας, έχουν τη δυνατότητα να διατηρούν ή να εισάγουν ρυθμίσεις για ζητήματα που δεν είναι ρυθμισμένα.¹⁵⁶ Τέτοια περίπτωση μπορεί να θεωρηθεί το άρθρο 16 § 4 ΚΥΑ Ζ1-699/2010 (άρθρο 16 της Οδηγίας), σύμφωνα με το οποίο τα κράτη- μέλη δύνανται να ρυθμίσουν το ζήτημα της πρόωρης εξόφλησης. Ανάλογη περίπτωση αποτελεί και το άρθρο 22 ΚΥΑ Ζ1- 699/2010 (άρθρο 23 της Οδηγίας), σύμφωνα με το οποίο τα κράτη- μέλη έχουν την ευχέρεια σε περίπτωση παράβασης διατάξεων να θεσπίσουν κανόνες για την επιβολή κυρώσεων.¹⁵⁷

Παρατηρείται, λοιπόν, ότι στο κείμενο της Οδηγίας εμπεριέχονται περιορισμένες εναρμονιστικές ρυθμίσεις, αναγκαστικού χαρακτήρα, στοχεύοντας στην αποφυγή θέσπισης διαφορετικών διατάξεων που οδηγούν σε ανομοιομορφία και στρεβλώσεις της αγοράς.¹⁵⁸ Καθώς η Οδηγία περιορίζεται σε πλήρη εναρμόνιση μόνο για τα συγκεκριμένα θεματικά πεδία που ρυθμίζει, θα μπορούσε να θεωρηθεί κατά μία άποψη ότι αυτή

disclosure in the EU Consumer Credit Directive: Opportunities and limitations. Rotterdam Institute of Private Law. Working Paper. 29.

¹⁵⁴ Κλαβανίδου, σε Ευρωπαϊκό Τραπεζικό Δίκαιο, σελ. 37 · Σύμφωνα με άλλη διατύπωση, αφενός πρόκειται για μερική εναρμόνιση, καθώς εναρμονίζονται ορισμένες διατάξεις για τις συμβάσεις πίστωσης με καταναλωτές, αφετέρου μέγιστη εναρμόνιση, δηλαδή τα κράτη- μέλη δεν δύνανται να παρεκκλίνουν από τις εναρμονισμένες διατάξεις της Οδηγίας καταφεύγοντας στο εθνικό τους δίκαιο. Ωστόσο, δεν προσδιορίζεται ποιες διατάξεις είναι εναρμονισμένες, κάνοντας αναγκαία την περαιτέρω ερμηνεία. Πάντως, σύμφωνα με το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, η μέγιστη εναρμόνιση επιτυγχάνεται σε πέντε βασικά σημεία: στην πληροφόρηση κατά το προσυμβατικό στάδιο και κατά το στάδιο της πίστωσης, στο Συνολικό Ετήσιο Πραγματικό Επιτόκιο, στο δικαίωμα υπαναχώρησης και στο δικαίωμα πρόωρης αποπληρωμής. Στην πραγματικότητα βέβαια ούτε στις εν λόγω θεματικές δεν επιτυγχάνεται η μέγιστη εναρμόνιση (π.χ. στο άρθρο 5 § 1 δεν είναι ξεκάθαρος ο χρόνος παροχής της πληροφόρησης. Λιβαδά, ΕυρΡυθμΠλ, σελ.106-108 · Μουτσιούλη, ΠειρΝομ 2011, 264 · Πελένη- Παπαγεωργίου, ΝοΒ 2010, 276 · Περάκης, ΧρηΔικ 2009, 353 · Ψυχομάνης, Τραπεζικό Δίκαιο, σελ. 203 · Garcia Porras & Van Boom. (2010). Information disclosure in the EU Consumer Credit Directive: Opportunities and limitations. Rotterdam Institute of Private Law Working Paper. 29.

¹⁵⁵ Κλαβανίδου, σε Ευρωπαϊκό Τραπεζικό Δίκαιο, σελ. 37 · Πελένη- Παπαγεωργίου, σε Τιμ. Τόμ. Ρόκα, σελ. 786 επ. · Πελένη- Παπαγεωργίου, ΝοΒ 2010, 276 · Περάκης, ΧρηΔικ 2009, 353.

¹⁵⁶ Πάντως η λειτουργικότητα της πλήρους εναρμόνισης είναι αμφίβολη. Τασίκας, ΧρηΔικ 2009, 53 επ..

¹⁵⁷ Πελένη- Παπαγεωργίου, ΝοΒ 2010, 276.

¹⁵⁸ Τασίκας, ΧρηΔικ 2009, 53.

ακολουθεί ένα πρότυπο «επιλεκτικής πλήρους εναρμόνισης»¹⁵⁹ ή σύμφωνα με άλλη διατύπωση «πλήρους εναρμόνισης με εξαιρέσεις»¹⁶⁰ ή κατά μία τρίτη άποψη «μερικής μέγιστης εναρμόνισης».¹⁶¹ Τέλος, μεταξύ άλλων έχει διατυπωθεί και η θέση ότι ο χαρακτήρας της Οδηγίας ως πλήρους εναρμόνισης περιορίζεται λόγω των διαφορετικών εθνικών ρυθμίσεων (π.χ. στην πρόωρη εξόφληση) δημιουργώντας αμφιβολίες για το αν τελικά μπορεί να επιτευχθεί ο μέγιστος βαθμός προστασίας του καταναλωτή.¹⁶²

1.5.2. Υποκειμενικό πεδίο εφαρμογής της Οδηγίας 2008/48/ΕΚ

Αν μελετήσει κανείς την Οδηγία για την καταναλωτική πίστη, θα διαπιστώσει ότι το πεδίο εφαρμογής είναι στενότερο από την αρχική πρόταση όσον αφορά τα πρόσωπα (υποκειμενικό ή προσωπικό πεδίο) που προστατεύονται και τις μορφές πίστωσης (αντικειμενικό πεδίο) που εμπίπτουν σε αυτή.¹⁶³

α) Καταναλωτής

Σύμφωνα με το άρθρο 3 στοιχ. α' της ΚΥΑ Ζ1-699/2010 (άρθρο 3 στοιχ. α' της Οδηγίας 2008/48/ΕΚ), ως καταναλωτής ορίζεται το πρόσωπο που *χρησιμοποιεί την πίστωση για σκοπό εκτός της επαγγελματικής, επιχειρηματικής ή εμπορικής δραστηριότητας*.¹⁶⁴ Ο ορισμός της κοινοτικής Οδηγίας υιοθετήθηκε πλέον ως γενικός ορισμός του καταναλωτή στον Ν. 4512/2018 που μεταρρύθμισε σε μεγάλη έκταση τον Ν. 2251/1994¹⁶⁵. Ο νομοθέτης του Ν. 4512/2018 επέλεξε την ενοποίηση του ορισμού του

¹⁵⁹ Μουτσιούλη, ΠειρΝομ 2011, 264-265 · Τασίκας, ΧρηΔικ 2009, 53.

¹⁶⁰ Τασίκας, ΧρηΔικ 2009, 53 · Τασίκας, Η υποχρέωση του πιστωτικού φορέα για προσυμβατική πληροφόρηση στην Οδηγία 2008/48/ΕΚ, ΕλλΔνη 50/2009, 375.

¹⁶¹ Λιβαδά, ΕυρΡυθμΠλ, σελ. 106.

¹⁶² Έχει χαρακτηριστεί «χαμηλού» επιπέδου πλήρους εναρμόνιση. Πελένη- Παπαγεωργίου, σε Τιμ. Τόμ. Ρόκα, σελ. 786 επ. · Πελένη- Παπαγεωργίου, ΝοΒ 2010, 276 · Επίσης, έχει εκφραστεί ότι η Οδηγία για την καταναλωτική πίστη αποτελεί ένα νομοθέτημα προβληματικό. Η άποψη αυτή παρατίθεται σε αυτό το σημείο, διότι μπορεί να δικαιολογηθεί από το πρότυπο το οποίο ακολουθεί. Η προβληματική που φαίνεται να υπάρχει είναι ότι ενώ ο πιστωτικός φορέας μπορεί να απολαμβάνει την εφαρμογή εθνικών διατάξεων επιτυγχάνοντας έναν υψηλό βαθμό προστασίας, ο καταναλωτής περιορίζεται στην προστασία που το παρέχει η κοινοτική Οδηγία. Ψυχομάνης, Τραπεζικό Δίκαιο, σελ. 204.

¹⁶³ Θεοχαροπούλου, Η νέα Οδηγία της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την καταναλωτική πίστη, ΔΕΕ 3/2008, 386 · Στην αρχική πρόταση Οδηγίας περιλαμβανόταν στην έννοια του καταναλωτή και ο εγγυητής, ωστόσο αυτή η θέση απορρίφθηκε με την αιτιολογία ότι ο εγγυητής βαρύνεται οικονομικά και νομικά και ότι όταν αναλαμβάνει ευθύνη από εγγύηση δεν χρειάζεται πληροφόρηση. Τασίκας, ΧρηΔικ 2009, 60.

¹⁶⁴ Τον ίδιο ορισμό χρησιμοποιούσε και η Οδηγία 87/102/ΕΟΚ. Καρακώστας, Ο αποδέκτης τραπεζικών υπηρεσιών ως καταναλωτής, ΧρΙΔ Γ 2003, 98 · Ρόκας/ Μικρούλεα/ Λιβαδά, σε Στοιχεία Τραπεζικού Δικαίου, σελ. 567 · Σάλιαρης, ΔΕΕ 2011, 1086 · ΠΠρΙωανν 206/2010, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ.

¹⁶⁵ Πριν την μεταρρύθμιση του Ν. 2251/1994, ο ορισμός της κοινοτικής Οδηγίας ανταποκρινόταν στην στενή έννοια του καταναλωτή. Κλαβανίδου, σε Ευρωπαϊκό Τραπεζικό Δίκαιο, σελ. 39 · Θεοχαροπούλου, ΔΕΕ 2008, 386 · Οι κοινοτικές Οδηγίες χρησιμοποιούν την στενή έννοια του καταναλωτή καθώς στοχεύουν στην διασφάλιση των συμφερόντων του οικονομικά και διαπραγματευτικά ασθενέστερου- καταναλωτή. Καρακώστας, ΧρΙΔ 2003, 98 · Κοτσίρης, Η έννοια του καταναλωτή (γνωμ.), ΔΕΕ 11/2005, 1128 επ. · Μουτσιούλη, ΠειρΝομ 2011, 265 · Παπανικολάου, Η έννοια του καταναλωτή σήμερα- Ιδίως στις καταρτιζόμενες με ΓΟΣ πιστωτικές συμβάσεις, ΔΕΕ 1/2010, 4 επ. · Πελένη- Παπαγεωργίου, ΝοΒ 2010,

καταναλωτή και έτσι σύμφωνα με το νέο άρθρο 1 περ. α του Ν. 2251/1994 ως καταναλωτής νοείται «κάθε φυσικό πρόσωπο το οποίο ενεργεί για λόγους οι οποίοι δεν εμπίπτουν στην εμπορική, επιχειρηματική, βιοτεχνική ή ελευθέρια επαγγελματική του δραστηριότητα.» Ο εσωτερικός νομοθέτης, δηλαδή, αντικατέστησε την ευρεία έννοια του καταναλωτή με την στενή εκδοχή των ενωσιακών Οδηγιών.¹⁶⁶

Ωστόσο, η επιλογή της χρήσης της στενής εκδοχής του καταναλωτή στην Οδηγία για την καταναλωτική πίστη δημιουργεί τον προβληματισμό για το αν ο Έλληνας νομοθέτης μπορεί να επεκτείνει την εφαρμογή των ρυθμίσεων και σε κατηγορίες πιστωτών που δεν περιλαμβάνονται στο πεδίο της Οδηγίας.¹⁶⁷ Για να δώσουμε απάντηση στο ερώτημα αυτό, θα πρέπει να λάβουμε υπόψιν δύο παραμέτρους: πρώτον τι περιθώριο αφήνει η κοινοτική Οδηγία για διεύρυνση του υποκειμενικού πεδίου στα κράτη- μέλη και δεύτερον πώς αντιμετώπισε αντίστοιχες περιπτώσεις ο εθνικός νομοθέτης

Όσον αφορά την πρώτη παράμετρο, η Οδηγία ακολουθεί το πρότυπο της πλήρους εναρμόνισης¹⁶⁸ που συνεπάγεται ότι τα κράτη- μέλη δεν μπορούν να εισάγουν εθνικές διατάξεις που αποκλίνουν από τις εναρμονισμένες.¹⁶⁹ Επίσης, αναφορικά με την έκταση της εναρμόνισης, η Οδηγία αφήνει στη διακριτική ευχέρεια των κρατών- μελών να ρυθμίζουν ζητήματα που κείνται εκτός του πεδίου εφαρμογής της εισάγοντας ή διατηρώντας διατάξεις αντίστοιχες προς την Οδηγία¹⁷⁰. Κατά αυτή την άποψη, τα κράτη- μέλη μπορούν να εφαρμόζουν τις διατάξεις και για καταναλωτές υπό ευρεία έννοια¹⁷¹ διευρύνοντας το υποκειμενικό πεδίο.¹⁷² Σχετικά με το ζήτημα της έκτασης της

277 Πελένη- Παπαγεωργίου, σε Τιμ. Τόμ. Ρόκα, σελ. 786 επ. Πελένη- Παπαγεωργίου, ΧρηΔικ 2009, 235 επ. Περάκης, ΧρηΔικ 2009, 353 Τασίκας, ΧρηΔικ 2009, 59.

¹⁶⁶ Δέλλιος, Η νέα έννοια του «καταναλωτή» και ο ανακαθορισμός του υποκειμενικού πεδίου προστασίας, Νομικά Χρονικά Online 95/2017, 1-2.

¹⁶⁷ Πελένη- Παπαγεωργίου, ΝοΒ 2010, 277 Το ίδιο ζήτημα διατυπώνει και η Θεοχαροπούλου, ΔΕΕ 2008, 387.

¹⁶⁸ Η' σύμφωνα με άλλη άποψη, επιλεκτική πλήρης εναρμόνιση με αναγκαστικού δικαίου διατάξεις. Τασίκας, ΧρηΔικ 2009, 53.

¹⁶⁹ Θεοχαροπούλου, ΔΕΕ 2008, 387.

¹⁷⁰ Πελένη- Παπαγεωργίου, σε Τιμ. Τόμ. Ρόκα, σελ. 786 επ. Η λεγόμενη «υπερτείνουσα ενσωμάτωση», κατά την οποία το υποκειμενικό ή αντικειμενικό πεδίο διευρύνεται στο εθνικό δίκαιο για περιπτώσεις που αρχικά δεν εμπίπτουν σε αυτό. Σύμφωνα με αυτή την άποψη μπορεί γίνεται διεύρυνση του ορισμού ακόμα και σε έναν πιστολήπτη- μη καταναλωτή (π.χ. ελεύθεροι επαγγελματίες που λαμβάνουν πίστωση με σκοπό την έναρξη επαγγελματικής δραστηριότητας ή ακόμα και σε νομικά πρόσωπα σωματείο ή αστική εταιρεία με νομική προσωπικότητα που δεν επιδιώκει εμπορική δραστηριότητα αλλά χρειάζονται εξοπλισμό για την εγκατάστασή τους), όταν αντικειμενικά έχει ανάγκη προστασίας. Σε αυτές τις περιπτώσεις για την απόδειξη αν πρόκειται για επαγγελματική, εμπορική ή επιχειρηματική δραστηριότητα το βάρος το φέρει ο πιστωτικός φορέας. Τασίκας, ΧρηΔικ 2009, 60.

¹⁷¹ Θεοχαροπούλου, ΔΕΕ 2008, 387.

¹⁷² Τέτοιο παράδειγμα αποτελεί το γερμανικό δίκαιο, το οποίο επεκτείνει την εφαρμογή του και στους ελεύθερους επαγγελματίες. Πελένη- Παπαγεωργίου, σε Τιμ. Τόμ. Ρόκα, σελ. 786 επ. Θα μπορούσε να συμπεριλάβει άτομα που δεν εμπίπτουν στην έννοια του καταναλωτή. Πελένη- Παπαγεωργίου, ΝοΒ 2010, 276- 277.

διεύρυνσης που επιτρέπεται από το πρότυπο της εναρμόνισης, πρέπει να ληφθεί υπόψη ο αναγκαστικός χαρακτήρας των διατάξεων, ο οποίος δεν επιτρέπει την αλλοίωση του προστατευτικού πλέγματος των διατάξεων, καθώς κάτι τέτοιο θα υποδήλωνε την πλήρη εναρμόνιση.¹⁷³ Πάντως, έχει παρατηρηθεί ότι τις περισσότερες φορές ο εσωτερικός νομοθέτης μεταφέρει τις διατάξεις αυτούσιες.¹⁷⁴

Ως συμπέρασμα όλων των παραπάνω, θα μπορούσαμε να πούμε ότι με την μεταρρύθμιση του Ν. 2251/1994 και του ορισμού του καταναλωτή πλέον δεν υπάρχει ένα δίκαιο προστασίας καταναλωτή δύο ταχυτήτων, όπως υπήρχε προηγουμένως, αλλά δημιουργείται ένα γενικό πλαίσιο, όπου το εσωτερικό δίκαιο «υπακούει» στο κοινοτικό δίκαιο σχετικά με τον ορισμό του καταναλωτή.¹⁷⁵

β) Πιστωτικός φορέας

Σύμφωνα με άρθρο 3 στοιχ. β της ΚΥΑ Ζ1-699/2010¹⁷⁶, ως πιστωτικοί φορείς χαρακτηρίζονται είτε νομικά πρόσωπα που χορηγούν πιστώσεις κατ' επάγγελμα (π.χ. τράπεζες)¹⁷⁷ είτε φυσικά ή νομικά που χορηγούν ή υπόσχονται να χορηγούν πιστώσεις κατά την άσκηση εμπορικής ή επιχειρηματικής δραστηριότητας (π.χ. έμπορος που χρηματοδοτεί με πίστωση την αγορά των αγαθών που εμπορεύεται, προμηθευτές).¹⁷⁸ Έτσι, για τον χαρακτηρισμό ενός φυσικού ή νομικού προσώπου ως πιστωτικός φορέας, απαραίτητη είναι η εμπορική, επιχειρηματική ή επαγγελματική του ιδιότητα¹⁷⁹, ενώ για τη χορήγηση πίστωσης δεν απαιτείται άδεια από την Τράπεζα της Ελλάδος αρκεί μόνο η πίστωση να αφορά τον πιστοδότη.¹⁸⁰

¹⁷³ Τασίκας, ΧρηΔικ 2009, 61.

¹⁷⁴ Θεοχαροπούλου, ΔΕΕ 2008, 387 · Τασίκας, ΧρηΔικ 2009, 69.

¹⁷⁵ Αντίθετα, πριν την μεταρρύθμιση του Ν. 2251/1994 είχε δημιουργηθεί ένα δίκαιο προστασίας του καταναλωτή δύο ταχυτήτων. Η προηγούμενη ύπαρξη δύο διαφορετικών ορισμών του καταναλωτή (εν στενή έννοια και εν ευρεία έννοια) δημιουργούσε πολλά ζητήματα στην ελληνική έννομη τάξη. Θεοχαροπούλου, ΔΕΕ 2008, 387 · Τασίκας, ΧρηΔικ 2009, 59.

¹⁷⁶ Το οποίο εναρμονίστηκε με το άρθρο 3 στοιχ. β της Οδηγίας 2008/48/ΕΚ.

¹⁷⁷ Πελένη- Παπαγεωργίου, ΝοΒ 2010, 278 · Σύμφωνα με τον Μουτσιούλη, ΠειρΝομ 2011, 266, θα πρέπει να εξαιρεθούν τα πιστωτικά ιδρύματα ηλεκτρονικού χρήματος, καθώς δεν έχουν πιστοδοτική ικανότητα. Τασίκας, ΧρηΔικ 2009, 58 · ΔΕΕ, Verein für Konsumenteninformation κατά INKO, Inkasso GmbH, 8.12.2016, C- 127/2015, ECLI:EU:C:2016:934.

¹⁷⁸ Λιβαδά, ΕυρΡυθμΠλ, σελ.123-125 · Μουτσιούλη, ΠειρΝομ 2011, 265 · Πελένη- Παπαγεωργίου, σε Τιμ. Τόμ. Ρόκα, σελ. 786 επ. · Ρόκας/ Μικρουλέα/ Λιβαδά, σε Στοιχεία Τραπεζικού Δικαίου, σελ. 568.

¹⁷⁹ Πελένη- Παπαγεωργίου, ΝοΒ 2010, 278 · Πελένη- Παπαγεωργίου, σε Τιμ. Τόμ. Ρόκα, σελ. 786 επ. · Ρόκας/ Μικρουλέα/ Λιβαδά, σε Στοιχεία Τραπεζικού Δικαίου, σελ. 568 · Σύμφωνα με το άρθρο 54 § 1 εδ. α' Ν. 3601/2007, τα ιδρύματα ηλεκτρονικού χαρακτήρα στερούνται πιστοδοτικής ικανότητας και συνεπώς εξαιρούνται. Μουτσιούλη, ΠειρΝομ 2011, 266.

¹⁸⁰ Μουτσιούλη, ΠειρΝομ 2011, 266.

γ) Μεσίτης πιστώσεων

Τέλος, ο ορισμός του μεσίτη πιστώσεων παρουσιάζεται για πρώτη φορά στο άρθρο 3 στοιχ. στ της ΚΥΑ Ζ1-699/2010¹⁸¹ και αφορά τρίτο πρόσωπο (φυσικό ή νομικό) που ενεργεί ως διαμεσολαβητής, και όχι ως πιστωτικός φορέας (αλλά στο όνομα του πιστωτικού φορέα), στο πλαίσιο της εμπορικής, επιχειρηματικής τους δραστηριότητας για την προώθηση ή προσφορά μιας σύμβασης πίστωσης ή για την ανάληψη προπαρασκευαστικών ενεργειών για τη σύναψη σύμβασης πίστωσης.¹⁸² Έτσι, σύμφωνα με το άρθρο 5 § 1 της ΚΥΑ Ζ1- 699/2010 που προσαρμόστηκε στο αντίστοιχο άρθρο 5 § 1 της κοινοτικής Οδηγίας 2008/48/EK, ο μεσίτης πιστώσεων οφείλει να ενημερώνει τον πελάτη σχετικά με τη σύμβαση πίστωσης και τα δικαιώματα του δανειολήπτη. Επίσης, παρέχει πληροφορίες για το ποια είναι η σχέση του με τον πιστωτικό φορέα (άρθρο 20 της ΚΥΑ Ζ1- 699/2010, αντίστοιχο άρθρο 21 της Οδηγίας 2008/48/EK) και για το αν ο πελάτης οφείλει αμοιβή¹⁸³ μεσιτείας και σε θετική περίπτωση να την κοινοποιεί στον πιστωτικό φορέα ώστε αυτός να την υπολογίζει κατά τον προσδιορισμό του ΣΕΠΕ (άρθρο 20 περ. γ' της ΚΥΑ Ζ1-699/2010, αντίστοιχο άρθρο 21 περ. γ' της Οδηγίας 2008/48/EK).¹⁸⁴ Τέλος, όπως ο πιστωτικός φορέας έτσι και ο μεσίτης βαρύνεται με την υποχρέωση παροχής επαρκών εξηγήσεων (άρθρο 5 § 6 της ΚΥΑ Ζ1- 699/2010, άρθρο 5 § 6 της Οδηγίας 2008/48/EK).¹⁸⁵ Σημειωτέον ότι ενώ ο νομοθέτης μπορούσε να θεσπίσει αυτοτελείς υποχρεώσεις για τον μεσίτη πιστώσεων, δεν μερίμνησε για αυτό.¹⁸⁶ Ενώ ακόμη, δεν προχώρησε ούτε στη διαμόρφωση ενός εποπτικού πλαισίου των

¹⁸¹ Άρθρο 3 στοιχ. στ' της Οδηγίας 2008/48/EK.

¹⁸² Λιβαδά, ΕυρΡυθμΠλ, σελ.129-130 · Μουτσιούλη, ΠειρΝομ 2011, 267 · Πελένη- Παπαγεωργίου, σε Τιμ. Τόμ. Ρόκα, σελ. 786 επ. · Πελένη- Παπαγεωργίου, ΝοΒ 2010, 278 · Ρόκας/ Μικρούλεα/ Λιβαδά, σε Στοιχεία Τραπεζικού Δικαίου, σελ. 568 · Τασίκας, ΧρηΔικ 2009, 58 · Χασάπης, Η έννοια του μεσίτη πιστώσεων στο ελληνικό και ευρωπαϊκό δίκαιο της καταναλωτικής πίστης και της στεγαστικής πίστης και η σχέση της με την έννοια του μεσίτη του ΑΚ, ΧρηΔικ 2-3/2017, 251- 252.

¹⁸³ Κατ' αποκοπή και ανεξαιρέτως αποτελέσματος. Χασάπης, ΧρηΔικ 2017, 253.

¹⁸⁴ Ψυχομάνης, Τραπεζικό Δίκαιο, σελ. 207.

¹⁸⁵ Άρθρο 5 § 6 της ΚΥΑ Ζ1- 699/2010 που προσαρμόστηκε στο αντίστοιχο άρθρο 5 § 6 της κοινοτικής Οδηγίας 2008/48/EK · Μεταξύ των υποχρεώσεων που μπορούν να διασφαλίσουν τα κράτη μέλη σχετικά με τους μεσίτες πιστώσεων είναι η υποχρέωση αναφοράς σε έγγραφο ή στη διαφήμιση ότι συνεργάζονται με πιστωτικούς φορείς ή όχι, η υποχρέωση έγγραφης κοινοποίησης πριν τη σύναψη του ποσού που πρέπει να καταβάλει ο καταναλωτής ως αμοιβή στον ίδιο αλλά και στον πιστωτικό φορέα, ώστε ο τελευταίος να μπορεί να υπολογίσει το ετήσιο πραγματικό επιτόκιο. Λιβαδά, ΕυρΡυθμΠλ, σελ. 132.

¹⁸⁶ Θα μπορούσε να χαρακτηριστεί ως παράλειψη του εσωτερικού νομοθέτη ότι δεν μετέφερε με ΚΥΑ την υποχρέωση προσυμβατικής πληροφόρησης και για τον μεσίτη πιστώσεων. Αυτό βρίσκει βάση στο γεγονός ότι ο μεσίτης πιστώσεων είναι το πρόσωπο που έρχεται σε επαφή με τον πελάτη και συνεπώς θα μπορούσε να βαρύνεται με την υποχρέωση αυτή. Ίσως η παραδρομή αυτή θα μπορούσε να διορθωθεί με την διασταλτική ερμηνεία του άρθρου 3 στοιχ. στ' σε συνδυασμό με το άρθρο 197 ΑΚ που αφορά την καλόπιστη συμπεριφορά των μερών. Μουτσιούλη, ΠειρΝομ 2011, 267.

δραστηριοτήτων των μεσιτών, αφήνοντας τα κράτη- μέλη να ορίσουν μόνα τους οργανισμό ή ανεξάρτητη αρχή.¹⁸⁷

1.5.3. Αντικειμενικό πεδίο εφαρμογής της Οδηγίας 2008/48/EK

Σύμφωνα με τα άρθρα 2 και 3 της ΚΥΑ Ζ1-699/2010 που ενσωμάτωσαν τις ρυθμίσεις των άρθρων 2 και 3 της κοινοτικής Οδηγίας για την καταναλωτική πίστη, το αντικειμενικό πεδίο εφαρμογής καθορίζεται με βάση δύο κριτήρια, το ποσό της πίστωσης ή το είδος αυτής.¹⁸⁸ Ειδικότερα, όσον αφορά το ποσό της πίστωσης, η Οδηγία καταλαμβάνει όλες τις καταναλωτικές συμβάσεις συνολικού ποσού από 200 έως 75.000 ευρώ.¹⁸⁹ Όπως και η προηγούμενη οδηγία, η Οδηγία 2008/48/EK καλύπτει όλες τις παραδοτικές και συναινετικές συμβάσεις πίστωσης, καθώς αυτές αποσκοπούν στην βραχυπρόθεσμη ενίσχυση της αγοραστικής δύναμης του καταναλωτή.¹⁹⁰ Η ενίσχυση αυτή μπορεί να επιτευχθεί είτε άμεσα (π.χ. δάνειο) είτε έμμεσα (π.χ. πιστωτική κάρτα).¹⁹¹ Πάντως ο ενωσιακός νομοθέτης περιλαμβάνει ρητά στο πεδίο εφαρμογής την προθεσμιακή καταβολή, το δάνειο και «οποιαδήποτε άλλη παρόμοια χρηματική διευκόλυνση»¹⁹², η οποία δεν συνιστά ούτε δάνειο ούτε προθεσμιακή καταβολή.¹⁹³

α) Συμβάσεις πίστωσης

Μια από τις διαδεδομένες μορφές έμμεσης πίστωσης είναι η προθεσμιακή καταβολή. Αυτή η μορφή πίστωσης δίνει τη δυνατότητα στον καταναλωτή να πληρώσει τα αγαθά σε μεταγενέστερο χρονικό σημείο, μέσα σε μία προθεσμία, καθώς αυτός δεν διαθέτει το απαιτούμενο ποσό που χρειάζεται για να τα πληρώσει τη δεδομένη χρονική στιγμή.¹⁹⁴ Τέτοιου είδους σύμβαση είναι η πώληση με δόσεις.¹⁹⁵ Αντίθετα, άμεση μορφή πίστωσης αποτελεί το δάνειο¹⁹⁶, σύμφωνα με το οποίο ο δανειοδότης μεταβιβάζει κατά κυριότητα χρήματα ή άλλα αντικαταστατά πράγματα στον δανειολήπτη, ο οποίος με τη

¹⁸⁷ Τασίκας, ΧρηΔικ 2009, 57.

¹⁸⁸ Θεοχαροπούλου, ΔΕΕ 2008, 387 επ. · Πελλένη- Παπαγεωργίου, σε Τιμ. Τόμ. Ρόκα, σελ. 786 επ. · Πελλένη- Παπαγεωργίου, ΝοΒ 2010, 278.

¹⁸⁹ Κλαβανίδου, σε Ευρωπαϊκό Τραπεζικό Δίκαιο, σελ. 39 · Μουτσιούλη, ΠειρΝομ 2011, 268 · Περάκης, ΧρηΔικ 2009, 353 · Ψυχομάνης, Τραπεζικό Δίκαιο, σελ. 205.

¹⁹⁰ Λιβαδά, ΕυρΡυθμΠλ, σελ. 138 · Πελλένη- Παπαγεωργίου, σε Τιμ. Τόμ. Ρόκα, σελ. 786 επ. · Πελλένη- Παπαγεωργίου, ΝοΒ 2010, 278.

¹⁹¹ Λιβαδά, ΕυρΡυθμΠλ, σελ. 136.

¹⁹² Ρόκας/ Μικρουλέα/ Λιβαδά, σε Στοιχεία Τραπεζικού Δικαίου, σελ. 569.

¹⁹³ Λιβαδά, σε ΔίκΠροστΚατ, σελ. 929 · Μουτσιούλη, ΠειρΝομ 2011, 267- 268 · Πελλένη- Παπαγεωργίου, σε Τιμ. Τόμ. Ρόκα, σελ. 786 επ. · Πελλένη- Παπαγεωργίου, ΝοΒ 2010, 279.

¹⁹⁴ Λιβαδά, σε ΔίκΠροστΚατ, σελ. 928 · Λιβαδά, ΕυρΡυθμΠλ, σελ. 138 · Πελλένη- Παπαγεωργίου, ΝοΒ 2010, 279 · Ρόκας/ Μικρουλέα/ Λιβαδά, σε Στοιχεία Τραπεζικού Δικαίου, σελ. 569.

¹⁹⁵ Λιβαδά, σε ΔίκΠροστΚατ, σελ. 929 · Ρόκας/ Μικρουλέα/ Λιβαδά, σε Στοιχεία Τραπεζικού Δικαίου, σελ. 569.

¹⁹⁶ Λιβαδά, σε ΔίκΠροστΚατ, σελ. 929 · Λιβαδά, ΕυρΡυθμΠλ, σελ. 141 · Σάλιαρης, ΔΕΕ 2011, 1086.

σειρά του υποχρεούται να δώσει στον δανειοδότη άλλα πράγματα ίσης ποιότητας και ποσότητας¹⁹⁷, πρόκειται δηλαδή για ένα χρηματοπιστωτικό προϊόν.¹⁹⁸ Το δάνειο αποτελεί ενοχική σύμβαση, η οποία ρυθμίζεται στα άρθρα 806 επ. ΑΚ. Παράδειγμα άμεσης πίστωσης είναι τα καταναλωτικά δάνεια, τα οποία καλύπτουν τόσο τα προσωπικά δάνεια όσο και τα δάνεια ορισμένου σκοπού (π.χ. δάνεια για την πληρωμή διδάκτρων). Πάντως και οι δύο μορφές αποτελούν τραπεζικά έντοκα δάνεια.¹⁹⁹ Τέλος, στις «άλλες μορφές χρηματοδοτικής πίστωσης» εντάσσονται το άνοιγμα πίστωσης, οι πιστωτικές κάρτες, πιστωτικές συμβάσεις με δυνατότητα υπερανάλληψης.²⁰⁰

β) Εξαιρέσεις

Ωστόσο, από το πεδίο εφαρμογής εξαιρούνται ρητά κάποια είδη πιστώσεων, π.χ. οι ενυπόθηκες πιστώσεις κ.α.²⁰¹ Οι εξαιρέσεις αυτές μπορούν να διακριθούν ανάλογα με την ολική, μερική ή δυνητική εξαίρεση από την εφαρμογή των διατάξεων της Οδηγίας. Ειδικότερα, στο άρθρο 2 § 2 της ΚΥΑ Ζ1-699/2010²⁰² απαριθμούνται οι περιπτώσεις που εξαιρούνται από το πεδίο εφαρμογής. Έτσι, η ΚΥΑ και άρα η Οδηγία δεν εφαρμόζεται για συμβάσεις κάτω των 200 ευρώ και άνω των 75.000 ευρώ²⁰³, ρύθμιση, η οποία ενυπήρχε και στην παλαιότερη οδηγία 87/102/ΕΟΚ. Ακόμη, σύμφωνα με το άρθρο 2 § 2 στοιχ. στ' της ΚΥΑ Ζ1-699/2010 στο πεδίο εφαρμογής δεν εμπίπτουν και οι άτοκες χωρίς άλλες επιβαρύνσεις πιστώσεις, αλλά και οι πιστώσεις που πρέπει να εξοφληθούν με δόσεις εντός τριών μηνών. Από το πεδίο εφαρμογής, επίσης, εξαιρούνται και οι συμβάσεις χρηματοδοτικών διευκολύνσεων που καλύπτουν συναλλαγές χωρίς τόκο, εφόσον αυτές εξοφλούνται μέσα σε τρεις μήνες εφάπαξ.

Ιδιαίτερα, σε αντίθεση με την παλαιότερη Οδηγία, από το πεδίο εφαρμογής εξαιρούνται και οι ενυπόθηκες πιστώσεις και οι συμβάσεις στεγαστικής πίστης.²⁰⁴ Ο

¹⁹⁷ Λιβαδά, σε ΔίκΠροστΚατ, σελ. 929.

¹⁹⁸ Η τράπεζα παρέχει χρηματική πίστωση εφάπαξ και ο δανειολήπτης με τη σειρά του οφείλει να επιστρέψει το ποσό που δανείστηκε εντόκως σε μηνιαίες δόσεις. Λαδάς, Το ζήτημα των εξόδων των στεγαστικών δανείων, ΧρηΔικ 2012, 356.

¹⁹⁹ Πελλένη- Παπαγεωργίου, ΝοΒ 2010, 279.

²⁰⁰ Λιβαδά, σε ΔίκΠροστΚατ, σελ. 929 · Πελλένη- Παπαγεωργίου, ΝοΒ 2010, 280.

²⁰¹ Θεοχαροπούλου, ΔΕΕ 2008, 387 · Μουτσιούλη, ΠειρΝομ 2011, 268 · Πελλένη- Παπαγεωργίου, ΧρηΔικ 2015, 331 · Πελλένη- Παπαγεωργίου, ΝοΒ 2010, 278.

²⁰² Άρθρο 2 § 2 της Οδηγίας 2008/48/ΕΚ.

²⁰³ Τα ποσοτικά αυτά όρια καλύπτουν ένα ευρύ πεδίο συμβάσεων, καθώς συνιστούν έναν ταχύτατο δανεισμό που όμως κρύβει παράλληλα πολλούς κινδύνους για τις τράπεζες λόγω της έλλειψης δυνατότητας εξασφάλισης. Σε ερώτημα αν υπάρχει διαφορά αν το όριο ήταν 100 ευρώ ή 200 πάνω, απαντάται ότι ακόμα και αυτά τα ποσά είναι πιθανό να προκαλέσουν οικονομική επιβάρυνση στον καταναλωτή., Θεοχαροπούλου, ΔΕΕ 2008, 387 · Λιβαδά, ΕυρΡυθμΠλ, σελ. 153 · Μουτσιούλη, ΠειρΝομ 2011, 268 · Ρόκας/ Μικρούλέα/ Λιβαδά, σε Στοιχεία Τραπεζικού Δικαίου, σελ. 569 · ΕφΑθ 361/2020, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ.

²⁰⁴ Μουτσιούλη, ΠειρΝομ 2011, 268 · Τζάκας, ΧρηΔικ 2017, 231.

λόγος εξαίρεσης των συμβάσεων αυτών από το πεδίο εφαρμογής έγκειται στον μακροπρόθεσμο χαρακτήρα των στεγαστικών δανείων, αλλά και στην εμπράγματα εξασφάλιση που αυτές απαιτούν.²⁰⁵ Ο κανόνας ολικής εξαίρεσης εφαρμόζεται και για τις συμβάσεις πίστωσης επενδυτικού χαρακτήρα που συνάπτονται είτε με επιχειρήσεις είτε με πιστωτικά ιδρύματα (άρθρο 2 § 2 στοιχ. η' της ΚΥΑ Ζ1-699/2010), διότι δεν έχουν χαρακτηριστικά χρηματοδότησης με δόσεις, αλλά υπερανάληψης.²⁰⁶

Τώρα σύμφωνα με τις § 3 και 4 του ίδιου άρθρου της ΚΥΑ Ζ1-699/2010²⁰⁷, απαριθμούνται οι εν μέρει εξαιρούμενες πιστώσεις, δηλαδή για τις κατηγορίες αυτές εφαρμόζονται μόνο ορισμένες διατάξεις της Οδηγίας. Συγκεκριμένα, στις εν μέρει εξαιρούμενες πιστώσεις περιλαμβάνονται οι συμβάσεις πίστωσης με δυνατότητα υπερανάληψης, εφόσον η αποπληρωμή της πίστωσης γίνει όταν ζητηθεί ή εντός τριμήνου, και οι πιστωτικές συμβάσεις με τη μορφή υπέρβασης.²⁰⁸ Για τις πρώτες από αυτές εφαρμόζονται τα άρθρα 1 έως 3, το άρθρο 4 § 1, § 2 στοιχεία α' έως γ' και §4, τα άρθρα 6 έως 9, το άρθρο 10 § 1, §4 και §5, τα άρθρα 12, 15, 17 και τα άρθρα 19 έως 23 της ΚΥΑ, ενώ για τις δεύτερες από αυτές εφαρμόζονται τα άρθρα 1 έως 3, 18 και 20 έως 23 της ΚΥΑ. Άλλες μορφές πιστώσεων που εξαιρούνται από το πεδίο εφαρμογής της Οδηγίας είναι και οι εξασφαλιστικές εγγυητικές συμβάσεις²⁰⁹ ως ετεροβαρείς συμβάσεις από τις οποίες μόνο ο εγγυητής αναλαμβάνει υποχρεώσεις. Συνεπώς, δεν υπάγονται στο ρυθμιστικό αντικείμενο της Οδηγίας, παρά μόνον αν πρόκειται για συμβάσεις εκτός εμπορικού καταστήματος.²¹⁰ Τέλος, από το αντικειμενικό πεδίο εφαρμογής εξαιρούνται και οι «συνδυσασμένες προσφορές» κατά τις οποίες καταναλωτής ταυτόχρονα με την παρεχόμενη πίστωση συνάπτει και επενδυτικές συμβάσεις, αλλά και οι «συμπληρωματικές προσφορές» κατά τις οποίες ο καταναλωτής προχωρά σε τραπεζικές συναλλαγές που συνδέονται άμεσα με την πίστωση και ενέχουν τον κίνδυνο αδιαφανών επιβαρύνσεων.²¹¹

Σχετικά με τη διεύρυνση του αντικειμενικού πεδίου της Οδηγίας παρουσιάζονται ορισμένες σκέψεις, οι οποίες προηγουμένως προϋποθέτουν την κατανόηση της έννοιας

²⁰⁵ Πελένη- Παπαγεωργίου, ΧρηΔικ 2015, 331 ·Πελένη- Παπαγεωργίου, ΝοΒ 2010, 278 ·Τασίκας, ΧρηΔικ 2009, 54- 55.

²⁰⁶ Μουτσιούλη, ΠειρΝομ 2011, 268 ·Τασίκας, ΧρηΔικ 2009, 55.

²⁰⁷ Προσαρμογή της Ελληνικής νομοθεσίας στο άρθρο 2 §§ 3 και 4 της Οδηγίας 2008/48/ΕΚ.

²⁰⁸ Μουτσιούλη, ΠειρΝομ 2011, 268- 269 ·Τασίκας, ΧρηΔικ 2009, 56- 57.

²⁰⁹ Οι συμβάσεις αυτές υπάγονται στο ρυθμιστικό πεδίο του εσωτερικού νομοθέτη και συγκεκριμένα στις ρυθμίσεις που αφορούν την προστασία του καταναλωτή, εντάσσοντας τον εγγυητή στην στενή έννοια του καταναλωτή.

²¹⁰ Τασίκας, ΧρηΔικ 2009, 57.

²¹¹ Τασίκας, ΧρηΔικ 2009, 57.

της πίστωσης. Αν και δεν υπάρχει στη νομοθεσία κάποιος ορισμός για την πίστωση, ως τέτοια θεωρείται η παροχή πίστης στον πιστολήπτη για προσωρινή έναντι ανταλλάγματος παραχώρηση άμεσα ή έμμεσα χρηματικής ή μη αγοραστικής δύναμης, με μετάθεση του ληξιπρόθεσμου χρόνου αποπληρωμής.²¹² Κατά αυτή την άποψη, είναι δυνατή η διεύρυνση²¹³ του αντικειμενικού πεδίου σε συμβάσεις που φέρουν χαρακτηριστικά της σύμβασης πίστωσης. Ωστόσο, ζήτημα προκύπτει από τις σκέψεις 10 και 11 της αιτιολογικής σκέψης του προοιμίου, σύμφωνα με τις οποίες τα κράτη- μέλη σε συμφωνία με το κοινοτικό δίκαιο μπορούν να εφαρμόζουν τις ρυθμίσεις της Οδηγίας σε συμβάσεις που δεν εναρμονίζονται με την Οδηγία. Έτσι, για παράδειγμα είναι δυνατή η διεύρυνση του πεδίου πέραν των ποσοτικών περιορισμών (π.χ. κατώτατο όριο) χωρίς ωστόσο αυτό να σημαίνει ότι ο εθνικός νομοθέτης μπορεί να κάνει υπερβάσεις κατά την ενσωμάτωση π.χ. να εφαρμόζει σε συμβάσεις που ρητά εξαιρεί το κοινοτικό δίκαιο.²¹⁴ Επίσης, έχει διατυπωθεί η άποψη ότι ο εθνικός νομοθέτης θα μπορούσε να εφαρμόσει τις διατάξεις της Οδηγίας και σε στεγαστικά δάνεια για τα οποία δεν υπάρχουν διατάξεις ούτε στο εσωτερικό δίκαιο ούτε όμως στην Οδηγία. Αντίθετα, δεν είναι δυνατή η διεύρυνση του αντικειμενικού πεδίου σε συμβάσεις παροχής υπηρεσιών ή αγαθών σε συνεχή βάση με καταβλητέο σε δόσεις αντίτιμο, διότι δεν πρόκειται για συμβάσεις πίστωσης.²¹⁵

Συμπερασματικά και συγκριτικά με την προγενέστερη Οδηγία, η εφαρμογή της Οδηγίας 2008/48/EK σε μεγάλο βαθμό περιορίζεται από τις ανωτέρω εξαιρέσεις γεγονός που οδήγησε στην έκδοση της Οδηγίας 2014/17/EE. Ωστόσο, σε ορισμένες περιπτώσεις, το πρότυπο της εναρμόνισης της Οδηγίας (αν υιοθετηθεί η άποψη της επιλεκτικής εναρμόνισης) επιτρέπει στον εθνικό νομοθέτη να διευρύνει το αντικειμενικό πεδίο.²¹⁶

²¹² Πελένη- Παπαγεωργίου, ΝοΒ 2010, 277 ·Τασίκας, ΧρηΔικ 2009, 62.

²¹³ Δεν αντιβαίνει στο άρθρο 22 § 1 της Οδηγίας 2008/48/EK εθνικό μέτρο, σκοπούν στη μεταφορά της εν λόγω οδηγίας στο εσωτερικό δίκαιο, το οποίο περιλαμβάνει στο καθ' ύλην πεδίο εφαρμογής του συμβάσεις καταναλωτικής πίστωσης, αντικείμενο των οποίων είναι η χορήγηση καταναλωτικής πίστωσης διασφαλιζόμενης μέσω ακινήτου αγαθού, τη στιγμή μάλιστα κατά την οποία παρόμοιες συμβάσεις αποκλείονται ρητώς από το καθ' ύλην πεδίο εφαρμογής της ανωτέρω οδηγίας δυνάμει του άρθρου 2 § 2 στοιχείο α' αυτής. ΔΕΕ, *SC Volksbank România SA κατά Autoritatea Națională pentru Protecția Consumatorilor — Comisariatul Județean pentru Protecția Consumatorilor Călărași (CJPC)*, 12.07.2012, C-602/2010, ECLI:EU:C:2012:443.

²¹⁴ Στο παρελθόν, ο Έλληνας νομοθέτης με την ΥΑ Φ1- 5353/1994 κατήργησε εντελώς το ανώτατο ποσοτικό όριο κάνοντας χρήση της δυνατότητας που του παρείχε το άρθρο 15 της Οδηγίας 87/102/ΕΟΚ. Κλαβανίδου, Καταναλωτικά δάνεια, 1997, σελ. 110 ·Τασίκας, ΧρηΔικ 2009, 62- 63.

²¹⁵ Τασίκας, ΧρηΔικ 2009, 62- 63.

²¹⁶ Τασίκας, ΧρηΔικ 2009, 62- 63.

1.6. Συνολική θεώρηση της Οδηγίας 2014/17/ΕΕ σχετικά με τις συμβάσεις πίστωσης σε καταναλωτές για ακίνητα

1.6.1. Πρότυπο εναρμόνισης

Αναφορικά με το πρότυπο εναρμόνισης, αν και αρχικά προτάθηκε η πλήρης εναρμόνιση, σύμφωνα με το άρθρο 2 § 1 της Οδηγίας 2014/17/ΕΕ τελικώς υιοθετήθηκε η αρχή της ελάχιστης εναρμόνισης.²¹⁷ Συγκεκριμένα, η διάταξη αναφέρει ότι «η παρούσα οδηγία δεν εμποδίζει τα κράτη- μέλη να διατηρούν ή να θεσπίζουν πιο αυστηρές διατάξεις προκειμένου να προστατεύσουν τους καταναλωτές, με την προϋπόθεση ότι οι διατάξεις αυτές να είναι συνεπείς με τις υποχρεώσεις τους σύμφωνα με το δίκαιο της Ένωσης». Έτσι, η υιοθέτηση της αρχής της ελάχιστης εναρμόνισης επιτρέπει στα κράτη- μέλη να διατηρούν ειδικότερες ρυθμίσεις που διασφαλίζουν στο μέγιστο την προστασία των καταναλωτών.²¹⁸ Σύμφωνα με την § 2 του ως άνω άρθρου, από το πρότυπο της ελάχιστης εναρμόνισης εξαιρούνται η περίπτωση των τυποποιημένων προσυμβατικών πληροφοριών μέσω του τυποποιημένου ευρωπαϊκού δελτίου πληροφοριών (ESIS) και το συνολικό ετήσιο πραγματικό επιτόκιο (ΣΕΠΕ). Για αυτές τις περιπτώσεις εφαρμόζεται το πρότυπο της πλήρης εναρμόνισης.²¹⁹

Πρέπει να αναφερθεί ότι δεν πρόκειται για μια τυχαία προσέγγιση, αλλά για μια «στοχευμένη» ρύθμιση λόγω του ειδικού χαρακτήρα των συμβάσεων που αφορούν ακίνητα και των διαφορετικών εσωτερικών ρυθμίσεων που ακολουθούν τα κράτη- μέλη.²²⁰ Έτσι, ο εσωτερικός νομοθέτης έχει την ευχέρεια αφενός να θεσπίσει αυστηρότερες διατάξεις και αφετέρου να διευρύνει το πεδίο εφαρμογής της Οδηγίας.²²¹ Στην προκειμένη περίπτωση, θα μπορούσε να γίνει λόγος για «υπέρβαση του ρυθμιστικού εύρους της Οδηγίας» και να χρησιμοποιείται κυρίως για τα αρρυθμιστά ζητήματα της Οδηγίας όπως π.χ. το κύρος των συμβάσεων, η καταχώριση στο κτηματολόγιο κ.α.²²²

²¹⁷ Γιοβαννόπουλος, σε Οικονομικό Δίκαιο, σελ. 63 επ. · Πελένη- Παπαγεωργίου, ΧρηΔικ 2015, 335 · Τζάκας, Ο Ν. 4438/2016 για τον ενυπόθηκο δανεισμό και τα αρρυθμιστά ζητήματα- Ιδίως το κατά χρόνο πεδίο εφαρμογής και οι αστικού δικαίου έννομες συνέπειες, ΔΕΕ, 8-9/2018, 1006 · Τζάκας, ΧρηΔικ 2017, 232 · Τσολακίδης, ΕφΑΔΠολΔ 2018, 3 · Χασάπης, ΔΕΕ 2015, 339.

²¹⁸ Πελένη- Παπαγεωργίου, ΧρηΔικ 2015, 335.

²¹⁹ Χασάπης, ΔΕΕ 2015, 339.

²²⁰ Τζάκας, ΧρηΔικ 2017, 232.

²²¹ Τσολακίδης, ΕφΑΔΠολΔ 2018, 3.

²²² Τζάκας, ΔΕΕ 2018, 1001 επ. · Τζάκας, ΧρηΔικ 2017, 232.

1.6.2. Υποκειμενικό πεδίο εφαρμογής της Οδηγίας 2014/17/ΕΕ

Αν και η Οδηγία 2014/17/ΕΕ χαρακτηρίστηκε ως ελάχιστης εναρμόνισης, ο νομοθέτης δεν εφάρμοσε ό, τι εφάρμοζε σε Οδηγίες που ακολουθούν το ίδιο πρότυπο εναρμόνισης.²²³

α) Καταναλωτής

Σύμφωνα με το άρθρο 3 § 1 του Ν. 4438/2016 (άρθρο 4 § 1 της Οδηγίας 2014/17/ΕΕ το οποίο παραπέμπει στο άρθρο 3 § 1 της Οδηγίας 2008/48/ΕΚ) ως καταναλωτής θεωρείται το πρόσωπο που ενεργεί εκτός του πεδίου της εμπορικής, επιχειρηματικής ή επαγγελματικής δραστηριότητας τους, δηλαδή υιοθετεί την στενή έννοια του καταναλωτή.²²⁴ Εντούτοις, στο προοίμιο της Οδηγίας γίνεται μνεία και στις περιπτώσεις συμβάσεων διττού σκοπού.²²⁵ Όταν δηλαδή η σύμβαση καταρτίζεται εν μέρει εντός και εν μέρει εκτός των εμπορικών, επιχειρηματικών ή επαγγελματικών δραστηριοτήτων και ο σκοπός της εν λόγω δραστηριότητας είναι τόσο περιορισμένος²²⁶ ώστε να μην έχει εξέχουσα θέση στη σύμβαση, πάλι το συμβαλλόμενο πρόσωπο θεωρείται καταναλωτής.²²⁷ Με άλλα λόγια, δεν αποκλείεται το πρόσωπο να ενεργεί σε επαγγελματικό, επιχειρηματικό ή εμπορικό πεδίο, αρκεί ο σκοπός αυτής της δραστηριότητας να είναι περιορισμένος. (dual use)²²⁸

β) Πιστωτικός φορέας

Σύμφωνα με το άρθρο 3 περ. 2 του Ν. 4438/ 2016 (άρθρο 4 περ. 2 της Οδηγίας 2014/17/ΕΕ), ως πιστωτικός φορέας ορίζεται το φυσικό ή νομικό πρόσωπο που χορηγεί ή υπόσχεται να χορηγήσει στεγαστική πίστη στο πλαίσιο της εμπορικής, επιχειρηματικής ή επαγγελματικής δραστηριότητας.²²⁹ Έτσι, παρατίθεται ένας ευρύς ορισμός του πιστωτικού φορέα, ώστε να εντάσσεται σε αυτόν ένας μεγάλος κύκλος συναλλασσόμενων στον χώρο της στεγαστικής πίστης. Σύμφωνα μάλιστα με το άρθρο 3 § 3 Ν. 4438/2016 ως πιστωτικός φορέας θεωρείται και η Εταιρεία Διαχείρισης

²²³ Γιοβαννόπουλος, σε Οικονομικό Δίκαιο, σελ. 63 επ. · Τσολακίδης, ΕφΑΔΠολΔ 2018, 3- 4.

²²⁴ Πελένη- Παπαγεωργίου, ΧρηΔικ 2015, 334 · Τζάκας, ΧρηΔικ 2017, 235 · Τριανταφυλλίδης, Λόγοι ανακοπής κατά διαταγής πληρωμής από τραπεζικές συμβάσεις, 2018, σελ. 111 · Τσολακίδης, ΕφΑΔΠολΔ 2018, 3- 4 · Χασάπης, ΔΕΕ 2015, 344.

²²⁵ Τσολακίδης, ΕφΑΔΠολΔ 2018, 4.

²²⁶ Το κριτήριο της περιορισμένης επαγγελματικής σκοπιμότητας εκφεύγει της στενής έννοιας του καταναλωτή και κρίνεται αναγκαίο για την ερμηνεία του καταναλωτή στην Οδηγία για την καταναλωτική πίστη. Πελένη- Παπαγεωργίου, ΧρηΔικ 2015, 335.

²²⁷ Χασάπης, ΔΕΕ 2015, 344.

²²⁸ Πελένη- Παπαγεωργίου, ΧρηΔικ 2015, 335.

²²⁹ Γιοβαννόπουλος, σε Οικονομικό Δίκαιο, σελ. 63 επ. · Τζάκας, ΧρηΔικ 2017, 234 · Τσολακίδης, ΕφΑΔΠολΔ 2018, 4 · Χασάπης, ΔΕΕ 2015, 344.

Απαιτήσεων από Δάνεια και Πιστώσεις (Ε.Δ.Α.Δ.Π.) του άρθρου 1 § 1 περ. α΄ του Ν. 4354/2015.²³⁰

γ) Μεσίτης πίστωσης

Σχετικά με τον ορισμό του μεσίτη πιστώσεων, αυτός δίνεται στο άρθρο 3 περ. 5 του Ν. 4438/2016 (4 περ. 5 της Οδηγίας 2014/17/ΕΕ). Πρόκειται για μία έννοια με ευρύ περιεχόμενο, καθώς η μόνη εξαίρεση που προβλέπει είναι οι συμβολαιογράφοι. Οι μεσίτες πιστώσεων διακρίνονται σε συνδεδεμένοι και ανεξάρτητοι. Οι πρώτοι είναι πρόσωπα που ενεργούν εξ ονόματος και υπό την πλήρη άνευ όρων ευθύνη ενός πιστωτικού φορέα ή ενός ομίλου που δεν αποτελεί το μεγαλύτερο μερίδιο της αγοράς. Μια νέα μορφή μεσίτη, την οποία δεν υποχρεώνονται τα κράτη- μέλη να προβλέψουν, είναι ο εντεταλμένος μεσίτης ο οποίος δρα εξ ονόματος και υπό την πλήρη και άνευ όρων ευθύνη ενός μόνο μεσίτη πιστώσεων.²³¹

1.6.3. Αντικειμενικό πεδίο εφαρμογής της Οδηγίας 2014/17/ΕΕ

α) Συμβάσεις πίστωσης

Σύμφωνα με το άρθρο 2 § 1 στοιχ. α΄ του Ν. 4438/2016 (άρθρο 3 § 1 στοιχ. α΄ της Οδηγίας 2014/17/ΕΕ),²³² αυτή εφαρμόζεται σε συμβάσεις πίστωσης που εξασφαλίζονται είτε με υποθήκη²³³ (1257 ΑΚ) είτε με προσημείωση υποθήκης²³⁴ (1274 ΑΚ) είτε με άλλο δικαίωμα που σχετίζεται με ακίνητα και προορίζεται για κατοικία.²³⁵ Επιπρόσθετα, σύμφωνα με το στοιχ. β΄ του ίδιου άρθρου της ίδιας παραγράφου, το αντικειμενικό πεδίο επεκτείνεται και σε πιστωτικές συμβάσεις που αποσκοπούν στην απόκτηση ή διατήρηση δικαιωμάτων κυριότητας γενικά επί εγγείου ιδιοκτησίας ή επί υπάρχοντος ή υπό κατασκευή κτιρίου, χωρίς να απαιτούνται οι προϋποθέσεις της

²³⁰ Γιοβαννόπουλος, σε Οικονομικό Δίκαιο, σελ. 63 επ. ·Τζάκας, ΧρηΔικ 2017, 235 ·Τσολακίδης, ΕφΑΔΠολΔ 2018, 4.

²³¹ Χασάπης, Σκέψεις για την εναρμόνιση του ελληνικού δικαίου προς την Οδηγία 2014/17/ΕΕ σχετικά με τις συμβάσεις πίστωσης σε καταναλωτές για ακίνητα, που προορίζονται για κατοικία, ΕφΑΔ 8-9/2015, 718.

²³² Στο άρθρο αυτό χρησιμοποιείται ο όρος «ακίνητο που προορίζεται για κατοικία» με στόχο να προσδιορισθεί το είδος του μέσου εξασφάλισης. Η Οδηγία καταλαμβάνει τελικώς δύο μορφές πιστώσεων: τις ενυπόθηκες πιστώσεις και τις πιστώσεις για την κτήση ακινήτων. Χασάπης, ΔΕΕ 2015, 344.

²³³ Τα στεγαστικά δάνεια παρέχονται μαζί με εμπράγματα εξασφάλιση. Η εμπράγματα εξασφάλιση εξυπηρετεί ταυτόχρονα τα συμφέροντα της τράπεζας, του πιστολήπτη και, εν γένει, του χρηματοπιστωτικού συστήματος. Λαδάς, ΧρηΔικ 2012, 356.

²³⁴ Εμπράγματα δικαιώματα.

²³⁵ Γιοβαννόπουλος, σε Οικονομικό Δίκαιο, σελ. 63 επ. ·Λιβαδά, σε ΔίκΠροστΚατ, σελ. 928 ·Ρόκας/Μικρούλεα/Λιβαδά, σε Στοιχεία Τραπεζικού Δικαίου, σελ. 569 ·Απροσδιόριστο έμεινε το περιεχόμενο της κατοικίας από τον ενωσιακό και εθνικό νομοθέτη και το ζήτημα αν αφορά ακίνητο που χρησιμοποιείται ως κατοικία από τον ίδιο τον δανειολήπτη ή από τρίτους. Κατά μία άποψη καταλαμβάνει και τις δύο περιπτώσεις (διασταλτική ερμηνεία της διάταξης). Τζάκας, ΧρηΔικ 2017, 232-233 ·Τριανταφυλλίδης, Λόγοι ανακοπής, σελ. 111 ·Χασάπης, ΔΕΕ 2015, 343.

εμπράγματης ασφάλειας και ο προορισμός χρήσεως του ακινήτου ως κατοικία.²³⁶ Εντούτοις, η Οδηγία 2014/17/ΕΕ δεν προορίζεται για τις πιστωτικές συμβάσεις επισκευής ή ανακαίνισης ακινήτων που δεν έχουν εμπράγματη ασφάλεια, καθώς αυτές υπάγονται στο αντικειμενικό πεδίο της Οδηγίας 2008/48/ΕΚ.²³⁷

β) Εξαιρέσεις

Σύμφωνα με το άρθρο 2 § 2 του Ν. 4438/2016 (άρθρο 3 § 2 της Οδηγίας 2014/17/ΕΕ), από το αντικειμενικό πεδίο εφαρμογής εξαιρούνται ρητά οι εξής απαριθμούμενες περιπτώσεις: α) οι συμβάσεις πίστωσης αποδέσμευσης περιθωρίου αξίας, β) οι συμβάσεις πίστωσης με τις οποίες η πίστωση χορηγείται από τον εργοδότη με ιδιαίτερα χαμηλά επιτόκια, γ) οι συμβάσεις πίστωσης που η πίστωση χορηγείται άτοκα, δ) οι συμβάσεις πίστωσης υπό μορφή δυνατότητας υπερανάληψης και στις οποίες η πίστωση πρέπει να εξοφληθεί εντός ενός μηνός, ε) οι συμβάσεις πίστωσης που είναι αποτέλεσμα διακανονισμού ο οποίος επιτεύχθηκε ενώπιον δικαστηρίου ή άλλης δημόσιας αρχής, και τέλος στ) οι συμβάσεις πίστωσης που αφορούν την προθεσμιακή εξόφληση υπάρχουσας οφειλής, χωρίς επιβαρύνσεις.²³⁸

1.7. Συγκριτική επισκόπηση της Οδηγίας 2014/17/ΕΕ με την Οδηγία 2008/48/ΕΚ

Όσον αφορά τη σχέση των δύο Οδηγιών επισημαίνεται ότι από το πεδίο εφαρμογής της Οδηγίας 2008/48/ΕΚ εξαιρούνται, λόγω του ιδιαίτερου χαρακτήρα τους, οι συμβάσεις πίστωσης που εξασφαλίζονται ή με υποθήκη επί ακινήτου ή με άλλη εγγύηση όπως η προσομοίωση υποθήκης ή βάσει άλλου δικαιώματος που σχετίζεται με ακίνητα και που ρυθμίζονται από την Οδηγία 2014/17/ΕΕ.²³⁹ Συνεπώς, θα λέγαμε ότι η Οδηγία για την στεγαστική πίστη αποτελεί συμπλήρωμα²⁴⁰ της Οδηγίας 2008/48/ΕΚ ως προς το αντικειμενικό πεδίο.

Επίσης, πρέπει να αναφέρουμε ότι το οικονομικό και ιστορικό πλαίσιο των Οδηγιών διαφοροποιείται, καθώς οι προσπάθειες θέσπισης της Οδηγίας 2008/48/ΕΚ

²³⁶ Αλεξάκης/ Καλφάογλου, Το Κανονιστικό Πλαίσιο Λειτουργίας των Τραπεζών, 2019, 341 · Γιοβαννόπουλος, σε Οικονομικό Δίκαιο, σελ. 63 επ. · Πελένη- Παπαγεωργίου, ΧρηΔικ 2015, 336 · Χασάπης, ΔΕΕ 2015, 344 · Έτσι, η Οδηγία καταλαμβάνει και τις περιπτώσεις αγοράς αγροικίας ή οικίσκου κήπου. Τζάκας, ΧρηΔικ 2017, 233.

²³⁷ Πελένη- Παπαγεωργίου, ΧρηΔικ 2015, 336 · Τζάκας, ΧρηΔικ 2017, 233 · Χασάπης, ΔΕΕ 2015, 344 · Χασάπης, ΕφΑΔ 2015, 715.

²³⁸ Βλ. αναλυτικότερα Πελένη- Παπαγεωργίου, ΧρηΔικ 2015, 336 · Τζάκας, ΧρηΔικ 2017, 234 · Χασάπης, ΔΕΕ 2015, 345 · Χασάπης, ΕφΑΔ 2015, 715.

²³⁹ Πελένη- Παπαγεωργίου, ΧρηΔικ 2015, 332.

²⁴⁰ Σύμφωνα με άλλη διατύπωση «λειτουργεί παραπληρωματικά». Τζάκας, ΔΕΕ 2018, 1002.

τοποθετούνται πριν τη διεθνή χρηματοπιστωτική κρίση σε σχέση με την έκδοση της Οδηγίας 2014/17/ΕΕ, η οποία αποτελεί επακόλουθο της κρίσης.²⁴¹ Η παγκόσμια αυτή κατάσταση είχε ολέθριες οικονομικές συνέπειες, καθιστώντας επιτακτική την ανάγκη προστασίας των καταναλωτών και την αποτροπή τους από τον ανεύθυνο δανεισμό, ο οποίος τους είχε οδηγήσει σε υπερχρέωση. Έτσι, η Οδηγία 2014/17/ΕΕ, σε αντίθεση με την προηγούμενη, εμπεριέχει ρυθμίσεις που αφενός είναι επηρεασμένες από την κρίση της εποχής και αφετέρου στοχεύουν στην αυξημένη προστασία των καταναλωτών και στη χρηματοπιστωτική σταθερότητα.²⁴²

Η σύνδεση των δύο Οδηγιών μπορεί να στηριχτεί στην άποψη ότι η στεγαστική πίστη είναι μία ειδική μορφή καταναλωτικής πίστης, καθώς ο ίδιος ο νομοθέτης ενσωμάτωσε σε αυτή πολλές ρυθμίσεις της Οδηγίας 2008/48/ΕΚ είτε μέσω παραπομπών στα αντίστοιχα άρθρα (π.χ. άρθρο 4 για ορισμό καταναλωτή) είτε μέσω της εφαρμογής όμοιας ερμηνείας αντίστοιχων περιπτώσεων.²⁴³ Επίσης, με την τροποποίηση του άρθρου 2 της Οδηγίας 2008/48/ΕΚ μέσω του άρθρου 46 της Οδηγίας 2014/17/ΕΕ και της υπαγωγής των μη εξασφαλισμένων πιστώσεων με συνολικό ποσό άνω των 75.000 ευρώ για ανακαίνιση ακινήτου που προορίζεται για κατοικία, ρυθμίστηκε ένα ζήτημα που παρέμενε κενό μεταξύ των δύο Οδηγιών.

Επίσης, συγκρίνοντας το επίπεδο προστασίας των καταναλωτών υποστηρίχθηκε ότι αυτό είναι πιο υψηλό²⁴⁴ στην Οδηγία για την στεγαστική πίστη, ενώ το πρότυπο εναρμόνισης που ακολουθούν είναι διαφορετικό αφού η Οδηγία 2008/48/ΕΚ τάσσεται υπέρ της πλήρους εναρμόνισης και η Οδηγία 2014/17/ΕΕ υπέρ της ελάχιστης.²⁴⁵ Τέλος, σχετικά με τις προβλεπόμενες έννομες συνέπειες σε περίπτωση παράβασης, συγκρίνοντας τις δύο Οδηγίες, αυτή για την καταναλωτική πίστη με τη μεταφορά της στο εσωτερικό δίκαιο με την ΚΥΑ Ζ1- 699/2010 περιλαμβάνει αποσπασματικά έννομες συνέπειες του ΑΚ, κάτι το οποίο κάνει στον ελάχιστο βαθμό η Οδηγία για την ενυπόθηκη πίστη.²⁴⁶ Από όλα τα παραπάνω προκύπτει η άμεση σχέση των δύο Οδηγιών καθώς η

²⁴¹ Χασάπης, ΔΕΕ 2015, 345-346.

²⁴² Πελένη- Παπαγεωργίου, ΧρηΔικ 2015, 346 ·Χασάπης, ΔΕΕ 2015, 346.

²⁴³ Πελένη- Παπαγεωργίου, ΧρηΔικ 2015, 333.

²⁴⁴ Π.χ. διευρύνεται η υποχρέωση προσυμβατικής ενημέρωσης μέσω γενικής πληροφόρησης ακόμα και πριν τις διαπραγματεύσεις. Χασάπης, ΔΕΕ 2015, 346.

²⁴⁵ Χασάπης, ΔΕΕ 2015, 346.

²⁴⁶ Π.χ. Στο άρθρο 20 § 3 της Οδηγίας υπάρχουν περιορισμοί ως προς την άσκηση του δικαιώματος καταγγελίας σε περίπτωση πλημμελούς εκπλήρωσης της υποχρέωσης εκτίμησης της πιστοληπτικής ικανότητας. Τζάκας, ΔΕΕ 2018, 1002.

μεταγενέστερη Οδηγία προβλέπει, επιλύει ή εξειδικεύει ζητήματα που δεν προέβλεπε, επέλυε ή εμπειρείχε η προγενέστερη.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΙ

2. ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ ΤΗΣ ΑΡΧΗΣ ΤΟΥ ΥΠΕΥΘΥΝΟΥ ΔΑΝΕΙΣΜΟΥ

2.1. Η αρχή του υπεύθυνου δανεισμού

2.1.1. Περιεχόμενο της αρχής του υπεύθυνου δανεισμού

Στο σχέδιο της Πρότασης Οδηγίας του 2002 αναφέρεται ρητά²⁴⁷ η αρχή του υπεύθυνου δανεισμού (ή υπεύθυνη πίστωση)²⁴⁸ ως υποχρέωση του πιστωτικού ιδρύματος να αξιολογήσει εκ των προτέρων, αν ο υποψήφιος πιστολήπτης μπορεί να αποπληρώσει μελλοντικά τις υποχρεώσεις που απορρέουν από τη σύμβαση πίστωσης.²⁴⁹ Ωστόσο, τελικά υπάρχει μόνο μία έμμεση αναφορά στην αρχή του υπεύθυνου δανεισμού²⁵⁰ στην αιτιολογική σκέψη 26 της Οδηγίας 2008/48/EK, η οποία αναφέρει ότι «τα κράτη- μέλη θα πρέπει να λαμβάνουν τα κατάλληλα μέτρα για την προαγωγή υπεύθυνων πρακτικών σε όλες τις φάσεις της πιστωτικής σχέσης, λαμβανομένων υπόψη των ειδικών χαρακτηριστικών της πιστωτικής τους αγοράς. Τα μέτρα αυτά μπορούν να περιλαμβάνουν π.χ. την ενημέρωση και την εκπαίδευση των καταναλωτών, συμπεριλαμβανομένων προειδοποιήσεων για τους κινδύνους της μη καταβολής και της υπερχρέωσης. Στη διευρυνόμενη πιστωτική αγορά, συγκεκριμένα, είναι σημαντικό να αποφεύγουν οι πιστωτικοί φορείς τον ανεύθυνο δανεισμό ή τη χορήγηση δανείων χωρίς προηγούμενο έλεγχο φερεγγυότητας, ενώ τα κράτη μέλη θα πρέπει να ασκούν τον αναγκαίο έλεγχο για την αποφυγή τέτοιας συμπεριφοράς και θα πρέπει να καθορίζουν τα αναγκαία μέσα για την κύρωση των πιστωτών σε ανάλογες περιπτώσεις.» Η διαφοροποίηση της αρχικής πρότασης από το τελικό κείμενο δεν αποτελεί μόνο λεκτική διαφοροποίηση, αλλά φαίνεται να παρουσιάζει δύο διαφορετικές εκδοχές.

²⁴⁷ Περάκης, ΧρηΔικ 2009, 354.

²⁴⁸ Περάκης, ΧρηΔικ 2009, 354.

²⁴⁹ Κλαβανίδου, σε Ευρωπαϊκό Τραπεζικό Δίκαιο, σελ. 41.

²⁵⁰ Εκδήλωση της αρχής αποτελεί το «γνώριζε τον πελάτη σου» (“know your client”). Καλλιμόπουλος, ΧρηΔικ 2009, 349 · Τασίκας, Εκφάνσεις της αρχής του υπεύθυνου δανεισμού στην καταναλωτική πίστη: Η παροχή επαρκών εξηγήσεων στον καταναλωτή και η αξιολόγηση της πιστοληπτικής του ικανότητας, ΕπισκΕΔ 2/2011, 339.

Ειδικότερα, στην αρχική πρόταση παρουσιάζεται μια θετική εκτίμηση²⁵¹, δηλαδή ο πιστωτικός φορέας θα χορηγήσει την πίστωση μόνο αν ο καταναλωτής είναι σε θέση να εκπληρώσει τις υποχρεώσεις. Επί της ουσίας, πρόκειται για πιθανολόγηση της ικανότητας αποπληρωμής. Αντίστροφα, η τελική ρύθμιση αποτελεί αρνητική εκτίμηση, δηλαδή μόνο αν υπάρχουν αρνητικές ενδείξεις²⁵² μελλοντικής μη αποπληρωμής, ο πιστωτικός φορέας θα αρνηθεί την χορήγηση πίστωσης. Ουσιαστικά, αυτή τη φορά πρόκειται για πιθανολόγηση έλλειψης πιστοληπτικής ικανότητας. Η επιλογή του νομοθέτη κρίνεται θετικά στο βαθμό εκείνο που κάνει τον δανεισμό εύκολο και που περιορίζει τις παρεμβάσεις προστατεύοντας το συνταγματικό κατοχυρωμένο δικαίωμα της οικονομικής ελευθερίας.²⁵³

Αν και το περιεχόμενο της αρχής του υπεύθυνου δανεισμού δεν έχει προσδιοριστεί ακριβώς²⁵⁴, έχει γίνει αποδεκτό ότι «*ως υπεύθυνος δανεισμός νοείται ένα σύνολο καλών πρακτικών διαφάνειας, υπευθυνότητας, πληροφόρησης και προστασίας του δανειζόμενου καταναλωτή, αλλά και αντίστοιχης προσοχής από πλευράς του τελευταίου.*».²⁵⁵ Ο ορισμός αυτός αποτελεί την ευρεία έννοια της αρχής. Από τη διατύπωση προκύπτει ότι η αρχή του υπεύθυνου δανεισμού αποτελεί δικαιολογητική βάση ρυθμιστικής παρέμβασης του νομοθέτη για την αποκατάσταση της ασύμμετρης πληροφόρησης και την αντιμετώπιση της διαπραγματευτικής μειονεξίας του ασθενέστερου καταναλωτή.²⁵⁶ Αυτό που πρέπει να επισημανθεί είναι ότι δεν πρόκειται για μια κοινωνικά φορτισμένη δικαιοπολιτική έννοια, σύμφωνα με την οποία η πίστωση θεωρείται ως κάτι «επικίνδυνο» και η χορήγησή της από τον πιστωτικό φορέα δίνεται μόνο όταν ο τελευταίος είναι σίγουρος για την μη αποπληρωμή αυτής από τον πιστολήπτη επενδύοντας έτσι μέσα από αθέμιτες πρακτικές σε δυσμενείς οικονομικές συνέπειες και στην οικονομική του κατάρρευση του καταναλωτή. Αντιθέτως, ο υπεύθυνος δανεισμός, όπως ενσωματώθηκε στις δύο Οδηγίες, νοείται ως ένα αίτημα, που ακόμα και όταν οι πιστωτικοί όροι ή οι συνθήκες σύμβασης είναι άμεμπτοι, υπάρχει

²⁵¹ Κλαβανίδου, σε Ευρωπαϊκό Τραπεζικό Δίκαιο, σελ. 40 ·Περάκης, ΧρηΔικ 2009, 356 επ..

²⁵² Κλαβανίδου, σε Ευρωπαϊκό Τραπεζικό Δίκαιο, σελ. 40 ·Ότι δηλαδή δεν συντρέχουν λόγοι αναξιοπιστίας. Περάκης, ΧρηΔικ 2009, 356 επ..

²⁵³ Κλαβανίδου, σε Ευρωπαϊκό Τραπεζικό Δίκαιο, σελ. 40 ·Αιβαδά, ΕυρΡυθμΠλ, σελ. 325 ·Περάκης, ΧρηΔικ 2009, 356.

²⁵⁴ Κλαβανίδου, σε Ευρωπαϊκό Τραπεζικό Δίκαιο, σελ. 41 ·Περάκης, ΧρηΔικ 2009, 354.

²⁵⁵ Αλεξάκης/ Καλφάογλου, Κανονιστικό Πλαίσιο, σελ. 341 ·Κλαβανίδου, σε Ευρωπαϊκό Τραπεζικό Δίκαιο, σελ. 41 ·Περάκης, ΧρηΔικ 2009, 353 επ. ·Τασίκας, ΕπισκεΔ 2011, 339.

²⁵⁶ Κλαβανίδου, σε Ευρωπαϊκό Τραπεζικό Δίκαιο, σελ. 42 ·Επίσης, βλ. κεφάλαιο I, υποκεφάλαιο 1.1, ενότητες 1.1.1 και 1.1.2.

ανάγκη να διασφαλιστεί ότι ο δανειολήπτης μπορεί να αποπληρώσει τις ανειλημμένες υποχρεώσεις.²⁵⁷

Αναφορικά με την έννοια του υπεύθυνου δανεισμού δόθηκε και ένας στενότερος ορισμός²⁵⁸ ως υποχρέωση του πιστωτικού φορέα να βεβαιωθεί, πριν χορηγήσει δάνειο, ότι ο πιστολήπτης μπορεί να ανταποκριθεί στην αποπληρωμή και ή να προειδοποιεί για τους μελλοντικούς κινδύνους του καταναλωτή από τη χορήγηση της πίστωσης ή να αρνείται την πίστωση (αξιολόγηση πιστοληπτικής ικανότητας).²⁵⁹ Σύμφωνα με το δεύτερο ορισμό, η αρχή του υπεύθυνου δανεισμού επιβάλλει τη λήψη μέτρων για την πρόληψη της υπερχρέωσης. Τέτοια μέτρα αποτελούν η υποχρέωση διαφώτισης και η υποχρέωση αξιολόγησης της πιστοληπτικής ικανότητας.²⁶⁰

Εντούτοις, πρόβλημα δημιουργεί και η αοριστία της έννοιας της υπερχρέωσης, καθώς αυτή δεν αποτελεί νομική έννοια (όπως για παράδειγμα η έννοια της αδυναμίας παροχής) ούτε ορίζεται με όρους από την οικονομική επιστήμη. Σε περίπτωση οριοθέτησης του περιεχομένου της υπερχρέωσης, θα ήταν εφικτή και η εξειδίκευση της έννοιας της αρχής του υπεύθυνου δανεισμού. Η έλλειψη νομικών κριτηρίων της έννοιας υπερχρέωσης περιορίζει συνακόλουθα την αρχή σε μια διακήρυξη προθέσεων, με κίνδυνο μάλιστα να μείνει νομικά κενή και να χρήζει εξειδίκευσης κατά την εφαρμογή της από τον εκάστοτε δικαστή για την εκάστοτε περίπτωση.²⁶¹

Είναι σαφές από τα προαναφερθέντα ότι προκύπτει ανάγκη πλήρωσης και περαιτέρω εξειδίκευσης του περιεχομένου της έννοιας του υπεύθυνου δανεισμού. Κάθε κράτος- μέλος δύναται να προσδιορίσει την έννοια του υπεύθυνου δανεισμού μέσα από τη θέσπιση ειδικότερων υποχρεώσεων του πιστωτικού φορέα και του πιστολήπτη. Το έργο αυτό αναλαμβάνει ο εσωτερικός νομοθέτης, ο οποίος δύναται να χρησιμοποιήσει ιδιαίτερες παραμέτρους ώστε να είναι σε θέση ο δικαστής να σχηματίσει δικανική πεποιθήση για την τήρηση ή μη της αρχής.²⁶² Ωστόσο, κατά τη διαδικασία εξειδίκευσης

²⁵⁷ Η αρχή του υπεύθυνου δανεισμού θεσπίστηκε στην Ελβετία το 2001 και φέρει παρόμοιο περιεχόμενο με αυτό της Οδηγίας 2008/48/EK. Συγκεκριμένα, ο ελβετικός νόμος αναφέρει την «υπεύθυνη πίστωση» ως την υποχρέωση του πιστωτικού φορέα να διενεργήσει έλεγχο της ικανότητας αποπληρωμής του πιστολήπτη, ορίζοντας ως προστατευτικό κριτήριο την οικονομική του δύναμη πέρα από το εισόδημα. *Περάκης*, ΧρηΔικ 2009, 354. Το παράδειγμα του ελβετικού νόμου χρησιμοποιεί και ο *Τασίκας*, ΕπισκΕΔ 2011, 341 επ..

²⁵⁸ Ανταποκρίνεται στο άρθρο 8 της Οδηγίας 2008/48/EK και αντίστοιχα σε εθνικό επίπεδο άρθρο 8 της ΚΥΑ Ζ1- 699/2010. Πιο αναλυτικά ρυθμίζεται στα άρθρα 18- 20 της Οδηγίας 2014/17/ΕΕ. Βλ. αναλυτικότερα *Πελένη- Παπαγεωργίου*, ΧρηΔικ 2015, 338.

²⁵⁹ *Κλαβανίδου*, σε Ευρωπαϊκό Τραπεζικό Δίκαιο, σελ. 42. *Περάκης*, ΧρηΔικ 2009, 354.

²⁶⁰ *Λιβαδά*, σε Τιμ. Τόμ. Αλεξανδρίδου, σελ. 363. *Λιβαδά*, ΧρηΔικ 2012, 205.

²⁶¹ *Τασίκας*, ΕπισκΕΔ 2011, 340.

²⁶² *Τασίκας*, ΕπισκΕΔ 2011, 340- 341.

της έννοιας του υπεύθυνου δανεισμού από τον εθνικό νομοθέτη δεν πρέπει να παραμερίζεται ο σκοπός της πραγμάτωσης της αρχής. Έτσι, για παράδειγμα για την υποχρέωση εκτίμησης της πιστοληπτικής ικανότητας του καταναλωτή, κρίσιμη είναι και η υποχρέωση συνυπολογισμού των εισοδημάτων και των προκαθορισμένων πάγιων δαπανών του πιστολήπτη. Επίσης, εξαιρετικά χρήσιμος θα ήταν και ο εξατομικευμένος έλεγχος κάθε πιστολήπτη ανάλογα με την οικονομική του κατάσταση διότι έτσι ο πιστωτικός φορέας θα μπορούσε να προσφέρει εναλλακτικές μορφές πίστωσης, με διαφορετικούς συμβατικούς όρους προσαρμοσμένους κατά περίπτωση.²⁶³

Αξιοσημείωτο δε, ότι δεν παρατηρούνται ελλείψεις και ανακρίβειες μόνο ως προς την έννοια και το περιεχόμενο της αρχής του υπεύθυνου δανεισμού, αλλά και ως προς τις ειδικότερες εκφάνσεις της. Για παράδειγμα, η υποχρέωση της εκτίμησης της πιστοληπτικής ικανότητας δεν προσδιορίζεται με απόλυτη ακρίβεια και σαφήνεια στην Οδηγία για την καταναλωτική πίστη δημιουργώντας έτσι αρκετά ζητήματα²⁶⁴, σε αντίθεση με την Οδηγία για την ενυπόθηκη πίστη όπου στο άρθρο 18²⁶⁵ προσδιορίζεται πιο λεπτομερειακά. Για τα αρρυθμιστά λοιπόν ζητήματα κάθε κράτος- μέλος έχει τη διακριτική ευχέρεια να ρυθμίσει σύμφωνα με την αιτιολογική σκέψη 26. Ειδικότερα, αρρυθμιστό ζήτημα σε κοινοτικό επίπεδο αποτελεί το ποιες πληροφορίες πρέπει να αναζητά ο πιστωτικός φορέας κατά τη διενέργεια του ελέγχου της πιστοληπτικής ικανότητας.²⁶⁶ Αυτό που πάντως προσδιορίζεται είναι ότι ο πιστωτικός φορέας οφείλει να λάβει «επαρκή» στοιχεία από τον καταναλωτή για την αξιολόγηση. Ωστόσο, η ελευθερία του πιστωτικού φορέα να κρίνει την έκταση και το είδος της πληροφόρησης που πρέπει να αναζητήσει, μπορεί να οδηγήσει σε ανασφάλεια δικαίου.²⁶⁷

Τέλος, αν και δεν έχει θεμελιωθεί νομοθετικά ευθύνη για αποζημίωση εις βάρος του πιστωτικού φορέα για παράβαση της αρχής του υπεύθυνου δανεισμού, κυρώσεις μπορούν να αντληθούν από γενικές διατάξεις.²⁶⁸ Για παράδειγμα, ο δικαστής μπορεί να ανατρέξει σε διατάξεις του αστικού δικαίου π.χ. ευθύνη από διαπραγματεύσεις.²⁶⁹

²⁶³ *Τασίκας*, ΕπισκεΔ 2011, 344.

²⁶⁴ *Λιβαδά*, ΕυρΡυθμΠλ, σελ. 326.

²⁶⁵ Προσαρμογή της Ελληνικής νομοθεσίας με το άρθρο 17 του Ν. 4438/2016.

²⁶⁶ *Ρόκας/ Μικρουλέα/ Λιβαδά*, σε Στοιχεία Τραπεζικού Δικαίου, σελ. 572.

²⁶⁷ *Λιβαδά*, ΕυρΡυθμΠλ, σελ. 327- 329.

²⁶⁸ ΠΠρΑθ 4367/2017, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ.

²⁶⁹ *Τασίκας*, ΕπισκεΔ 2011, 344- 345.

2.1.2. Η προληπτική λειτουργία της αρχής του υπεύθυνου δανεισμού

Βασική καινοτομία της Οδηγίας για την καταναλωτική πίστη, την οποία αργότερα συμπεριέλαβε και η Οδηγία 2014/17/ΕΕ, είναι η εισαγωγή της υποχρέωσης του πιστωτικού φορέα να αξιολογεί την πιστοληπτική ικανότητα του καταναλωτή πριν από τη σύναψη της σύμβασης, ως προληπτικό μέτρο προστασίας του τελευταίου από τον κίνδυνο της υπερχρέωσης²⁷⁰ και ως έκφανση της αρχής του υπεύθυνου δανεισμού.²⁷¹ Ιδιαίτερα, κατά τη διαδικασία εξέτασης της πίστωσης που επρόκειτο να χορηγηθεί, ως καθήκοντα του πιστωτικού φορέα προβλέπονται η παροχή προσυμβατικής πληροφόρησης στον καταναλωτή, η παροχή επαρκών εξηγήσεων και η αξιολόγηση της πιστοληπτικής ικανότητας.²⁷² Έτσι, υπό την προϋπόθεση τήρησης των προβλεπόμενων από την Οδηγία υποχρεώσεων της τράπεζας, ο καταναλωτής αποκτά γνώση τόσο για το είδος της πίστωσης που επρόκειτο να του χορηγηθεί, όσο και για τους κινδύνους που ελλοχεύουν.

Πιο ειδικά, σύμφωνα με το άρθρο 8 της ΚΥΑ Ζ1-699/2010 και άρθρα 17- 19 του Ν.4438/2016 (αντίστοιχα άρθρα 8 της Οδηγίας 2008/48/ΕΚ και 18- 20 της Οδηγίας 2014/17/ΕΕ), προς αντιμετώπιση της αφερεγγυότητας του καταναλωτή και αποφυγή αρνητικών μελλοντικών συνεπειών στην αγορά, οι πιστωτικοί φορείς είναι υπεύθυνοι να ελέγχουν την πιστοληπτική ικανότητα του δανειολήπτη σύμφωνα με στοιχεία που είτε ο ίδιος προσκομίζει είτε αντλούν οι πιστωτικοί φορείς από σχετικές βάσεις δεδομένων.²⁷³ Με άλλα λόγια, οι πιστωτικοί φορείς οφείλουν να εφαρμόζουν την αρχή του υπεύθυνου δανεισμού.²⁷⁴ Θα λέγαμε, λοιπόν, ότι τα άρθρα των δύο Οδηγιών που προσδιορίζουν τις υποχρεώσεις του πιστωτικού φορέα, αποτελούν αυτόματα και τις νομικές βάσεις της

²⁷⁰ *Cherednychenko & Meindertma.* (2019). Irresponsible Lending in the Post-Crisis Era: Is the EU Consumer Credit Directive Fit for Its Purpose?. *Journal of Consumer Policy*. 487 ·Financial Services User Group, Responsible consumer credit lending, 6- 7.

²⁷¹ *Κλαβανίδου*, σε Ευρωπαϊκό Τραπεζικό Δίκαιο, σελ. 39 ·*Λιβαδά*, σε Τιμ. Τόμ. Αλεξανδρίδου, σελ. 363.

²⁷² *Κλαβανίδου*, σε Ευρωπαϊκό Τραπεζικό Δίκαιο, σελ. 39- 40 ·Μέτρα πρόληψης. Βλ. αναλυτικότερα *Τασίκας*, ΕπισκΕΔ 2011, 345 ·ΜΠρΠειρ 1120/2014, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ.

²⁷³ *Κλαβανίδου*, σε Ευρωπαϊκό Τραπεζικό Δίκαιο, σελ. 39- 40.

²⁷⁴ Για παράδειγμα, στην περίπτωση δανείων σε ελβετικό φράγκο κατά την προσυμβατική ενημέρωση, η τράπεζα όφειλε να είχε ενημερώσει τους πελάτες για τους κινδύνους που ανακύπτουν από τη χορήγηση τέτοιου είδους δανείων και συγκεκριμένα για τον κίνδυνο πιθανής διακύμανσης της συναλλαγματικής ισοτιμίας. *Παπαβασιλείου*, Ο δανεισμός σε Ελβετικό Φράγκο και τα προβλήματα που προκάλεσε, Επιχείρηση 3/2016, 218, 222 ·*Πελένη- Παπαγεωργίου*, ΧρηΔικ 2015, 338 ·*Ρόκας/ Μικρούλεα/ Λιβαδά*, σε Στοιχεία Τραπεζικού Δικαίου, σελ. 572 ·Η Οδηγία για την στεγαστική πίστη δεν καταλαμβάνει τις συμβάσεις που έχουν καταρτισθεί ήδη και ειδικότερα δεν καταλαμβάνει τα δάνεια σε ελβετικό φράγκο για το χρονικό διάστημα 2006- 2009. *Χασάπης*, Δάνεια σε ελβετικό φράγκο, 2016, σελ. 68 επ. ·ΑΠ 70/2020, ΤΝΠ Quallex ·ΤρΕφΑθ 2195/2019, ΤΝΠ Quallex ·ΜονΕφΑθ 2319/2018, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ ·ΕφΑθ 911/2018, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ ·ΜΠρΡοδ 507/2013, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ ·ΕιρΛαγκαδά 66/2019, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ ·ΕιρΑλεξανδρούπολης 19/2014, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ ·ΕιρΧαν 894/2014, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ ·ΕιρΛαρ 78/2013, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ.

προληπτικής λειτουργίας της αρχής. Έτσι, η σκοπιμότητα της αρχής του υπεύθυνου δανεισμού κρίνεται σημαντική, καθώς δικαιολογητικός της λόγος είναι η πρόληψη της υπερχρέωσης.²⁷⁵

Σε αντίθεση με την Οδηγία για την ενυπόθηκη πίστη όπου σε περίπτωση αρνητικής αξιολόγησης ο πιστωτικός φορέας υποχρεούται να αρνηθεί την πίστωση, στην Οδηγία για την καταναλωτική πίστη έχει υποστηριχθεί στη θεωρία²⁷⁶ ότι κατόπιν της διενέργειας ελέγχου της πιστοληπτικής ικανότητας του δανειολήπτη, ο πιστωτικός φορέας δύναται είτε να αρνηθεί τη χορήγηση δανείου σε περίπτωση διαπίστωσης υφιστάμενης ή μελλοντικής αφερεγγυότητας του πιστολήπτη είτε να τον προειδοποιήσει²⁷⁷ για τους κινδύνους της πίστωσης. Σε περίπτωση παράβασης των υποχρεώσεών του, ο πιστωτικός φορέας φέρει το βάρος είτε επειδή χορήγησε πίστωση χωρίς να διενεργήσει τον προηγούμενο έλεγχο είτε επειδή χορήγησε πίστωση παρά τα αρνητικό αποτέλεσμα οδηγώντας τον καταναλωτή σε οικονομικό αδιέξοδο, δηλαδή στην υπερχρέωση του νοικοκυριού του.

Επομένως, η υποχρέωση του πιστωτικού φορέα να εκτιμήσει την πιστοληπτική ικανότητα του υποψήφιου δανειολήπτη αποτελεί μέτρο πρόληψης της υπερχρέωσης και ταυτόχρονα μέσο πραγμάτωσης της αρχής του υπεύθυνου δανεισμού.²⁷⁸

2.1.3. Αποκλεισμός από την πίστωση ως συνέπεια της αρχής του υπεύθυνου δανεισμού

Ο κίνδυνος αδυναμίας αποπληρωμής των καταναλωτικών και στεγαστικών δανείων απέδειξε τη σπουδαιότητα της τήρησης της αρχής του υπεύθυνου δανεισμού για την αποφυγή του φαινομένου της υπερχρέωσης. Πρέπει να επισημανθεί ωστόσο ότι από την τήρηση της αρχής του υπεύθυνου δανεισμού, ένα σύνολο καταναλωτών αδυνατούν να λάβουν τις πιστώσεις που επιθυμούν ή χρειάζονται για την κάλυψη πραγματικών τους αναγκών, καθώς δεν πληρούν τις απαιτούμενες προϋποθέσεις.²⁷⁹ Στη βάση της αρχής αυτής, λοιπόν, δημιουργείται μία θεμελιώδης αντίφαση.

²⁷⁵ Κλαβανίδου, σε Ευρωπαϊκό Τραπεζικό Δίκαιο, σελ. 42.

²⁷⁶ Βλ. κεφάλαιο II, υποκεφάλαιο 2.2, ενότητα 2.2.4.

²⁷⁷ Πάντως, σύμφωνα με το άρθρο 9 § 2 της ΚΥΑ (άρθρο 9 § 2 της Οδηγίας 2008/48/ΕΚ) σε περίπτωση απόρριψης της αίτησης χορήγησης πίστωσης που βασίζεται σε βάση δεδομένων, ο πιστωτικός φορέας υποχρεούται να πληροφορήσει αμέσως δωρεάν τον καταναλωτή σχετικά με τα αποτελέσματα της έρευνας.

²⁷⁸ Κλαβανίδου, σε Ευρωπαϊκό Τραπεζικό Δίκαιο, σελ. 42.

²⁷⁹ Λιβαδά, σε ΔίκΠροστΚατ, σελ. 920.

Ειδικότερα, ενώ ο λόγος της άρνησης της πίστωσης είναι η ανάγκη αποφυγής της υπερχρέωσης του καταναλωτή, η άρνηση αυτή πολλές φορές μπορεί να αποτελέσει τελικώς την αιτία του φαινομένου αυτού.²⁸⁰ Αρχικά, πρέπει να αναφέρουμε ότι η τραπεζική πίστωση θα πρέπει να στηρίζεται σε μία πολιτική ίσων ευκαιριών στοχεύοντας στην αντιμετώπιση οικονομικών προβλημάτων των καταναλωτών και συνάμα στην αποτροπή της οικονομικής τους κατάρρευσης. Σε κάθε περίπτωση πάντως, βάσει του ισχύοντος νομοθετικού πλαισίου, η τελική απόφαση για τη χορήγηση ή μη της πίστωσης ανήκει στον πιστωτικό φορέα, ο οποίος βασίζεται στα αποτελέσματα της προηγούμενης αξιολόγησης. Έτσι, όπως είναι λογικό, σε περιπτώσεις που τα αποτελέσματα της αξιολόγησης δεν είναι τόσο ξεκάθαρα²⁸¹, ο πιστωτικός φορέας τείνει να είναι πιο διστακτικός για αιτήματα που υπό άλλες συνθήκες μπορεί να έκανε δεκτά. Η συμπεριφορά αυτή του πιστωτικού φορέα πολλές φορές αποκλείει ευάλωτους οικονομικά καταναλωτές, δηλαδή καταναλωτές λιγότερο προνομιούχους σε σχέση με άλλους, από την καταναλωτική ή στεγαστική πίστη, οι οποίοι όμως ενδέχεται να είχαν μεγαλύτερη ανάγκη την πίστωση, αλλά λόγω της έλλειψης πλήρωσης των κριτηρίων, στερούνται τη χορήγηση πίστωσης με νόμιμο τρόπο.²⁸² Το ενδεχόμενο αυτό μπορεί να οδηγήσει σε ένα φαινόμενο το οποίο ονομάζεται «χρηματοπιστωτικός αποκλεισμός» (financial exclusion)²⁸³, δηλαδή αποκλεισμός των ευάλωτων ομάδων από τις χρηματοπιστωτικές υπηρεσίες κινδυνεύοντας να οδηγηθούν λόγω αυτού του αποκλεισμού σε υπερχρέωση.

2.1.4. Σκέψεις εγκατάλειψης της αρχής

Η έμμεση αναφορά στο προοίμιο της Οδηγίας, αλλά και η αοριστία του περιεχομένου της αρχής του υπεύθυνου δανεισμού έδωσαν τροφή για συζήτηση για το αν αυτή τελικώς υιοθετήθηκε ή εγκαταλείφθηκε από τον Ευρωπαϊό νομοθέτη. Χαρακτηριστικά, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή εξέφρασε ότι «... το Συμβούλιο εγκατέλειψε την αρχή του υπεύθυνου δανεισμού» και την αντικατέστησε με «...την υποχρέωση των κρατών- μελών να εξασφαλίσουν ότι οι πιστωτές παρέχουν εξηγήσεις ώστε να επιτρέπουν στους καταναλωτές να εκτιμήσουν εάν η προτεινόμενη πίστωση ανταποκρίνεται στις

²⁸⁰ Περάκης, ΧρηΔικ 2009, 358.

²⁸¹ Το ΔΕΕ στην υπόθεση C -58/2018 απεφάνθη ότι τα άρθρα 5 § 6 και 8 § 1 της Οδηγίας 2008/48/EK έχουν την έννοια ότι «δεν αντιτίθενται σε εθνική ρύθμιση, η οποία επιβάλλει στον πιστωτικό φορέα να μη συνάπτει τη σύμβαση πίστωσης εάν δεν μπορεί ευλόγως να εκτιμήσει, κατόπιν του ελέγχου της πιστοληπτικής ικανότητας του καταναλωτή, ότι ο τελευταίος θα είναι σε θέση να τηρήσει τις υποχρεώσεις που απορρέουν από την προτεινόμενη σύμβαση.». ΔΕΕ, *Michel Schyns κατά Belfius Banque SA*, 6.06.2019, C - 58/2018, ECLI:EU:C:2019:467.

²⁸² Λιβαδά, σε Τιμ. Τόμ. Αλεξανδρίδου, σελ. 377 · Περάκης, ΧρηΔικ 2009, 358.

²⁸³ Λιβαδά, σε Τιμ. Τόμ. Αλεξανδρίδου, σελ. 377.

ανάγκες τους και την οικονομική κατάσταση».²⁸⁴ Έτσι, η Επιτροπή θεώρησε ότι η αρχή του υπεύθυνου δανεισμού εγκαταλείφθηκε ισχυριζόμενη πως δεν μπορεί συνιστά τον «υπεύθυνο δανεισμό» το άρθρο μόνο που προβλέπει την αξιολόγηση της πιστοληπτικής ικανότητας.

Σύμφωνα με άλλες απόψεις που διατυπώθηκαν από τη θεωρία, ο κοινοτικός νομοθέτης δεν εγκατέλειψε την αρχή του υπεύθυνου δανεισμού²⁸⁵, αλλά την αντικατέστησε με ειδικότερες εκφάνσεις, δηλαδή με τις επιμέρους υποχρεώσεις του πιστωτικού φορέα για αξιολόγηση της πιστοληπτικής ικανότητας και παροχή πληροφόρησης και επαρκών εξηγήσεων, έτσι ώστε ο υποψήφιος δανειολήπτης να είναι σε θέση να λάβει απόφαση για τη σύναψη της σύμβασης.²⁸⁶ Η σκέψη αυτή ενισχύεται μάλιστα, και από την αιτιολογική σκέψη 26 του προοιμίου της Οδηγίας για την καταναλωτική πίστη.²⁸⁷ Πράγματι, ναι μεν για την αρχή δεν έχει παγιωθεί ένας ακριβής και αυστηρός ορισμός, διατυπώθηκαν ωστόσο δύο έννοιες, μία ευρεία και μία στενότερη²⁸⁸, οι οποίες καταλήγουν στο ίδιο αποτέλεσμα, δηλαδή στην υποχρέωση των πιστωτών τήρησης «υπεύθυνων πρακτικών». Έτσι, ο υπεύθυνος δανεισμός από μία αόριστη έννοια μετουσιώνεται σε δύο ειδικότερα στοιχεία- υπεύθυνες πρακτικές, την υποχρέωση εκτίμησης της πιστοληπτικής ικανότητας του καταναλωτή και την υποχρέωση πληροφόρησης και παροχής συνδρομής. Με άλλα λόγια, για την έννοια του υπεύθυνου δανεισμού δεν υπάρχει προσήλωση στη χρήση μιας ακριβούς ορολογίας.²⁸⁹ Η πρώτη υποχρέωση εξ αυτών αποτελεί ad hoc μέσο πραγμάτωσης της αρχής με την στενότερη έννοια, ενώ η δεύτερη εξ αυτών ανταποκρίνεται στην ευρύτερη έννοια της αρχής του υπεύθυνου δανεισμού.²⁹⁰

²⁸⁴ Ανακοίνωση της Επιτροπής προς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο σύμφωνα με το άρθρο 251 § 2 δεύτερο εδάφιο της συνθήκης ΕΚ σχετικά με την κοινή θέση, η οποία καθορίστηκε από το Συμβούλιο για την έκδοση της οδηγίας του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου σχετικά με τις συβάσεις πίστωσης που συνάπτονται με τους καταναλωτές, COM (2007) 546 τελικό.

²⁸⁵ Λιβαδά, ΕυρΠυθμΠλ, σελ. 324.

²⁸⁶ Τασίκας, ΕπισκΕΔ 2011, 348.

²⁸⁷ Περάκης, ΧρηΔικ 2009, 355 επ. Στην αιτιολογική σκέψη 26 στήριξε την απόφαση του το ΔΕΕ στην υπόθεση Credit Lyonnais με την οποία κατέληξε στο συμπέρασμα ότι παρά την έλλειψη ρητής μνείας του σκοπού της Οδηγίας, δηλαδή της προστασίας του καταναλωτή, αυτός είναι πάντα ο σκοπός της. Αντίστοιχα, ξεκαθάρισε ότι παρόλο που αρχή του υπεύθυνου δανεισμού δεν αναγράφεται ρητά στο νομοθέτημα, αποτελεί το ουσιαστικό αντικείμενο της Οδηγίας. Χασάπης, Το βάρος απόδειξης της εκπλήρωσης των προσυμβατικών υποχρεώσεων ενημέρωσης και αξιολόγησης εκ μέρους του πιστωτικού φορέα σε σύμβαση καταναλωτικής πίστωσης και το ζήτημα της μεταξύ τους σχέσης. ΕλλΔνη 5/2015, 1356. ΔΕΕ, LCL Le Crédit Lyonnais SA κατά Fasih Kalhan, 27.03.2014, C-565/2012, ECLI:EU:C:2014:190.

²⁸⁸ Βλ. κεφάλαιο II, υποκεφάλαιο 2.1, ενότητα 2.1.1.

²⁸⁹ Περάκης, ΧρηΔικ 2009, 355.

²⁹⁰ Κλαβανίδου, σε Ευρωπαϊκό Τραπεζικό Δίκαιο, σελ. 42.

Γίνεται αντιληπτό, ότι οι δύο αυτές υποχρεώσεις μετουσιώνουν συνδυαστικά την αρχή του υπεύθυνου δανεισμού, καθώς αποτελούν δύο από τα βασικά μέσα πρόληψης και καταπολέμησης του φαινομένου της υπερχρέωσης. Επισημαίνεται η αναγκαιότητα του συνδυασμού των δύο υποχρεώσεων ως εκφάνσεις του υπεύθυνου δανεισμού, διότι μόνο με τον συνδυασμό τους επιτυγχάνεται η προστασία τόσο του πιστωτικού φορέα, ο οποίος γνωρίζει εκ των προτέρων την οικονομική κατάσταση του πελάτη του και έτσι του προτείνει την κατάλληλη πίστωση, όσο και η εξατομικευμένη προστασία του πιστολήπτη, ο οποίος λαμβάνει επαρκείς πληροφορίες για την πίστωση που επρόκειτο να του χορηγηθεί και κρίνει αν το προτεινόμενο προϊόν ανταποκρίνεται στις οικονομικές του ανάγκες. Στόχος είναι να λαμβάνει την απόφαση όσο το δυνατόν καλύτερα πληροφορημένος.

Κατά τη γνώμη μου, παρόλο που δεν υφίσταται κάποια ακριβής ορολογία για την αρχή στις Οδηγίες για την καταναλωτική και ενυπόθηκη πίστη, η αρχή του υπεύθυνου δανεισμού δεν εγκαταλείφθηκε, καθώς τόσο στην Οδηγία 2008/48/EK όσο και στην Οδηγία 2014/17/EE, αναφέρονται οι υπεύθυνες πρακτικές που οφείλουν να τηρούν τα δύο μέρη για την αποφυγή του ανεύθυνου δανεισμού. Παρά την έλλειψη άμεσης μνείας στην αρχή του υπεύθυνου δανεισμού, ο νομοθέτης καθιέρωσε ρητά, με μεγαλύτερη συνέπεια και ακρίβεια στην Οδηγία για την ενυπόθηκη πίστη, τις υποχρεώσεις αξιολόγησης²⁹¹ της πιστοληπτικής ικανότητας και παροχής πληροφόρησης και επαρκών εξηγήσεων, οι οποίες αποτελούν τα μέσα πρόληψης της υπερχρέωσης και μέσα μετουσίωσης της αρχής. Έτσι, δημιουργείται μία σχέση από το γενικό (αρχή του υπεύθυνου δανεισμού) στο ειδικό (υποχρεώσεις), όπου για να επιτευχθεί ο σκοπός του γενικού, δηλαδή η προστασία του καταναλωτή, απαιτείται η τήρηση όλων των ειδικότερων στοιχείων της. Μέσα από αυτόν τον τρόπο, ο Ευρωπαίος νομοθέτης στοχεύοντας στην χρηματοπιστωτική σταθερότητα για το τραπεζικό σύστημα και στην αποφυγή του ανεύθυνου δανεισμού για τον καταναλωτή, υποχρεώνει τα συμβαλλόμενα μέρη να συνεργάζονται και να συμμετέχουν υπεύθυνα στην διαδικασία χορήγησης πίστωσης.

Συμπερασματικά, η αρχή του υπεύθυνου δανεισμού αναλύεται σε *υπεύθυνη χορήγηση πίστωσης*²⁹², κατόπιν διενέργειας αξιολόγησης πιστοληπτικής ικανότητας, και *υπεύθυνη λήψη πίστωσης*²⁹³, κατόπιν πληροφόρησης και εξήγησης ειδικότερων

²⁹¹ «Ενδελεχούς αξιολόγησης» στην Οδηγία για την ενυπόθηκη πίστη.

²⁹² Κλαβανίδου, σε Ευρωπαϊκό Τραπεζικό Δίκαιο, σελ. 53.

²⁹³ Κλαβανίδου σε Ευρωπαϊκό Τραπεζικό Δίκαιο, σελ. 53.

στοιχείων. Επομένως, για την πρόληψη της υπερχρέωσης μέσα από την εφαρμογή των υπεύθυνων πρακτικών απαιτείται η υπεύθυνη στάση και των δύο μερών, δηλαδή και του πιστοδότη και του πιστολήπτη. Σε αυτό άλλωστε στοχεύει και ο νομοθέτης μέσα από την καθιέρωση των υποχρεώσεων, στη δημιουργία δύο προτύπων – του υπεύθυνου δανειοδότη και του υπεύθυνου δανειολήπτη.²⁹⁴

2.2. Υποχρεώσεις του πιστωτικού ιδρύματος

Στα άρθρα της ΚΥΑ Ζ1-699/2010 και του Ν. 4438/2016, ως μέσα πραγμάτωσης του υπεύθυνου δανεισμού παρουσιάζονται αφενός η υποχρέωση προσυμβατικής πληροφόρησης και παροχής επαρκών εξηγήσεων στον καταναλωτή και αφετέρου η υποχρέωση αξιολόγησης της πιστοληπτικής ικανότητάς του.²⁹⁵ Οι εν λόγω υποχρεώσεις συνδέονται λειτουργικά με την αρχή του υπεύθυνου δανεισμού.²⁹⁶ Με τις διατάξεις των δύο νομοθετημάτων παρουσιάζεται ένα σύστημα υποχρεώσεων για πλήρη και ουσιαστική ενημέρωση μέσα από την οικειοθελή κοινοποίηση και ανταλλαγή πληροφοριών μεταξύ των μερών. Η αρχή του υπεύθυνου δανεισμού, λοιπόν, αναλύεται σε ειδικότερες υποχρεώσεις, ώστε μεν ο πιστωτικός φορέας να μπορεί να εκτιμήσει το αίτημα χορήγησης πίστωσης και ο καταναλωτής δε να μπορεί να αξιολογήσει αν η προτεινόμενη πίστωση ανταποκρίνεται στις ανάγκες του. Συνεπώς, οι ανωτέρω υποχρεώσεις απευθύνονται και στα δύο μέρη και αποτελούν μέσα πρόληψης έναντι της υπερχρέωσης αποτρέποντας τον ανεύθυνο δανεισμό.

2.2.1. Υποχρέωση πληροφόρησης κατά το προσυμβατικό στάδιο

Με στόχο τη μείωση της διαπραγματευτικής ανισορροπίας και την αποκατάσταση της ασύμμετρης πληροφόρησης μεταξύ των δύο μερών²⁹⁷, έχει θεσπιστεί στα άρθρα 5 και 6 της ΚΥΑ Ζ1- 699/2010 (άρθρα 5 και 6 της Οδηγίας 2008/48/ΕΚ) η

²⁹⁴ Κλαβανίδου, σε Ευρωπαϊκό Τραπεζικό Δίκαιο, σελ. 53.

²⁹⁵ Σάλιαρης, ΔΕΕ 2011, 1085 ·Το Δικαστήριο στην υπόθεση C- 449/2013 διευκρίνισε ότι ενώ οι δύο αυτές υποχρεώσεις έχουν προσυμβατικό χαρακτήρα, εφόσον επιβάλλονται πριν από τη σύναψη της συμβάσεως πιστώσεως, δεν προκύπτει ούτε από το γράμμα ούτε από τους σκοπούς των άρθρων 5 και 8 της Οδηγίας 2008/48/ΕΚ ότι η εκτίμηση της οικονομικής καταστάσεως και των αναγκών του καταναλωτή πρέπει να ολοκληρωθεί πριν από την παροχή επαρκών εξηγήσεων. Επίσης στην ίδια απόφαση, το Δικαστήριο επισήμανε ότι δεν υφίσταται σχέση μεταξύ των δύο υποχρεώσεων που προκύπτουν από τα εν λόγω άρθρα της οδηγίας αυτής. Ο πιστωτικός φορέας είναι σε θέση να δώσει στον καταναλωτή εξηγήσεις, βασιζόμενες αποκλειστικώς στα προσκομισθέντα από τον καταναλωτή στοιχεία, ώστε ο καταναλωτής να αποφασίζει όσον αφορά ένα είδος συμβάσεως δανείου, χωρίς ο πιστωτικός φορέας να υποχρεούται να ελέγξει, εκ των προτέρων, την πιστοληπτική ικανότητα του καταναλωτή. Εντούτοις, ο πιστωτικός φορέας πρέπει να λαμβάνει υπόψη τον έλεγχο της πιστοληπτικής ικανότητας του καταναλωτή, καθόσον ο έλεγχος αυτός απαιτεί προσαρμογή των παρεχόμενων εξηγήσεων. ΔΕΕ, CA Consumer Finance SA v Ingrid Bakkaus κλπ., 18.12.2014, C-449/2013, ECLI:EU:C:2014:2464.

²⁹⁶ Συμπληρωματικός χαρακτήρας των εν λόγω υποχρεώσεων. Τασίκας, ΕπισκεΔ 2011, 347 και 350.

²⁹⁷ Λιβαδά, ΕυρΡυθμΠΛ, σελ. 165.

υποχρέωση του πιστωτικού φορέα, πριν από τη σύναψη της σύμβασης για προσυμβατική πληροφόρηση²⁹⁸ του καταναλωτή, έτσι ώστε ο τελευταίος να αποκτήσει πλήρη γνώση για το προϊόν.²⁹⁹ Ανάλογα με το στάδιο που βρίσκεται η συναλλαγή, η πληροφόρηση διαφοροποιείται. Συγκεκριμένα, αν βρίσκεται στο προσυμβατικό στάδιο ή μετά την κατάρτισή της.³⁰⁰ Ως τρόποι ενημέρωσης του καταναλωτή στο προσυμβατικό στάδιο αναφέρονται στο άρθρο 5 § 1 της ΚΥΑ (άρθρο 5 § 1 της Οδηγίας) η παροχή τυποποιημένης πληροφόρησης και στο άρθρο 5 § 6 της ΚΥΑ (άρθρο 5 § 6 της Οδηγίας) η παροχή επαρκών εξηγήσεων.

Αντίστοιχη υποχρέωση του προηγούμενου άρθρου 5 της ΚΥΑ Ζ1- 699/2010 (άρθρα 5 της Οδηγίας 2008/48/ΕΚ) καθιερώνεται και στα άρθρα 12 και 13 του Ν. 4438/2016 (13 και 14 της Οδηγίας 2014/17/ΕΕ).³⁰¹ Συγκεκριμένα, με το άρθρο 13 § 1- 5 του Ν. 4438/2016 (άρθρο 14 § 1- 5 της Οδηγίας 2014/17/ΕΕ) ο Ευρωπαϊός νομοθέτης εισάγει την υποχρέωση του πιστωτικού φορέα για παροχή προσυμβατικών πληροφοριών (προσυμβατική πληροφόρηση)³⁰², όχι όμως για πληροφόρηση καθ' όλη τη διάρκεια της σύμβασης και μέχρι τη λήξη της, όπως συμβαίνει στην καταναλωτική πίστη.³⁰³ Αυτό που οδήγησε τον νομοθέτη σε αυτή την επιλογή είναι ο κίνδυνος υπερπληροφόρησης που ελλοχεύει από την Οδηγία 2008/48/ΕΚ. Εντούτοις, στο άρθρο 12 του Ν. 4438/2016 (άρθρο 13 της Οδηγίας) που προηγείται, εισάγεται μια «νέα» υποχρέωση παροχής γενικών πληροφοριών στον πελάτη, η οποία δεν υπάρχει στην Οδηγία 2008/48/ΕΚ.³⁰⁴ Οι γενικές πληροφορίες αφορούν την σκοπιμότητα και τις ιδιότητες της σύμβασης, την πιθανή διάρκειά της, πώς αυτή δύναται να αποπληρωθεί, τις μορφές ασφάλειας και το χρεωστικό επιτόκιο. Διευκρινίζεται ότι οι γενικές πληροφορίες πρέπει να παρέχονται «ανά πάσα στιγμή» εγγράφως ή με άλλο σταθερό μέσο ή σε ηλεκτρονική μορφή³⁰⁵, ενώ

²⁹⁸ Ξεκινά από το στάδιο της διαφήμισης. ·Τασίκας, Η υποχρέωση του πιστωτικού φορέα για προσυμβατική πληροφόρηση στην Οδηγία 2008/48/ΕΚ, ΕλλΔνη 50/2009, 378 · ΔΕΕ, *Ernst Georg Radlinger και Helena Radlingerová κατά Finway a.s.*, 21.04.2016, C- 377/2014, ECLI:EU:C:2016:283.

²⁹⁹ Γκόρτσος, ΧρηΔικ 2007, 161 επ. ·Μουτσιούλη, ΠειρΝομ 2011, 269 ·Πελένη- Παπαγεωργίου, σε Τιμ. Τόμ. Ρόκα, σελ. 786 επ. ·Πελένη- Παπαγεωργίου, ΝοΒ 2010, 281 ·Περάκης, ΧρηΔικ 2009, 353 ·Σάλιαρης, ΔΕΕ 2011, 1087 ·*Cherednychenko & Meindertma*. (2019). Irresponsible Lending in the Post-Crisis Era: Is the EU Consumer Credit Directive Fit for Its Purpose?. *Journal of Consumer Policy*. 499.

³⁰⁰ Λιβαδά, ΕυΡυθμΠλ, σελ. 165.

³⁰¹ Τζάκας, ΧρηΔικ 2017, 238 ·Τσολακίδης, ΕφΑΔΠολΔ 2018, 7 ·Βλ. απόφαση για δάνεια σε ξένο νόμισμα. ΔΕΕ, *Banif Plus Bank Zrt. κατά Márton Lantos και Mártonné Lantos*, 3.12.2015, C- 312/2014, ECLI:EU:C:2015:794.

³⁰² Τυποποιημένες πληροφορίες. Γιοβαννόπουλος, σε Οικονομικό Δίκαιο, σελ. 63 επ..

³⁰³ Πελένη- Παπαγεωργίου, ΧρηΔικ 2015, 336 ·Τζάκας, ΔΕΕ 2018, 1003.

³⁰⁴ Τσολακίδης, ΕφΑΔΠολΔ 2018, 7 ·Χασάπης, ΕφΑΔ 2015, 7160.

³⁰⁵ Πελένη- Παπαγεωργίου, ΧρηΔικ 2015, 337.

οι προσυμβατικές-τυποποιημένες πληροφορίες, που θα αναλυθούν στην αμέσως επόμενη ενότητα, παρέχονται με τυποποιημένη μορφή.³⁰⁶

α) Παροχή τυποποιημένης πληροφόρησης

Συγκεκριμένα, η τυποποιημένη πληροφόρηση³⁰⁷ παρέχεται με ένα εξατομικευμένο φύλλο πληροφόρησης που ονομάζεται «τυποποιημένες ευρωπαϊκές πληροφορίες της καταναλωτικής πίστης».³⁰⁸ Στο άρθρο 5 της ΚΥΑ Ζ1- 699/2010 (άρθρο 5 της Οδηγίας 2008/48/ΕΚ) απαριθμούνται τα ειδικότερα στοιχεία που περιλαμβάνει η πληροφόρηση. Τέτοια στοιχεία αποτελούν ο τύπος πίστωσης, η ταυτότητα και η έδρα του πιστωτικού φορέα και του μεσίτη πιστώσεων, τα χαρακτηριστικά της πίστωσης (όπως το είδος ή η διάρκεια αυτής), το κόστος της πίστωσης, το χρεωστικό επιτόκιο και τα δικαιώματα του καταναλωτή (όπως το δικαίωμα υπαναχώρησης) κ.α..³⁰⁹ Επιπρόσθετα, σύμφωνα με το άρθρο 5 § 4 της ΚΥΑ Ζ1- 699/2010 (άρθρο 5 § 4 της Οδηγίας 2008/48/ΕΚ) ο καταναλωτής μπορεί να αιτηθεί στον πιστωτικό φορέα να του παρέχει αντίγραφο του σχεδίου της σύμβασης πίστωσης ώστε να μελετήσει προσεκτικά τους όρους της.³¹⁰

Κατ' αντιστοιχία, στο άρθρο 13 του Ν. 4438/2016 (άρθρο 14 της Οδηγίας 2014/17/ΕΕ) υπάρχει όμοια πρόβλεψη για παροχή τυποποιημένης πληροφόρησης³¹¹

³⁰⁶ Τσολακίδης, ΕφΑΔΠολΔ 2018, 7.

³⁰⁷ Σύμφωνα με το άρθρο 4 της Οδηγίας 2008/48/ΕΚ, η τυποποιημένη πληροφόρηση πρέπει να παρέχεται και στη διαφήμιση για συμβάσεις πίστωσης, με την προϋπόθεση ότι αυτή αναφέρει οικονομικά στοιχεία σχετικά με το κόστος της σύμβασης, όπως το επιτόκιο. ·Standard information. Περάκης, ΧρηΔικ 2009, 353.

³⁰⁸ Λιβαδά, ΕυρΡυθμΠλ, σελ. 167, 170 ·Μουτσιούλη, ΠειρΝομ 2011, 268- 269 ·Πελένη- Παπαγεωργίου, σε Τμ. Τόμ. Ρόκα, σελ. 786 επ. ·Πελένη- Παπαγεωργίου, ΝοΒ 2010, 281 ·Garcia Porras & Van Boom. (2010). Information disclosure in the EU Consumer Credit Directive: Opportunities and limitations. Rotterdam Institute of Private Law. Working Paper. 12- 13.

³⁰⁹ Μουτσιούλη, ΠειρΝομ 2011, 270 ·Σάλιαρης, ΔΕΕ 2011, 1088 ·Τασίκας, ΕλλΔνη 2009, 379 ·Garcia Porras & Van Boom. (2010). Information disclosure in the EU Consumer Credit Directive: Opportunities and limitations. Rotterdam Institute of Private Law. Working Paper. 12- 13.

³¹⁰ Πάντως έχει προβληματίσει ο σκοπός της παροχής αντιγράφου του σχεδίου της σύμβασης ενώ προηγουμένως έχει παρασχεθεί και τυποποιημένη πληροφόρηση η οποία περιλαμβάνει όλα τα απαραίτητα στοιχεία για τη λήψη μιας συνειδητής απόφασης. Λιβαδά, ΕυρΡυθμΠλ, σελ. 173- 174 ·Σάλιαρης, ΔΕΕ 2011, 1087.

³¹¹ Ο αιτών δεν είχε τις απαραίτητες γνώσεις και η τράπεζα δεν προέβη σε ενημέρωση για τις οικονομικές συνέπειες του δανείου σε μια εποχή που το δάνειο αυτό διαφημιζόταν για τη χαμηλή δόση του. Η παραλαβή συστημένης επιστολής με προδιατυπωμένους όρους από την τράπεζα δεν συνιστά ενημέρωση. ΜΠρΑθ 7501/2015, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ ·Κρίθηκε ότι ο όρος στην σύμβαση ότι οι αιτούντες θα αποπλήρωναν το δάνειο είτε σε ελβετικά φράγκα είτε σε ευρώ με την ισοτιμία κατά το χρόνο καταβολής της δόσεως είναι καταχρηστικός ως αόριστος και ασαφής ως προς τις οικονομικές υποχρεώσεις που ανέλαβαν οι δανειολήπτες αιτούντες. Δεν μπορεί να θεωρηθεί επαρκής ενημέρωση ως προς τις οικονομικές υποχρεώσεις η παραλαβή συστημένων επιστολών ή η υπογραφή των συμβάσεων με προδιατυπωμένους όρους που οδηγεί και σε μη νόμιμη αντιστροφή του βάρους αποδείξεως σε βάρος του καταναλωτή. ΜΠρΛαμ 320/2015, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ ·ΜΠρΡοδ 297/2015, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ.

μέσω του τυποποιημένου ευρωπαϊκού δελτίου πληροφοριών (“ESIS”).³¹² Μία καινοτομία της Οδηγίας της ενυπόθηκης πίστης σε σχέση με εκείνη για την καταναλωτική πίστη είναι πρόβλεψη επταήμερης προθεσμίας στον καταναλωτή ώστε να επεξεργαστεί τις πληροφορίες που έλαβε στο προσυμβατικό στάδιο (άρθρο 13 § 6 του Ν. 4438/2016, αντίστοιχο άρθρο 14 § 6 της Οδηγίας 2014/17/ΕΕ).³¹³

Αξιοσημείωτο είναι ωστόσο ότι σε κανένα από τα δύο νομοθετήματα δεν προσδιορίζεται επακριβώς³¹⁴ ο χρόνος παροχής τυποποιημένης πληροφόρησης, αλλά γίνεται έμμεση αναφορά στο άρθρο 5 § 1 εδ. 1 της ΚΥΑ Ζ1- 699/2010 (άρθρο 5 § 1 εδ. 1 της Οδηγίας 2008/48/ΕΚ), σύμφωνα με το οποίο ο πιστωτικός φορέας οφείλει να παρέχει πληροφόρηση «εγκαίρως», και πάντως πριν ο καταναλωτής δεσμευθεί από οποιαδήποτε σύμβαση πίστωσης. Στη συνέχεια της ίδιας παραγράφου προσδιορίζεται ο τρόπος παροχής των πληροφοριών. Ως τέτοιος θεωρείται ο έγγραφος τρόπος ή με άλλο σταθερό μέσο. Το περιεχόμενο του ορισμού σταθερού μέσου³¹⁵ είναι όμοιο με τον ορισμό που δίνεται στην Οδηγία 2002/65/ΕΚ, σύμφωνα με τον οποίο ως τέτοιο θεωρείται εκείνο το μέσο που επιτρέπει στον καταναλωτή να αποθηκεύει πληροφορίες απευθυνόμενες προσωπικά σε αυτόν, κατά τρόπο προσπελάσιμο για μελλοντική αναδρομή επί χρονικό διάστημα επαρκές για τους σκοπούς που εξυπηρετούν οι πληροφορίες και το οποίο επιτρέπει την ακριβή αναπαραγωγή των αποθηκευμένων πληροφοριών³¹⁶ (όπως οι δισκέτες, οι σκληροί δίσκοι, τα CD-ROM και τα DVD³¹⁷). Τέλος, σχετικά με περιεχόμενο της πληροφόρησης επισημαίνεται ότι αυτό διαφοροποιείται ανάλογα με το αν η σύμβαση πρόκειται να καταρτισθεί με τη φυσική παρουσία και των δύο μερών ή εξ αποστάσεως,

³¹² Γιοβαννόπουλος, σε Οικονομικό Δίκαιο, σελ. 63 επ. · Τζάκας, ΧρηΔικ 2017, 238 · Τσολακίδης, ΕφΑΔΠολΔ 2018, 7.

³¹³ Πελλένη- Παπαγεωργίου, ΧρηΔικ 2015, 337.

³¹⁴ Το ζήτημα του χρονικού προσδιορισμού έχει απασχολήσει αρκετά σε κοινοτικό επίπεδο, ενώ θα μπορούσε να υποστηριχθεί ότι αποτελεί συνειδητή επιλογή του κοινοτικού νομοθέτη να το αφήσει στην ευχέρεια του πιστωτικού φορέα. Λιβαδά, ΕυρΡυθμΠλ, σελ. 167, 179 · Πελλένη- Παπαγεωργίου, σε Τιμ. Τόμ. Ρόκα, σελ. 786 επ..

³¹⁵ Το Δικαστήριο έχει αποφανθεί ότι το μέσο αυτό πρέπει να διασφαλίζει στον καταναλωτή, κατά τρόπο ανάλογο με το έγγραφο, την κατοχή των οικείων πληροφοριών βάσει των οποίων του παρέχεται η δυνατότητα να προβάλλει, εφόσον παραστεί ανάγκη, τα δικαιώματά του. Σημασία έχει, συναφώς, η δυνατότητα του καταναλωτή να αποθηκεύει τις πληροφορίες που απευθύνονται προσωπικά σε αυτόν, η διασφάλιση του αναλλοίωτου του περιεχομένου τους και η δυνατότητα προσβάσεως σε αυτές για προσηκόν χρονικό διάστημα, καθώς και η δυνατότητα αναπαραγωγής τους αυτών καθαυτών. ΔΕΕ, *Home Credit Slovakia a.s. κατά Klára Bírónová*, 9.11.2016, C-42/2015, ECLI:EU:C:2016:842.

³¹⁶ Λιβαδά, ΕυρΡυθμΠλ, σελ. 175.

³¹⁷ Λιβαδά, ΕυρΡυθμΠλ, σελ. 177 · Μουτσιούλη, ΠειρΝομ 2011, 270 · Πελλένη- Παπαγεωργίου, σε Τιμ. Τόμ. Ρόκα, σελ. 786 επ. · Πελλένη- Παπαγεωργίου, ΝοΒ 2010, 281-282.

ενώ σε περίπτωση εξ αποστάσεως παροχής της υπηρεσίας με φωνητική τηλεφωνία έχει προβλεφθεί η μειωμένη πληροφόρηση.³¹⁸

β) Παροχή «επαρκών εξατομικευμένων εξηγήσεων»

Με στόχο την ουσιαστική ενημέρωση και προστασία του καταναλωτή, σε περίπτωση που δεν επαρκεί η τυποποιημένη πληροφόρηση, προβλέφθηκε συμπληρωματικά³¹⁹ στο στάδιο των διαπραγματεύσεων μια πρόσθετη υποχρέωση του πιστωτικού φορέα ή του μεσίτη πιστώσεων³²⁰, η παροχή «επαρκών εξηγήσεων» (ή διαφώτιση ή παροχή συνδρομής).³²¹ Ειδικότερα, στο άρθρο 5 § 6 της ΚΥΑ Ζ1-699/2010 (άρθρο 5 § 6 της Οδηγίας 2008/48/ΕΚ)³²² και στο άρθρο 15 του Ν. 4438/2016 (άρθρο 16 της Οδηγίας 2014/17/ΕΕ)³²³ θεμελιώνεται η υποχρέωση διαφώτισης του καταναλωτή με την παροχή πρόσθετων εξηγήσεων που αφορούν βασικά στοιχεία του προϊόντος ή τις πιθανές επιπτώσεις που αυτό θα φέρει.³²⁴ Στόχος είναι να καταστεί ικανός ο καταναλωτής ώστε να μπορεί να αξιολογήσει αν η προσφερόμενη πίστωση ανταποκρίνεται στο οικονομικό του προφίλ.³²⁵ Έτσι, αν δεν επαρκούν οι προηγούμενες τυποποιημένες

³¹⁸ Λιβαδά, ΕυρΡυθμΠλ, σελ. 181.

³¹⁹ Η υποχρέωση αυτή επιβάλλεται συμπληρωματικά με τους υπόλοιπους κανόνες για την αποκατάσταση της ασύμμετρης πληροφόρησης. Λιβαδά, ΕυρΡυθμΠλ, σελ. 167 ·Πρόσθετο μέσο προστασίας του καταναλωτή. Πελένη – Παπαγεωργίου, ΝοΒ 2010, 282.

³²⁰ Υποχρέωση ad hoc πληροφόρησης. Τασίκας, ΔΕΕ 2011, 1025.

³²¹ Λιβαδά, ΕυρΡυθμΠλ, σελ.167 ·Πελένη- Παπαγεωργίου, σε Τιμ. Τόμ. Ρόκα, σελ. 786 επ. ·Περάκης, ΧρηΔικ 2009, 353 ·Πούλου, Οι εκ του νόμου υποχρεώσεις πληροφόρησης ως μέσο προστασίας του καταναλωτή-Με αφορμή την Οδηγία 2008/48/ΕΚ για τις συμβάσεις καταναλωτικής πίστης, ΕλλΔνη 5/2014, 1333 ·Σάλιαρης, ΔΕΕ 2011, 1087 ·Τασίκας, Υποχρέωση των τραπεζών για συνδρομή και παροχή επαρκών εξηγήσεων στον αντισυμβαλλόμενο στην καταναλωτική πίστη, ΔΕΕ 10/2011, 1018 ·Χασάπης, ΕφΑΔ 2015, 717 ·ΔΕΕ, Michel Schyns κατά Belfius Banque SA, 6.06.2019, C- 58/2018, ECLI:EU:C:2019:467.

³²² Πρόκειται για διάταξη ελάχιστης εναρμόνισης αφήνοντας στην ευχέρεια των κρατών- μελών τον προσδιορισμό του τρόπου και της έκτασης της παροχής συνδρομής. Λιβαδά, ΕυρΡυθμΠλ, σελ. 257 ·Πελένη- Παπαγεωργίου, ΝοΒ 2010, 282 ·Το περιεχόμενο της υποχρέωσης παροχής συνδρομής εξειδικεύεται στο άρθρο 5 § 6 της ΚΥΑ, σύμφωνα με το οποίο «Οι πιστωτικοί φορείς και, εφόσον συντρέχει περίπτωση, οι μεσίτες πιστώσεων παρέχουν επαρκείς εξηγήσεις στον καταναλωτή...με επεξήγηση, όπου απαιτείται, των πληροφοριών που παρέχονται πριν από τη σύναψη της σύμβασης σύμφωνα με την παράγραφο 1 του παρόντος άρθρου και με επισήμανση των βασικών χαρακτηριστικών των προτεινόμενων προϊόντων και των συγκεκριμένων επιπτώσεων που μπορεί να έχουν για τον καταναλωτή, συμπεριλαμβανομένων των συνεπειών τυχόν υπερημερίας του καταναλωτή.».

³²³ Επίσης, στο άρθρο 22 της Οδηγίας 2014/17/ΕΕ καθιερώνεται η παροχή συμβουλευτικών υπηρεσιών επ' αμοιβή. Δεν πρόκειται για υποχρέωση του πιστωτικού φορέα αλλά για μια προαιρετική σύμβαση. Πελένη- Παπαγεωργίου, ΧρηΔικ 2015, 338 ·Ρόκας/ Μικρουλέα/ Λιβαδά, σε Στοιχεία Τραπεζικού Δικαίου, σελ. 571 ·Χασάπης, ΕφΑΔ 2015, 720.

³²⁴ Πελένη- Παπαγεωργίου, ΧρηΔικ 2015, 337- 338 ·Τζάκας, ΧρηΔικ 2017, 239 ·Χασάπης, ΕφΑΔ 2015, 717.

³²⁵ Λιβαδά, ΕυρΡυθμΠλ, σελ.167, 256-257 ·Πελένη- Παπαγεωργίου, σε Τιμ. Τόμ. Ρόκα, σελ. 786 επ. ·Πελένη- Παπαγεωργίου, ΝοΒ 2010, 282 ·Περάκης, ΧρηΔικ 2009, 353 ·Πούλου, ΕλλΔνη 2014, 1333 ·Τασίκας, ΔΕΕ 2011, 1019 ·Το ΔΕΕ στην υπόθεση C 58/2018 έκρινε ότι βάσει του άρθρου 5 § 6 της Οδηγίας 2008/48/ΕΚ δεν απαγορεύεται η ρύθμιση κράτους- μέλους που επιβάλλει στους πιστωτικούς φορείς ή στους μεσίτες πιστώσεων την υποχρέωση να αναζητούν, στο πλαίσιο των συμβάσεων πιστώσεων που συνήθως προσφέρουν, το καταλληλότερο είδος και ύψος πίστωσης, λαμβανομένης υπόψη της

πληροφορίες, απαιτούνται πρόσθετες εξηγήσεις με «εξατομικευμένο τρόπο»- «εξατομικευμένο χαρακτήρα»,³²⁶ λαμβάνοντας υπόψιν τις ιδιαιτερότητες του προϊόντος, τις ανάγκες του καταναλωτή, τον σκοπό και τα βασικά χαρακτηριστικά της πιστωτικής σύμβασης. Σε κάθε περίπτωση, το εύρος της υποχρέωσης καθορίζεται *in concreto*, ανάλογα με τις ιδιαιτερότητες κάθε σύμβασης πίστωσης και την αντίληψη κάθε καταναλωτή.³²⁷

Σε αντίθεση με την τυποποιημένη πληροφόρηση, δεν προσδιορίζονται ούτε ο χρόνος ούτε ο τρόπος παροχής αυτών των εξηγήσεων, αλλά επαφίεται στη διακριτική ευχέρεια των κρατών- μελών.³²⁸ Έτσι, από την αιτιολογική σκέψη 27 της Οδηγίας³²⁹, στην οποία εμπεριέχεται η φράση «ενδέχεται να εξακολουθεί να χρειάζεται», από το άρθρο 5 § 6 της Οδηγίας 2008/48/EK, το οποίο αναφέρει ότι «οι πιστωτικοί φορείς και, εφόσον συντρέχει περίπτωση, οι μεσίτες πιστώσεων παρέχουν επαρκείς εξηγήσεις στον καταναλωτή...με επεξήγηση, όπου απαιτείται, των πληροφοριών που παρέχονται πριν από τη σύναψη της σύμβασης σύμφωνα με την παράγραφο 1 του παρόντος άρθρου και με επισήμανση των βασικών χαρακτηριστικών των προτεινόμενων προϊόντων και των συγκεκριμένων επιπτώσεων που μπορεί να έχουν για τον καταναλωτή, συμπεριλαμβανομένων των συνεπειών τυχόν υπερημερίας του καταναλωτή», αλλά και από

οικονομικής κατάστασης του καταναλωτή κατά τον χρόνο σύναψης της σύμβασης και του σκοπού της πίστωσης. ΔΕΕ, *Michel Schyns κατά Belfius Banque SA*, 6.06.2019, C- 58/2018, ECLI:EU:C:2019:467.

³²⁶ Πελένη- Παπαγεωργίου, ΝοΒ 2010, 282 ·Τασίκας, ΔΕΕ 2011, 1022 ·Τζάκας, ΧρηΔικ 2017, 239.

³²⁷ Πούλου, ΕλλΔνη 2014, 1334.

³²⁸ Λιβαδά, ΕυΡυθμΠλ, σελ. 259 ·Στην απόφαση C 449/2013, το Δικαστήριο έκρινε ότι όσον αφορά τις λεπτομέρειες εκπληρώσεως της υποχρέωσης, την οποία έχει ο πιστωτικός φορέας σε θέματα παροχής εξηγήσεων, η § 6 του άρθρου 5 της Οδηγίας 2008/48/EK, αντιθέτως προς την § 1 του άρθρου αυτού, δεν διευκρινίζει τον τρόπο παροχής επαρκών εξηγήσεων στον δανειολήπτη. Επομένως, ούτε από το γράμμα ούτε από τον σκοπό της § 6 προκύπτει ότι οι εξηγήσεις αυτές πρέπει να παρέχονται σε συγκεκριμένο έγγραφο και δεν αποκλείεται τέτοιου είδους εξηγήσεις να μπορούν να δοθούν προφορικά από τον πιστωτικό φορέα στον καταναλωτή, κατά τη διάρκεια συνομιλίας μαζί του. Πάντως, τα κράτη- μέλη μπορούν, σύμφωνα με άρθρο 5 § 6 της Οδηγίας, να διευκρινίζουν την υποχρέωση παροχής επαρκών εξηγήσεων. Συνεπώς, το ζήτημα του τύπου υπό τον οποίο πρέπει να παρασχεθούν στον καταναλωτή οι εξηγήσεις αυτές εμπίπτει στο εθνικό δίκαιο. ΔΕΕ, *CA Consumer Finance SA v Ingrid Bakkaus κλπ.*, 18.12.2014, C-449/2013, ECLI:EU:C:2014:2464.

³²⁹ «Παρά τις πληροφορίες που πρέπει να παρέχονται πριν από τη σύναψη της σύμβασης, ο καταναλωτής ενδέχεται να εξακολουθεί να χρειάζεται πρόσθετη βοήθεια προκειμένου να αποφασίσει ποια σύμβαση πίστωσης, από την ψαλίδα των προτεινόμενων προϊόντων, είναι η πιο κατάλληλη για τις ανάγκες και την οικονομική κατάστασή του. Επομένως, τα κράτη μέλη θα πρέπει να εξασφαλίζουν ότι οι πιστωτικοί φορείς παρέχουν τέτοια βοήθεια όσον αφορά τα πιστωτικά προϊόντα που παρέχουν στον καταναλωτή. Κατά περίπτωση, οι σχετικές πληροφορίες που πρέπει να παρέχονται πριν από τη σύμβαση καθώς και τα βασικά χαρακτηριστικά που παρουσιάζουν τα προτεινόμενα προϊόντα θα πρέπει να εξηγούνται στον καταναλωτή με εξατομικευμένο τρόπο, ούτως ώστε να αντιλαμβάνεται τις ενδεχόμενες συνέπειές τους για την οικονομική του κατάσταση. Αυτό το καθήκον συνδρομής του καταναλωτή θα πρέπει να ισχύει επίσης, κατά περίπτωση, για τους μεσίτες πιστώσεων. Τα κράτη- μέλη θα μπορούσαν να ορίζουν πότε ακριβώς πριν από τη σύναψη της σύμβασης και σε ποιο βαθμό θα πρέπει να παρέχονται εξηγήσεις στον καταναλωτή, λαμβανομένων υπόψη των συγκεκριμένων συνθηκών παροχής της πίστωσης, της ανάγκης βοήθειας του καταναλωτή και της φύσης των μεμονωμένων πιστωτικών προϊόντων». ΔΕΕ, *CA Consumer Finance SA v Ingrid Bakkaus κλπ.*, 18.12.2014, C-449/2013, ECLI:EU:C:2014:2464.

το ταυτόριθμο άρθρο 5 § 6 της ΚΥΑ, στο οποίο εμπεριέχεται η ταυτόσημη φράση «όπου απαιτείται», προκύπτει ότι οι επαρκείς εξατομικευμένες εξηγήσεις παρέχονται όπου είναι αναγκαίες και εφόσον η προσυμβατική τυποποιημένη πληροφόρηση είναι ανεπαρκής για τον συγκεκριμένο δανειολήπτη. Τέλος, αν και δεν εξειδικεύεται ούτε ο τρόπος παροχής αυτών των πληροφοριών στην ΚΥΑ, ως τέτοιος μπορεί να θεωρηθεί η προσωπική συνομιλία με τον καταναλωτή, όπως προκύπτει από τη γραμματική διατύπωση της αιτιολογικής σκέψης 27 της Οδηγίας, η οποία προκρίνει την παροχή εξηγήσεων με «εξατομικευμένο» τρόπο.³³⁰

Η υποχρέωση επαρκών εξηγήσεων βρίσκει νομικό θεμέλιο στο γεγονός ότι και μετά την παροχή τυποποιημένης πληροφόρησης, ο καταναλωτής πρέπει να λάβει περαιτέρω εξατομικευμένη ενημέρωση, ώστε ο ίδιος να αξιολογήσει ποια σύμβαση ανταποκρίνεται στο οικονομικό του προφίλ.³³¹ Το λεγόμενο καθήκον ιδιαίτερης διαφώτισης τοποθετείται στο προσυμβατικό στάδιο και αποτελεί μια εκ του νόμου υποχρέωση³³², που έχει χαρακτηριστεί ως ιδιαίτερη κατηγορία, καθώς ξεπερνά το αναγκαστικού δικαίου περιεχόμενο της υποχρέωσης τυποποιημένης πληροφόρησης και επικεντρώνεται στην παροχή περαιτέρω πληροφοριών, ώστε ο καταναλωτής να αποκτήσει μια συνολική, επαρκής και με ασφάλεια πληροφόρηση.³³³ Με άλλα λόγια, η υποχρέωση παροχής επαρκών εξηγήσεων αποτελεί ένα μέσο προληπτικής προστασίας υπέρ του καταναλωτή έναντι της υπερχρέωσης με τη μορφή ειδικής συνδρομής.³³⁴ Ωστόσο, σε καμία περίπτωση πάντως δεν πρόκειται για έλεγχο σκοπιμότητας του δανεισμού του καταναλωτή από τη μεριά του πιστωτικού φορέα³³⁵ και ούτε ταυτίζεται με την υπηρεσία παροχής συμβουλής καθώς διαφοροποιείται από αυτή.³³⁶

Στο σημείο αυτό αξίζει να αναφέρουμε ότι πριν την εφαρμογή της Οδηγίας 2008/48/EK, από τη διάταξη 197 ΑΚ συνάγεται ότι ο καταναλωτής υποχρεούται να αποκτήσει μόνος του πληροφορίες και ο πιστωτικός φορέας δεν βαρύνεται καταρχάς με την υποχρέωση διαφώτισης³³⁷, παρά μόνον εάν κατά καλή πίστη ο καταναλωτής που βρίσκεται σε πληροφοριακή ασυμμετρία, δικαίως και εύλογα προσδοκούσε τη διαφώτιση

³³⁰ Πελένη-Παπαγεωργίου, Ζητήματα από τις νέες ρυθμίσεις για τις συμβάσεις καταναλωτικής πίστης, 2012, σελ. 204.

³³¹ Πούλου, ΕλλΔνη 2014, 1333 · Τασίκας, ΔΕΕ 2011, 1019.

³³² Τασίκας, ΔΕΕ 2011, 1025.

³³³ Τασίκας, ΔΕΕ 2011, 1019.

³³⁴ Λιβαδά, ΕυρΡυθμΠλ, σελ. 258 · Τασίκας, ΔΕΕ 2011, 1020.

³³⁵ Πούλου, ΕλλΔνη 2014, 1334.

³³⁶ Λιβαδά, ΕυρΡυθμΠλ, σελ. 262.

³³⁷ Βασικό νομοθέτημα του ελληνικού δικαίου είναι και το ΠΔ/ΤΕ 2501/2002, στο οποίο θεσπίζονται κανόνες πληροφόρησης συναλλασσόμενων με τις τράπεζες. · ΑΠ 1738/2013, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ.

από τον πιστωτικό φορέα σχετικά με κινδύνους και δυσμενείς επιπτώσεις εις βάρος του.³³⁸ Εντούτοις, στην ΚΥΑ Ζ1- 699/2010 και στον Ν. 4438/2016 (αντίστοιχα Οδηγίες 2008/48/ΕΚ και 2014/17/ΕΕ) η υποχρέωση επαρκών εξηγήσεων αποτελεί επιτακτικό και προστατευτικό κανόνα υπέρ του καταναλωτή με στόχο την καθοδήγησή του, ώστε αυτός να λάβει τη δικαιοπρακτική του απόφαση.³³⁹

γ) Ευθύνη του πιστωτικού ιδρύματος από την παράβαση υποχρέωσης πληροφόρησης κατά το προσυμβατικό στάδιο

Για την αποκατάσταση της συμβατικής ανισορροπίας που προέρχεται από την ασυμμετρία πληροφόρησης μεταξύ των συμβαλλόμενων μερών, γίνονται προσπάθειες εξισορρόπησης και διαμόρφωσης μηχανισμών προστασίας υπέρ του καταναλωτή.³⁴⁰ Αυτό πράγματι συμβαίνει στις Οδηγίες για την καταναλωτική και ενυπόθηκη πίστη, όπου εισάγεται η υποχρέωση ενημέρωσης τόσο στο προσυμβατικό στάδιο όσο και κατά την εκτέλεση της σύμβασης.³⁴¹ Για τη στοιχειοθέτηση ευθύνης του πιστωτικού ιδρύματος από την παράβαση υποχρέωσης πληροφόρησης, κύριο ρόλο παίζει το νομικό θεμέλιο της διάταξης που προβλέπει την υποχρέωση που παραβιάζεται. Όπως έχει διατυπωθεί, η υποχρέωση ενημέρωσης στις Οδηγίες για την καταναλωτική και ενυπόθηκη πίστη δεν αποτελεί ένα βάρος, αλλά υποχρέωση εκ του νόμου.³⁴²

Σύμφωνα με τα άρθρα 197 και 198 ΑΚ, κατά το προσυμβατικό στάδιο μπορεί να γεννηθεί ευθύνη από διαπραγματεύσεις (άλλως προσυμβατική ευθύνη). Με άλλα λόγια, όπως προαναφέρθηκε στο προσυμβατικό στάδιο δημιουργείται μία σχέση εμπιστοσύνης³⁴³, από την οποία και τα δύο μέρη δεσμεύονται να συμπεριφέρονται καλόπιστα. Η υπαίτια παράβαση αυτής της υποχρέωσης δημιουργεί ευθύνη προς αποκατάσταση της ζημίας. Ανάλογα με τη θέση που παίρνει κανείς σχετικά με τη φύση αυτής της ευθύνης, θα εφαρμοστούν ανάλογα οι διατάξεις είτε της συμβατικής είτε της

³³⁸ *Τασίκας*, ΔΕΕ 2011, 1020.

³³⁹ *Τασίκας*, ΔΕΕ 2011, 1019, 1020 και 1022.

³⁴⁰ *Γεωργιάδης Γ.*, ΧρΙΔ 2008, 865.

³⁴¹ *Πλιαβέσης*, Προστασία, σελ. 17.

³⁴² *Τασίκας*, ΔΕΕ 2011, 1025- 1026.

³⁴³ *Παντελίδου*, ΓενΑρχ, § 8, αρ. 2.

αδικοπρακτικής ευθύνης.³⁴⁴ Ειδικότερα, κατά μία άποψη³⁴⁵ εφαρμόζονται οι διατάξεις τις αδικοπρακτικής ευθύνης. Επιχειρήματα υπέρ της άποψης αυτής αντλούνται από το άρθρο 198 § 1 ΑΚ, που καθιερώνει υποκειμενική ευθύνη, και από την § 2 στην οποία προβλέπεται ότι για την παραγραφή της αξίωσης εφαρμόζεται αναλογικά το άρθρο 937 ΑΚ που αφορά τις αδικοπραξίες. Αντίθετα σύμφωνα με άλλη άποψη³⁴⁶ η προσυμβατική ευθύνη είναι πληρέστερα με την συμβατική ευθύνη με βασικό επιχείρημα ότι η 197 ΑΚ εισάγει ως κριτήριο της συμπεριφοράς που συνεπάγεται την υποχρέωση αποζημίωσης την παραβίαση των αρχών της καλής πίστης που αναπτύσσεται και λειτουργεί σε συμβατικό πεδίο. Η νομολογία³⁴⁷ κάνει έμμεσα δεκτή την άποψη ότι δεν είναι ούτε συμβατική ούτε αδικοπρακτική ευθύνη, αλλά πρόκειται για μια ιδιόμορφη ευθύνη εκ του νόμου, η οποία γεννάται από την ιδιόμορφη σχέση εμπιστοσύνης στο προσυμβατικό στάδιο.

Είναι πιθανό η τράπεζα να παραβιάζει κάποια υποχρέωση είτε με θετική ενέργεια είτε με παράλειψη, όπως συμβαίνει άλλωστε στις πιστωτικές συμβάσεις στις οποίες μπορεί να παραβιάσει την υποχρέωση ενημέρωσης.³⁴⁸ Σε περίπτωση παράβασης της υποχρέωσης πληροφόρησης μπορεί να γεννηθεί ευθύνη αποζημίωσης³⁴⁹, η οποία θα είναι η διαφορά μεταξύ της ζημίας που προκλήθηκε από την πίστωση που καταρτίσθηκε σε σχέση με την σύμβαση που θα συναπτόταν αν ο πιστωτικός φορέας δεν είχε παραλείψει να ενημερώσει τον καταναλωτή. Σε περίπτωση που συναφθεί σύμβαση, η οποία δεν θα

³⁴⁴ Βαθρακοκοίλης, ΕΡΝΟΜΑΚ- Γενικές Αρχές (Άρθρα 1- 286), τόμ. 1, 2001, 197, αρ. 2 ·Καραγκουνίδης, Αρμ 1995, 448 ·Πιτσιρίκος, ΔΕΕ 2012, 442 ·Πούλου, ΕλλΔνη 2014, 1340 ·Ρόκας/ Μικρούλεα/ Λιβαδά, σε Στοιχεία Τραπεζικού Δικαίου, σελ. 571 ·Σκέψη 42 απόφασης Credit Lyonnais. Χασάπης, ΕλλΔνη 5/2015, 1357 ·Ανάλογα με την άποψη που θα υιοθετήσει κανείς, δίνονται απαντήσεις σε βασικά πρακτικά ζητήματα όπως η παραγραφή, η νομική φύση της οφειλόμενης αποζημίωσης, η υπερημερία. ·ΔΕΕ, *LCL Le Crédit Lyonnais SA κατά Fesih Kalhan*, 27.03.2014, C-565/2012, ECLI:EU:C:2014:190.

³⁴⁵ Γεωργιάδης Απ., Γενικές Αρχές Αστικού Δικαίου, 5^η εκδ, 2019, § 34, αρ. 3 ·Παντελίδου, ΓενΑρχ, § 8, αρ. 2 ·Σε περίπτωση πρόκλησης ζημίας στον καταναλωτή από υπαίτια και παράνομη συμπεριφορά του πιστωτικού φορέα μπορεί να γεννηθεί αδικοπρακτική ευθύνη. Η παράλειψη επαρκούς πληροφόρησης του καταναλωτή από τον πιστωτικό φορέα μπορεί να συνιστά παράνομη πράξη εφόσον υφίσταται νομική υποχρέωση για πληροφόρηση του καταναλωτή. Τέτοιου είδους παράλειψη από τον πιστωτικό φορέα συνιστά αμελή συμπεριφορά. Έτσι, ο καταναλωτής έχει το δικαίωμα να ζητήσει αποζημίωση για την περιουσιακή ζημία, δηλαδή τόσο για θετική ζημία όσο και για το διαφυγόν κέρδος καθώς και για μη περιουσιακή ζημία σύμφωνα με το άρθρο 932 ΑΚ. Πούλου, ΕλλΔνη 2014, 1343.

³⁴⁶ Παπαστερίου/ Κλαβανίδου, Δίκαιο Δικ/ξίας, § 27, αρ. 6 ·Φίλιος, Γενικές Αρχές Αστικού Δικαίου, 4^η εκδ., 2011, σελ. 442.

³⁴⁷ ΑΠ 1385/2005, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ ·ΕφΑθ 1404/2014, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ ·ΕφΑτ 34/2020, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ ·ΕφΠειρ 482/2014, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ ·ΕφΠειρ 685/2013, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ ·ΕφΠειρ 645/2012, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ ·ΕφΔωδ 54/2008, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ ·ΠΠρΑθ 1401/2014, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ ·ΠΠρΑθ 3775/2013, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ ·ΠΠρΑθ 793/2012, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ ·ΠΠρΑθ 4083/2011, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ ·ΠΠρΑθ 1952/2011, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ ·ΠΠρΑθ 134/2011, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ ·ΠΠρΘεσσαλ 32772/2007, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ ·ΜΠρΑθ 5399/2013, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ ·ΜΠρΑθ 4402/2013, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ ·ΜΠρΛαμ 45/2010, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ ·ΕιρΚαλυμν 91/2017, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ ·ΕιρΡοδ 226/2014, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ.

³⁴⁸ Γεωργιάδης Γ., ΧρΙΔ 2008, 871.

³⁴⁹ Πούλου, ΕλλΔνη 2014, 1340.

συναπτόταν αν ο καταναλωτής είχε λάβει την προσυμβατική ενημέρωση, η αποζημίωση θα καλύπτει το αρνητικό διαφέρον. Αν όμως, λόγω της πλημμέλειας στο προσυμβατικό στάδιο μταιωθεί η σύναψη σύμβαση, τότε ο καταναλωτής μπορεί να ζητήσει «οιονεί θετικό διαφέρον».³⁵⁰ Κρίσιμο για τον υπολογισμό της αποζημίωσης, είναι να υπολογιστεί η κατάσταση που θα ερχόταν ο καταναλωτής αν είχε λάβει τη σωστή πληροφόρηση.³⁵¹

Σχετικά με το βάρος απόδειξης³⁵² σε περίπτωση μη τήρησης των υποχρεώσεων παροχής εξηγήσεων, η απόφαση CA Consumer Finance³⁵³ επέρριψε αυτό στον πιστωτικό φορέα με στόχο την τήρηση της αρχής της αποτελεσματικότητας. Συγκεκριμένα, αναγνώρισε ότι ο πιστωτικός φορέας φέρει το βάρος απόδειξης εκπλήρωσης³⁵⁴ των προσυμβατικών υποχρεώσεων (παροχή τυποποιημένης πληροφόρησης, παροχή επαρκών εξηγήσεων και αξιολόγηση πιστοληπτικής ικανότητας).³⁵⁵ Σε εθνικό επίπεδο, σε περίπτωση διαπίστωσης παράβασης, ο καταναλωτής φέρει το βάρος επίκλησης της παραβίασης των υποχρεώσεων, ενώ ο πιστωτικός φορέας φέρει το βάρος απόδειξης ότι

³⁵⁰ Παντελίδου, ΓενΑρχ, § 8, αρ. 22 ·Πούλου, ΕλλΔνη 2014, 1330 ·Σπυριδάκης, ΓενΕνοχ, σελ. 281- 282 ·Σταθόπουλος, ΓενΕνοχ, § 8, αρ. 37.

³⁵¹ Καραγκουνίδης, Αρμ 1995, 450 ·Ιδανικά, προτείνεται και το δικαίωμα υπαναχώρησης του καταναλωτή από τη σύμβαση, έτσι ώστε αμφοτέρωτα τα μέρη να υποχρεωθούν να αποδώσουν τις παροχές που κατέβαλαν. Ίσως πάλι θα μπορούσε να ορισθεί και η δυνατότητα ακυρότητας της σύμβασης. Πάντως, το άρθρο 31 του αρχικού σχεδίου του 2002, ως συνέπεια από τη παραβίαση της υποχρέωσης πληροφόρησης προέβλεπε την απαλλαγή του πελάτη από την υποχρέωση αποπληρωμής της πίστωσης με τόκο. Τασίκας, ΔΕΕ 2011, 1025 επ..

³⁵² Το βάρος απόδειξης ότι εκπληρώθηκε προσηκόντως η προσυμβατική ενημέρωση και η αξιολόγηση πιστοληπτικής ικανότητας βαραίνει τον πιστωτικό φορέα. Βαλμαντώνης, Παρατηρήσεις στην ΔΕΕ υπόθ. C- 449/2013 απόφ. της 18.12. 2014- Σύμβαση καταναλωτικής πίστης και κατανομή του βάρους απόδειξης: Το Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης διευκρινίζει τις υποχρεώσεις, ΕδΑΔΠολΔ 1/2016, 96.

³⁵³ Το Δικαστήριο στην υπόθεση C- 449/2013 αποφάνθηκε ότι οι διατάξεις της Οδηγίας 2008/48/ΕΚ έχουν την έννοια ότι αφενός αντιτίθενται σε εθνική ρύθμιση σύμφωνα με την οποία ο καταναλωτής φέρει το βάρος αποδείξεως της μη εκπληρώσεως των υποχρεώσεων, οι οποίες επιβάλλονται από τα άρθρα 5 και 8 της Οδηγίας 2008/48/ΕΚ, και αφετέρου αντιτίθενται στο ότι, λόγω της τυποποιημένης ρήτρας, ο δικαστής μπορεί να κρίνει ότι ο καταναλωτής αναγνώρισε την πλήρη και ορθή εκτέλεση των προσυμβατικών υποχρεώσεων του πιστωτικού φορέα, καθόσον η ρήτρα αυτή συνεπιφέρει αντιστροφή του βάρους αποδείξεως της εκπληρώσεως των υποχρεώσεων αυτών, δυνάμενη να διακυβεύσει την αποτελεσματικότητα των αναγνωριζομένων από την Οδηγία 2008/48/ΕΚ δικαιωμάτων. Τέλος, για το άρθρο 5 § 6 της Οδηγίας 2008/48/ΕΚ αποφάνθηκε ότι αυτό έχει την έννοια ότι καιτοι δεν αντιτίθεται στην εκ μέρους του πιστωτικού φορέα παροχή επαρκών εξηγήσεων στον καταναλωτή πριν από την εκτίμηση της οικονομικής καταστάσεως, ο έλεγχος της πιστοληπτικής ικανότητας του καταναλωτή ενδέχεται να απαιτεί προσαρμογή των παρεχόμενων επαρκών εξηγήσεων, οι οποίες πρέπει να κοινοποιούνται στον καταναλωτή σε εύθετο χρόνο, πριν από την υπογραφή της συμβάσεως πιστώσεως, χωρίς ωστόσο να απαιτείται η σύνταξη συγκεκριμένου εγγράφου. ΔΕΕ, CA Consumer Finance SA v Ingrid Bakkaus κλπ., 18.12.2014, C-449/2013, ECLI:EU:C:2014:2464.

³⁵⁴ Αν και το ΔΕΕ επισήμανε ότι η Οδηγία για την καταναλωτική πίστη δεν κάνει καμία αναφορά στο βάρος απόδειξης, δεν πρέπει να παραλείπεται η ρύθμιση του άρθρου 5 § 1, η οποία ορίζει ότι «ο πιστωτικός φορέας θεωρείται ότι έχει εκπληρώσει...». Βαλμαντώνης, ΕδΑΔΠολΔ 2016, 95 ·«Τεκμήριο εκπλήρωσης». Δεσποτίδου, Παροχή, σελ. 47.

³⁵⁵ Χασάπης, ΕλλΔνη 2015, 1350 ·Η υπογραφή και παραλαβή προδιατυπωμένων όρων στα στεγαστικά δάνεια σε ελβετικό φράγκο δεν αποτελεί ορθή εκπλήρωση των προσυμβατικών υποχρεώσεων. ΜΠρΛαμ 134/2015, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ ·ΜΠρΛαμ 163/2015, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ ·ΜΠρΛαμ 320/2015, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ ·ΜπρΑθ 4481/2015, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ.

δεν παραβίασε τις υποχρεώσεις για τον σχηματισμό πλήρους δικανικής πεποίθησης.³⁵⁶ Ωστόσο, απαιτείται διάπλαση του εθνικού δικαίου σύμφωνα με την Οδηγία μέσα από την εφαρμογή του άρθρου 338 § 1 ΚΠολΔ, σύμφωνα με το οποίο κάθε διάδικος οφείλει να αποδείξει τα πραγματικά περιστατικά που στηρίζουν το αίτημά του, δηλαδή φέρει το βάρος απόδειξης των ευνοϊκών γεγονότων που προϋποτίθενται για την εφαρμογή ευνοϊκών κανόνων δικαίου. Τέλος, η Οδηγία δεν κάνει ρητή πρόβλεψη στις κυρώσεις σε περίπτωση παράβασης, αλλά αυτό επαφίεται στην αρμοδιότητα του εθνικού νομοθέτη.³⁵⁷

Συνοπτικά λοιπόν, η παραβίαση μπορεί να επισύρει ανά περίπτωση αρχικά την εφαρμογή των άρθρων 197,198 ΑΚ και, ανά περίπτωση, των 147 επ., 914 και 919 ΑΚ, καθώς και των αντίστοιχων ρυθμίσεων του Ν. 2251/1994 για τον έλεγχο κύρους της σύμβασης.³⁵⁸

2.2.2. Υποχρέωση πληροφόρησης κατά τη διάρκεια της πιστωτικής σύμβασης

Εν συνεχεία, με στόχο την έγκαιρη ενημέρωση και προσαρμογή του δανειολήπτη στα νέα οικονομικά δεδομένα, στο άρθρο 11 της ΚΥΑ Ζ1- 699/2010 (άρθρο 11 της Οδηγίας 2008/48/ΕΚ) και στο άρθρο 26 § 1 του Ν. 4438/2016 (άρθρο 27 § 1 της Οδηγίας 2014/17/ΕΕ) προβλέπεται η ενημέρωσή του σε περίπτωση μεταβολής του χρεωστικού επιτοκίου πριν την έναρξη ισχύος του νέου επιτοκίου, η ενημέρωσή του σε περίπτωση σύμβασης με δυνατότητα υπερανάλιψης ή σε περίπτωση σύμβασης ανοίγματος τρέχοντος λογαριασμού, εφόσον προβλέπεται δυνατότητα υπέρβασης.

Ειδικότερα, στο άρθρο 11 § 1 της ΚΥΑ Ζ1- 699/2010 (άρθρο 11 § 1 της Οδηγίας 2008/48/ΕΚ) και στο άρθρο 26 § 1 του Ν. 4438/2016 (άρθρο 27 § 1 της Οδηγίας 2014/17/ΕΕ) προβλέπεται ενημέρωση του καταναλωτή σε περίπτωση σύμβασης πίστωσης με κυμαινόμενο επιτόκιο (όχι επί σταθερού³⁵⁹). Ο καταναλωτής, λοιπόν, πληροφορείται εγγράφως ή με άλλο σταθερό μέσο για τη μεταβολή του χρεωστικού επιτοκίου πριν την έναρξη ισχύος του νέου, ώστε να μπορεί να παρακολουθεί τις τροποποιήσεις και να υπολογίζει το νέο επιτόκιο.³⁶⁰ Με τον τρόπο αυτό επιτυγχάνεται η πληρέστερη διαφάνεια και η έγκαιρη ενημέρωση του καταναλωτή. Ωστόσο, δεν προσδιορίζεται το ακριβές χρονικό σημείο το οποίο πρέπει να παρέχεται η περιοδική

³⁵⁶ Άρθρο 5 § 1 και § 6 της ΚΥΑ. Ζ1-699/2010.

³⁵⁷ Μουτσιούλη, ΠειρΝομ 2011, 271 ·Χασάπης, ΕλλΔνη 2015, 1351.

³⁵⁸ Μουτσιούλη, ΠειρΝομ 2011, 271.

³⁵⁹ Προκύπτει ερμηνευτικά από τα άρθρα 11§ 1 και 12 § 1 καθώς όταν το επιτόκιο είναι σταθερό, δεν τίθεται ζήτημα μεταβολής.

³⁶⁰ Άρθρα 11 της ΚΥΑ Ζ1- 699/2010 (άρθρο 11 της Οδηγίας 2008/48/ΕΚ) και 26 § 1 του Ν. 4438/2016 (άρθρο 27 § 1 της Οδηγίας 2014/17/ΕΕ) ·Αναλυτικότερα βλ. Λιβαδά, ΕυρΡυθμΠλ, σελ. 249-250.

πληροφόρηση, αλλά αυτό μπορεί να συμφωνείται ειδικά στη σύμβαση.³⁶¹ Επίσης, έχει διατυπωθεί η άποψη ότι η εκ των προτέρων ενημέρωση του καταναλωτή για τη μεταβολή του επιτοκίου μπορεί να συνιστά υπέρμετρη επιβάρυνση για το πιστωτικό ίδρυμα.³⁶² Τέλος, οι διατάξεις που αφορούν την πληροφόρηση για τη μεταβολή του χρεωστικού επιτοκίου ισχύουν με την επιφύλαξη τυχόν διατάξεων του κράτους- μέλους που ενδέχεται να καθορίζουν όρους ή συνέπειες μεταβολών του επιτοκίου.³⁶³

Όπως προαναφέρθηκε, στο άρθρο 12 § 1 της ΚΥΑ Ζ1- 699/2010 (άρθρο 12 § 1 της Οδηγίας 2008/48/EK) προβλέπεται η πληροφόρηση κατά τη διάρκεια της σύμβασης πίστωσης με τη μορφή υπερανάλυσης. Και σε αυτή την περίπτωση, προβλέπεται η έγγραφη ή με άλλο σταθερό μέσο περιοδική ενημέρωση του καταναλωτή σχετικά με την περίοδο που αναφέρεται η ανάλυση του λογαριασμού, τα ποσά και ποιες ημερομηνίες τα ανέλαβε ο καταναλωτής, το προηγούμενο υπόλοιπο από την ανάλυση, αλλά και το νέο υπόλοιπο, ποια ποσά κατέβαλε και πότε, το χρεωστικό επιτόκιο που εφαρμόζεται, τυχόν επιβαρύνσεις ή ελάχιστο καταβλητέο ποσό.³⁶⁴ Ένα στοιχείο που δεν προσδιορίζεται είναι η συχνότητα της πληροφόρησης. Ωστόσο, επισημαίνεται ότι αυτή θα πρέπει να γίνεται ανά τακτά διαστήματα και όχι μόνο όταν παρατηρούνται κινήσεις του λογαριασμού.³⁶⁵

Με στόχο την έγκαιρη ενημέρωση του καταναλωτή, στην περίπτωση υπέρβασης σε σύμβαση ανοίγματος τρέχοντος λογαριασμού, στο άρθρο 18 § 1 της ΚΥΑ (άρθρο 18 § 1 της Οδηγίας 2008/48/EK) προβλέπεται επίσης η υποχρέωση πληροφόρησης του καταναλωτή. Ιδιαίτερα, η ενημέρωσή του πρέπει να αφορά στοιχεία σχετικά με το χρεωστικό επιτόκιο, που είναι συνήθως υψηλό σε περιπτώσεις υπέρβασης, με τους όρους που ρυθμίζουν το επιτόκιο και κάθε δείκτη και με την αναφορά ή επιβάρυνση που εφαρμόζεται στο αρχικό επιτόκιο. Όπως και στην περίπτωση της υπερανάλυσης, έτσι και σε αυτή την περίπτωση προβλέπεται ως τρόπος ενημέρωσης ο έγγραφος ή κάθε άλλο σταθερό μέσο, ενώ ως χρόνος προβλέπεται η τακτική βάση ενημέρωσης.³⁶⁶ Τέλος, σε

³⁶¹ Λιβαδά, ΕυρΡυθμΠλ, σελ. 250.

³⁶² Λιβαδά, ΕυρΡυθμΠλ, σελ. 250.

³⁶³ Στην Ελλάδα, ενδεικτικό παράδειγμα αποτελεί η διάταξη ε' της § 1 του Γ' κεφαλαίου, η οποία αναφέρει: «Στην περίπτωση μονομερούς τροποποίησης των όρων της σύμβασης, όπου αυτή επιτρέπεται, γνωστοποιούν στους αντισυμβαλλόμενους τις σχετικές μεταβολές των αρχικών όρων είτε με γενική είτε με εξατομικευμένη ενημέρωση και προαναγγέλλουν και στις δύο περιπτώσεις την ημερομηνία έναρξης εφαρμογής των νέων όρων. Παρέχεται προθεσμία τουλάχιστον 30 ημερών για την αποδοχή των όρων ή την καταγγελία της σύμβασης, βάσει των σχετικών όρων της σύμβασης που θα πρέπει να έχουν διατυπωθεί με τρόπο σαφή και κατανοητό.». Τράπεζα της Ελλάδος- Ευρωσύστημα, Πράξη Διοικητή αριθμ. 2501/31. 10. 2002, Ανάκτηση από: <https://www.bankofgreece.gr/> · Βλ. περαιτέρω διευκρινίσεις απόφ. ΕΠΙΘ 178/3/2004 § 5 εδ. β' και απόφ. ΕΠΙΘ 234/20/2006 § 1. Ανάκτηση από: <https://www.bankofgreece.gr/>.

³⁶⁴ Λιβαδά, ΕυρΡυθμΠλ, σελ. 253.

³⁶⁵ Λιβαδά, ΕυρΡυθμΠλ, σελ. 254.

³⁶⁶ Λιβαδά, ΕυρΡυθμΠλ, σελ. 254.

περίπτωση σημαντικής³⁶⁷ υπέρβασης, ο δανειολήπτης πληροφορείται με έναν από τους ανωτέρω τρόπους σχετικά με την υπέρβαση το σχετικό ποσό, το χρεωστικό επιτόκιο και τυχόν ποινές, επιβαρύνσεις ή τόκους υπερημερίας.³⁶⁸

2.2.3. Το φαινόμενο της υπερπληροφόρησης

Πρόβλημα όμως δημιουργείται όταν ο καταναλωτής λαμβάνει περισσότερες πληροφορίες από εκείνες που μπορεί να επεξεργαστεί. Αυτό δεν σημαίνει σαφώς ότι οι πληροφορίες που λαμβάνει είναι πάντοτε πλήρεις, ούτε ότι διαθέτει απεριόριστες δυνατότητες να τις επεξεργαστεί. Το άτομο ερχόμενο αντιμέτωπο με έναν μεγάλο όγκο πληροφοριών που αδυνατεί να επεξεργαστεί, ουσιαστικά παραιτείται από το δικαίωμα να κατανοήσει όλες τις πληροφορίες και τελικώς το γνωστικό του πεδίο περιορίζεται συγκριτικά με το αν λάμβανε μικρότερο όγκο πληροφοριών. Έτσι, δημιουργείται μια δυσανάλογη κατάσταση που από τη μία πλευρά υπάρχει μια μεγάλη ποσότητα πληροφοριών³⁶⁹ και από την άλλη πλευρά ο καταναλωτής επιδεικνύει την αδυναμία του να τις επεξεργαστεί. Το φαινόμενο αυτό ονομάζεται *information overload* και προσεγγίζεται οικονομικά με το νόμο της φθίνουσας οριακής απόδοσης της πληροφορίας, δείχνοντας ότι από ένα σημείο και έπειτα μία επιπλέον πληροφορία φθίνει σε σχέση με το κόστος απόκτησης και επεξεργασίας της.³⁷⁰

Εντύπωση, ωστόσο, προκαλεί το γεγονός ότι παρόλο που η υπερβολική πληροφόρηση δεν βοηθά τον καταναλωτή, εκείνος δεν το αντιλαμβάνεται και θεωρεί ότι κάθε επιπλέον πληροφορία έχει αξία, ενώ μια απλοποιημένη πληροφόρηση πλέον δεν τον ικανοποιεί. Με άλλα λόγια, παρατηρείται υπερτίμηση της αξίας της πληροφορίας.³⁷¹ Για την αντιμετώπιση αυτού του φαινομένου, ο καταναλωτής, παρόλο τον όγκο πληροφοριών που έχει στη διάθεσή του, ασυνείδητα αναπτύσσει ορισμένες στρατηγικές, όπως η επιλεκτική επεξεργασία των πληροφοριών, ώστε να τις περιορίσει σε εκείνες που τελικά θεωρεί πιο σημαντικές. Κατά τη διαδικασία επιλογής των σημαντικών για εκείνον πληροφοριών, ο καταναλωτής χρησιμοποιεί ευρετικές μεθόδους, όπως η μέθοδος της αντιπροσωπευτικότητας ή της διαθεσιμότητας. Η πρώτη είναι μια μέθοδος σύγκρισης του κύριου χαρακτηριστικού αγνοώντας τα υπόλοιπα, ενώ η δεύτερη αποτελεί μια μέθοδο μνήμης, δηλαδή ο καταναλωτής επιλέγει με βάση τις διαθέσιμες στη μνήμη του κρίσεις.

³⁶⁷ Για το αν μια υπέρβαση είναι σημαντική, εκτιμώνται συγκεκριμένα χαρακτηριστικά και μάλιστα το ποσό της υπέρβασης σε συνδυασμό με το οικονομικό προφίλ του δανειολήπτη.

³⁶⁸ Λιβαδά, ΕυρΡυθμΠλ, σελ. 255.

³⁶⁹ Περάκης, ΧρηΔικ 2009, 353.

³⁷⁰ Πούλου, ΕλλΔνη 2014, 1335.

³⁷¹ Πούλου, ΕλλΔνη 2014, 1335.

Αν και πολλές φορές οι ευρετικές μέθοδοι μπορούν να επιλύσουν το πρόβλημα της υπερπληροφόρησης, άλλες φορές δύνανται να οδηγήσουν σε γνωστικές προκαταλήψεις.³⁷²

2.2.4. Υποχρέωση εκτίμησης της πιστοληπτικής ικανότητας

Σε μία αγορά που κυριαρχούν συμβάσεις πιστώσεων, σκόπιμο είναι να αποφεύγεται ο ανεύθυνος δανεισμός μέσα από την προαγωγή υπεύθυνων πρακτικών³⁷³ των πιστωτικών ιδρυμάτων³⁷⁴ όπως π.χ. ενημέρωση του καταναλωτή ή η προειδοποίηση σχετικά με τον κίνδυνο μη αποπληρωμής του δανείου. Άμεση σύνδεση με την αρχή του υπεύθυνου δανεισμού έχει η αξιολόγηση της πιστοληπτικής ικανότητας του καταναλωτή, η οποία αποτελεί προσυμβατική νομική υποχρέωση του πιστωτικού φορέα και λειτουργεί προστατευτικά υπέρ του καταναλωτή. Η παράλειψη διενέργειας ελέγχου της πιστοληπτικής ικανότητας εξισώνεται με ανεύθυνο δανεισμό. Για τον λόγο αυτό, καλούνται τα κράτη- μέλη να διασφαλίσουν ότι τα πιστωτικά ιδρύματα οφείλουν να αξιολογούν την πιστοληπτική ικανότητα των καταναλωτών πριν τη σύναψη της σύμβασης πίστωσης³⁷⁵, δηλαδή να τηρούν την αρχή του υπεύθυνου δανεισμού, λειτουργεί προληπτικά έναντι της υπερχρέωσης.³⁷⁶ Η υποχρέωση αξιολόγησης της πιστοληπτικής ικανότητας ως ειδικότερη έκφραση της αρχής του υπεύθυνου δανεισμού προβλέφθηκε αρχικά στην Οδηγία για 2008/48/EK και αργότερα στην Οδηγία 2014/17/EE.

α) Άρθρα 8 & 9 της ΚΥΑ Ζ1- 699/2010

(άρθρα 8 & 9 της Οδηγίας 2008/48/EK)

Στα άρθρα 8 και 9 της ΚΥΑ Ζ1- 699/2010 (άρθρα 8 και 9 της Οδηγίας 2008/48/EK) προσδιορίζεται³⁷⁷ η υποχρέωση του πιστωτικού φορέα αξιολόγησης

³⁷² Πούλου, ΕλλΔνη 2014, 1336.

³⁷³ Περάκης, ΧρηΔικ 2009, 353, 355.

³⁷⁴ Αιτιολογική σκέψη 26 του Προοιμίου της Οδηγίας. Πελένη- Παπαγεωργίου, σε Τιμ. Τόμ. Ρόκα, σελ. 786 επ. · Cherednychenko & Meindertsmā. (2019). Irresponsible Lending in the Post-Crisis Era: Is the EU Consumer Credit Directive Fit for Its Purpose? Journal of Consumer Policy. 485.

³⁷⁵ Πελένη- Παπαγεωργίου, σε Τιμ. Τόμ. Ρόκα, σελ. 786 επ. · Πελένη- Παπαγεωργίου, ΝοΒ 2010, 282.

³⁷⁶ Λιβαδά, ΧρηΔικ 2012, 203- 204 · Λιβαδά, ΕυρΡυθμΠλ, σελ. 321 · Πελένη- Παπαγεωργίου, σε Τιμ. Τόμ. Ρόκα, σελ. 786 επ. · Πελένη- Παπαγεωργίου, ΝοΒ 2010, 282 · Cherednychenko & Meindertsmā. (2019). Irresponsible Lending in the Post-Crisis Era: Is the EU Consumer Credit Directive Fit for Its Purpose?. Journal of Consumer Policy. 487.

³⁷⁷ Πιο λακωνικά σε σχέση με την Οδηγία για την ενυπόθηκη πίστη. Λιβαδά, σε Τιμ. Τόμ. Αλεξανδρίδου, σελ. 366.

πιστοληπτικής ικανότητας του καταναλωτή³⁷⁸ (*responsible lending*)³⁷⁹ βάσει επαρκών³⁸⁰ στοιχείων που είτε παρέχονται στο προσυμβατικό στάδιο από τον ίδιο τον καταναλωτή³⁸¹ (ή τα έχει παραχωρήσει κατά τη διάρκεια μακροχρόνιας συναλλακτικής σχέσης τους), είτε κατόπιν έρευνας του ίδιου του πιστωτικού ιδρύματος σε βάση δεδομένων³⁸², πριν την σύναψη της σύμβασης, αλλά και πριν από κάθε αύξηση του συνολικού ποσού της πίστωσης.³⁸³

Ειδικότερα, στη διατύπωση της Οδηγίας για την καταναλωτική πίστη δεν ορίζονται ποια είναι τα επαρκή στοιχεία τα οποία πρέπει να ζητήσει το πιστωτικό ίδρυμα από τον υποψήφιο δανειολήπτη.³⁸⁴ Ωστόσο, αν και στο άρθρο 8 της Οδηγίας καθιερώνεται ότι η υποχρέωση αξιολόγησης της πιστοληπτικής ικανότητας σε βάσεις δεδομένων γίνεται «εν ανάγκη³⁸⁵», ο Έλληνας νομοθέτης κατά τη μεταφορά της εν λόγω διάταξης στο εσωτερικό καθιέρωσε ότι η έρευνα σε βάση δεδομένων είναι υποχρεωτική (άρθρο 8 § 1 της ΚΥΑ). Επίσης, σύμφωνα με την § 2 του ίδιου άρθρου της ΚΥΑ (άρθρο 8 § 2 της Οδηγίας 2008/48/EK) και στην περίπτωση που μετά τη σύναψη της σύμβασης πίστωσης, τα μέρη συμφωνήσουν την τροποποίηση του συνολικού ποσού της πίστωσης, πάλι ο πιστωτικός φορέας υποχρεούται να προσαρμόσει τα στοιχεία που διαθέτει σχετικά με τον καταναλωτή και να αξιολογήσει την πιστοληπτική του ικανότητα εκ νέου.³⁸⁶ Συγκεντρωτικά, λοιπόν, οι βασικοί πυλώνες της αξιολόγησης της πιστοληπτικής ικανότητας είναι δύο, πρώτος πυλώνας η λήψη πληροφόρησης από τον καταναλωτή, την

³⁷⁸ Βενιέρης/ Κατσάς, Εφαρμογή, σελ. 73 ·Λιβαδά, σε Τιμ. Τόμ. Αλεξανδρίδου, σελ. 363 ·Ρόκας/ Μικρουλέα/ Λιβαδά, σε Στοιχεία Τραπεζικού Δικαίου, σελ. 572 ·Σάλιαρης, ΔΕΕ 2011, 1087 ·ΕυρΑλεξανδρούπολης 485/2013, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ.

³⁷⁹ Αλεξάκης/ Καλφάογλου, Κανονιστικό Πλαίσιο, σελ. 340 ·Κλαβανίδου, σε Ευρωπαϊκό Τραπεζικό Δίκαιο, σελ. 41 ·Λιβαδά, ΧρηΔικ 2012, 205 επ. ·Πελένη- Παπαγεωργίου, ΝοΒ 2010, 282 ·North & Wilson. (2018). Supervision of the Responsible Lending Regimes: Evidence, Theory, Analysis & Reforms. 5- 6.

³⁸⁰ “Sufficient”. Χασάπης, ΕλλΔνη 2015, 1354.

³⁸¹ «Κατά περίπτωση». Περάκης, ΧρηΔικ 2009, 357 ·Σάλιαρης, ΔΕΕ 2011, 1087 ·Ρόκας/ Μικρουλέα/ Λιβαδά, σε Στοιχεία Τραπεζικού Δικαίου, σελ. 572.

³⁸² Δούβλης, Ελληνικό Δημόσιο vs Ιδιωτών Δανειστών, ΔΕΕ 12/2013, 1114 ·Κλαβανίδου, σε Ευρωπαϊκό Τραπεζικό Δίκαιο, σελ. 39, 43 ·Λιβαδά, ΧρηΔικ 2012, 205 ·Πελένη- Παπαγεωργίου, ΝοΒ 2010, 282 ·Λιβαδά, σε ΔίκΠροστΚατ, σελ. 952 ·Λιβαδά, ΕυρΡυθμΠλ, σελ. 321 ·Περάκης, ΧρηΔικ 2009, 357 ·Ρόκας/ Μικρουλέα/ Λιβαδά, σε Στοιχεία Τραπεζικού Δικαίου, σελ. 572 ·Τασίκας, Η υποχρέωση του πιστωτικού φορέα για αξιολόγησης της πιστοληπτικής ικανότητας του καταναλωτή στην παροχή καταναλωτικής πίστης, ΝοΒ 59/2011, 2285.

³⁸³ Κλαβανίδου, σε Ευρωπαϊκό Τραπεζικό Δίκαιο, σελ. 39 ·Λιβαδά, σε Τιμ. Τόμ. Αλεξανδρίδου, σελ. 366 ·Περάκης, ΧρηΔικ 2009, 353 ·Τασίκας, ΝοΒ 2011, 2285.

³⁸⁴ Λιβαδά, σε Τιμ. Τόμ. Αλεξανδρίδου, σελ. 367 ·Λιβαδά, ΧρηΔικ 2012, 206 ·Ρόκας/ Μικρουλέα/ Λιβαδά, σε Στοιχεία Τραπεζικού Δικαίου, σελ. 572 ·Τασίκας, ΝοΒ 2011, 2285 ·Δεν προσδιορίζονται ποια είναι τα επαρκή στοιχεία που πρέπει να αναζητήσει (sufficient information). Χασάπης, ΕλλΔνη 2015, 1354.

³⁸⁵ Λιβαδά, σε Τιμ. Τόμ. Αλεξανδρίδου, σελ. 367 ·Λιβαδά, ΧρηΔικ 2012, 206 ·Λιβαδά, ΕυρΡυθμΠλ, σελ. 321 ·Περάκης, ΧρηΔικ 2009, 357 ·“Where necessary”. Χασάπης, ΕλλΔνη 2015, 1355 ·Ψυχομάνης, Τραπεζικό Δίκαιο, σελ. 205.

³⁸⁶ Αναλυτικότερα βλ. Λιβαδά, ΧρηΔικ 2012, 205 ·Λιβαδά, σε ΔίκΠροστΚατ, σελ. 952.

οποία αναζητά ο πιστωτικό φορέας και δεύτερος η αναζήτηση στοιχείων σε βάση δεδομένων.³⁸⁷

Αν και οι όροι πιστοληπτική ικανότητα³⁸⁸ και φερεγγυότητα χρησιμοποιούνται συνήθως στην νομική επιστήμη ως ταυτόσημοι, θα πρέπει να γίνει εννοιολογικός διαχωρισμός. Από την μία πλευρά, η φερεγγυότητα αναφέρεται σε υποκειμενικά χαρακτηριστικά του δανειολήπτη, δηλαδή που αφορούν τον χαρακτήρα του, όπως για παράδειγμα η προθυμία να αποπληρώσει το δάνειο, ενώ από την άλλη πλευρά, η πιστοληπτική ικανότητα αναφέρεται σε αντικειμενικά στοιχεία του δανειολήπτη, δηλαδή οικονομικά ή προσωπικά του στοιχεία, όπως π.χ. εισόδημα ή αριθμός τέκνων.³⁸⁹ Από αυτή τη σκοπιά, αξιοπρόσεκτο είναι ότι ενώ στο άρθρο 8 § 1 της Οδηγίας 2008/48/ΕΚ αναφέρεται σε έλεγχο της πιστοληπτικής ικανότητας, στο άρθρο 8 § 1 της ΚΥΑ Ζ1-699/2010 εμπεριέχεται και η φερεγγυότητα. Από την παράθεση των δύο εννοιών γίνεται λοιπόν αντιληπτό ότι αν ο έλεγχος στοχεύει στην προστασία των συμφερόντων της τράπεζας και, εν γένει, στη σταθερότητα του χρηματοπιστωτικού συστήματος θα πρέπει να ελέγχεται τόσο η πιστοληπτική ικανότητα όσο και η φερεγγυότητα. Αν όμως, ο έλεγχος επιδιώκεται στο πλαίσιο της αρχής του υπεύθυνου δανεισμού με στόχο την προστασία του καταναλωτή, ενδιαφέρει μόνο η εκτίμηση της πιστοληπτικής ικανότητας διότι π.χ. η κακοβουλία του δανειολήπτη να αποπληρώσει την πίστωση δεν φαίνεται να σχετίζεται με την αποτροπή του κινδύνου υπερχρέωσης. Έτσι, ορθότερο είναι να σκεφτούμε τον σκοπό που επεδίωξε ο Έλληνας νομοθέτης με την παρούσα διάταξη, από τον οποίο προκύπτει ότι αυτός είναι ο έλεγχος των αντικειμενικών στοιχείων του υποψήφιου δανειολήπτη και άρα της πιστοληπτικής ικανότητας.³⁹⁰

Μέχρι σήμερα, για την εκτίμηση της φερεγγυότητας του δανειολήπτη χρησιμοποιείται η στατιστική - μαθηματική μέθοδος, αυτοπροσωποποιημένη μέθοδος 'credit scoring', κατά την οποία ο υποψήφιος δανειολήπτης κατατάσσεται βάσει προσωπικών και δημογραφικών στοιχείων με αλγόριθμους σε μια ευρύτερη

³⁸⁷ Λιβαδά, σε ΔίκΠροστΚατ, σελ. 952 · Λιβαδά, σε Τιμ. Τόμ. Αλεξανδρίδου, σελ. 366 · Λιβαδά, ΧρηΔικ 2012, 205.

³⁸⁸ Η πιστοληπτική ικανότητα εμπεριέχει την «πιστοληπτική αξιοπιστία εν στενή έννοια», η οποία έχει υποκειμενική διάσταση (προσωπικές ιδιότητες του δανειολήπτη), και την «πιστοληπτική ικανότητα» με την αντικειμενική διάσταση (οικονομικές συνθήκες του δανειολήπτη για την αποπληρωμή του δανείου). Αντίστοιχα, η τραπεζική πρακτική διαχωρίζει δύο ομάδες στοιχείων για την αξιολόγηση της πιστοληπτικής ικανότητας, τα υποκειμενικά και αντικειμενικά στοιχεία. Τα πρώτα αφορούν την προσωπικότητα, το επαγγελματικό περιβάλλον του καταναλωτή, ενώ τα δεύτερα αφορούν τα οικονομικά δεδομένα του, όπως το ύψος του μισθού, των εισοδημάτων, των εξόδων σε σχέση με την πιθανολόγηση να αποπληρώσει το δάνειο. Χιωτέλλης, Προσωπικά δεδομένα και πιστοληπτική ικανότητα, ΧρηΔικ 3/2010, 304.

³⁸⁹ Κλαβανίδου, σε Ευρωπαϊκό Τραπεζικό Δίκαιο, σελ. 44- 45.

³⁹⁰ Κλαβανίδου, σε Ευρωπαϊκό Τραπεζικό Δίκαιο, σελ. 44- 45.

πληθυσμιακή ομάδα π.χ. δημόσιοι υπάλληλοι.³⁹¹ Από την ένταξη αυτή προκύπτει ένας αριθμός credit score, ο οποίος όσο μικρότερος είναι ο αριθμός, τόσο μεγαλύτερη είναι η πιστοληπτική ικανότητα του μελλοντικού δανειολήπτη.³⁹² Σε κάθε περίπτωση πάντως, τόσο αυτή όσο και οι λοιπές μέθοδοι εκτίμησης πιστοληπτικής ικανότητας χρησιμοποιούν εσωτερικές και εξωτερικές πηγές, δηλαδή στοιχεία που αναφέρει ο ίδιος ο δανειολήπτης (εσωτερικές πηγές) και στοιχεία που είναι καταχωρημένα σε βάσεις επιχειρήσεων και οργανισμών που έχουν ως κύριο αντικείμενο τη συλλογή και επεξεργασία των δεδομένων (εξωτερικές πηγές)³⁹³

Στην ΚΥΑ Ζ1-699/2010 οι έννοιες της αξιολόγησης της πιστοληπτικής ικανότητας και της πολιτικής υπεύθυνων πρακτικών δανεισμού παρουσιάζονται εντελώς αόριστα.³⁹⁴ Πιο συγκεκριμένα, σε κανένα σημείο δεν προσδιορίζονται τα στοιχεία τα οποία πρέπει να αναζητά ο πιστωτικός φορέας ώστε να συμμορφωθεί στην επιβαλλόμενη υποχρέωση της αξιολόγησης της πιστοληπτικής ικανότητας.³⁹⁵ Έτσι, ο πιστωτικός φορέας φέρει το βάρος³⁹⁶ να επιλέξει ποια μέσα θα χρησιμοποιήσει και να αποδείξει ότι ενήργησε ως όφειλε.³⁹⁷ Ωστόσο, θα μπορούσε να αντιταχθεί το επιχείρημα ότι η αοριστία προσδιορισμού των μέσων που πρέπει να χρησιμοποιήσει ο πιστωτικός φορέας κατά τον έλεγχο δεν συνάδει με την εξατομικευμένη αντιμετώπιση του κάθε δανειολήπτη. Κατά αυτή την άποψη³⁹⁸, ο πιστωτικός φορέας θα πρέπει να είναι ελεύθερος να κρίνει ανάλογα των ατομικών περιστάσεων τι είδους και τι έκταση πληροφόρηση πρέπει να αναζητήσει.

Αξιοσημείωτο πάντως είναι ότι η παραβίαση της υποχρέωσης επιφέρει συνέπειες μόνο για τον πιστωτικό φορέα και όχι για τον καταναλωτή, για τον οποίο δεν φαίνεται να στοιχειοθετείται ειδική ευθύνη ως υπεύθυνου δανειολήπτη.³⁹⁹ Σε αυτό το σημείο

³⁹¹ Λιβαδά, ΧρηΔικ 2012, 209 · Χιωτέλλης, ΧρηΔικ 2010, 304- 305.

³⁹² Χιωτέλλης, ΧρηΔικ 2010, 304- 305.

³⁹³ Παράδειγμα εξωτερικής πηγής στην Ελλάδα αποτελεί ο ΤΕΙΡΕΣΙΑΣ. · Σε κάθε περίπτωση στο αρχείο του συστήματος ΤΕΙΡΕΣΙΑΣ καταγράφονται όχι μόνο οι ληξιπρόθεσμες οφειλές και δυσμενή στοιχεία των φυσικών προσώπων, αλλά και οι κάθε είδους ενήμερες οφειλές, ώστε τα τραπεζικά ιδρύματα είχαν τη δυνατότητα ανά πάσα στιγμή να διαπιστώσουν την οικονομική κατάσταση της αιτούσας που είχε καταχωρηθεί στις βάσεις δεδομένων που αξιοποιούν τα τραπεζικά ιδρύματα. ΑΠ 153/2017, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ.

³⁹⁴ Λιβαδά, σε ΔίκΠροστΚατ, σελ. 952- 953.

³⁹⁵ Λιβαδά, σε Τιμ. Τόμ. Αλεξανδρίδου, σελ. 367.

³⁹⁶ Πελένη- Παπαγεωργίου, σε Τιμ. Τόμ. Ρόκα, σελ. 786 επ..

³⁹⁷ Λιβαδά, σε ΔίκΠροστΚατ, σελ. 953 · Χασάπης, ΕλλΔνη 2015, 1350 επ..

³⁹⁸ Λιβαδά, σε ΔίκΠροστΚατ, σελ. 952.

³⁹⁹ Στο άρθρο 8 της Οδηγίας θεσπίζεται ρητά η υποχρέωση από τα πιστωτικά ιδρύματα της αξιολόγησης της πιστοληπτικής ικανότητας του καταναλωτή, δηλαδή το εκάστοτε πιστωτικό ίδρυμα υποχρεώνεται, όπως αναφέρεται χαρακτηριστικά, πριν από τη σύναψη σύμβασης πίστωσης, να ερευνά και να αξιολογεί την πιστοληπτική ικανότητα και φερεγγυότητα του καταναλωτή, βάσει επαρκών στοιχείων κατά το προσυμβατικό στάδιο και κατόπιν έρευνας στην κατάλληλη βάση δεδομένων, σύμφωνα με τις ειδικότερες διατάξεις για την εποπτεία των πιστωτικών και χρηματοδοτικών ιδρυμάτων. Από τα παραπάνω προκύπτει ότι δολιότητα νοείται μόνο όταν ο δανειολήπτης εξαπάτησε τους υπαλλήλους της τράπεζας,

προκύπτει το ερώτημα αν η τράπεζα ευθύνεται λόγω πλημμελούς ελέγχου, όταν ο δανειολήπτης αποκρύπτει δολίως την περιουσιακή του κατάσταση. Η νομολογία⁴⁰⁰ πριν την έκδοση της Οδηγίας στο ανωτέρω ερώτημα απαντούσε αρνητικά. Ορθότερο πάντως φαίνεται σε περίπτωση που και τα δύο μέρη δεν συμπεριφερθούν όπως οφείλουν, δηλαδή η τράπεζα ελέγξει πλημμελώς⁴⁰¹ και ο δανειολήπτης αποκρύψει με δόλο περιουσιακά στοιχεία⁴⁰², να γίνει στάθμιση πταίσματος καθώς και επιμερισμός της ευθύνης. Επίσης, με δεδομένο ότι η τράπεζα έχει αξίωση επί παροχής πλέον τόκων και παρόλο που δεν έχει αξίωση για αποζημίωση, θα μπορούσε να προκριθεί η αναλογική εφαρμογή του άρθρου 300 ΑΚ για συντρέχον πταίσμα⁴⁰³ της τράπεζας που ζημιώθηκε λόγω της παράλειψης των προστηθέντων υπαλλήλων της να ενεργήσουν ως οφείλαν. Η συλλογιστική αυτή στηρίζεται στη φύση του τόκου ως μορφή αποζημίωσης που πρέπει να καταβάλει ο πιστολήπτης στον πιστωτή για χρηματικό δάνειο ορισμένης περιόδου.⁴⁰⁴

προσκομίζοντας πλαστά στοιχεία ή αποκρύπτοντας υποχρεώσεις του που για οποιονδήποτε λόγο δεν έχουν καταχωρισθεί στις βάσεις δεδομένων που αξιοποιούν οι τράπεζες για την οικονομική συμπεριφορά των υποψηφίων πελατών τους. ΑΠ 1400/2019, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ.

⁴⁰⁰ Τέτοιο παράδειγμα αποτελεί η απόφαση ΑΠ 735/2007 σύμφωνα με την οποία το δικαστήριο έκρινε «ότι η παράλειψη της ενάγουσας να ελέγξει τη φερεγγυότητα των εκκαλούντων – αναιρεσιόντων δεν συντέλεσε στη ζημία της και εντεύθεν (δέχθηκε) ότι δεν συνέτρεχαν οι όροι και οι προϋποθέσεις του άρθρου 300 του ΑΚ, το οποίο δεν εφάρμοσε.». ΑΠ 735/2007, ΧρηΔικ 3/2007, 404 επ..

⁴⁰¹ «...από τα πραγματικά περιστατικά προκύπτει ότι υφίσταται συνυπαιτιότητα των τραπεζών ως προς την χρηματοδότηση της αιτούσας καθώς οι τράπεζες, επιδεικνύοντας βαριά αμέλεια, δεν εξακρίβωσαν τη δανειακή επιβάρυνση της τελευταίας, μολονότι είχαν την σχετική δυνατότητα με τη συνδρομή της τεχνολογίας (ηλεκτρονικά συστήματα "ΤΕΙΡΕΣΙΑΣ", "ΔΙΑΣ" κ.λπ.)...» ΑΠ 153/2017, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ.

⁴⁰² Αναγνωρίζεται πλέον ένα είδος συνευθύνης και συνυπαιτιότητας των δανειστών, καθόσον δεν νοείται δολιότητα του δανειολήπτη με μόνη την ανάληψη δανειακής υποχρέωσης της οποίας η εξυπηρέτηση είναι επισφαλής, αλλά απαιτείται και η από τον δανειολήπτη πρόκληση άγνοιας της επισφάλειας στους πιστωτές. Δολιότητα, επομένως, θα μπορούσε να νοηθεί μόνο αν ο δανειολήπτης εξαπάτησε τους υπαλλήλους του πιστωτικού ιδρύματος προσκομίζοντας πλαστά στοιχεία ή αποκρύπτοντας υποχρεώσεις του που δεν έχουν καταχωρηθεί στις βάσεις δεδομένων που αξιοποιούν τράπεζες για την οικονομική συμπεριφορά των πελατών τους. ΜΠρΡοδ 507/2013, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ ·ΕιρΑλεξανδρούπολης 485/2013, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ ·ΕιρΘηβών 2/2011, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ.

⁴⁰³ Γεωργιάδης Αστ., Ενοχικό Δίκαιο, Γενικό Μέρος, 6^η εκδ., 2011, § 5, αρ. 113 και 114 ΕιρΛαγκαδά 66/2019, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ ·«Συνεπώς, σε τέτοιες περιπτώσεις και όταν πρόκειται για τραπεζικά ιδρύματα, αναγνωρίζεται πλέον ένα είδος συνευθύνης και συνυπαιτιότητας των δανειστών. Επομένως, δολιότητα θα μπορούσε να υπάρξει μόνο αν ο δανειολήπτης εξαπάτησε τους υπαλλήλους της Τράπεζας, προσκομίζοντας πλαστά στοιχεία ή αποκρύπτοντας υποχρεώσεις, που για οποιονδήποτε λόγο δεν έχουν καταχωρηθεί στις βάσεις δεδομένων που αξιοποιούν οι Τράπεζες για την οικονομική συμπεριφορά των υποψηφίων πελατών τους, περιστατικά που δε συντρέχουν στην προκειμένη περίπτωση. Επιπλέον, τα πιστωτικά ιδρύματα, σύμφωνα με την ανωτέρω υποχρέωση περί «...υπευθύνου δανεισμού...», αν διαπιστώσουν ότι ο υποψήφιος οφειλέτης αδυνατεί να ανταπεξέλθει στις συμβατικές του υποχρεώσεις εξυπηρετώντας τις πληρωμές του, θα πρέπει να απέχουν από το δανεισμό, ακόμη και σε βάρος των οικονομικών τους συμφερόντων, εφόσον αυτό προβλέπεται πλέον από το νόμο και η συμπεριφορά αυτή συμβάλλει στην παγίωση της ασφάλειας στις συναλλαγές (μη επισφάλεια των χορηγούμενων πιστώσεων) και στην προστασία των οικονομικά ασθενέστερων πολιτών, που προσφεύγουν στο συνεχή τραπεζικό δανεισμό, προφανώς για να αντιμετωπίσουν επείγουσες και ανεπίδεκτες αναβολής οικονομικές τους ανάγκες, χωρίς την απαραίτητη προς τούτο προηγούμενη και νηφάλια ώριμη σκέψη ως προς τις μελλοντικές αρνητικές επιπτώσεις, ήτοι σε πλήρη αντίθεση με τα αντισυμβαλλόμενα αυτών πιστωτικά ιδρύματα.». ΕιρΧαν 894/2014, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ ·Ομοίως, ΕιρΛαρ 78/2013, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ.

⁴⁰⁴ Η διάταξη αυτή προκρίνει τη δυνατότητα δίκαιης και επεικούς κατανομής της ζημίας. Κάθε συμπεριφορά που θα συνιστούσε νόμιμο λόγο ευθύνης του ζημιωθέντος, ανάγεται και σε λόγο συνευθύνης

Σε κάθε περίπτωση ο δικαστής έχει τη διακριτική ευχέρεια να αποφασίσει παρά το συντρέχον πταίσμα.⁴⁰⁵

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον προκαλεί όμως η περίπτωση που ο οφειλέτης απέκρυψε δολίως οικονομικά στοιχεία ή αλλοίωσε την πραγματικότητα με ψευδείς πληροφορίες.⁴⁰⁶ Σε μία τέτοια περίπτωση, η δόλια⁴⁰⁷ απόκρυψη εισοδημάτων κατά την ανάληψη του χρέους αποκλείει την υπαγωγή του στη ρύθμιση του Ν. 3869/2010, αφού από την ανάληψη του χρέους γνώριζε ότι η εξυπηρέτησή του είναι αμφίβολη.⁴⁰⁸ Ο ισχυρισμός του πιστωτικού φορέα περί δόλιας απόκρυψης της πιστοληπτικής ικανότητας του οφειλέτη πρέπει να τίθεται υπό το πρίσμα ότι έχουν τη δυνατότητα διαπίστωσης του ενεργητικού αλλά και πρόσβασης στη «λευκή και μαύρη λίστα» Τειρεσία.⁴⁰⁹ Διαφορετική είναι η περίπτωση που ο οφειλέτης έχει υπαχθεί στη διαδικασία του Ν. 3869/ 2010 και απαλλαγής από τα χρέη του, αλλά για κάποιο γεγονός που προέρχεται

εφόσον συνέβαλε στην πρόκληση ή την επαύξηση της ίδιας ζημίας. *Ποδηματά*, Δεδικασμένο, τομ. 1, 2002, σελ. 278 ·«...αν η κατάρτιση συμβάσεως επιτεύχθηκε με απάτη, έστω και αν ο εξαπατηθείς επέδειξε ασυγχώρητη επιπολαιότητα, η συντρέχουσα αμέλεια αυτού δεν θα ληφθεί υπόψη και θα επιδικαστεί πλήρης αποζημίωση. Βέβαια αυτό δεν είναι κανόνας अपαράβατος. Έτσι, επιβάλλεται ο καταλογισμός μέρους της ζημίας στην αμέλεια του παθόντος, όταν αυτή υπήρξε η κυρία αιτία της επαύξησης της ζημίας, θα εξεταστεί, δηλαδή, κατά τις αρχές της πρόσφορης αιτιώδους συνάφειας, ποίου εκ των ενδιαφερομένων η συμπεριφορά και κατά ποίο βαθμό ήταν, κατά την κανονική πορεία των πραγμάτων, περισσότερο ικανή να ευνοήσει την παραγωγή του επιζήμιου αποτελέσματος.» ΕφΑθ 8226/2004, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ.

⁴⁰⁵ Σταθόπουλος, ΓενΕνοχ, § 8, αρ. 98.

⁴⁰⁶ ΕφΑθ 115/2011, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ ·ΕφΑθ 112/2011, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ ·ΕφΑθ 85/2011, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ ·ΕφΑθ 70/2011, ΤΠΠ ΝΟΜΟΣ ·ΕφΑθ 58- 59/2011 ·ΕφΑθ 32/2011 ·ΕφΑθ 30/2011, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ ·ΕφΑθ 26/2011.

⁴⁰⁷ Στο άρθρο 1 § 1 του Ν. 3869/2010 ως προϋπόθεση υπαγωγής στη διαδικασία ορίζεται ο οφειλέτης να μην έχει περιέλθει σε αδυναμία πληρωμών με δόλο. Στην έννοια του δόλου εμπίπτει και ο άμεσος και ο ενδεχόμενος δόλος. ·ΑΠ 508/2020, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ ·400/2020, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ ·ΑΠ 208/2020, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ ·ΑΠ 90/2020, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ ·ΑΠ 67/2020, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ ·ΑΠ 153/2017, ΤΝΠΠ ΝΟΜΟΣ ·«*Η συνυπαιτιότητα της τράπεζας στην αποδοχή της εγγυητικής ευθύνης του αιτούντος αίρει τις συνέπειες της δόλιας και καταχρηστικής συμπεριφοράς του υπερχρεωμένου, που είναι η μη υπαγωγή του στις ευεργετικές διατάξεις του ως άνω νόμου, καθόσον η συμπεριφορά αυτή των πιστωτικών ιδρυμάτων που χορήγησαν τα δάνεια με την αποδοχή της εγγυητικής ευθύνης του αιτούντος, χωρίς να ελέγξουν την οικονομική δυνατότητα του αιτούντος και χωρίς να διαπιστώσουν και τις λοιπές δανειακές υποχρεώσεις του και την εν γένει οικονομική του συμπεριφορά, φέρουν, συνεπώς, αποκλειστική ευθύνη για την επισφάλεια αυτή.*» ΕφΑθ 66/2019, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ ·Αντίθετα, «...η συνυπαιτιότητα των τραπεζών στη λήψη των δανείων δεν αίρει τις συνέπειες της δόλιας συμπεριφοράς του υπερχρεωμένου οφειλέτη που είναι η μη υπαγωγή του στις ευεργετικές διατάξεις, του ως άνω νόμου, ακόμη και αν σε αυτό συνέβαλε η συμπεριφορά των πιστωτικών ιδρυμάτων που χορηγούσαν δάνεια χωρίς να ελέγξουν την οικονομική δυνατότητα του αιτούμενου το δάνειο και χωρίς να διαπιστώσουν και τις λοιπές δανειακές του υποχρεώσεις και την εν γένει οικονομική του συμπεριφορά και που συνεπώς φέρουν ευθύνη για την επισφάλεια αυτή.» ΕφΑθ 202/2017, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ.

⁴⁰⁸ Ο δόλος του οφειλέτη ως προς την περιέλευσή του σε κατάσταση αδυναμίας πληρωμών, που αποκλείει την υπαγωγή του στη ρύθμιση, δεν αναιρείται από το γεγονός ότι οι τράπεζες χορήγησαν σε αυτόν δάνεια, χωρίς να αξιολογήσουν εκ των προτέρων την πιστοληπτική ικανότητα και φερεγγυότητά του, εφόσον αυτός, παρά την όποια επιθετική τακτική των τραπεζών, γνώριζε καλύτερα από αυτές την πραγματική οικονομική του κατάσταση. ΑΠ 508/2020, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ ·ΑΠ 400/2020, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ ·ΑΠ 67/2020, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ ·ΑΠ 427/2019, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ ·ΑΠ 286/2017, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ ·ΑΠ 65/2017, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ ·ΜΠρΤρικάλων 44/2017, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ.

⁴⁰⁹ ΕφΑθ 115/2011, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ ·ΕφΑθ 112/2011, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ ·ΕφΑθ 97/2011, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ ·ΕφΑθ 85/2011, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ ·ΕφΑθ 70/2011, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ ·ΕφΑθ 61/2011, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ ·ΕφΑθ 45/2011, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ.

από εκείνον μπορεί να κριθεί η έκπτωσή⁴¹⁰ του από τη διαδικασία ρύθμισης. Συγκεκριμένα, σύμφωνα με το άρθρο 10 του παρόντος Νόμου ο οφειλέτης έχει την υποχρέωση να υποβάλλει ειλικρινή δήλωση⁴¹¹ σχετικά με τα περιουσιακά του στοιχεία. Αν ο οφειλέτης προσπαθήσει να αποκρύψει την ύπαρξη, την αξία και τα χαρακτηριστικά περιουσιακών στοιχείων παραβιάζοντας την υποχρέωση ειλικρίνειας⁴¹², έρχεται αντιμέτωπος με τη διαδικασία της έκπτωσης από την υπαγωγή στο Ν. 3869/2010. Η έκπτωση από την ρύθμιση οφειλών που έχει ήδη αποφασιστεί βάσει ψευδών πληροφοριών επιφέρει εύλογα αποτελέσματα και για τους πιστωτές. Συγκεκριμένα, σύμφωνα με το άρθρο 11 § 3 του Ν. 3869/2010 σε περίπτωση που ο οφειλέτης εκπέσει από τη διαδικασία του Νόμου, οι απαιτήσεις του πιστωτικού επανέρχονται στο ύψος το οποίο θα βρισκόταν αν ο οφειλέτης δεν είχε υπαχθεί στη διαδικασία απαλλαγής. Συνεπώς, αναβιώνει το αρχικό χρέος κατά κεφάλαιο αλλά και τόκους, ενώ ταυτόχρονα ξεκινά και πάλι η συμβατική ή εκ του νόμου τοκοφορία και ανατοκισμός.⁴¹³

Τέλος, πρέπει να αναφερθεί ότι η υποχρέωση αξιολόγησης πιστοληπτικής ικανότητας αποτελεί όχι υποχρέωση ως προς το αποτέλεσμα, αλλά ως προς τα μέσα. Με άλλα λόγια, ο πιστωτικός φορέας δεν φέρει την τελική ευθύνη για την υπερχρέωση του δανειολήπτη, αλλά η υποχρέωσή του περιορίζεται στη χρησιμοποίηση όλων των διαθέσιμων μέσων για την αξιολόγηση της πιστοληπτικής ικανότητας.⁴¹⁴

β) Άρθρο 17 του Ν. 4438/2016

(άρθρο 18 της Οδηγίας 2014/17/ΕΕ)

Όσον αφορά τη διατύπωση της Οδηγίας 2014/17/ΕΕ για τις συμβάσεις πίστωσης που προορίζονται για κατοικία, οι βασικοί πυλώνες αξιολόγησης της πιστοληπτικής ικανότητας είναι ακριβώς ίδιοι με εκείνους της καταναλωτικής πίστης, δηλαδή η λήψη επαρκούς πληροφόρησης από το δανειολήπτη και η αναζήτηση στοιχείων σε βάση δεδομένων.⁴¹⁵ Σε αντίθεση με την ΚΥΑ Ζ1- 699/2010 (Οδηγία 2008/48/ΕΚ), στο άρθρο 17 του Ν. 4438/2016 (άρθρο 18 της Οδηγίας 2014/17/ΕΕ), η υποχρέωση αξιολόγησης

⁴¹⁰ Η παραβίαση της υποχρέωσης ειλικρινούς ενημέρωσης σχετικά με τα περιουσιακά στοιχεία πρέπει να προέρχεται με βαριά αμέλεια ή δόλο του οφειλέτη.

⁴¹¹ ΑΠ 53/2020, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ · ΑΠ 634/2019, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ · ΑΠ 636/2017, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ.

⁴¹² Αφορά μόνο το ενεργητικό και τα εισοδήματα του οφειλέτη.

⁴¹³ Βενιέρης/ Κατσάς, Εφαρμογή, σελ. 337 επ..

⁴¹⁴ Λιβαδά, σε ΔίκΠροστΚατ, σελ. 954.

⁴¹⁵ Αλεξιάκης/ Καρφάογλου, Κανονιστικό Πλαίσιο, σελ. 343 · Λιβαδά, σε ΔίκΠροστΚατ, σελ. 954 · Λιβαδά, σε Τιμ. Τόμ. Αλεξανδρίδου, σελ. 366 · Ρόκας/ Μικρογλέα/ Λιβαδά, σε Στοιχεία Τραπεζικού Δικαίου, σελ. 573.

της πιστοληπτικής ικανότητας⁴¹⁶ ρυθμίζεται λεπτομερειακά.⁴¹⁷ Αξιοπρόσεκτο είναι ότι ο νομοθέτης αναφέρεται σε ενδεδειγμένο έλεγχο της πιστοληπτικής ικανότητας.⁴¹⁸ Θα λέγαμε λοιπόν, ότι η Οδηγία 2014/17/ΕΕ είναι πιο κατατοπιστική⁴¹⁹, καθώς στο άρθρο 20 § 1 εδ. β' προσδιορίζονται οι πηγές από τις οποίες θα λαμβάνει τις πληροφορίες το πιστωτικό ίδρυμα κατά τη διενέργεια του ελέγχου της πιστοληπτικής ικανότητας του δανειολήπτη, και συγκεκριμένα από εσωτερικές ή εξωτερικές πηγές.⁴²⁰

Πάντως στην αιτιολογική σκέψη 24 γίνεται αναφορά ότι τα κράτη- μέλη μπορούν να προχωρήσουν σε κατευθυντήριες γραμμές⁴²¹ σχετικά με τα κριτήρια που θα γίνεται η αξιολόγηση.⁴²² Αξίζει όμως να πούμε, ότι η συγκεκριμενοποίηση των κριτηρίων αξιολόγησης από τον ενωσιακό νομοθέτη, όπως ο υπολογισμός του εισοδήματος, τι περιλαμβάνεται στην έννοια αυτού, πώς αυτό εξακριβώνεται ή ο υπολογισμός των τακτικών εξόδων του υποψήφιου δανειολήπτη (αν π.χ. περιλαμβάνονται σε αυτά τα ανελαστικά έξοδα φορολογία, ενοίκιο, λογαριασμοί κοινής ωφέλειας), θα έλυνε πολλά ζητήματα και θα συνέβαλε στην ασφάλεια του δικαίου και στην ίση μεταχείριση των δανειοληπτών.⁴²³ Τέλος, στο άρθρο 19 § 4 του Ν. 4438/2016 (άρθρο 20 § 4 της Οδηγίας 2014/17/ΕΕ) προβλέπεται η συμμετοχή του δανειολήπτη στην αξιολόγηση παρέχοντας τις πλήρεις πληροφορίες και τα δικαιολογητικά που του ζητά ο πιστωτικός φορέας.⁴²⁴

γ) Πρόσφορα και συναφή δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα για την αξιολόγηση πιστοληπτικής ικανότητας

Για τον έλεγχο της πιστοληπτικής ικανότητας, ο πιστωτικός φορέας οφείλει να αναζητά μόνο στοιχεία που είναι πρόσφορα και συναφή.⁴²⁵ Ως τέτοια χαρακτηρίζονται οικονομικά δεδομένα που είτε άμεσα είτε έμμεσα σχετίζονται με την οικονομική

⁴¹⁶ Στην περίπτωση των στεγαστικών δανείων, η αξιολόγηση της πιστοληπτικής ικανότητας του δανειολήπτη αποτελεί διακριτή αυτοτελή υπηρεσία και επιτυγχάνεται από εξειδικευμένο και πολυπρόσωπο μηχανισμό. *Λαδάς*, ΧρηΔικ 2012, 358.

⁴¹⁷ *Ρόκας/ Μικρουλέα/ Λιβαδά*, σε Στοιχεία Τραπεζικού Δικαίου, σελ. 573 · *Χασάπης*, ΕφΑΔ 2015, 719.

⁴¹⁸ Άρθρο 17 του Ν. 4438/2016.

⁴¹⁹ *Λιβαδά*, σε ΔίκΠροστΚατ, σελ. 951 · *Λιβαδά*, σε Τιμ. Τόμ. Αλεξανδρίδου, σελ. 366 · *Λιβαδά*, ΧρηΔικ 2012, 207 · *Ρόκας/ Μικρουλέα/ Λιβαδά*, σε Στοιχεία Τραπεζικού Δικαίου, σελ. 573.

⁴²⁰ *Αλεξάκης / Καλφάογλου*, Κανονιστικό Πλαίσιο, σελ. 343 · *Λιβαδά*, σε Τιμ. Τόμ. Αλεξανδρίδου, σελ. 372 · Χωρίς ωστόσο να προσδιορίζεται τι είναι εσωτερικές και τι εξωτερικές πηγές. *Λιβαδά*, ΧρηΔικ 2012, 207 · *Πελένη- Παπαγεωργίου*, ΧρηΔικ 2015, 339 · *Χασάπης*, ΕφΑΔ 2015, 719.

⁴²¹ Το 2015 η Ευρωπαϊκή Αρχή Τραπεζών εξέδωσε κατευθυντήριες γραμμές σχετικά με την αξιολόγηση της πιστοληπτικής ικανότητας. Ωστόσο, δεν προσδιορίστηκαν βασικά ζητήματα όπως αν το εισόδημα είναι το καθαρό ατομικό ή το οικογενειακό, ο τρόπος υπολογισμού του κτλ. *Λιβαδά*, σε Τιμ. Τόμ. Αλεξανδρίδου, 2016, σελ. 369 · *Ρόκας/ Μικρουλέα/ Λιβαδά*, σε Στοιχεία Τραπεζικού Δικαίου, σελ. 573.

⁴²² *Λιβαδά*, σε Τιμ. Τόμ. Αλεξανδρίδου, σελ. 367 · *Λιβαδά*, ΧρηΔικ 2012, 207.

⁴²³ *Λιβαδά*, ΧρηΔικ 2012, 208.

⁴²⁴ Βλ. κεφάλαιο II, υποκεφάλαιο 2.3, ενότητα 2.3.1.

⁴²⁵ *Αλεξάκης / Καλφάογλου*, Κανονιστικό Πλαίσιο, σελ. 343.

συμπεριφορά των υποψήφιων δανειοληπτών και ενδιαφέρουν τα πιστωτικά ιδρύματα για την εκτίμηση της πιστοληπτικής ικανότητας τους.⁴²⁶ Έτσι, δεν αποτελούν συναφή στοιχεία τα δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα σχετικά με την υγεία του υποψήφιου δανειολήπτη.

Στην πρώτη περίπτωση περιλαμβάνονται τα στοιχεία που τηρούνται στο Αρχείο Δεδομένων οικονομικής Συμπεριφοράς που τηρείται από την «Γειρεσίας Τραπεζικά Συστήματα Πληροφοριών ΑΕ»⁴²⁷ και συνδέονται άμεσα με την αξιολόγηση της πιστοληπτικής ικανότητας.⁴²⁸ Το αρχείο αυτό περιλαμβάνει το Σύστημα Αθέτησης Υποχρεώσεων (ΣΑΥ), το οποίο περιλαμβάνει δεδομένα που αφορούν την αθέτηση οικονομικών υποχρεώσεων του δανειολήπτη (π.χ. ακάλυπτες επιταγές ή απλήρωτες κατά τη λήξη τους συναλλαγματικές κ.α.), το Σύστημα Υποθηκών και Προσημειώσεων (ΣΥΠ), το οποίο συνδράμει στην ενημέρωση σχετικά με την ύπαρξη εμπράγματων βαρών σε βάρος ακινήτων του δανειολήπτη, το Σύστημα Συγκέντρωσης Χορηγήσεων (ΣΣΧ)- ΑΠΔΠΧ⁴²⁹, το οποίο συγκεντρώνει και εκτιμά τη φερεγγυότητα του δανειολήπτη από τις ανειλημμένες υποχρεώσεις και οφειλές από δάνεια του καταναλωτή και το Σύστημα Βαθμολόγησης Πιστοληπτικής Συμπεριφοράς (Scoring), το οποίο ερμηνεύει την συμπεριφορά του καταναλωτή στις συναλλαγές και πιθανολογεί αν αυτός αθετήσει την υποχρέωση αποπληρωμής τους επόμενους 12 μήνες.⁴³⁰ Επιπρόσθετα, υπάρχουν το Αρχείο Ταυτοτήτων/Διαβατηρίων και το Αρχείο Καταγγελθεισών Συμβάσεων Επιχειρήσεων, τα οποία μπορούν να συνδράμουν έμμεσα στην εκτίμηση της πιστοληπτικής ικανότητας.⁴³¹

Στο σημείο αυτό αξίζει να αναφερθεί ότι στο άρθρο 9Α Σ κατοχυρώνεται το δικαίωμα της προστασίας των προσωπικών δεδομένων, δηλαδή το δικαίωμα με το οποίο το άτομο προστατεύεται από τη συλλογή, επεξεργασία και χρήση των προσωπικών του δεδομένων και ιδιαίτερα με ηλεκτρονικά μέσα.⁴³² Ειδικότερα, η διάταξη του άρθρου 9Α Σ δεν αφορά μόνο την προστασία του απορρήτου του ιδιωτικού βίου, αλλά αναφέρεται

⁴²⁶ Κλαβανίδου, σε Ευρωπαϊκό Τραπεζικό Δίκαιο, σελ. 45.

⁴²⁷ Καραγιάννης, Προσέγγιση μιας περίπτωσης ανεπίτρεπτης σύνδεσης δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα με την αξιολόγηση της πιστοληπτικής ικανότητας, ΧρηΔικ 3/2010, 312 · Κλαβανίδου, σε Ευρωπαϊκό Τραπεζικό Δίκαιο, σελ. 46 · ΕιρΛαμ 86/2017, Αρμ 5/2017.

⁴²⁸ Δούβλης, ΔΕΕ 2013, 1113.

⁴²⁹ Καραγιάννης, ΧρηΔικ 2010, 312.

⁴³⁰ Καραγιάννης, ΧρηΔικ 2010, 312 · Κλαβανίδου, σε Ευρωπαϊκό Τραπεζικό Δίκαιο, σελ. 46.

⁴³¹ Καραγιάννης, ΧρηΔικ 2010, 314.

⁴³² Βλ. αναλυτικότερα Μήτρου, Η δημοσιότητα της κύρωσης ή κύρωση της δημοσιότητας, 2012, σελ. 42 · Χρήστου, Το δικαίωμα στην προστασία από την επεξεργασία δεδομένων, 2017, σελ. 197 · ΟλομΑΠ 3/2020, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ · ΑΠ 1140/2020, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ · ΤρΕφΑθ 530/2019, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ.

στην εν γένει συλλογή, επεξεργασία και χρήση των προσωπικών δεδομένων. Σύμφωνα τώρα με το άρθρο 12 του Κανονισμού (ΕΕ) 2016/679 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου⁴³³, ένα από τα κύρια δικαιώματα του υποψήφιου δανειολήπτη είναι το δικαίωμα ενημέρωσης.⁴³⁴ Από τη διάταξη αυτή προκύπτει η αντίστοιχη υποχρέωση του υπεύθυνου επεξεργασίας προς παροχή διαφανούς πληροφόρησης σχετικά με την μεταβίβαση δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα.⁴³⁵ Με άλλα λόγια, ο πιστωτικός φορέας υποχρεούται να ενημερώσει τον δανειολήπτη πριν τη διενέργεια έρευνας σε βάση δεδομένων, π.χ. για τον σκοπό της επεξεργασίας, για τα στοιχεία των τυχόν τρίτων στους οποίους θα διαβιβαστούν ή ανακοινωθούν τα δεδομένα.⁴³⁶ Στα αμέσως επόμενα άρθρα του ΓΚΠΔ (άρθρα 13 και 14) γίνεται εκτενέστερη ρύθμιση του δικαιώματος αυτού. Η ενημέρωση θα λέγαμε ότι αποτελεί πρωτίστως υποχρέωση του υπεύθυνου επεξεργασίας και δευτερευόντως δικαίωμα του προσώπου. Υπενθυμίζεται ο κανόνας ότι επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα δεν είναι νόμιμη, χωρίς τη συγκατάθεση του ατόμου, η οποία, για να δοθεί νομίμως, πρέπει το άτομο να έχει «προηγουμένως ενημερωθεί». Έτσι σε περίπτωση παράλειψης της σχετικής εκ του νόμου υποχρέωσης του υπεύθυνου επεξεργασίας, αν το άτομο συναινέσει στην επεξεργασία, η παρεχόμενη συγκατάθεση θα είναι άκυρη, με την αιτιολογία ότι λείπει η ενημέρωση του ατόμου.⁴³⁷ Το δικαίωμα ενημέρωσης δεν είναι απεριόριστο, αλλά υπόκειται στους περιορισμούς των άρθρων 31 και 32 του Ν. 4624/2019 και στα άρθρα 13 και 14 του ΓΚΠΔ.

⁴³³ Με το άρθρο 94 του GDPR καταργήθηκε η Οδηγία 95/48/ΕΚ σχετικά με την προστασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα. Στο άρθρο 10 της Οδηγίας αυτής προβλεπόταν η ενημέρωση σε περίπτωση συλλογής δεδομένων από το πρόσωπο στο οποίο αναφέρονται. Ένδιαφέρον παρουσιάζουν η υπ' αριθμ. 66/2008 της ΑΠΔΠΧ σχετικά με δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα που αφορούν τρίτο πρόσωπο και η υπ' αριθμ. 55/2010 της ΑΠΔΠΧ σχετικά με τα ευαίσθητα δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα που αφορούν την υγεία του αιτούντος δανείου., *Καραγιάννης*, ΧρηΔικ 2010, 314 επ..

⁴³⁴ *Αρμαμέντος/Σωτηρόπουλος*, Προσωπικά Δεδομένα (Ερμηνεία 2472/ 1997), 2005, σελ. 317 · *Ιγγλεζάκης*, Δίκαιο Πληροφορικής, 3^η εκδ., 2018, § 3, αρ. 833 · *Παπακωνσταντίνου*, Δίκαιο πληροφορικής, 2010, σελ. 133- 134 · *Ευρωπαϊκή Επιτροπή*, Ποια είναι τα δικαιώματά μου. Ανάκτηση από: https://ec.europa.eu/info/law/law-topic/data-protection/reform/rights-citizens/my-rights/what-are-my-rights_el. · ΔΕΕ, *Land Nordrhein-Westfalen κατά D.-H. T.*, 10/12/2020, C- 620/2019, ECLI:EU:C:2020:1011.

⁴³⁵ Για το δικαίωμα ενημέρωσης του υποκειμένου σύμφωνα με το άρθρο 11 του Ν. 2472/1997 «Προστασία του ατόμου από την επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα» βλ αποφάσεις ΣΤΕ 681/2020, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ ·ΑΠ 171/2019, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ ·ΕφΠειρ 595/2020, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ ·ΜΠρΑθ 1319/2019, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ ·ΜΠΑθ 5825/2019, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ ·ΕιρΘεσσαλ 169/2018, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ. Επίσης, για τον Κανονισμό 2016/679 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου βλ.. ΓΝΜΔ ΝΣΚ 130/2020, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ ·ΓΝΜΔ ΝΣΚ 7/2020, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ ·ΓΝΜΔ ΝΣΚ 46/2019, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ ·ΟλομΑΠ 3/2020, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ ·ΑΠ 1140/2020, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ ·ΑΠ 79/2020, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ ·ΑΠ 171/2019, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ ·ΕφΠειρ 595/2020, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ ·ΕιρΑθ 777/2018, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ ·ΕιρΑθ 319/2017, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ.

⁴³⁶ *Παπακωνσταντίνου*, Δίκαιο Πληροφορικής, σελ. 134-139.

⁴³⁷ *Παπακωνσταντίνου*, Δίκαιο Πληροφορικής, σελ. 139.

Από την εφαρμογή των ανωτέρω άρθρων συνάγεται ότι κατά τη διαδικασία της αξιολόγησης της πιστοληπτικής ικανότητας θα πρέπει να υπάρχει μια οριοθετική γραμμή από την αρχή σεβασμού προστασίας των προσωπικών δεδομένων. Όπως έχει γίνει δεκτό, σύμφωνα με το άρθρο 5 § 2 περ. α του Ν. 2472/1997 είναι επιτρεπτή η έρευνα και αποθήκευση δεδομένων από τα ΣΑΥ και ΣΥΠ χωρίς προηγούμενη συναίνεση του δανειολήπτη, ενώ η αναζήτηση οικονομικών στοιχείων στη βάση του Συστήματος Συγκέντρωσης Κινδύνων προϋποθέτει προηγούμενη συγκατάθεσή του.⁴³⁸ Πρόβλημα αποτέλεσε, όμως, η περίπτωση κατά την οποία, ενώ ο δανειολήπτης έδωσε αρχικά συναίνεση σε μία τράπεζα, τελικώς την ανακάλεσε και απευθύνθηκε σε μία δεύτερη. Για την αντιμετώπιση αυτής της περίπτωσης, η Αρχή Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού χαρακτήρα αποδέχτηκε την τήρηση αρχείου ανακλήσεων συναινέσεων, ώστε να μπορεί να πληροφορείται η τράπεζα τους κινδύνους που ανέλαβε ο δανειολήπτης από την πρώτη πίστωση.⁴³⁹

Τέλος, στην Οδηγία για την καταναλωτική και στην ενυπόθηκη πίστη γίνεται ρητή παραπομπή στην Οδηγία 95/46/ΕΚ σχετικά με τη διασυνοριακή πρόσβαση σε βάσεις δεδομένων, η οποία όμως όπως προαναφέρθηκε καταργήθηκε με τον Κανονισμό (ΕΕ) 2016/679 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου. Βάσει της αρχής της αναλογικότητας, πέραν των άρθρων 6 και 10 της ως άνω Οδηγίας, ερμηνευτικά είχε συναχθεί ότι για τη διενέργεια της αξιολόγησης της πιστοληπτικής ικανότητας έπρεπε να λαμβάνονται υπόψιν όλες οι υποχρεώσεις που συνάδουν με το σκοπό της Οδηγίας 95/46/ΕΚ.⁴⁴⁰ Συνεπώς, αντίστοιχα θα μπορούσαμε να πούμε ότι πέραν της ενημέρωσης των άρθρων 12, 13 και 14 του Κανονισμού εφαρμόζονται και οι λοιπές υποχρεώσεις που προβλέπονται σε αυτόν.

δ) Έννομες συνέπειες από τα αποτελέσματα της αξιολόγησης

Η γενικότερη ασάφεια και αοριστία της υποχρέωσης αξιολόγησης πιστοληπτικής ικανότητας στην Οδηγία για την καταναλωτική πίστη δημιουργεί το ερώτημα σχετικά με το τι οφείλει να πράξει ο πιστωτικός φορέας με βάση τα αποτελέσματα της αξιολόγησης.⁴⁴¹ Το «αναπάντητο» τέτοιου είδους ερωτήσεων αφήνει πολλά περιθώρια

⁴³⁸ Κλαβανίδου, σε Ευρωπαϊκό Τραπεζικό Δίκαιο, σελ. 47.

⁴³⁹ Βλ. απόφαση 68/2005 της ΑΠΔΠΧ.

⁴⁴⁰ Λιβαδά, ΧρηΔικ 2012, 209.

⁴⁴¹ Κλαβανίδου, σε Ευρωπαϊκό Τραπεζικό Δίκαιο, σελ. 48 · Πελένη- Παπαγεωργίου, ΝοΒ 2010, 282.

ερμηνείας⁴⁴², τα οποία ενδέχεται να λειτουργήσουν εις βάρος της ασφάλειας δικαίου τόσο για το πιστωτικό ίδρυμα όσο και για τον καταναλωτή.⁴⁴³

Καταρχάς, σύμφωνα με την αρχή της οικονομικής ελευθερίας, ανεξάρτητα από τα αποτελέσματα του ελέγχου της πιστοληπτικής ικανότητας, ο πιστωτικός φορέας δικαιούται να αρνηθεί την χορήγηση πίστωσης. Η τοποθέτηση αυτή βρίσκει νομική βάση και στο άρθρο 809 ΑΚ. Το ερώτημα έτσι που μένει αναπάντητο είναι αν ο πιστωτικός φορέας υποχρεούται να αρνηθεί τη χορήγηση πίστωσης μετά από αρνητικό αποτέλεσμα αξιολόγησης.⁴⁴⁴ Για την απάντηση σε αυτό το ερώτημα διατυπώθηκαν διαφορετικές απόψεις.

Στο άρθρο 8 της ΚΥΑ (άρθρο 8 της Οδηγίας 2008/48/ΕΚ) δεν γίνεται ξεκάθαρη αναφορά στη συμπεριφορά που πρέπει να ακολουθήσει ο πιστωτικός φορέας όταν αμφιβάλλει για την πιστοληπτική ικανότητα του δανειολήπτη, αφήνοντας το στην αρμοδιότητα των κρατών μελών.⁴⁴⁵ Ελλείπει ρητής αναφοράς στο άρθρο αυτό, έχουν διατυπωθεί διάφορες απόψεις σχετικά με τι πρέπει να πράξει ο πιστωτικός φορέας σε περίπτωση που το αποτέλεσμα της αξιολόγησης της πιστοληπτικής ικανότητας είναι αρνητικό. Κατά μία άποψη⁴⁴⁶, βάσει των αποτελεσμάτων ο πιστωτικός φορέας πρέπει να έχει την διακριτική ευχέρεια να επιλέγει αν θα αρνηθεί την πίστωση ή αν θα αρκестεί σε προειδοποίηση για πιθανολόγηση υπερχρέωσης. Η άποψη αυτή, ωστόσο, δημιουργεί μια ταλάντευση ως προς το εύρος της διακριτικής ευχέρειας. Σύμφωνα με μια άλλη άποψη, η οποία βρίσκει έρεισμα στη σκέψη 26 της Οδηγίας για την καταναλωτική πίστη και που στοχεύει στην ανάγκη αποφυγής του ανεύθυνου δανεισμού, σε περίπτωση διαπίστωσης μειωμένης πιστοληπτικής ικανότητας, το πιστωτικό ίδρυμα θα πρέπει να αρνείται τη χορήγηση πίστωσης⁴⁴⁷ στον υποψήφιο δανειολήπτη που δεν πληροί της προϋποθέσεις.⁴⁴⁸ Ωστόσο, η άποψη αυτή αποτέλεσε αντικείμενο κριτικής⁴⁴⁹ με το επιχείρημα ότι η άρνηση

⁴⁴² Λιβαδά, ΧρηΔικ 2012, 209.

⁴⁴³ Λιβαδά, σε ΔίκΠροστΚατ, σελ. 956.

⁴⁴⁴ Κλαβανίδου, σε Ευρωπαϊκό Τραπεζικό Δίκαιο, σελ. 48 · Τασίκας, ΝοΒ 2011, 2285.

⁴⁴⁵ Πάντως, η απόφ. της 6^{ης} Ιουνίου 2019 στην υπόθ. C- 58/2018 επισήμανε ότι εθνική ρύθμιση που προβλέπει ότι σε περίπτωση αμφιβολιών, ο πιστωτικός φορέας δύναται να μη χορηγήσει πίστωση, δεν αντίκειται στην Οδηγία για την καταναλωτική πίστη. ΔΕΕ, *Michel Schyns κατά Belfius Banque SA*, 6/06/2019, C- 58/2018, ECLI:EU:C:2019:467.

⁴⁴⁶ Περάκης, ΧρηΔικ 2009, 356.

⁴⁴⁷ Σύμφωνα με την Λιβαδά, ΕυρΡυθμΠλ, σελ. 325, ο πιστωτικός φορέας σε τέτοια περίπτωση οφείλει να αρνείται την πίστωση. Η άποψη αυτή βρίσκει έρεισμα στο άρθρο 9 § 2 της Οδηγίας. Την ίδια άποψη υποστηρίζει και η Κλαβανίδου, σε Ευρωπαϊκό Τραπεζικό Δίκαιο, σελ. 49- 50, με την αιτιολογία ότι έτσι πραγματώνεται ο σκοπός της αρχής του υπεύθυνου δανεισμού, δηλαδή η πρόληψη της υπερχρέωσης η οποία αποτέλεσε δικαιολογητική βάση ρυθμιστικής παρέμβασης του ευρωπαϊού νομοθέτη.

⁴⁴⁸ Λιβαδά, ΕυρΡυθμΠλ, σελ. 325 · Λιβαδά, σε ΔίκΠροστΚατ, 955- 956.

⁴⁴⁹ Περάκης, ΧρηΔικ 2009, 357- 358.

πίστωσης ενδέχεται να προσβάλλει το δικαίωμα της προσωπικότητας (57 ΑΚ) και το συνταγματικά κατοχυρωμένο δικαίωμα της οικονομικής ελευθερίας (5 Σ) του καταναλωτή. Διατυπώθηκε, ωστόσο, και μία εντελώς αντίθετη άποψη από την προηγούμενη, σύμφωνα με την οποία ο πιστωτικός φορέας σε περίπτωση αρνητικής αξιολόγησης υποχρεούται να προειδοποιήσει τον καταναλωτή για την πιθανότητα αδυναμίας αποπληρωμής της πίστωσης, επιρρίπτοντας έτσι το τελικό βάρος της υπερχρέωσης στον καταναλωτή.⁴⁵⁰ Σε κάθε περίπτωση πάντως, η απάντηση για το αν ο πιστωτικός φορέας σε περίπτωση αρνητικής αξιολόγησης πρέπει να αρνηθεί την πίστωση ή απλώς να προειδοποιήσει τον καταναλωτή είναι δυσχερής, ειδικά αν σκεφτεί κανείς ότι ενώ ο λόγος της άρνησης της πίστωσης είναι η αποφυγή της υπερχρέωσης, η άρνηση αυτή μπορεί να οδηγήσει τον καταναλωτή σε υπερχρέωση σε περιπτώσεις απρόοπτων μεταβολών, όπως σοβαρή ασθένεια.⁴⁵¹

Αντίθετα, στο άρθρο 17 § 5 περ. α΄ του Ν. 4438/2016 (άρθρο 18 § 5 περ. α΄ της Οδηγίας 2014/17/ΕΕ) υπάρχει ρητή πρόβλεψη ότι σε περίπτωση αρνητικής αξιολόγησης, δηλαδή αν από την αξιολόγηση προκύψει ότι ο καταναλωτής δεν θα μπορεί να αποπληρώσει το δάνειο, τότε ο πιστωτικός φορέας οφείλει να αρνηθεί τη χορήγηση δανείου.⁴⁵² Σε αυτό το σημείο παρατηρείται ο παρεμβατικός χαρακτήρας του νομοθέτη στην ελευθερία των συμβαλλόμενων, την οποία με την παρούσα ρύθμιση περιορίζει.⁴⁵³ Η υιοθέτηση αυτής της ρύθμισης στοχεύει στη δημιουργία μιας αποτελεσματικής αγοράς, όπου θα προστατεύεται ο καταναλωτής σε μέγιστο βαθμό, και στην σταθερότητα του τραπεζικού συστήματος.

Βέβαια, η υιοθέτηση αυτής της ρύθμισης έχει και αρνητικές συνέπειες, καθώς αποκλείει από την ενυπόθηκη πίστη ομάδες καταναλωτών που έχουν πραγματικά ανάγκη την πίστωση, οδηγώντας τους μέσα από την άρνηση χορήγησης πίστωσης σε υπερχρέωση.⁴⁵⁴ Δηλαδή, η υιοθέτηση αυτής της ρύθμισης μπορεί να έχει άκρως αντίθετα αποτελέσματα για ορισμένες ομάδες καταναλωτών με χαμηλό εισόδημα. Τέλος, να

⁴⁵⁰ Πελλένη-Παπαγεωργίου, Ζητήματα, σελ. 221- 223.

⁴⁵¹ Λιβαδά, ΕυρΡυθμΠλ, σελ. 34 ·Πελλένη- Παπαγεωργίου, ΝοΒ 2010, 283.

⁴⁵² Αλεξάκης/ Καλάογλου, Κανονιστικό Πλαίσιο, σελ. 344 ·Λιβαδά, σε ΔίκΠροστΚατ, σελ. 957 ·Κλαβανίδου, σε Ευρωπαϊκό Τραπεζικό Δίκαιο, σελ. 50 ·Ρόκας/ Μικρουλέα/ Λιβαδά, σε Στοιχεία Τραπεζικού Δικαίου, σελ. 573 ·Όμοια ρύθμιση αναγνωρίζεται στο ελβετικό και βελγικό δίκαιο. Χασάπης, ΕφΑΔ 2015, 719.

⁴⁵³ Λιβαδά, ΧρηΔικ 2012, 210.

⁴⁵⁴ Κατά μία προτεινόμενη άποψη, θα ήταν καλύτερη μια πιο ήπια προσέγγιση, δηλαδή ο πιστωτικός φορέας να αρνείται τη χορήγηση πίστωσης μόνο σε περιπτώσεις που αξιολογούνται εμφανώς αρνητικά. Ενώ σε οριακές καταστάσεις, να έχει τη διακριτική ευχέρεια ελευθερίας επιλογής άρνησης ή απλής προειδοποίησης. Λιβαδά, ΧρηΔικ 2012, 214 ·Βλ. κεφάλαιο II, υποκεφάλαιο 2.1, ενότητα 2.1.3.

σημειωθεί ότι ακόμα και αν ο πιστωτικός φορέας καταλήξει σε θετικό αποτέλεσμα, αυτό δεν σημαίνει ότι υποχρεούται να χορηγήσει την πίστωση.⁴⁵⁵ Η θέση αυτή προκύπτει από την εφαρμογή της γενικής αρχής της ελευθερίας των συμβάσεων, όπου βάσει του άρθρου 361 ΑΚ η έναρξη των διαπραγματεύσεων δεν δημιουργεί ταυτόχρονα υποχρέωση για κατάρτιση σύμβασης.

ε) Συνέπειες παραβίασης της υποχρέωσης αξιολόγησης της πιστοληπτικής ικανότητας

Πάντως σύμφωνα με το άρθρο 8 § 3 της ΚΥΑ Ζ1-699/2010, αν ο πιστωτικός φορέας παραβιάσει⁴⁵⁶ την υποχρέωση αξιολόγησης πιστοληπτικής ικανότητας, τότε γεννάται εις βάρος του αστική ευθύνη και ο καταναλωτής απαλλάσσεται από το συνολικό κόστος⁴⁵⁷ της πίστωσης περιλαμβανομένων των τόκων.⁴⁵⁸ Διευκρινίζεται ότι ο καταναλωτής προφανώς δεν απαλλάσσεται όταν η τράπεζα διενεργήσει σωστό έλεγχο.

Ειδικότερα, η τράπεζα φέρει την ευθύνη είτε γιατί χορήγησε πίστωση παρόλο που το αποτέλεσμα της αξιολόγησης ήταν αρνητικό είτε γιατί δεν αξιολόγησε την πιστοληπτική ικανότητα του καταναλωτή επαρκώς.⁴⁵⁹ Έτσι, η υποχρέωση των § § 1 και 2 του άρθρου 8 της ΚΥΑ Ζ1-699/2010 αποτελεί μια ειδική μορφή της υποχρέωσης καλόπιστης συμπεριφοράς του άρθρου 197 ΑΚ. Παρόλο που υπάρχει νομοθετικό κενό για τη γέννηση ευθύνης της τράπεζας στην ΚΥΑ Ζ1-699/2010, ορθώς έχει υποστηριχθεί

⁴⁵⁵ Λιβαδά, σε ΔίκΠροστΚατ, σελ. 956 · Ρόκας/ Μικρούλεα/ Λιβαδά, σε Στοιχεία Τραπεζικού Δικαίου, σελ. 573.

⁴⁵⁶ ΑΠ 153/2017, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ · ΕιρΑλεξανδρούπολης 485/2013, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ.

⁴⁵⁷ Για την έννοια του συνολικού κόστους βλ. απόφαση στην υπόθεση ΔΕΕ, *SIA "Soho Group" κατά Patērētāju tiesību aizsardzības centrs*, 16.07.2020, C- 686/ 2019, ECLI:EU:C:2020:582 και ΔΕΕ, *Ernst Georg Radlinger και Helena Radlingerová κατά Finway a.s.*, 21.04.2016, C- 377/2014, ECLI:EU:C:2016:283.

⁴⁵⁸ Βενιέρης/ Κατσάς, Εφαρμογή, σελ. 73 · Κλαβανίδου, σε Ευρωπαϊκό Τραπεζικό Δίκαιο, σελ. 51 · Λιβαδά, σε ΔίκΠροστΚατ, σελ. 955 · Λιβαδά, Σημείωμα στην ΔΕΕ υπόθ. C – 565/12, απόφ. της 27.3.2014 (Συμβάσεις καταναλωτικής πίστης), ΔΕΕ 8-9/2014, 842 · Ρόκας/ Μικρούλεα/ Λιβαδά, σε Στοιχεία Τραπεζικού Δικαίου, σελ. 573 · Τζάκας, ΔΕΕ 2018, 1010 · Χασάπης, ΕλλΔνη 2015, 1353 επ. · Επί προδικαστικού ερωτήματος, στην υπόθεση C- 679/2018 το ΔΕΕ απάντησε ότι τα άρθρα 8 και 23 της Οδηγίας 2008/48/ΕΚ έχουν την έννοια ότι επιβάλλουν σε εθνικό δικαστήριο να εξετάζει αυτεπαγγέλτως την ύπαρξη παραβάσεως της προβλεπόμενης προσυμβατικής υποχρέωσης του πιστωτικού φορέα να εκτιμήσει την πιστοληπτική ικανότητα του καταναλωτή και να αντλεί τις συνέπειες που απορρέουν, στο πλαίσιο του εθνικού δικαίου, από παράβαση της υποχρέωσης αυτής, υπό τον όρο ότι οι κυρώσεις πληρούν τις απαιτήσεις του εν λόγω άρθρου 23. Τα άρθρα 8 και 23 της Οδηγίας 2008/48/ΕΚ έχουν επίσης την έννοια ότι αντιτίθενται σε εθνικό σύστημα βάσει του οποίου η εκ μέρους του πιστωτικού φορέα παράβαση της προσυμβατικής υποχρέωσής του να εκτιμήσει την πιστοληπτική ικανότητα του καταναλωτή επισύρει την κύρωση της ακυρότητας της σύμβασης πιστώσεως, με ταυτόχρονη υποχρέωση του καταναλωτή να επιστρέψει στον πιστωτικό φορέα το χορηγηθέν κεφάλαιο σε χρόνο ανάλογο με τις οικονομικές δυνατότητες του καταναλωτή, μόνον υπό την προϋπόθεση ότι ο τελευταίος θα προβάλλει την ακυρότητα αυτή, και δη εντός αποκλειστικής προθεσμίας τριών ετών. ΔΕΕ, *OPR-Finance s.r.o. κατά GK*, 5.03.2020, C- 679/2018, ECLI:EU:C:2020:167.

⁴⁵⁹ Λιβαδά, ΧρηΔικ 2012, 207.

ότι η εφαρμογή της ανωτέρω διάταξης προϋποθέτει την αδυναμία του καταναλωτή να αποπληρώσει τις υποχρεώσεις του (π.χ. βάσει εισοδήματος) και δεν αρκεί μόνο η με υπαιτιότητα αθέτηση της υποχρέωσης του πιστωτικού φορέα.⁴⁶⁰ Απλούστερα, αδυναμία ανταπόκρισης στις συμβατικές υποχρεώσεις υπάρχει όταν ο καταναλωτής αδυνατεί να αποπληρώσει την πίστωση που του χορηγήθηκε λόγω ανεύθυνου δανεισμού, αφού ληφθούν υπόψη και οι ανάγκες για την διαβίωση για εκείνον και την οικογένειά του στο ελάχιστο.⁴⁶¹

Υπό αυτές τις προϋποθέσεις, ο δανειολήπτης απαλλάσσεται από την αποπληρωμή του συνολικού κόστους της πίστωσης, περιλαμβανομένων των τόκων, και οφείλει μόνο να καταβάλλει σε δόσεις το ποσό του κεφαλαίου, όπως έχει συμφωνηθεί στη σύμβαση.⁴⁶² Από τη ρύθμιση αυτή, συνάγεται ότι το δάνειο από έντοκο γίνεται πλέον άτοκο, ενώ τυχόν καταβολή τόκων αναζητούνται με βάση τις διατάξεις για τον αδικαιολόγητο πλουτισμό (904 ΑΚ).⁴⁶³ Όσον αφορά τις κυρώσεις⁴⁶⁴, από την αθέτηση της υποχρέωσης ελέγχου της πιστοληπτικής ικανότητας, αυτές δεν προσδιορίζονται στην Οδηγία, αλλά επαφίεται στη διακριτική ευχέρεια των κρατών- μελών να εισάγουν ή να διατηρήσουν ρυθμίσεις για την επιβολή κυρώσεων, αρκεί αυτές να είναι αναλογικές, αποτρεπτικές και αποτελεσματικές.⁴⁶⁵

Ωστόσο, ζήτημα δημιουργείται για το αν ο καταναλωτής απαλλάσσεται μόνο από τους συμβατικούς τόκους ή και τους νόμιμους τόκους.⁴⁶⁶ Κατά μία άποψη, η απαλλαγή αφορά μόνο τους συμβατικούς τόκους και όχι τους τόκους υπερημερίας (νόμιμους τόκους). Αυτό προκύπτει από το άρθρο 8 § 3 περ. ζ' της ΚΥΑ, στο οποίο δίνεται η έννοια του συνολικού κόστους της πίστωσης και σε αυτή δεν περιλαμβάνονται οι τόκοι

⁴⁶⁰ *Λιβαδά*, σε ΔίκΠροστΚατ, σελ. 956 · *Λιβαδά*, ΧρηΔικ 2012, 206- 207.

⁴⁶¹ *Κλαβανίδου*, σε Ευρωπαϊκό Τραπεζικό Δίκαιο, σελ. 51.

⁴⁶² *Ρόκας/ Μικρουλέα/ Λιβαδά*, σε Στοιχεία Τραπεζικού Δικαίου, σελ. 573.

⁴⁶³ *Κλαβανίδου*, σε Ευρωπαϊκό Τραπεζικό Δίκαιο, σελ. 52.

⁴⁶⁴ Επειδή οι υποχρεώσεις δεν παρουσιάζονται με σαφήνεια, δημιουργούνται ζητήματα όταν αυτές παραβιάζονται. *Λιβαδά*, ΧρηΔικ 2012, 207.

⁴⁶⁵ *Λιβαδά*, ΔΕΕ 2014, 843- 844 · Εντύπωση προκαλεί η αυστηρή ρύθμιση του ελβετικού δικαίου, η οποία προβλέπει ότι σε περίπτωση μη διενέργειας αξιολόγησης όπως πρέπει, ο πιστωτικός φορέας κινδυνεύει να χάσει ακόμα και την πίστωση. *Περάκης*, ΧρηΔικ 2009, 357.

⁴⁶⁶ Το Δικαστήριο στην υπόθεση C- 565/2012 αποφάνθηκε ότι το άρθρο 23 της Οδηγίας 2008/48/ΕΚ έχει την έννοια ότι αποκλείει την εφαρμογή εθνικού συστήματος κυρώσεων δυνάμει του οποίου, σε περίπτωση παραβάσεως από τον πιστωτικό φορέα της υποχρεώσεώς του να εκτιμήσει την πιστοληπτική ικανότητα του δανειολήπτη διενεργώντας έρευνα στην οικεία βάση δεδομένων, ο πιστωτικός φορέας εκπίπτει από το δικαίωμά του να εισπράξει συμβατικούς τόκους, αλλά δικαιούται αυτοδικαίως νόμιμους τόκους, απαιτητούς από την έκδοση της δικαστικής αποφάσεως που υποχρεώνει τον δανειολήπτη στην καταβολή του υπολοίπου των οφειλόμενων, οι οποίοι προσαυξάνονται κατά πέντε ποσοστιαίες μονάδες εάν, κατά την εκπνοή της προθεσμίας των δύο μηνών από την έκδοση της αποφάσεως, ο δανειολήπτης δεν έχει εξοφλήσει το χρέος του. ΔΕΕ, *LCL Le Crédit Lyonnais SA κατά Fesih Kalhan*, 27.03.2014, C-565/ 2012, ECLI:EU:C:2014:190.

υπερμερίας.⁴⁶⁷ Με το επιχείρημα ότι ο νομοθέτης δεν διέκρινε τους νόμιμους τόκους, η άποψη⁴⁶⁸ ότι στους τόκους περιλαμβάνονται και οι νόμιμοι τόκοι πρέπει να ερμηνευθεί με βάση την αρχή της αναλογικότητας. Έτσι, αν τελικώς το δάνειο καταστεί άτοκο, αυτό αντικρούει στο πνεύμα του κανόνα ότι ο σκοπός της αποζημίωσης είναι αποκαταστατικός, αφού έτσι ο δανειολήπτης αποκτά πλουτισμό. Μία τέτοια ερμηνεία θα ερχόταν σε αντίθεση και με την αρχή της αναλογικότητας. Συνεπώς, δεν κρίνεται πρόσφορη η συμπερίληψη των νόμιμων τόκων στους τόκους του άρθρου 8 § 3 της ΚΥΑ. Στη θεωρία από αρκετούς⁴⁶⁹ πάντως έχει γίνει αποδεκτό ότι το άρθρο 8 § 3 περιλαμβάνονται τόσο οι συμβατικοί όσο και νόμιμοι τόκοι με το επιχείρημα ότι σκοπός είναι η αποτροπή του δανειστή να παραλείψει την υποχρέωσή του.

Ωστόσο, αντίστοιχη πρόβλεψη δεν υπάρχει στην Οδηγία για την ενυπόθηκη πίστη για την περίπτωση παράβασης της υποχρέωσης της αξιολόγησης της πιστοληπτικής ικανότητας. Για το λόγο αυτό, προτείνεται η αναλογική εφαρμογή τους άρθρου 8 § 3 της Οδηγίας για την καταναλωτική πίστη, δηλαδή σε περίπτωση που ο πιστωτικό φορέας παραβιάσει την υποχρέωσή του, ο καταναλωτής απαλλάσσεται από το συνολικό κόστος της πίστωσης, περιλαμβανομένων των τόκων.⁴⁷⁰

2.2.5. Περιεχόμενο, τύπος και παράδοση αντιγράφου συμβάσεων πίστωσης

Σύμφωνα με το άρθρο 10 της ΚΥΑ Ζ1-699/2010 (άρθρο 10 της Οδηγίας 2008/48/ΕΚ), ο πιστωτικός φορέας οφείλει να περιλαμβάνει στην σύμβαση τα στοιχεία⁴⁷¹ που προβλέπονται και στο προσυμβατικό στάδιο, π.χ. τον τύπο της πίστωσης, την διάρκεια της σύμβασης, το δικαίωμά του καταναλωτή να αιτηθεί κατάσταση λογαριασμού με πίνακα χρεολυσίων, το δικαίωμά του να υπαναχωρήσει και τους ειδικότερους όρους άσκησης αυτού, όπως τότε μπορεί να ασκήσει το δικαίωμα ή ποιο είναι το κεφάλαιο και ποιοι οι τόκοι που οφείλει να καταβάλλει σε περίπτωση υπαναχώρησης κ.α..⁴⁷² Με στόχο την κατανόηση των όρων της σύμβασης από τον

⁴⁶⁷ Κλαβανίδου, σε Ευρωπαϊκό Τραπεζικό Δίκαιο, σελ. 51.

⁴⁶⁸ Λιβαδά, ΔΕΕ 2014, 842, 845- 846 ·ΕιρΛαμ 338/2018, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ ·ΕιρΑργους 93/2017, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ ·ΕιρΑργουστ 226/2017, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ ·ΕιρΧαν 8/2015, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ.

⁴⁶⁹ Πελλένη- Παπαγεωργίου, Ζητήματα, σελ. 237.

⁴⁷⁰ Τζάκας ΔΕΕ, 2018, 1010.

⁴⁷¹ Το άρθρο 10 § 2 στοιχ. η' έως ι' της Οδηγίας 2008/48/ΕΚ έχει την έννοια ότι αντιτίθεται σε εθνική ρύθμιση, σύμφωνα με την οποία η σύμβαση πίστωσης πρέπει να προσδιορίζει τον επιμερισμό κάθε περιοδικής εξόφλησης μεταξύ, κατά περίπτωση, της απόσβεσης του κεφαλαίου, των τόκων και των λοιπών εξόδων. ΔΕΕ, ΤΕ κατά Ροחותοστ' s.r.o, 5.09.2019, C- 331/2018, ECLI:EU:C:2019:665.

⁴⁷² Λιβαδά, ΕυρΡυθμΠλ, σελ. 242 ·Πελλένη- Παπαγεωργίου, σε Τιμ. Τόμ. Ρόκα, σελ. 786 επ. ·Πούλου, ΕλλΔνη 2014, 1334 ·Από κανένα στοιχείο της Οδηγίας δεν προκύπτει, πάντως, ότι οι συμβάσεις πιστώσεως, τις οποίες αφορά η διάταξη αυτή, πρέπει να καταρτίζονται σε ενιαίο έγγραφο. Μολονότι, δεν πρέπει κατ' ανάγκην να περιλαμβάνονται σε ενιαίο έγγραφο όλα τα στοιχεία που διαλαμβάνονται στο

καταναλωτή, τα ανωτέρω στοιχεία της σύμβασης πρέπει να προσδιορίζονται με σαφή και ευσύνοπτο τρόπο.⁴⁷³

Στο αρχικό στάδιο των διαπραγματεύσεων, στόχος της προσυμβατικής πληροφόρησης είναι η παρουσίαση των κύριων στοιχείων της προτεινόμενου προϊόντος, ώστε ο καταναλωτής να είναι σε θέση να συγκρίνει και να επιλέξει μεταξύ διαφορετικών προϊόντων ή διαφορετικών πιστωτικών ιδρυμάτων. Σε ένα μεταγενέστερο στάδιο, ο καταναλωτής λαμβάνει και εγγράφως τις πληροφορίες που είχε λάβει προσυμβατικά, ώστε να τις μελετήσει και να κατανοήσει. Εν τέλει, πρόκειται δηλαδή για δύο διαφορετικά είδη πληροφόρησης. Το ένα αφορά ένα αρχικό στάδιο, το στάδιο των διαπραγματεύσεων και το άλλο ένα μεταγενέστερο, καθώς η πληροφόρηση στο δεύτερο στάδιο υπάρχει στο κείμενο της σύμβασης, το οποίο έχει δικαίωμα να μελετήσει με την ησυχία του ο καταναλωτής πριν υπογράψει.⁴⁷⁴

Επισημαίνεται τέλος ότι για την κατάρτιση της πιστωτικής σύμβασης απαιτείται η τήρηση έγγραφου τύπου και η παράδοση του αντίγραφου αυτής στον καταναλωτή και στον εγγυητή (άρθρο 10 § 1 της ΚΥΑ Ζ1- 699/2010, αντίστοιχο άρθρο 10 § 1 της Οδηγίας 2008/48/EK).⁴⁷⁵ Ο προαναφερόμενος έγγραφος τύπος θεωρείται ως συστατικός, ενώ η μη τήρησή του επιφέρει σχετική ακυρότητα υπέρ του καταναλωτή.⁴⁷⁶

Όσον αφορά την στεγαστική πίστη, στο άρθρο 12 του Ν. 4438/2016 (άρθρο 13 της Οδηγίας 2014/17/ΕΕ) προβλέπεται ότι ο πιστωτικοί φορείς οφείλουν να παρέχουν ανά πάσα στιγμή, εγγράφως ή σε άλλο σταθερό μέσο ή σε ηλεκτρονική μορφή, σαφείς και κατανοητές πληροφορίες για τις συμβάσεις πίστωσης, οι οποίες περιλαμβάνουν τα στοιχεία που αναγράφονται στο άρθρο αυτό, όπως τον σκοπό που μπορεί να χρησιμοποιηθεί η πίστωση, τη διάρκεια της σύμβασης, τα είδη του διαθέσιμου επιτοκίου κ.α..

άρθρο 10 § 2 της Οδηγίας 2008/48/EK, επιβάλλεται, ωστόσο, να επισημανθεί ότι λαμβανομένης υπόψη της § 1 του άρθρου αυτού, όλα τα στοιχεία που απαριθμούνται στην εν λόγω § 2 πρέπει να προσδιορίζονται εγγράφως ή επί άλλου σταθερού μέσου και να αποτελούν αναπόσπαστο μέρος της σύμβασης πιστώσεως. ΔΕΕ, *Home Credit Slovakia a.s. κατά Klára Biróoná*, 9.11.2016, C-42/2015, ECLI:EU:C:2016:842.

⁴⁷³ Η απαίτηση αυτή συμβάλλει στην επίτευξη του σκοπού που επιδιώκεται με την Οδηγία 2008/48/EK και ο οποίος συνίσταται στην πλήρη και υποχρεωτική εναρμόνιση σε ορισμένους βασικούς τομείς, η οποία κρίνεται απαραίτητη προκειμένου να διασφαλισθεί υψηλό και ισοδύναμο επίπεδο προστασίας των συμφερόντων όλων των καταναλωτών εντός της Ένωσης και προκειμένου να καταστεί ευχερέστερη η ανάπτυξη εύρυθμης εσωτερικής αγοράς στον τομέα της καταναλωτικής πίστωσης. ΔΕΕ, *Home Credit Slovakia a.s. κατά Klára Biróoná*, 9.11.2016, C-42/2015, ECLI:EU:C:2016:842.

⁴⁷⁴ Λιβαδά, *ΕυρΡυθμΠλ*, σελ. 243.

⁴⁷⁵ Αναλυτικότερα βλ. Πελένη- Παπαγεωργίου, σε Τιμ. Τόμα, *Ρόκα*, σελ. 786 επ..

⁴⁷⁶ Πελένη- Παπαγεωργίου, *ΝοΒ* 2010, 283.

Σχετικά με το περιεχόμενο της σύμβασης, στο άρθρο 23 του Ν. 4438/2016 (άρθρο 24 της Οδηγίας 2014/17/ΕΕ) προβλέπεται ότι, όταν σε αυτή ορίζεται κυμαινόμενο επιτόκιο, ο πιστωτικός φορέας οφείλει να περιέχει με σαφήνεια τους δείκτες ή τα επιτόκια αναφοράς που χρησιμοποιούνται για τον υπολογισμό του επιτοκίου χορήγησης, ώστε να είναι δυνατή η επαλήθευση τους από τα συμβαλλόμενα μέρη στη σύμβαση πίστωσης και την αρμόδια αρχή. Επίσης, στο ίδιο άρθρο προβλέπεται η υποχρεωτική τήρηση των αρχείων των ανωτέρω δεικτών ή επιτοκίων αναφοράς από τον πιστωτικό φορέα, εκτός αν ο πάροχος των δεικτών ή επιτοκίων αναφοράς υπόκειται σε ισοδύναμη υποχρέωση τήρησης αρχείου.

Επιπλέον, όταν πρόκειται για σύμβαση σε ξένο νόμισμα, ο πιστωτικός φορέας οφείλει είτε να συμπεριλάβει στη σύμβαση πίστωσης όρο, σύμφωνα με τον οποίο, ο καταναλωτής δικαιούται να μετατρέψει, κατόπιν σχετικού αιτήματός του, τη σύμβαση πίστωσης σε εναλλακτικό νόμισμα, τουλάχιστον όταν η διακύμανση της συναλλαγματικής ισοτιμίας υπερβαίνει το 20% σε σχέση με αυτή που ίσχυε κατά το χρόνο σύναψης της σύμβασης είτε να διασφαλίσει ότι η σύμβαση πίστωσης συνοδεύεται καθ' όλη τη διάρκεια αυτής με χρηματοπιστωτικό μέσο αντιστάθμισης του συναλλαγματικού κινδύνου (άρθρο 22 του Ν. 4438/2016, αντίστοιχο άρθρο 23 της Οδηγίας 2014/17/ΕΕ). Σε κάθε περίπτωση πάντως για τη θεμελίωση της απαιτούμενης διαφάνειας των σχετικών συμβάσεων απαιτείται η προ της υπογραφής της δανειακής σύμβασης σαφής και εμπειριστατωμένη ενημέρωση των δανειοληπτών για τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις τους μέσω της ευκρινούς διατύπωσης του τρόπου λειτουργίας της συναλλαγματικής ισοτιμίας, της μεθόδου και των ιδιαιτεροτήτων του μηχανισμού μετατροπής του εγχωρίου νομίσματος σε ξένο, της σχέσης μεταξύ του μηχανισμού αυτού και τυχόν άλλων.⁴⁷⁷

Τέλος, παρόμοια πρόβλεψη για παράδοση αντίγραφου της σύμβασης υπάρχει και στον Ν. 4438/2016. Ειδικότερα, στο άρθρο 13 § 3 και 4 του Ν. 4438/2016 (άρθρο 14 § 3 και 4 της Οδηγίας 2014/17/ΕΕ) αναφέρεται ότι σε περίπτωση που ο πιστωτικός φορέας κάνει δεσμευτική προσφορά προς τον καταναλωτή, αυτή γίνεται εγγράφως ή επί άλλου σταθερού μέσου. Έτσι, σύμφωνα με την § 8 του άρθρου 13 του Ν. 4438/2016 (άρθρο 14 § 8 της Οδηγίας 2014/17/ΕΕ), κατά το χρόνο υποβολής μίας δεσμευτικής προσφοράς για τον πιστωτικό φορέα, ο τελευταίος υποχρεούται να παρέχει στον

⁴⁷⁷ Εφαθ 2319/2018, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ · ΕφΔωδ 166/2020, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ · ΕφΠειρ 791/2017, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ · ΕφΘρακ 185/2017, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ · ΕφΘρακ 24/2017, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ · ΠΠρΗρακλ 91/2018, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ · ΠΠρΗρακλ 90/2018, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ.

καταναλωτή, εγγράφως ή με σταθερό μέσο, αντίγραφο σχεδίου σύμβασης πίστωσης. Επισημαίνεται ωστόσο, ότι στον Ν. 4438/2016 παρατηρείται έλλειψη ρύθμισης του τύπου της σύμβασης, όπως υπάρχει στην ΚΥΑ 699/2010.

2.3. Υποχρέωση και δικαιώματα του δανειολήπτη

2.3.1. Καθήκον αλήθειας του δανειολήπτη

Όπως αναφέρθηκε⁴⁷⁸, το πιστωτικό ίδρυμα έχει την υποχρέωση πληροφόρησης και ιδιαίτερης επεξήγησης και την υποχρέωση αξιολόγησης της πιστοληπτικής ικανότητας. Αυτό που δεν διευκρινίστηκε ωστόσο είναι αν ο δανειολήπτης με τη σειρά του έχει κάποια αντίστοιχη υποχρέωση. Ως συμπλήρωμα στις υποχρεώσεις του πιστωτικού ιδρύματος, προβλέπεται αντίστοιχα καθήκον του δανειολήπτη να απαντά στις ερωτήσεις που το θέτει ο φορέας για τη συλλογή πληροφοριών με σκοπό την παροχή εξηγήσεων και να συνεργάζεται μαζί του.⁴⁷⁹ Σε αυτό το σημείο θα πρέπει να πούμε ότι είναι διαφορετική η συλλογή αυτών των στοιχείων από την υποχρέωση του πιστωτικού ιδρύματος αξιολόγησης της πιστοληπτικής ικανότητας του δανειολήπτη ακόμα και αν τα στοιχεία που τελικώς συλλέγονται είναι τα ίδια.

Συγκεκριμένα, από το άρθρο 8 § 1 της ΚΥΑ προκύπτει ερμηνευτικά⁴⁸⁰ ότι ο καταναλωτής όταν υποβάλλει αίτηση για σύμβαση πίστωσης, οφείλει να παρέχει στον πιστωτικό φορέας πληροφορίες οικονομικού περιεχομένου. Αυτή η υποχρέωση αναφέρεται ρητά στο άρθρο 27 § 3 του Ν. 3601/2007⁴⁸¹ σχετικά με την εποπτεία πιστωτικών ιδρυμάτων, αλλά μπορεί να στηριχθεί και στις γενικές διατάξεις του Αστικού Δικαίου για την τήρηση καλόπιστης συναλλακτικής συμπεριφοράς τόσο σε προσυμβατικό στάδιο (197, 198 ΑΚ) όσο και σε συμβατικό (288 ΑΚ).

Σχετικά με την κατανομή του βάρους, κάθε συμβαλλόμενο μέρος πρέπει να αποδείξει ότι εκπλήρωσε την υποχρέωσή του. Ειδικότερα, το πιστωτικό ίδρυμα μπορεί

⁴⁷⁸ Βλ. κεφάλαιο II, υποκεφάλαιο 2.2, ενότητα 2.2.1.

⁴⁷⁹ *Τασίκας*, ΔΕΕ 2011, 1024.

⁴⁸⁰ Στο κείμενο της Οδηγίας 2008/48/ΕΚ δεν αναφέρεται πουθενά υποχρέωση του δανειολήπτη πέρα από τη γενική διατύπωση της αιτιολογικής σκέψης 26 στην οποία περιλαμβάνεται ότι « οι καταναλωτές θα πρέπει επίσης να ενεργούν με σύνεση και να τηρούν τις προσυμβατικές τους υποχρεώσεις». Αναλυτικότερα βλ. *Λιβαδά*, σε Τιμ. Τόμ. Αλεξανδρίδου, σελ. 370.

⁴⁸¹ Άρθρο 27 § 3 του Ν. 3601/2007 «*Σε περίπτωση αίτησης χορήγησης δανείου ή λοιπών πιστώσεων από πιστωτικό ή χρηματοδοτικό ίδρυμα, οι αιτούντες παρέχουν πλήρη και ακριβή πληροφόρηση για την αξιολόγηση από το πιστωτικό ή χρηματοδοτικό ίδρυμα της φερεγγυότητας και της πιστοληπτικής ικανότητας. Τα πιστωτικά και χρηματοδοτικά ιδρύματα υποχρεούνται να λαμβάνουν υπόψη τους, κατά τη διαβάθμιση των σχετικών κινδύνων με βάση το άρθρο αυτό τυχόν μερική ή ολική άρνηση του αιτούντος να χορηγήσει τέτοιες πληροφορίες. Στις πληροφορίες αυτές δεν περιλαμβάνονται αυτές που σύμφωνα με την ισχύουσα νομοθεσία αποτελούν ευαίσθητα προσωπικά δεδομένα.*».

να αποδείξει ότι εκπλήρωσε την υποχρέωσή του συντάσσοντας έγγραφη τεκμηρίωση. Έχει διατυπωθεί η άποψη⁴⁸² ότι, λόγω της δυνατότητας πρόσβασης σε βάσεις δεδομένων, ο πιστωτικός φορέας φέρει το βάρος απόδειξης ότι τα στοιχεία που του προσκόμισε ο δανειολήπτης είναι αληθή και ότι σε αυτά στηριζόμενο (το πιστωτικό ίδρυμα) προχώρησε την ενημέρωσή του με επαρκείς εξηγήσεις. Επιπρόσθετα, σύμφωνα με την ίδια άποψη, ο πιστωτικός φορέας θα πρέπει να βαρύνεται και με την απόδειξη πιθανής υπαιτιότητας του δανειολήπτη για αναληθείς δηλώσεις. Κατ' αντιστοιχία, ο δανειολήπτης φέρει το βάρος παροχής αληθών πληροφοριών προς το πιστωτικό ίδρυμα και έτσι επιφορτίζεται και αυτός με επιπλέον ευθύνες.⁴⁸³ Έτσι, αν αυτός δεν συμπεριφερθεί καλόπιστα, όπως οφείλει, και δηλώσει ψευδή στοιχεία, έχει υποχρέωση να αποκαταστήσει τη ζημία.⁴⁸⁴ Επίσης, αν ο πιστωτή αποκρύψει ή δηλώσει ψευδή περιουσιακά στοιχεία με δόλο, δεν μπορεί να υπαχθεί στη διαδικασία του Ν. 3869/2010 ή αν έχει ήδη υπαχθεί στη διαδικασία λόγω ψευδών στοιχείων εκπίπτει από τη ρύθμιση και την απαλλαγή των χρεών.⁴⁸⁵

Όσον αφορά την στεγαστική πίστη, σύμφωνα με το άρθρο 19 § 3 του Ν. 4438/2016 (άρθρο 20 § 3 της Οδηγίας 2014/17/ΕΕ) ο καταναλωτής υποχρεούται να συμμετέχει στη διαδικασία αξιολόγησης της πιστοληπτικής ικανότητας παρέχοντας στοιχεία και δικαιολογητικά που του ζητά ο πιστωτικός φορέας. Έτσι, ο καταναλωτής γνωρίζει εξ αρχής ότι οφείλει να αποκαλύψει ορθές και πλήρεις πληροφορίες⁴⁸⁶ στον αντισυμβαλλόμενο. Σε περίπτωση μάλιστα προσκόμισης παραποιημένων ή ελλιπών πληροφοριών, ο πιστωτικός φορέας δύναται να καταγγείλει τη σύμβαση αποδεικνύοντας ότι ο αντισυμβαλλόμενος τις απέκρυψε δολίως.⁴⁸⁷ Συνεπώς, ο καταναλωτής φέρει την ευθύνη ορθότητας και πληρότητας των προσκομιζόμενων στοιχείων, ενώ ο πιστωτικός φορέας πρέπει να καθορίσει τα αναγκαία στοιχεία για την εκτίμηση της πιστοληπτικής αξιολόγησης.⁴⁸⁸ Πάντως, η καθιέρωση της υποχρέωσης του καταναλωτή για παροχή ορθής και πλήρους πληροφόρησης αποδεικνύει την ανάγκη τήρησης υπεύθυνης στάσης

⁴⁸² Τασίκας, ΔΕΕ 2011, 1024.

⁴⁸³ Τασίκας, ΔΕΕ 2011, 1024.

⁴⁸⁴ Βλ. κεφάλαιο Ι, υποκεφάλαιο 1.4. ·Πελένη- Παπαγεωργίου, Ζητήματα, σελ. 218 ·Περάκης, ΧρηΔικ 2009, 358.

⁴⁸⁵ Βλ. κεφάλαιο ΙΙ, υποκεφάλαιο 2.2, ενότητα 2.2.4.

⁴⁸⁶ Λιβαδά, σε Τιμ. Τόμ. Αλεξανδρίδου, σελ. 371 ·Χασάπης, ΕφΑΔ 2015, 717, 719.

⁴⁸⁷ Ένα ζήτημα που προκύπτει, λαμβάνοντας υπόψιν και το πρότυπο της ελάχιστης εναρμόνισης, είναι αν τα κράτη- μέλη μπορούν να εισάγουν αυστηρότερες κυρώσεις από την προβλεπόμενη καταγγελία της σύμβασης σε περίπτωση δόλιας αθέτησης της υποχρέωσης του καταναλωτή. Από το άρθρο 2 § 1 της Οδηγίας της ενυπόθηκης πίστης συνάγεται ότι τα κράτη- μέλη μπορούν να διευρύνουν τις κυρώσεις (π.χ. αποζημίωση του πιστωτικού φορέα), αλλά όχι να μειώσουν το προστατευτικό πεδίο της Οδηγίας επιβάλλοντας κυρώσεις και αθέτηση του καθήκοντος αλήθειας λόγω αμέλειας. Χασάπης, ΕφΑΔ 2015, 717.

⁴⁸⁸ Λιβαδά, σε ΔίκΠροστΚατ, σελ. 954 ·Λιβαδά, σε Τιμ. Τόμ. Αλεξανδρίδου, σελ. 371.

εκ μέρους του στη διαδικασία αξιολόγησης, αλλά και, εν γένει, τον σημαντικό ρόλο και των δύο μερών στην εφαρμογή της αρχής του υπεύθυνου δανεισμού.

2.3.2. Δικαίωμα υπαναχώρησης

Σύμφωνα με το άρθρο 14 της ΚΥΑ (14 της Οδηγίας 2008/48/EK) ο καταναλωτής δικαιούται να υπαναχωρήσει από τη σύμβαση πίστωσης χωρίς ειδικότερες προϋποθέσεις, χωρίς την ύπαρξη ιδιαίτερου λόγου και χωρίς την υποχρέωση καταβολής αποζημίωσης.⁴⁸⁹

Πιο αναλυτικά, ο δανειολήπτης εντός προθεσμίας 14 ημερών πρέπει να ασκήσει το δικαίωμα υπαναχώρησης.⁴⁹⁰ Ως αφετηρία για την έναρξη της προθεσμίας θεωρείται είτε η ημέρα που συνάπτεται η πιστωτική σύμβαση είτε η ημέρα κατά την οποία ο καταναλωτής λαμβάνει τους όρους και τις πληροφορίες⁴⁹¹ της σύμβασης σύμφωνα με το άρθρο 10 της ΚΥΑ (άρθρο 10 της Οδηγίας 2008/48/EK), υπό την προϋπόθεση ότι αυτή η ημέρα έπεται εκείνης της σύναψης σύμβασης.⁴⁹² Σε κάθε περίπτωση, για να έχει ισχύ η υπαναχώρηση, θα πρέπει να δηλωθεί η άσκηση της εντός της προθεσμίας.⁴⁹³ Έτσι, ο καταναλωτής θεωρείται ότι έχει τηρήσει την προθεσμία, αν ειδοποιήσει το πιστωτικό ίδρυμα εγγράφως ή με άλλο σταθερό μέσο, στο οποίο το τελευταίο έχει πρόσβαση. Με την προϋπόθεση αυτή, επί της ουσίας παρατείνεται η προθεσμία υπαναχώρησης και το πιστωτικό ίδρυμα οφείλει να τη δεχθεί.⁴⁹⁴

⁴⁸⁹ Με άλλα λόγια, γίνεται ρύθμιση βάσει του προτύπου της Οδηγίας 2002/65/EK για την εξ αποστάσεως εμπορία χρηματοοικονομικών υπηρεσιών. Το Δικαστήριο στην υπόθεση C- 66/2019 έκρινε ότι η Οδηγία 2008/48/EK, της οποίας επιδίωξη είναι η διασφάλιση υψηλού επιπέδου προστασίας των καταναλωτών, έχει την έννοια ότι οι συμβάσεις καταναλωτικής πίστης πρέπει να προσδιορίζουν με τρόπο σαφή και ευσύνοπτο τις ειδικότερες λεπτομέρειες που αφορούν τον υπολογισμό της προθεσμίας υπαναχώρησης. ΔΕΕ, *JC κατά Kreissparkasse Saarlouis*, 26.03.2020, C- 66/2019, ECLI:EU:C:2020:242.

⁴⁹⁰ Πελένη- Παπαγεωργίου, σε Τιμ. Τόμ. Ρόκα, σελ. 786 επ. ·Πούλον, ΕλλΔνη 2014, 1339 ·Ρόκας/ Μικρουλέα/ Λιβαδά, σε Στοιχεία Τραπεζικού Δικαίου, σελ. 574 ·Ψυχομάνης, Τραπεζικό Δίκαιο, σελ. 206.

⁴⁹¹ Το Δικαστήριο στην υπόθεση C- 66/ 2019 απεφάνθη ότι οι πληροφορίες και οι ειδικότερες λεπτομέρειες, οι οποίες αφορούν τον υπολογισμό της προθεσμίας υπαναχώρησης και προβλέπονται στο άρθρο 14, πρέπει να προσδιορίζονται με τρόπο σαφή και ευσύνοπτο σε μια σύμβαση πίστωσης. Επίσης, επισημαίνεται ότι η προθεσμία υπαναχώρησης εκκινεί μόνον όταν ο καταναλωτής λάβει τις προβλεπόμενες στο άρθρο 10 της Οδηγίας πληροφορίες, αν η ημερομηνία αυτή είναι μεταγενέστερη της ημερομηνίας σύναψης της σύμβασης πίστωσης. Όταν όμως μια σύμβαση συναφθείσα από καταναλωτή παραπέμπει σε ορισμένες διατάξεις του εθνικού δικαίου, ο καταναλωτής δεν είναι σε θέση, βάσει της σύμβασης, ούτε να προσδιορίσει την έκταση της συμβατικής του δέσμευσης ούτε να ελέγξει αν όλα τα απαιτούμενα στοιχεία περιλαμβάνονται στη σύμβαση που συνήψε, πολλώ δε μάλλον να ελέγξει αν η προθεσμία υπαναχώρησης την οποία μπορεί να διαθέτει έχει εκκινήσει. ΔΕΕ, *JC κατά Kreissparkasse Saarlouis*, 26.03.2020, C- 66/2019, ECLI:EU:C:2020:242.

⁴⁹² Πελένη- Παπαγεωργίου, ΝοΒ 2010, 284.

⁴⁹³ Πελένη- Παπαγεωργίου, σε Τιμ. Τόμ. Ρόκα, σελ. 786 επ..

⁴⁹⁴ Πελένη- Παπαγεωργίου, ΝοΒ 2010, 284.

Εν συνεχεία, στο δεύτερο εδάφιο της § 3 του άρθρου 14 της ΚΥΑ προβλέπονται οι έννομες συνέπειες από την άσκηση του δικαιώματος υπαναχώρησης.⁴⁹⁵ Ακριβέστερα, ορίζεται ότι ο καταναλωτής πρέπει να καταβάλει στον πιστωτικό φορέα μέσα σε σύντομο χρόνο, και πάντως το αργότερο εντός τριάντα ημερών από την αποστολής της ειδοποίησης της υπαναχώρησης, το κεφάλαιο και τους δεδουλευμένους τόκους επί του κεφαλαίου αυτού από την ημερομηνία ανάληψης της πίστωσης έως την ημερομηνία εξόφλησης.⁴⁹⁶ Προσδιορίζεται επίσης ο τρόπος υπολογισμού των τόκων, καθώς αυτοί θα υπολογίζονται με βάση το χρεωστικό επιτόκιο, το οποίο συμφώνησαν τα μέρη στη σύμβαση. Επιπλέον, ο πιστωτικός φορέας, λόγω της άσκησης του δικαιώματος υπαναχώρησης από τον καταναλωτή, δικαιούται αποζημίωση για μη επιστρεφόμενα τέλη που κατέβαλε ο φορέας σε οποιαδήποτε διοικητική υπηρεσία, χωρίς όμως να δικαιούται άλλη αποζημίωση.⁴⁹⁷ Πάντως θα μπορούσαμε να χαρακτηρίσουμε τις έννομες συνέπειες της άσκησης του δικαιώματος υπαναχώρησης ιδιαίτερα ευνοϊκές για τον καταναλωτή, αφού αν τηρήσει την προθεσμία, μπορεί να αποχωρήσει από τη σύμβαση χωρίς να καταβάλλει αποζημίωση.

Αντίστοιχα, στο άρθρο 14 § 6 της Οδηγίας για την ενυπόθηκη πίστη προβλέπεται η δυνατότητα θέσπισης από τα κράτη- μέλη μιας προθεσμίας περισκέψεως για τον καταναλωτή, μέσα στην οποία ο τελευταίος δύναται να αποδεχθεί ή να απορρίψει την προσφορά του πιστωτικού φορέα ή να υπαναχωρήσει, όταν η σύμβαση έχει καταρτισθεί. Η προθεσμία αυτή παρέχεται ώστε ο δανειολήπτης να μελετήσει τη σύμβαση και να λάβει την απόφασή του. Έτσι, βάσει της Οδηγίας τα κράτη- μέλη καλούνται να επιλέξουν μεταξύ της προθεσμίας περισκέψεως, πριν την παρέλευση της οποίας δεν μπορεί να συναφθεί σύμβαση πίστωσης, και του τυπικού δικαιώματος υπαναχώρησης.⁴⁹⁸ Ο Έλληνας νομοθέτης πάντως στο άρθρο 13 § 4 του Ν. 4438/2016 προέβλεψε ότι μεταξύ της παροχής δεσμευτικής προσφοράς και της σύναψης σύμβασης πίστωσης, μεσολαβεί προθεσμία 10 ημερών, ώστε ο καταναλωτής να μελετήσει, να συγκρίνει τις προσφορές και τελικώς να λάβει μια τεκμηριωμένη απόφαση. Επισημαίνεται, τέλος, στο ίδιο άρθρο ότι ο καταναλωτής δεν μπορεί να δεχτεί την προσφορά πριν από την παρέλευση 5 ημερών της περιόδου μελέτης.

⁴⁹⁵ Πελλένη- Παπαγεωργίου, σε Τιμ. Τόμ. Ρόκα, σελ. 786 επ..

⁴⁹⁶ Πελλένη- Παπαγεωργίου, σε Τιμ. Τόμ. Ρόκα, σελ. 786 επ..

⁴⁹⁷ Πελλένη- Παπαγεωργίου, σε Τιμ. Τόμ. Ρόκα, σελ. 786 επ. ·Πελλένη- Παπαγεωργίου, ΝοΒ 2010, 284.

⁴⁹⁸ Χασάπης, ΕφΑΔ 2015, 717.

2.3.3. Δικαίωμα πρόωρης εξόφλησης

Σύμφωνα με το άρθρο 16 της ΚΥΑ (άρθρο 16 της Οδηγίας 2008/48/EK), ο δανειολήπτης μπορεί να αποπληρώσει την πίστωση πριν ακόμα αυτή καταστεί ληξιπρόθεσμη (δικαίωμα πρόωρης εξόφλησης⁴⁹⁹). Αν και το δικαίωμα αυτό υπήρχε και στην παλαιότερη Οδηγία, πλέον επισημαίνεται ότι ο δανειολήπτης δύναται να ασκήσει το εν λόγω δικαίωμα «ανά πάσα στιγμή» και διευκρινίζεται ότι η πρόωρη εξόφληση μπορεί να γίνει για το σύνολο ή το μέρος των συμβατικών του υποχρεώσεων. Συνεπώς, ο νομοθέτης δεν βάζει κανέναν χρονικό και ποσοτικό περιορισμό στον καταναλωτή για την άσκηση του δικαιώματος αυτού.⁵⁰⁰ Ωστόσο, η Οδηγία 2008/48/EK σε σχέση με την παλαιότερη εισάγει ρητά το δικαίωμα του πιστωτικού φορέα να ζητήσει αποζημίωση.

Μία από τις προβλεπόμενες έννομες συνέπειες από την άσκησης του δικαιώματος της πρόωρης εξόφλησης είναι το δικαίωμα του καταναλωτή να ζητήσει μείωση του συνολικού κόστους πίστωσης(άρθρο 16 § 1 της ΚΥΑ).⁵⁰¹ Σύμφωνα με το άρθρο 16 § 1

⁴⁹⁹ Πελλένη- Παπαγεωργίου, σε Τιμ. Τόμ. Ρόκα, σελ. 786 επ. ·Ρόκας/ Μικρουλέα/ Λιβαδά, σε Στοιχεία Τραπεζικού Δικαίου, σελ. 574 ·Ψυχολάνης, Τραπεζικό Δίκαιο, σελ. 206-207.

⁵⁰⁰ Πελλένη- Παπαγεωργίου, σε Τιμ. Τόμ. Ρόκα, σελ. 786 επ. ·Πελλένη- Παπαγεωργίου, ΝοΒ 2010, 284-285.

⁵⁰¹ Για περαιτέρω ανάλυση βλ. Πελλένη- Παπαγεωργίου, σε Τιμ. Τόμ. Ρόκα, σελ. 786 επ. ·Στην υπόθεση C- 383/2018 το Δικαστήριο κλήθηκε να διευκρινίσει αν το άρθρο 16 § 1 της Οδηγίας 2008/48/EK έχει την έννοια ότι το δικαίωμα μείωσης του συνολικού κόστους της πιστώσεως σε περίπτωση πρόωρης εξόφλησής της περιλαμβάνει και τα έξοδα που δεν εξαρτώνται από τη χρονική διάρκεια ισχύος της συμβάσεως. «Το άρθρο 16 § 1 προβλέπει το δικαίωμα του καταναλωτή να προβεί σε πρόωρη εξόφληση της συμβάσεως και να τύχει μείωσης του συνολικού κόστους της πιστώσεως αντίστοιχης με τους οφειλόμενους τόκους και τα οφειλόμενα έξοδα για το εναπομένον χρονικό διάστημα ισχύος της συμβάσεως. Όσον αφορά την έννοια του «συνολικού κόστους της πιστώσεως», αυτή ορίζεται κατά το άρθρο 3 στοιχ. ζ, ως το σύνολο των επιβαρύνσεων, περιλαμβανομένων των τόκων, των προμηθειών, των φόρων και των παντός άλλου είδους αμοιβών, τις οποίες πρέπει να καταβάλει ο καταναλωτής για τη σύμβαση πιστώσεως και τις οποίες γνωρίζει ο πιστωτικός φορέας, εκτός των συμβολαιογραφικών εξόδων. Ο ορισμός αυτός, επομένως, δεν προβλέπει κανέναν περιορισμό σχετικό με τη χρονική διάρκεια ισχύος της οικείας συμβάσεως. Συναφώς, η μεία του «εναπομένου διαστήματος της σύμβασης», σύμφωνα με το άρθρο 16 § 1 θα μπορούσε να ερμηνευθεί τόσο ως έχουσα την έννοια ότι τα έξοδα που αφορά η μείωση του συνολικού κόστους της πιστώσεως περιορίζονται σε αυτά που εξαρτώνται αντικειμενικά από τη χρονική διάρκεια της συμβάσεως ή, πιθανώς, σε εκείνα που ο πιστωτικός φορέας εμφανίζει ως σχετιζόμενα ειδικώς με κάποια φάση της συνάψεως ή της εκτελέσεως της συμβάσεως όσο και ως έχουσα την έννοια ότι η μέθοδος υπολογισμού που πρέπει να χρησιμοποιηθεί για τη μείωση αυτή συνίσταται στο να ληφθεί υπόψη το σύνολο των εξόδων που επιβάρυναν τον καταναλωτή και, εν συνεχεία, στη μείωση του ποσού αναλογικά με το εναπομένον χρονικό διάστημα ισχύος της συμβάσεως. Εντούτοις, κατά πάγια νομολογία του Δικαστηρίου, η διάταξη αυτή πρέπει να ερμηνεύεται με γνώμονα όχι μόνον το γράμμα της, αλλά και το πλαίσιο στο οποίο εντάσσεται και τους σκοπούς που επιδιώκονται με τη ρύθμιση της οποίας η διάταξη αποτελεί μέρος. Επομένως, διαπιστώνεται ότι το άρθρο 16 § 1 προσδιόρισε το δικαίωμα του καταναλωτή σε μείωση του κόστους της πιστώσεως σε περίπτωση πρόωρης εξόφλησεως, αντικαθιστώντας τη γενική έννοια της «εύλογης μείωσης» με την ακριβέστερη της «μείωσης του συνολικού κόστους της πιστώσεως» και διευκρινίζοντας επιπροσθέτως ότι η μείωση αυτή πρέπει να περιλαμβάνει τους «τόκους και τις επιβαρύνσεις». Προκειμένου να διασφαλισθεί η προστασία αυτή, το άρθρο 22 § 3 της Οδηγίας επιβάλλει στα κράτη- μέλη την υποχρέωση να μεριμνούν, ώστε οι διατάξεις που θεσπίζουν προς εφαρμογή της Οδηγίας αυτής να μην είναι δυνατό να καταστρατηγηθούν μέσω του γράμματος των ρητρών των συμβάσεων. Η αποτελεσματικότητα, όμως, του δικαιώματος των καταναλωτών σε μείωση του συνολικού κόστους της πιστώσεως θα αποδυναμωνόταν εάν η μείωση της πιστώσεως μπορούσε να περιορισθεί στο να ληφθούν υπόψη μόνον τα έξοδα τα οποία εμφανίζει ο πιστωτικός φορέας ως εξαρτώμενα από τη χρονική

της ΚΥΑ προβλέπεται ότι η μείωση θα αφορά τους τόκους και τα επιβαρυντικά έξοδα για το διάστημα της σύμβασης που απέμεινε. Με απλά λόγια, ο καταναλωτής για το μετά την πρόωρη εξόφληση χρονικό διάστημα απαλλάσσεται πλήρως.⁵⁰² Επέρχεται ακόμη μια έννομη συνέπεια, αλλά αυτή τη φορά για τον πιστωτικό φορέα, ο οποίος σύμφωνα με την § 2 του ίδιου άρθρου δικαιούται υπό κάποιες προϋποθέσεις να ζητήσει αποζημίωση.⁵⁰³ Συγκεκριμένα, πρώτη προϋπόθεση είναι η αποζημίωση να αφορά ορισμένα έξοδα που συνδέονται άμεσα με την πρόωρη εξόφληση, και δεύτερη προϋπόθεση είναι το δικαίωμα της πρόωρης εξόφλησης να ασκείται μέσα σε χρονικό διάστημα για το οποίο έχει καθοριστεί σταθερό επιτόκιο χορηγήσεων.

Σε αυτό το σημείο ανακύπτουν δύο ζητήματα, πρώτον αν στην έννοια των εξόδων⁵⁰⁴ κατά την έννοια της εν λόγω διάταξης μπορούν να υπαχθούν και διαφυγόντα κέρδη και δεύτερον αν ως επιτόκιο εννοείται το σταθερό ή και το κυμαινόμενο.⁵⁰⁵ Σχετικά

διάρκεια ισχύος της συμβάσεως, δεδομένου ότι τα έξοδα και ο επιμερισμός τους καθορίζονται μονομερώς από την τράπεζα, η δε χρέωση των εξόδων ενδέχεται να περιλαμβάνει και ορισμένο περιθώριο κέρδους. Επιπλέον, ο περιορισμός της δυνατότητας μείωσης του συνολικού κόστους της πιστώσεως αποκλειστικώς στα έξοδα που ρητώς συνδέονται με το χρονικό διάστημα ισχύος της συμβάσεως θα ενείχε τον κίνδυνο να επιβάλλεται στον καταναλωτή η εφάπαξ καταβολή υψηλότερων ποσών κατά τη σύναψη της συμβάσεως πιστώσεως, διότι ενδέχεται ο πιστωτικός φορέας να επιδιώξει τη μείωση στον μέγιστο δυνατό βαθμό των εξόδων που εξαρτώνται από τη χρονική διάρκεια ισχύος της συμβάσεως. Πρέπει να επισημανθεί επίσης ότι το ενδεχόμενο να περιλαμβάνονται στη μείωση του συνολικού κόστους της πιστώσεως τα έξοδα που δεν εξαρτώνται από τη χρονική διάρκεια ισχύος της συμβάσεως δεν μπορεί να περιαγάγει τον πιστωτικό φορέα σε δυσανάλογα μειονεκτική θέση. Πράγματι, πρέπει να επισημανθεί ότι τα συμφέροντα του πιστωτικού φορέα λαμβάνονται υπόψη μέσω αφενός του άρθρου 16 § 2 της Οδηγίας 2008/48, το οποίο προβλέπει το δικαίωμα αποζημίωσης του πιστωτικού φορέα για έξοδα ενδεχομένως σχετιζόμενα με την πρόωρη εξόφληση της συμβάσεως και αφετέρου βάσει του άρθρου 16 § 4, με το οποίο παρέχεται στα κράτη- μέλη η επιπλέον δυνατότητα να μεριμνούν ώστε η αποζημίωση να είναι προσήκουσα ως προς τους όρους τις πιστώσεως και τις συνθήκες της αγοράς, προκειμένου να προστατεύονται τα συμφέροντα του πιστωτικού φορέα. Τέλος, πρέπει να επισημανθεί ότι, σε περίπτωση πρόωρης εξοφλήσεως, ο πιστωτικός φορέας ανακτά πρόωρα το δανεισθέν ποσό, το οποίο, επομένως, μπορεί να διαθέσει, ενδεχομένως, για τη σύναψη νέας συμβάσεως πιστώσεως. Έτσι, ο Δικαστήριο αποφάνθηκε ότι το άρθρο 16 § 1 της Οδηγίας 2008/48/ΕΚ έχει την έννοια ότι το δικαίωμα του καταναλωτή σε μείωση του συνολικού κόστους της πιστώσεως σε περίπτωση πρόωρης εξοφλήσεώς της περιλαμβάνει άπαντα τα έξοδα των οποίων η καταβολή επιβλήθηκε στον καταναλωτή.» ΔΕΕ, *Lexitor Sp. z o.o κατά Spółdzielcza Kasa Oszczędnościowo - Kredytowa im. Franciszka Stefczyka κ.λπ.*, 11.09.2019, C- 383/2018, ECLI:EU:C:2019:702.

⁵⁰² Πελένη- Παπαγεωργίου, ΝοΒ 2010, 285.

⁵⁰³ Η ευκαιρία του καταναλωτή να αποδευθεθεί από μία διαρκή σχέση χωρίς ζημία της τράπεζας δεν πρέπει να συνεπάγεται και ως αφορμή για ευκαιριακό κέρδος της τελευταίας. *Μαρίνος/ Βενιέρης*, Η ποινή για πρόωρη εξόφληση στεγαστικού δανείου- Η φύση, ο υπολογισμός και ο έλεγχος αυτής υπό το πρίσμα του Ν. 2251/1994, ΧρΙΔ Ε/2005, 461.

⁵⁰⁴ Το Δικαστήριο στην υπόθεση C- 383/2018 αποφάνθηκε ότι το άρθρο 16 § 1 της Οδηγίας 2008/48/ΕΚ έχει την έννοια ότι το δικαίωμα του καταναλωτή σε μείωση του συνολικού κόστους της πιστώσεως σε περίπτωση πρόωρης εξοφλήσεώς της περιλαμβάνει άπαντα τα έξοδα των οποίων η καταβολή επιβλήθηκε στον καταναλωτή. ΔΕΕ, *Lexitor Sp. z o.o κατά Spółdzielcza Kasa Oszczędnościowo - Kredytowa im. Franciszka Stefczyka κ.λπ.*, 11.09.2019, C- 383/2018, ECLI:EU:C:2019:702.

⁵⁰⁵ Στα σταθερά επιτόκια ο πιστωτικός φορέας και καταναλωτής γνωρίζουν εκ των προτέρων ότι η παροχή του τελευταίου είναι συγκεκριμένη. Ο καταναλωτής απαλλάσσεται από τον κίνδυνο αύξησης του επιτοκίου, ενώ ο πιστωτικός φορέας αναμένει την καταβολή συγκεκριμένου τόκου. Αντίθετα, το κυμαινόμενο επιτόκιο δημιουργεί ανασφάλεια- αστάθεια τόσο στον καταναλωτή, ο οποίος βρίσκεται σε ασταθή συναλλακτική σχέση όσο και στην τράπεζα σχετικά με το κέρδος, αφού δεν έχει σταθερή απολαβή. Πάντως, το πιθανότερο είναι ότι δεν υπάρχουν ζημίες του πιστωτικού φορέα από την πρόωρη εξόφληση

με το πρώτο ζήτημα, επισημαίνεται ότι ο νομοθέτης αναφέρεται σε «ενδεχόμενα έξοδα που έχουν άμεση σχέση με την πρόωρη εξόφληση της πίστωσης» για να διευκρινίσει την προϋπόθεση ύπαρξης αιτιώδους συνάφειας μεταξύ ζημιογόνου γεγονότος και αποκαταστατέας ζημίας. Αν δεν υπήρχε η διατύπωση «άμεση σχέση», αλλά υπήρχε μόνη της η φράση «ενδεχόμενα έξοδα», εκ πρώτης άποψης θα έδινε την εντύπωση ότι η αποζημίωση θα κάλυπτε μόνο την όποια θετική ζημία και όχι τα διαφυγόντα κέρδη από διαφορά επιτοκίου.⁵⁰⁶ Η ζημία συνίσταται στη διαφορά μεταξύ του αρχικού επιτοκίου με το επιτόκιο με το οποίο ο πιστωτικός φορέας είναι σε θέση να δανείσει στην αγορά το ποσό που εξοφλήθηκε πρόωρα. Σε κάθε περίπτωση, προβλέπεται πάντως ότι η αποζημίωση⁵⁰⁷ θα πρέπει να είναι εύλογη.⁵⁰⁸ Σχετικά με το δεύτερο ζήτημα, την απάντηση για το αν η § 2 του άρθρου 16 της Οδηγίας 2008/48/EK αναφέρεται στο σταθερό ή στο κυμαινόμενο επιτόκιο έδωσε ο Έλληνας νομοθέτης, ο οποίος κατά τη μεταφορά της Οδηγίας στο εσωτερικό με το άρθρο 16 § 2 αναφέρει ότι αφορά το σταθερό επιτόκιο.⁵⁰⁹

Ομοίως με την Οδηγία 2008/48/EK, στο άρθρο 24 του Ν. 4438/2016 (άρθρο 25 της Οδηγίας 2014/17/EE) ρυθμίζεται το δικαίωμα του καταναλωτή να αποπληρώσει πρόωρα την πίστωση ολικά ή εν μέρει.⁵¹⁰ Κατ' αντιστοιχία με τις διατάξεις της καταναλωτικής πίστης, σε περίπτωση άσκησης του δικαιώματος πρόωρης

δανείου με κυμαινόμενο επιτόκιο καθώς αυτός λαμβάνει το κεφάλαιο πριν λήξει και μπορεί να το επαναδιαθέσει σε νέο δανειολήπτη την ίδια μέρα με κυμαινόμενο επιτόκιο. Η μόνη ζημία είναι η καθυστέρηση διάθεσης του δανείου. Το ποσό που χορηγείται με κυμαινόμενο επιτόκιο έχει την ίδια απόδοση είτε αν το διατηρήσει ο δανειολήπτης και δεν ασκήσει το δικαίωμα προεξόφλησης είτε το αναλάβει νέος δανειολήπτης. *Μαρίνος/ Βενιέρης*, ΧρΙΔ 2005, 463.

⁵⁰⁶ *Δέλλιος*, Γενικοί όροι συναλλαγών, 2^η εκδ., 2013, § 3, αρ. 721 ·*Πελένη- Παπαγεωργίου*, ΝοΒ 2010, 285 · Η μείωση της υπάρχουσας περιουσίας, δηλ. η μείωση του ενεργητικού ή η αύξηση του παθητικού εξαιτίας συμπεριφοράς του ζημιώσαντος, καλείται θετική ζημία. Ζημία ωστόσο επέρχεται όχι μόνο όταν μειώνεται η περιουσία, αλλά και όταν αποτρέπεται η αύξηση αυτής που θα επέρχονταν αν το ζημιογόνο γεγονός δεν είχε συμβεί, δηλ. χωρίς αυτό θα είχε αυξηθεί το ενεργητικό ή θα είχε μειωθεί το παθητικό. Σε αυτή την περίπτωση γίνεται λόγος για αποθετική ζημία ή αρνητική ζημία ή διαφυγόν κέρδος. *Σταθόπουλος*, ΓενΕνοχ, § 8, αρ. 83.

⁵⁰⁷ Ο υπολογισμός της επιβάρυνσης γίνεται με την συνάρτηση του κόστους του χρήματος για τις τράπεζες, το περιθώριο κέρδος για τις τράπεζες και όσων κερδίζουν από την πρόωρη εξόφληση. Πάντως, δεν πρέπει η τράπεζα να βρεθεί σε καλύτερη θέση από αυτή που θα ήταν αν το δάνειο εξοφλούταν κατά τη λήξη του κανονικά, με άλλα λόγια δεν πρέπει να οδηγείται σε πλουτισμό. Ουσιαστικά τα κέρδη της τράπεζας από την πρόωρη εξόφληση είναι η δυνατότητα επανατοποθέτησης του κεφαλαίου για το υπόλοιπο διάστημα έως τη λήξη με νέο δανειστή και η αποφυγή λειτουργικού κόστους. *Μαρίνος/ Βενιέρης*, ΧρΙΔ 2005, 461 462 · ΕφΑθ 5253/2003, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ · ΠΠρΑθ 1119/2002, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ.

⁵⁰⁸ Δηλαδή μειωμένη. Εξειδικεύεται στο άρθρο 16 § 2 εδ. 2. *Πελένη- Παπαγεωργίου*, ΝοΒ 2010, 285.

⁵⁰⁹ *Δέλλιος*, ΓΟΣ, § 3, αρ. 722 · ΟλομΑΠ 15/2007, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ · ΑΠ 430/2005, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ · ΕφΑθ 5253/2003, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ · ΠΠρΑθ 1119/2002, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ.

⁵¹⁰ *Ρόκας/ Μικρούλεα/ Λιβαδά*, σε Στοιχεία Τραπεζικού Δικαίου, σελ. 575 · Ωστόσο, η πρόβλεψη του δικαιώματος πρόωρης εξόφλησης στη στεγαστική πίστη μπορεί να δημιουργήσει σημαντικά οικονομικά προβλήματα στον πιστωτικό φορέα, όταν τα στεγαστικά δάνεια χορηγούνται για μακρά διάρκεια και με σταθερό επιτόκιο. *Χασάπης*, ΕφΑΔ 2015, 721 · ΠΠρΘεσσαλ 14043/2018, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ.

προεξόφλησης, ο καταναλωτής δικαιούται να ζητήσει μείωση του συνολικού κόστους.⁵¹¹ Αξιωματικότεροι ωστόσο είναι οι ρυθμίσεις της § 1 και 2 του ως άνω άρθρου, σύμφωνα με τις οποίες τα κράτη- μέλη έχουν τη δυνατότητα αφενός να ορίσουν τις προϋποθέσεις άσκησης του δικαιώματος και αφετέρου την αποζημίωση⁵¹² του πιστωτικού φορέα από την άσκηση της πρόωρης εξόφλησης.⁵¹³ Στο εσωτερικό δίκαιο, το θέμα της πρόωρης εξόφλησης απασχόλησε αρκετά και τη θεωρία⁵¹⁴ και τη νομολογία.⁵¹⁵ Συγκεκριμένα, η νομολογία αποδέχθηκε ότι η διαφορά για τη μορφή του επιτοκίου, σταθερό ή κυμαινόμενο επιτόκιο, παίζει μεγάλη σημασία στην αξιολόγηση της νομιμότητας των ρητρών της πρόωρης προεξόφλησης. Αυτό μάλιστα επιβεβαιώθηκε και με την Υπουργική Απόφαση Ζ1- 798/2008, σύμφωνα με την οποία σε συμβάσεις στεγαστικής πίστης κυμαινόμενου επιτοκίου απαγορεύεται όρος «όρος που προβλέπει ότι σε περίπτωση πρόωρης εξόφλησης μερικώς ή ολικώς του κεφαλαίου του δανείου, η οποία πραγματοποιείται μετά τον πρώτο χρόνο σύναψης της σύμβασης και εφόσον δεν υπάρχει καθυστέρηση οφειλής, ο καταναλωτής θα καταβάλει ως αποζημίωση στο Πιστωτικό Ίδρυμα ποσό ίσο με ποσοστό επί του κεφαλαίου που καταβάλλεται πρόωρα, ή τόκους ορισμένων μηνών επί του κεφαλαίου αυτού. Επίσης, κάθε όρος που εξαρτά την άσκηση του προαναφερόμενου δικαιώματος πρόωρης εξόφλησης από οποιοδήποτε αντάλλαγμα.»⁵¹⁶

Εν συνεχεία, σύμφωνα με το άρθρο 25 § 5 της Οδηγίας 2014/17/ΕΕ για την άσκηση του εν λόγω δικαιώματος για περίοδο όπου έχει συμφωνηθεί σταθερό επιτόκιο⁵¹⁷ προϋπόθεση είναι η ύπαρξη νόμιμου συμφέροντος του καταναλωτή (π.χ. διαζύγιο,

⁵¹¹ Τόκους και επιβαρύνσεις.

⁵¹² «Αποκαταστατικού χαρακτήρα παροχή» και όχι τιμωρία ή ποινή. Έτσι, για να καταβληθεί θα πρέπει να υφίσταται πραγματική ζημία, την οποία πρέπει να επικαλεσθεί και να αποδείξει ο πιστωτικός φορέας. Δέλλιος, ΓΟΣ, αρ. 3, § 717 ·Σύμφωνα με τη θεωρία, η καταβολή αποζημίωσης εκ μέρους του καταναλωτή δίνεται για την απώλεια των μελλοντικών τόκων που πλέον δεν εισπράττονται. Μαρίνος/ Βενιέρης, ΧρΙΔ 2005, 459.

⁵¹³ Πελλένη- Παπαγεωργίου, ΧρηΔικ 2015, 339 ·Χασάπης, ΕφΑΔ 2015, 717, 721.

⁵¹⁴ Δέλλιος, ΓΟΣ, § 3, αρ. 717 ·Μαρίνος/ Βενιέρης, ΧρΙΔ 2005, 459 επ. Πελλένη- Παπαγεωργίου, ΝοΒ 2010, 284 επ. ·Χασάπης, ΕφΑΔ 2015, 721 επ..

⁵¹⁵ ΠΠρΘεσσαλ 14043/2018, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ ·ΠΠρΑθ 1572/2011, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ ·ΜΠρΘεσσαλ 7423/2015, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ ·ΠΠρΠειρ 1237/2019, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ ·ΜΠρΑθ 1309/ 2013, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ.

⁵¹⁶ Υπουργική Απόφαση Ζ1- 798/2008 § 1 περ. ζ ·ΠΠρΘεσσαλ 14043/2018, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ.

⁵¹⁷ Πριν την έκδοση της Οδηγίας, σύμφωνα με τα οριζόμενα στον Ν. 2251/1994 η νομολογία διέκρινε δύο περιπτώσεις. Πρώτη περίπτωση θεωρείται το στεγαστικό δάνειο με κυμαινόμενο επιτόκιο. Σε αυτή την περίπτωση ο όρος της κατ' αποκοπής αποζημίωσης κρίνεται άκυρος, διότι ο πιστωτικός φορέας δεν υφίσταται πραγματικά ζημία αφού αυτός μπορεί να διαθέσει τα χρήματα που έλαβε από την πρόωρη εξόφληση σε νέα δάνεια με ίδια απόδοση. ΑΠ 430/2005, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ ·ΕφΑθ 5253/2003, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ ·ΠΠρΑθ 1119/2002, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ ·Αντίθετα, στα στεγαστικά δάνεια με σταθερό επιτόκιο, ένας τέτοιο όρος κρίνεται έγκυρος, καθώς ο πιστωτικός φορέας είναι πιθανό να χορηγήσει δάνεια με χαμηλότερο επιτόκιο από το συμφωνηθέν και τελικώς να ζημιωθεί. Δέλλιος, ΓΟΣ, § 3, αρ. 717- 718 ·Χασάπης, ΕφΑΔ 2015, 717, 722 ·ΟλομΑΠ 15/2007, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ ·ΑΠ 1495/2006, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ.

ανεργία). Πάντως, η καταβολή αποζημίωσης δεν κρίνεται υποχρεωτική και σε κάθε περίπτωση, εφόσον προβλεφθεί, αυτή πρέπει να είναι αντικειμενική και εύλογη, δηλαδή να μην ξεπερνά⁵¹⁸ τη ζημία που υπέστη ο πιστωτικός φορέας. Σε μία τέτοια περίπτωση, λοιπόν, επαφίεται στην ευχέρεια των κρατών- μελών το ανώτατο όριο αυτής ή το χρονικό διάστημα για το οποίο υποχρεούται ο καταναλωτής να την καταβάλει.⁵¹⁹ Ο Έλληνας νομοθέτης στο άρθρο 24 § 2 του Ν. 4438/2016 προέβλεψε ότι η εν λόγω αποζημίωση δεν μπορεί να υπερβαίνει το ποσό των τόκων που θα κατέβαλλε ο καταναλωτής για το χρονικό διάστημα μεταξύ της πρόωρης εξόφλησης και της συμφωνηθείσας ημερομηνίας λήξης του σταθερού επιτοκίου. Η αποζημίωση του πιστωτικού φορέα υπολογίζεται βάσει του μαθηματικού τύπου που περιλαμβάνεται στο Παράρτημα ΙΙΙ⁵²⁰ του Ν. 4438/2016.

⁵¹⁸ Δηλ. η τράπεζα δεν πρέπει να οδηγείται σε πλουτισμό. *Μαρίνος/ Βενιέρης*, ΧρΙΔ 2005, 462 ·ΕφΑΘ 5253/2003, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ ·ΠΠρΑΘ 1119/2002, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ.

⁵¹⁹ *Χασάπης*, ΕφΑΔ 2015, 717, 722.

⁵²⁰ «Η εξίσωση βάσει της οποίας υπολογίζεται η αποζημίωση του πιστωτικού φορέα λόγω της πρόωρης εξόφλησης της πίστωσης από τον καταναλωτή λαμβάνει υπόψη τη διαφορά των επιτοκίων στην αγορά χρήματος (διατραπεζική αγορά), μεταξύ της χρονικής στιγμής έναρξης του σταθερού επιτοκίου και αυτής της επανατοποθέτησης του πρόωρα εξοφλούμενου κεφαλαίου. Το επιτόκιο της διατραπεζικής αγοράς βάσει του οποίου υπολογίζεται η αποζημίωση του πιστωτικού φορέα προσδιορίζεται με ακρίβεια στη σύμβαση. Η αποζημίωση του πιστωτικού φορέα ισούται με το γινόμενο της διαφοράς των σχετικών επιτοκίων της διατραπεζικής αγοράς, εφόσον αυτή είναι θετική, επί το πρόωρος εξοφλούμενο ποσό επί το υπολειπόμενο χρονικό διάστημα της περιόδου ισχύος σταθερού επιτοκίου, σύμφωνα με τον ακόλουθο τύπο:

(θετική διαφορά επιτοκίων χ Προεξοφλούμενο ποσό χ Υπολειπόμενος χρόνος)/365=X

Όπου:

- X είναι το ποσό της αποζημίωσης σε δεκαδική μορφή (μέχρι δύο δεκαδικά ψηφία)
- «Θετική διαφορά επιτοκίων» (σε δεκαδική μορφή) είναι η θετική διαφορά μεταξύ του σταθερού επιτοκίου της διατραπεζικής αγοράς που ίσχυε κατά την έναρξη της περιόδου σταθερού επιτοκίου, για διάρκεια ίση με το χρονικό διάστημα ισχύος του σταθερού επιτοκίου στη σύμβαση πίστωσης, και του σταθερού διατραπεζικού επιτοκίου που ίσχυε κατά την προηγούμενη ημέρα της πρόωρης εξόφλησεως της σύμβασης για διάρκεια ίση με το χρονικό διάστημα από την ημερομηνία πρόωρης εξόφλησης έως τη συμβατική λήξη του σταθερού επιτοκίου
- «Προεξοφλούμενο ποσό» είναι το πρόωρος εξοφλούμενο άληκτο κεφάλαιο της πίστωσης
- «Υπολειπόμενος χρόνος» (σε ημέρες) είναι το υπολειπόμενο χρονικό διάστημα της περιόδου σταθερού επιτοκίου στη σύμβαση πίστωσης.».

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Ανακεφαλαιώνοντας, η χορήγηση καταναλωτικών ή στεγαστικών δανείων εγκυμονεί κινδύνους, τους οποίους ο επιρρεπής καταναλωτής δεν είναι σε θέση να αντιληφθεί. Η πιο σημαντική απειλή από την λήψη τέτοιων πιστώσεων είναι η υπερχρέωση. Με στόχο την πρόληψη του φαινομένου αυτού αλλά και την καταπολέμησή του, παρενέβη ο ευρωπαϊός νομοθέτης θεσπίζοντας νομοθετικές ρυθμίσεις που αποσκοπούν στην αυξημένη προστασία του καταναλωτή, και δη στην προστασία των οικονομικών του συμφερόντων. Στο πλαίσιο αυτό, εισήχθη η αρχή του υπεύθυνου δανεισμού οριζόμενη ως υπεύθυνη πρακτική, και συγκεκριμένα για τον πιστοδότη ως υπεύθυνη παροχή πίστωσης, ενώ για τον πιστολήπτη ως υπεύθυνη λήψη δανείου.⁵²¹

Αν και εκ πρώτης όψεως φαίνεται να βαρύνεται μόνο ο πιστωτικός φορέας με υποχρεώσεις, και συγκεκριμένα υποχρέωση αξιολόγησης πιστοληπτικής ικανότητας, πληροφόρησης και διαφώτισης του καταναλωτή, σκόπιμο είναι να αναφέρουμε ότι και ο ίδιος ο καταναλωτής φέρει το δικό του μερίδιο ευθύνης για την κατάλληλη επιλογή πίστωσης που δεν θα τον εκθέσει στον ανεύθυνο δανεισμό. Από αυτή την σκοπιά, ίσως τελικώς θα λέγαμε ότι φέρει και τη μεγαλύτερη ευθύνη. Έτσι, οι ευθύνες μοιράζονται μεταξύ των δύο συμβαλλομένων, καθιστώντας τους καλόπιστα μέρη μιας σύμβασης με συμμετρική πληροφόρηση που αμφότεροι στοχεύουν στη σύναψη μιας συμφέρουσας πίστωσης και για τους δύο.

Καταλήγοντας, με την καθιέρωση της αρχής του υπεύθυνου δανεισμού επιχειρείται μια συλλογική- συνεργατική προσπάθεια πρόληψης του φαινομένου της υπερχρέωσης και από τα δύο μέρη, ώστε να γίνεται «παραγωγική⁵²²» η χορήγηση χρηματικής πίστωσης. Αν, λοιπόν, η πίστωση αξιοποιηθεί κατάλληλα και αποπληρωθεί χωρίς να κινδυνεύει να βρεθεί ο καταναλωτής σε υπερχρέωση, αυτό συνεπάγεται και σταθερότητα για το χρηματοπιστωτικό σύστημα. Η αρχή του υπεύθυνου δανεισμού δηλαδή λειτουργεί τόσο ατομικά όσο και υπερατομικά.⁵²³ Τέλος, για να επιτευχθεί ο σκοπός της αρχής του υπεύθυνου δανεισμού απαιτούνται υγιής ανταγωνισμός μεταξύ διαφορετικών πιστωτικών φορέων, αλλά και μεταξύ πιστωτικού φορέα και καταναλωτή, επαγγελματική συμπεριφορά από τις τράπεζες παρουσιάζοντας ευδιάκριτα στον αντισυμβαλλόμενο τα δικαιώματά του και κατάλληλη παιδεία των καταναλωτών ώστε

⁵²¹ Κλαβανίδου, σε Ευρωπαϊκό Τραπεζικό Δίκαιο, σελ. 53 · *Τασίκας*, ΕπισκΕΔ 2011, 350- 351.

⁵²² *Τασίκας*, ΕπισκΕΔ 2011, 351.

⁵²³ *Τασίκας*, ΕπισκΕΔ 2011, 352.

να μπορούν να κατανοήσουν τις πληροφορίες και να τις αξιοποιήσουν κάνοντας τη βέλτιστη επιλογή πίστωσης που θα τους απομακρύνει από τον ανεύθυνο δανεισμό.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ- ΑΡΘΡΟΓΡΑΦΙΑ

Ελληνόγλωσση Βιβλιογραφία- Αρθρογραφία

- ❖ *Αλεξιάκης Π./ Καλφάογλου Φ.*, Το Κανονιστικό Πλαίσιο Λειτουργίας των Τραπεζών, 2019, Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη
- ❖ *Απαλαγάκη Χ.*, σε Κέντρο Διεθνούς και Ευρωπαϊκού Δικαίου, Ευρωπαϊκό Τραπεζικό Δίκαιο, Επιμ. *Τζάκας Π. –Δ.*, 2019, Εκδόσεις Σάκκουλα
- ❖ *Αρμαμέντος Π./ Σωτηρόπουλος Β.*, Προσωπικά Δεδομένα (Ερμηνεία 2472/1997), 2005, Εκδόσεις Σάκκουλα
- ❖ *Βαθρακοκόιλης Β.*, ΕΡΝΟΜΑΚ- Γενικό Ενοχικό (άρθρα 287- 495), τόμ. 2, 2003, [χ.ό.]
- ❖ *Βαθρακοκόιλης Β.*, ΕΡΝΟΜΑΚ- Γενικές Αρχές (Άρθρα 1- 286), τόμ. 1, 2001, [χ.ό.]
- ❖ *Βαλμαντώνης Ι.*, Παρατηρήσεις στην ΔΕΕ υπόθ. C- 449/13 απόφ. της 18.12.2014- Σύμβαση καταναλωτικής πίστης και κατανομή του βάρους απόδειξης: Το Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης διευκρινίζει τις υποχρεώσεις, ΕδΑΔΠολΔ 1/2016, 94- 96
- ❖ *Βενιέρης Ι.*, Κριτική αποτίμηση της διαδικασίας του Ν. 3869/2010 (τα «υπερχρεωμένα νοικοκυριά») και της αναμόρφωσης της με το Ν. 4161/2013, ΧρηΔικ 2/2013, 215- 235
- ❖ *Βενιέρης Ι./ Κατσάς Θ.*, Εφαρμογή του Ν. 3869/2010 για τα υπερχρεωμένα φυσικά πρόσωπα, 2011, Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη
- ❖ *Βενιέρης Ι.*, Ο έλεγχος ΓΟΣ στεγαστικού δανείου που προβλέπει το δικαίωμα και τις συνέπειες εξόφλησης πριν τη συμφωνημένη λήξη του δανείου, ΧρΙΔ Δ/2004, 470- 480
- ❖ *Γεωργιάδης Απ.*, Γενικές Αρχές Αστικού Δικαίου, 5^η εκδ, 2019, Εκδόσεις Π. Ν. Σάκκουλα
- ❖ *Γεωργιάδης Απ.*, Η εναρμόνιση του Ιδιωτικού Δικαίου στην Ευρώπη, ΝοΒ 42/1994, 321-346
- ❖ *Γεωργιάδης Αστ.*, Ενοχικό Δίκαιο, Γενικό Μέρος, 6^η εκδ., 2011, Εκδόσεις Σάκκουλα
- ❖ *Γεωργιάδης Αστ.*, Ενοχικό Δίκαιο, τόμ. 1, 5^η εκδ., 2007, Εκδόσεις Σάκκουλα
- ❖ *Γεωργιάδης Γ.*, Οι υποχρεώσεις της τράπεζας για ενημέρωση, διαφώτιση και παροχή συμβουλών στον πελάτη, ΧρΙΔ Η/2008, 865- 874

- ❖ *Γιοβαννόπουλος Ρ.*, σε Το Οικονομικό Δίκαιο την εποχή της κρίσης, Επιμ. Εταιρεία Μελέτης Εμπορικού και Οικονομικού Δικαίου (ΕΜΕΟΔ), 2017, Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη
- ❖ *Γκόρτσος Χρ.*, Εισαγωγή στο Διεθνές Χρηματοπιστωτικό Δίκαιο, 2011, Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη
- ❖ *Γκόρτσος Χρ.*, Δίκαιο προστασίας του καταναλωτή χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών: περιεχόμενο και ιδιαιτερότητες, ΧρηΔικ 2/2007, 161- 180
- ❖ *Γκούσκου Α.*, Ζητήματα νομικής προστασίας καταναλωτών- πελατών τραπεζών, ΔΕΕ 7/1997, 660- 668
- ❖ *Δασμάνογλου Π.*, Ο ρόλος των κανονιστικών διατάξεων κατά τον έλεγχο της καταχρηστικότητας τραπεζικού όρου συναλλαγών- Σκέψεις με αφορμή την ΑΠ 652/2010, ΧρηΔικ 2/2010, 147- 153
- ❖ *Δέλλιος Γ.*, Η νέα έννοια του «καταναλωτή» και ο ανακαθορισμός του υποκειμενικού πεδίου προστασίας, Νομικά Χρονικά Online 95/2017, 1-2
- ❖ *Δέλλιος Γ.*, Γενικοί όροι συναλλαγών, 2^η εκδ., 2013, Εκδόσεις Σάκκουλα
- ❖ *Δέλλιος Γ.*, Προστασία των καταναλωτών και σύστημα ιδιωτικού δικαίου, τόμ. 1, 2005, Εκδόσεις Σάκκουλα
- ❖ *Δελούκα- Ιγγλέζη Κ.*, Δίκαιο του Καταναλωτή, 2014, Εκδόσεις Σάκκουλα
- ❖ *Δεσποτίδου Α.*, Παροχή χρηματοοικονομικών υπηρεσιών από απόσταση, 2009, Εκδόσεις Σάκκουλα
- ❖ *Δούβλης Β.*, Ελληνικό Δημόσιο vs Ιδιωτικών Δανειστών, ΔΕΕ 12/2013, 1107- 1123
- ❖ *Θεοχαροπούλου Γ.*, Η νέα Οδηγία της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την καταναλωτική πίστη, ΔΕΕ 3/2008, 386- 388
- ❖ *Ιγγλεζάκης Ι.*, Δίκαιο Πληροφορικής, 3^η εκδ., 2018, Εκδόσεις Σάκκουλα
- ❖ *Ιγγλεζάκης Ι.*, Υπερχρέωση καταναλωτών και πτωχευτικό δίκαιο. Το παράδειγμα του γερμανικού νόμο περί αφερεγγυότητας, ΕπισκΕΔ 2/2003, 596- 606
- ❖ *Καλλιμόπουλος Γ.-Δ.*, Διεθνής χρηματοπιστωτική κρίση και χρηματοπιστωτικό δίκαιο: Επιδράσεις, τάσεις και προοπτικές, ΧρηΔικ 3/2009, 349- 351
- ❖ *Καραγιάννης Κ.*, Προσέγγιση μιας περίπτωσης ανεπίτρεπτης σύνδεσης δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα με την αξιολόγηση της πιστοληπτικής ικανότητας, ΧρηΔικ 3/2010, 311- 319
- ❖ *Καραγκουνίδης Απ.*, Η ευθύνη της τράπεζας έναντι των πελατών της από την παραβίαση υποχρεώσεων προστασίας, Αρμ 4/1995, 442-465

- ❖ *Καρακώστας Γ.*, Ο αποδέκτης τραπεζικών υπηρεσιών ως καταναλωτής, ΧρΙΔ Γ/2003, 97- 101
- ❖ *Καρακώστας Ι.*, Δίκαιο Προστασίας του καταναλωτή, 3^η εκδ, 2016, Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη
- ❖ *Κατηφόρης Ν.*, Η Δικονομία της Ρυθμίσεως Οφειλών Υπερχρεωμένων Φυσικών προσώπων- Συμπλήρωμα, 2013, Εκδόσεις Σάκκουλα
- ❖ *Κατράς Ι.*, Αγωγές, Αιτήσεις και Ενστάσεις Γενικών Αρχών Αστικού Κώδικα, 2015, Εκδόσεις Σάκκουλα
- ❖ *Κλαβανίδου Δ.*, σε Κέντρο Διεθνούς και Ευρωπαϊκού Δικαίου, Ευρωπαϊκό Τραπεζικό Δίκαιο, Επιμ. *Τζάκας Π. –Δ.*, 2019, Εκδόσεις Σάκκουλα
- ❖ *Κλαβανίδου Δ.*, Καταναλωτικά δάνεια, 1997, Εκδόσεις Σάκκουλα
- ❖ *Κοτσίρης Α.*, Πτωχευτικό δίκαιο, 10^η εκδ., 2017, Εκδόσεις Σάκκουλα
- ❖ *Κοτσίρης Α.*, Η έννοια του καταναλωτή (γνωμ.), ΔΕΕ 11/2005, 1128- 1130
- ❖ *Κουμάνης Στ.*, Καταχρηστικοί γενικοί όροι συναλλαγών στεγαστικού δανείου (Η επιβολή τους κόστους προεξόφλησης στεγαστικού δανείου και της εισφοράς του Ν. 128/1975 στον καταναλωτή με ΓΟΣ), ΧρΙΔ Δ/2004, 281- 288
- ❖ *Κρητικός Α.*, Ρύθμιση των οφειλών υπερχρεωμένων φυσικών προσώπων, 4^η εκδ., 2016, Εκδόσεις Σάκκουλα
- ❖ *Λαδάς Δ.*, Το ζήτημα των εξόδων των στεγαστικών δανείων, ΧρηΔικ 3/2012, 354- 360
- ❖ *Λαδάς Δ.*, Γενικές Αρχές Αστικού Δικαίου, τόμ. 1, 2007, Εκδόσεις Σάκκουλα
- ❖ *Λιβαδά Χρ.*, σε Δίκαιο Προστασίας καταναλωτή. Ελληνικό- Ενωσιακό, Επιμ. *Αλεξανδρίδου Ε.*, 2018, Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη
- ❖ *Λιβαδά Χρ.*, σε Τιμητικό Τόμο Ελίζας Αλεξανδρίδου, 2016, Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη
- ❖ *Λιβαδά Χρ.*, Σημείωμα στην ΔΕΕ υπόθ. C – 565/12, απόφ. της 27.3.2014 (Συμβάσεις καταναλωτικής πίστης), ΔΕΕ 8-9/2014, 841- 847
- ❖ *Λιβαδά Χρ.*, Η εξέλιξη της αρχής του «υπεύθυνου δανεισμού» στο ενωσιακό δίκαιο με έμφαση στις ρυθμίσεις της υπό υιοθέτηση πρότασης της Οδηγίας για τις συμβάσεις πίστωσης σε ακίνητα κατοικίας, ΧρηΔικ 2/2012, 203- 217
- ❖ *Λιβαδά Χρ.*, Το νέο ευρωπαϊκό ρυθμιστικό πλαίσιο για την καταναλωτική πίστη, 2008, Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη

- ❖ *Μαρίνος Μ./ Βενιέρης Ι.*, Η ποινή για πρόωρη εξόφληση στεγαστικού δανείου- Η φύση, ο υπολογισμός και ο έλεγχος αυτής υπό το πρίσμα του Ν. 2251/1994, ΧρΙΔ Ε/2005, 459- 467
- ❖ *Μεντής Γ.*, Γενικοί όροι τραπεζικών συμβάσεων (με αφορμή την υπ' αριθμ. 1219/2001 απόφαση του Αρείου Πάγου), ΧρΙΔ Α/2001, 558- 576
- ❖ *Μήτρου Α.*, Η δημοσιότητα της κύρωσης ή η κύρωση της δημοσιότητας, 2012, Εκδόσεις Σάκκουλα
- ❖ *Μουτσιούλη Α.*, Τα βασικό ρυθμιστικό πλαίσιο της Οδηγίας 2008/48/ΕΚ όπως αυτή ενσωματώθηκε στο ελληνικό δίκαιο με την ΚΥΑ Ζ1-699/2010, ΠειρΝομ 3/2011, 263-271
- ❖ *Πανίτσας Γ.*, σε Τραπεζικές συναλλαγές, Επιμ. *Λαδάς Δ.*, 2016, Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη
- ❖ *Παντελίδου*, Γενικές Αρχές Αστικού Δικαίου, 2016, Εκδόσεις Σάκκουλα
- ❖ *Παπαβασιλείου Β.*, Ο δανεισμός σε Ελβετικό φράγκο και τα προβλήματα που προκάλεσε, Επιχείρηση 3/2016, 217- 224
- ❖ *Παπακωνσταντίνου Ε.*, Δίκαιο πληροφορικής, 2010, Εκδόσεις Σάκκουλα
- ❖ *Παπανικολάου Π.*, Η έννοια του καταναλωτή σήμερα- Ιδίως στις καταρτιζόμενες με ΓΟΣ πιστωτικές συμβάσεις, ΔΕΕ 1/2010, 4- 18
- ❖ *Παπαρσενίου Π.*, Η υπερχρέωση των ιδιωτών κατά το Ν. 3869/2010, ΕφΑΔ 10/2011, 915- 923
- ❖ *Παπαστερίου Δ.*, Γενικές Αρχές Αστικού Δικαίου, 2^η εκδ., 2009, Εκδόσεις Σάκκουλα
- ❖ *Παπαστερίου Δ./ Κλαβανίδου Δ.*, Δίκαιο της Δικαιοπραξίας, 2008, Εκδόσεις Σάκκουλα
- ❖ *Πελένη-Παπαγεωργίου Α.*, Η ελάχιστης εναρμόνισης Οδηγία 2014/17/ΕΕ σχετικά με τις συμβάσεις πίστωσης για ακίνητα που προορίζονται για κατοικία, ΧρηΔικ 3/2015, 330-340
- ❖ *Πελένη- Παπαγεωργίου Α.*, σε Τιμητικό Τόμο Νικολάου Κ. Ρόκα, 2012, Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη
- ❖ *Πελένη-Παπαγεωργίου Α.*, Ζητήματα από τις νέες ρυθμίσεις για τις συμβάσεις καταναλωτικής πίστης, 2012, Εκδόσεις Αντ. Σάκκουλα
- ❖ *Πελένη- Παπαγεωργίου Α.*, Η νέα οδηγία 2008/48/ΕΚ για τις καταναλωτικές συμβάσεις, ΝοΒ 58/2010, 275-286

- ❖ *Πελένη- Παπαγεωργίου Α.*, Το ζήτημα της εφαρμογής του Ν. 2251/1994 (όπως αυτός τροποποιήθηκε με τον Ν 3587/2007) επί τραπεζικών συναλλαγών, ΧρηΔικ 2/2009, 224- 238
- ❖ *Περάκης Ε.*, Η αρχή του «υπεύθυνου δανεισμού» και η πρόσφατη κοινοτική Οδηγία για την καταναλωτική πίστη. Με αφορμή την Οδηγία 2008/48/ΕΚ για τις συμβάσεις της καταναλωτικής πίστης, ΧρηΔικ 3/2009, 352- 358
- ❖ *Πιτσιρίκος Ι.*, Η ευθύνη από εμπιστοσύνη στην έννομη σχέση Τράπεζας – Πελάτη, ΔΕΕ 5/2012, 442 – 452
- ❖ *Πλιαβέσης Γ.*, Η Προστασία των Προσωπικών Δεδομένων στη σχέση Τράπεζας – Πελάτη, 2019, Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη
- ❖ *Ποδηματά Ε.*, Δεδικασμένο, τόμ. 1, 2002, Εκδόσεις Σάκκουλα
- ❖ *Πούλου Α.*, Οι εκ του νόμου υποχρεώσεις πληροφόρησης ως μέσο προστασίας του καταναλωτή – Με αφορμή την Οδηγία 2008/48/ΕΚ για τις συμβάσεις καταναλωτικής πίστης, ΕλλΔνη 5/2014, 1328-1345
- ❖ *Ρόκας Ν./Μικρουλέα Αλ./Λιβαδά Χρ.*, σε Στοιχεία Τραπεζικού Δικαίου, 2^η έκδ., 2016, Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη
- ❖ *Ρούσσο Κλ.*, Υπερχρεωμένα φυσικά πρόσωπα- Δομή και λειτουργία Ν. 3869/2010, ΕφΑΔ 12/2010, 1287- 1296
- ❖ *Σάλιαρης Β.*, Ενέργειες της τράπεζας πριν από τη χορήγηση πίστωσης σύμφωνα με τη νέα (2010) ΚΥΑ για τις συμβάσεις καταναλωτικής πίστης, ΔΕΕ 10/2011, 1085- 1090
- ❖ *Σπυριδάκης Ι.*, Ενοχικό Δίκαιο- Γενικό Μέρος, 2^η εκδ., 2018, Εκδόσεις Σάκκουλα
- ❖ *Σταθόπουλος Μ.*, Γενικό Ενοχικό Δίκαιο, 5^η εκδ., 2018, Εκδόσεις Σάκκουλα
- ❖ *Τασίκας Α.*, Υποχρέωση των τραπεζών για συνδρομή και παροχή επαρκών εξηγήσεων στον αντισυμβαλλόμενο στην καταναλωτική πίστη, ΔΕΕ 10/2011, 1018-1027
- ❖ *Τασίκας Α.*, Εκφάνσεις της αρχής του υπεύθυνου δανεισμού στην καταναλωτική πίστη: Η παροχή επαρκών εξηγήσεων στον καταναλωτή και η αξιολόγηση της πιστοληπτικής του ικανότητας, ΕπισκΕΔ 2/2011, 337- 352
- ❖ *Τασίκας Α.*, Η υποχρέωση του πιστωτικού φορέα για αξιολόγηση της πιστοληπτικής ικανότητας του καταναλωτή στην παροχή καταναλωτικής πίστης, ΝοΒ 59/2011, 2284- 2302

- ❖ *Τασίκας Α.*, Η ενσωμάτωση στο εσωτερικό δίκαιο προστασίας του καταναλωτή του πεδίου εφαρμογής της Οδηγίας 2008/48/ΕΚ για την καταναλωτική πίστη υπό το πρίσμα του εναρμονιστικού της προτύπου, ΧρηΔικ 1/2009, 52- 69
- ❖ *Τασίκας Α.*, Η υποχρέωση του πιστωτικού φορέα για προσυμβατική πληροφόρηση στην Οδηγία 2008/48/ΕΚ, ΕλλΔνη 50/ 2009, 374- 398
- ❖ *Τζάκας Δ.-Π.*, Ο Ν. 4438/2016 για τον ενυπόθηκο δανεισμό και τα αρρύθμιστα ζητήματα- Ιδίως το κατά χρόνο πεδίο εφαρμογής και οι αστικού δικαίου έννομες συνέπειες, ΔΕΕ 8-9/2018, 1001- 1012
- ❖ *Τζάκας Δ.- Π.*, Ο ενυπόθηκος δανεισμός σε ημεδαπό νόμισμα μετά τον Ν. 4438/2016, ΧρηΔικ 2-3/2017, 229-245
- ❖ *Τριανταφυλλίδης Χ.*, Λόγοι ανακοπής κατά διαταγής πληρωμής από τραπεζικές συμβάσεις, 2018, Εκδόσεις Σάκκουλα
- ❖ *Τσολακίδης Ζ.*, Η ρύθμιση του Ν. 4438/2016 για τις πιστώσεις σε ξένο νόμισμα, ΕφΑΔΠολΔ 1/2018, 1- 15
- ❖ *Φίλιος Π.*, Γενικές Αρχές Αστικού Δικαίου, 4^η εκδ., 2011, Εκδόσεις Σάκκουλα
- ❖ *Φίλιος Π.*, Ενοχικό Δίκαιο- Γενικό Μέρος, 6^η εκδ., 2011, Εκδόσεις Σάκκουλας
- ❖ *Χασάπης Χρ.*, Η έννοια του μεσίτη πιστώσεων στο ελληνικό και ευρωπαϊκό δίκαιο της καταναλωτικής πίστης και της στεγαστικής πίστης και η σχέση της με την έννοια του μεσίτη του ΑΚ, ΧρηΔικ 2-3/2017, 247- 265
- ❖ *Χασάπης Χρ.*, Δάνεια σε ελβετικό φράγκο, 2016, Εκδόσεις Νομική βιβλιοθήκη
- ❖ *Χασάπης Χρ.*, Η Οδηγία 2014/17/ΕΕ σχετικά με τα συμβάσεις πίστωσης σε καταναλωτές για ακίνητα, που προορίζονται για κατοικία: Μια συνοπτική παρουσίαση, ΔΕΕ 6/2015, 334-347
- ❖ *Χασάπης Χρ.*, Το βάρος απόδειξης της εκπλήρωσης των προσυμβατικών υποχρεώσεων ενημέρωσης και αξιολόγησης εκ μέρους του πιστωτικού φορέα σε σύμβαση καταναλωτικής πίστωσης και το ζήτημα της μεταξύ τους σχέσης, ΕλλΔνη 5/2015, 1349- 1358
- ❖ *Χασάπης Χρ.*, Σκέψεις για την εναρμόνιση του ελληνικού δικαίου προς την Οδηγία 2014/17/ΕΕ σχετικά με τις συμβάσεις πίστωσης σε καταναλωτές για ακίνητα, που προορίζονται για κατοικία, ΕφΑΔ 8-9/2015, 714- 724
- ❖ *Χιωτέλλης Α.*, Προσωπικά δεδομένα και πιστοληπτική ικανότητα, ΧρηΔικ 3/2010, 302- 310
- ❖ *Χριστοδούλου Σ.*, Η ρύθμιση των οφειλών υπερχρεωμένων φυσικών προσώπων με τον Ν. 3869/2010- Ερμηνευτική προσέγγιση, ΔΕΕ 3/2011, 293- 303

- ❖ *Χρήστου Β.*, Το δικαίωμα στην προστασία από την επεξεργασία δεδομένων, 2017, Εκδόσεις Σάκκουλα
- ❖ *Ψυχομάνης Σπ.* Πτωχευτικό δίκαιο και δίκαιο ρύθμισης οφειλών υπερχρεωμένων προσώπων, 8^η εκδ., 2019, Εκδόσεις Σάκκουλα
- ❖ *Ψυχομάνης Σπ.*, Τραπεζικό Δίκαιο- Δίκαιο Τραπεζικών Συμβάσεων, τεύχος 2, 6^η έκδ., 2010, Εκδόσεις Σάκκουλα

Ξενόγλωσση Αρθρογραφία

- ❖ *Cherednychenko, O. & Meindertsma, J.* (2019). Irresponsible Lending in the Post-Crisis Era: Is the EU Consumer Credit Directive Fit for Its Purpose?. *Journal of Consumer Policy*. 483- 519
- ❖ Financial Services User Group. Responsible consumer credit lending. FSUG opinion and recommendations for the review of the Consumer Credit Directive. 1- 24
- ❖ *Garcia Porras, C. & Van Boom, C.* (2010). Information disclosure in the EU Consumer Credit Directive: Opportunities and limitations. *Rotterdam Institute of Private Law. Working Paper*. 1- 30
- ❖ *North, G. & Wilson, T.* (2018). Supervision of the Responsible Lending Regimes: Evidence, Theory, Analysis & Reforms. 1- 28

Ηλεκτρονική Βιβλιογραφία- Αρθρογραφία

- ❖ Ελληνικό Τραπεζικό Ινστιτούτο- Ελληνική Ένωση Τραπεζών, Καταναλωτική Πίστη- Εφαρμογή της Οδηγίας 2008/48/EK. Ανάκτηση από: https://www.hba.gr/Eti/UplPDFs/ekpeudeutiko/ianouarios10/katanalotiki_pisti.pdf
- ❖ Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης,. Ανάκτηση από: https://curia.europa.eu/jcms/jcms/j_6/el/ & <http://curia.europa.eu/juris/documents.jsf?num=C-66/19>
- ❖ Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Ποια είναι τα δικαιώματά μου. Ανάκτηση από: https://ec.europa.eu/info/law/law-topic/data-protection/reform/rights-citizens/my-rights/what-are-my-rights_el
- ❖ Νομική Βιβλιοθήκη (NB) Online. Ανάκτηση από : <https://www.nb.org/english/nbonline>

- ❖ Τράπεζα Νομικών Πληροφοριών ΝΟΜΟΣ. Ανάκτηση από :
https://lawdb.intrasoftnet.com/nomos/nomos_frame.html
- ❖ Τράπεζα Νομικών Πληροφοριών Qualex. Ανάκτηση από :
<https://www.qualex.gr/>
- ❖ Τράπεζα της Ελλάδος- Ευρωσύστημα, Πράξη Διοικητή αριθμ. 2501/31.10.2002.
Ανάκτηση από: <https://www.bankofgreece.gr/>
- ❖ Sakkoulas Online. Ανάκτηση από :
<https://www.sakkoulas-online.gr/>
- ❖ SSRN. Ανάκτηση από :
<https://www.ssrn.com/>

Νομολογία Ελληνικών Δικαστηρίων

Συμβούλιο της Επικρατείας

- ❖ ΣΤΕ 681/2020, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ

Άρειος Πάγος

- ❖ ΟλομΑΠ 3/2020, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ
- ❖ ΟλομΑΠ 15/2007, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ
- ❖ ΑΠ 1140/2020, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ
- ❖ ΑΠ 1100/2020, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ
- ❖ ΑΠ 508/2020, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ
- ❖ ΑΠ 400/2020, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ
- ❖ ΑΠ 208/2020, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ
- ❖ ΑΠ 90/2020, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ
- ❖ ΑΠ 79/2020, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ
- ❖ ΑΠ 70/2020, ΤΝΠ Qualex
- ❖ ΑΠ 67/2020, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ
- ❖ ΑΠ 53/2020, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ
- ❖ ΑΠ 1400/2019, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ
- ❖ ΑΠ 634/2019, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ
- ❖ ΑΠ 427/2019, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ
- ❖ ΑΠ 171/2019 ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ

- ❖ ΑΠ 741/2018, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ
- ❖ ΑΠ 347/2018, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ
- ❖ ΑΠ 636/2017, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ
- ❖ ΑΠ 286/2017, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ
- ❖ ΑΠ 153/2017, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ
- ❖ ΑΠ 65/2017, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ
- ❖ ΑΠ 350/2016, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ
- ❖ ΑΠ 223/2016, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ
- ❖ ΑΠ 1435/2015, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ
- ❖ ΑΠ 606/2015, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ
- ❖ ΑΠ 2037/2014, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ
- ❖ ΑΠ 1721/2014, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ
- ❖ ΑΠ 1738/2013, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ
- ❖ ΑΠ 7/2011, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ
- ❖ ΑΠ 2123/2009, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ
- ❖ ΑΠ 735/2007, ΧρηΔικ, 3/ 2007
- ❖ ΑΠ 197/2007, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ
- ❖ ΑΠ 1175/2007, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ
- ❖ ΑΠ 1495/2006, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ
- ❖ ΑΠ 1987/2006, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ
- ❖ ΑΠ 11/2006, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ
- ❖ ΑΠ 1385/2005, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ
- ❖ ΑΠ 430/2005, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ
- ❖ ΑΠ 1011/2004, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ
- ❖ ΑΠ 1678/2001, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ
- ❖ ΑΠ 1219/2001, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ
- ❖ ΑΠ 296/2001, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ
- ❖ ΑΠ 1346/2000, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ

Εφετείο

- ❖ ΤρΕφΑθ 2195/2019, ΤΝΠ Qualex
- ❖ ΤρΕφΑθ 530/2019, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ
- ❖ ΜονΕφΑθ 2319/2018, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ
- ❖ ΕφΑθ 361/2020, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ

- ❖ Εφαθ 2319/2018, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ
- ❖ Εφαθ 911/2018, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ
- ❖ Εφαθ 1404/2014, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ
- ❖ Εφαθ 3499/2008, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ
- ❖ Εφαθ 776/2006, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ
- ❖ Εφαθ 5253/2003, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ
- ❖ Εφαθ 4438/2003, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ
- ❖ ΕφΠειρ 595/2020, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ
- ❖ ΕφΠειρ 791/2017, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ
- ❖ ΕφΠειρ 55/2015, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ
- ❖ ΕφΠειρ 482/2014, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ
- ❖ ΕφΠειρ 685/2013, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ
- ❖ ΕφΠειρ 645/2012, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ
- ❖ ΕφΠειρ 256/2005, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ
- ❖ ΕφΠατρ 9/2021, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ
- ❖ ΕφΑιγ 34/2020, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ
- ❖ ΕφΔωδ 166/2020, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ
- ❖ ΕφΔωδ 54/2008, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ
- ❖ ΕφΘρακ 185/2017, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ
- ❖ ΕφΘρακ 24/2017, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ

Πρωτοδικείο

- ❖ ΠΠρΑθ 4367/2017, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ
- ❖ ΠΠρΑθ 1401/2014, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ
- ❖ ΠΠρΑθ 3775/2013, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ
- ❖ ΠΠρΑθ 793/2012, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ
- ❖ ΠΠρΑθ 4083/2011, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ
- ❖ ΠΠρΑθ 1952/2011, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ
- ❖ ΠΠρΑθ 1572/2011, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ
- ❖ ΠΠρΑθ 134/2011, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ
- ❖ ΠΠρΑθ 2087/2004, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ
- ❖ ΠΠρΑθ 1119/2002, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ
- ❖ ΠΠρΘεσσαλ 14043/2018, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ
- ❖ ΠΠρΘεσσαλ 32772/2007, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ

- ❖ ΠΠρΠειρ 1237/2019, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ
- ❖ ΠΠρΠειρ 422/2017 ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ
- ❖ ΠΠρΠειρ 619/2016, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ
- ❖ ΠΠρΗρακλ 91/2018, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ
- ❖ ΠΠρΗρακλ 90/2018, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ
- ❖ ΠΠρΚοζ 38/2015, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ
- ❖ ΠΠρΙωανν 206/2010, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ
- ❖ ΜΠρΑθ 5825/2019 ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ
- ❖ ΜΠρΑθ 1319/2019 ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ
- ❖ ΜΠρΑθ 1273/2016, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ
- ❖ ΜΠρΑθ 7501/2015, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ
- ❖ ΜΠρΑθ 4481/2015, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ
- ❖ ΜΠρΑθ 5399/2013, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ
- ❖ ΜΠρΑθ 4402/2013, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ
- ❖ ΜΠρΑθ 1309/2013, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ
- ❖ ΜΠρΘεσσαλ 1760/2020, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ
- ❖ ΜΠρΘεσσαλ 7423/2015, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ
- ❖ ΜΠρΠειρ 1120/2014, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ
- ❖ ΜΠρΛαμ 9/2021, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ
- ❖ ΜΠρΛαμ 232/2020, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ
- ❖ ΜΠρΛαμ 320/2015, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ
- ❖ ΜΠρΛαμ 178/2015, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ
- ❖ ΜΠρΛαμ 163/2015, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ
- ❖ ΜΠρΛαμ 135/2015, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ
- ❖ ΜΠρΛαμ 134/2015, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ
- ❖ ΜΠρΛαμ 45/2010, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ
- ❖ ΜΠρΒολ 189/2020, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ
- ❖ ΜΠρΠατρ 352/2020, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ
- ❖ ΜΠρΗλείας 73/2020, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ
- ❖ ΜΠρΧαν 32/2018, ΤΝΠ Qualex
- ❖ ΜΠρΤρικάλων 44/2017, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ
- ❖ ΜΠρΗρακλ 418/2016, Αρμ 2/ 2017
- ❖ ΜΠρΡοδ 555/2015, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ
- ❖ ΜΠρΡοδ 297/2015, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ

❖ ΜΠρΡοδ 507/2013, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ

Ειρηνοδικείο

- ❖ ΕιρΑθ 777/2018, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ
- ❖ ΕιρΑθ 319/2017, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ
- ❖ ΕιρΑθ 115/2011, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ
- ❖ ΕιρΑθ 112/2011, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ
- ❖ ΕιρΑθ 97/2011, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ
- ❖ ΕιρΑθ 85/2011, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ
- ❖ ΕιρΑθ 70/2011, ΤΠΠ ΝΟΜΟΣ
- ❖ ΕιρΑθ 61/2011, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ
- ❖ ΕιρΑθ 58- 59/2011, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ
- ❖ ΕιρΑθ 45/2011, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ
- ❖ ΕιρΑθ 32/2011, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ
- ❖ ΕιρΑθ 30/2011, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ
- ❖ ΕιρΑθ 26/2011, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ
- ❖ ΕιρΘεσσαλ 169/2018 ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ
- ❖ ΕιρΛαγκαδά 66/2019, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ
- ❖ ΕιρΛαμ 338/2018, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ
- ❖ ΕιρΛαμ 86/2017, Αρμ 5/2017
- ❖ ΕιρΑργοστ 226/2017, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ
- ❖ ΕιρΛιβαδειάς 202/2017, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ
- ❖ ΕιρΆργους 93/2017, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ
- ❖ ΕιρΚαλυμν 91/2017, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ
- ❖ ΕιρΝεαπ 9/2016, Αρμ 9/2016
- ❖ ΕιρΧαν 8/2015, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ
- ❖ ΕιρΧαν 894/2014, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ
- ❖ ΕιρΡοδ 226/2014, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ
- ❖ ΕιρΑλεξανδρούπολης 19/2014, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ
- ❖ ΕιρΑλεξανδρούπουλης 485/2013, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ
- ❖ ΕιρΛαρ 78/2013, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ
- ❖ ΕιρΘηβών 2/2011, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ

Νομολογία Δικαστηρίου Ευρωπαϊκής Ένωσης

- ❖ ΔΕΕ, *Land Nordrhein-Westfalen κατά D.-H. T.*, 10.12.2020, C- 620/2019, ECLI:EU:C:2020:1011
- ❖ ΔΕΕ, SIA “*Soho Group*” κατά *Patērētāju tiesību aizsardzības centrs*, 16.07.2020, C- 686/2019, ECLI:EU:C:2020:582
- ❖ ΔΕΕ, *Profi Credit Polska S.A. z siedzibą w Bielsku- Białej κ.λπ. κατά QJ κ.λπ.*, 3.09.2020, C- 84/2019, C- 222/2019, C- 252/2019, ECLI:EU:C:2020:631 (Συνεκδικαζόμενες)
- ❖ ΔΕΕ, *JC κατά Kreissparkasse Saarlouis*, 26.03.2020, C- 66/2019, ECLI:EU:C:2020:242
- ❖ ΔΕΕ, *Mikrokasa S.A. w Gdyni και Revenue Niestandaryzowany Sekurytyzacyjny Fundusz Inwestycyjny Zamknięty w Warszawie κατά XO*, 26.03.2020, C- 779/2018, ECLI:EU:C:2020:236
- ❖ ΔΕΕ, *OPR-Finance s.r.o. κατά GK*, 5.03.2020, C- 679/2018, ECLI:EU:C:2020:167
- ❖ ΔΕΕ, *TE κατά Pohotovost' s.r.o.*, 5.09.2019, C- 331/2018, ECLI:EU:C:2019:665
- ❖ ΔΕΕ, *Lexitor Sp. z o.o κατά Spółdzielcza Kasa Oszczędnościowo - Kredytowa im. Franciszka Stefczyka κ.λπ.*, 11.09.2019, C- 383/ 2018, ECLI:EU:C:2019:702
- ❖ ΔΕΕ, *Michel Schyns κατά Belfius Banque SA*, 6.06.2019, C- 58/2018, ECLI:EU:C:2019:467
- ❖ ΔΕΕ, *Profi Credit Polska S.A. w Bielsku Białej κατά Mariusz Wawrzosek*, 13.09.2018, C- 176/2017, ECLI:EU:C:2018:711
- ❖ ΔΕΕ, *Verein für Konsumenteninformation κατά INKO, Inkasso GmbH*, 8.12.2016, C- 127/2015, ECLI:EU:C:2016:934
- ❖ ΔΕΕ, *Home Credit Slovakia a.s. κατά Klára Bíróová*, 9.10.2016, C-42/2015, ECLI:EU:C:2016:842
- ❖ ΔΕΕ, *Ernst Georg Radlinger και Helena Radlingerová κατά Finway a.s.*, 21.04.2016, C- 377/2014, ECLI:EU:C:2016:283
- ❖ ΔΕΕ, *Banif Plus Bank Zrt. κατά Márton Lantos και Mártonné Lantos*, 3.12.2015, C- 312/2014, ECLI:EU:C:2015:794
- ❖ ΔΕΕ, *CA Consumer Finance SA κατά Ingrid Bakkaus κ.λπ.*, 18.12.2014, C- 449/2013, ECLI:EU:C:2014:2464

- ❖ ΔΕΕ, *LCL Le Crédit Lyonnais SA κατά Fesih Kalhan*, 27.03.2014, C- 565/2012, ECLI:EU:C:2014:190
- ❖ ΔΕΕ, *SC Volksbank România SA κατά Autoritatea Națională pentru Protecția Consumatorilor — Comisariatul Județean pentru Protecția Consumatorilor Călărași (CJPC)*, 12.07.2012, C-602/2010, ECLI:EU:C:2012:443

Γνωμοδοτήσεις Νομικού Συμβουλίου του Κράτους

- ❖ ΓΝΜΔ ΝΣΚ 130/2020, ΤΤΝΠ ΝΟΜΟΣ
- ❖ ΓΝΜΔ ΝΣΚ 7/2020, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ
- ❖ ΓΝΜΔ ΝΣΚ 46/2019, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ